

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ

www.nesdc.go.th

Poverty & Inequality Report 2025

／ รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจน
และความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2568

คำนำ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) มีภารกิจในการติดตามและวิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยได้จัดทำและเผยแพร่รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย เป็นประจำทุกปี เพื่อใช้เป็นข้อมูลติดตามสถานการณ์ ประเมินผลการดำเนินนโยบายของภาครัฐ และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศ

รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2568 นำเสนอภาพรวมความยากจนและความเหลื่อมล้ำในมิติต่าง ๆ ครอบคลุมทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด รวมถึงความยากจนหลายมิติ พร้อมทั้งรวบรวมและนำเสนอผลการดำเนินงานของโครงการและมาตรการที่สำคัญของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนช่องว่างการดำเนินงาน และข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ รายงานฉบับนี้ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญในการประมวลผลเส้นความยากจน ตัวชี้วัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ จึงขอขอบคุณหน่วยงานไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

สำนักงานฯ ได้เผยแพร่รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยปี 2568 ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานฯ (<http://www.nesdc.go.th>) เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และประชาชนที่สนใจ นำไปใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยสู่สาธารณชนต่อไป

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กันยายน 2569

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร

01

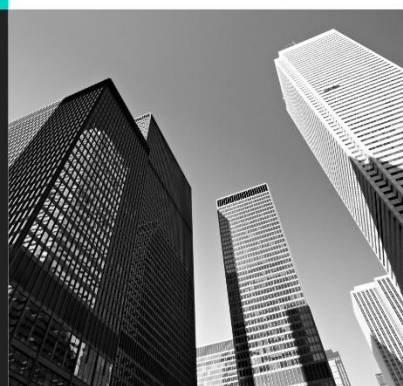
สถานการณ์
ความยากจน
ของประเทศไทย
ปี 2568

02

สถานการณ์
ความเหลื่อมล้ำของ
ประเทศไทย
ปี 2568

03

นโยบายและช่องว่าง
การดำเนินนโยบาย
การแก้ปัญหาความยากจน
และความเหลื่อมล้ำ

04

บทสรุปและ
ข้อเสนอแนะ
เชิงนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

ภาคผนวก ข
วิธีการจัดทำ
เส้นความยากจน

ภาคผนวก ก
ตารางสถิติ

ภาคผนวก ค
วิธีการจัดทำดัชนี
ความยากจนหลายมิติ

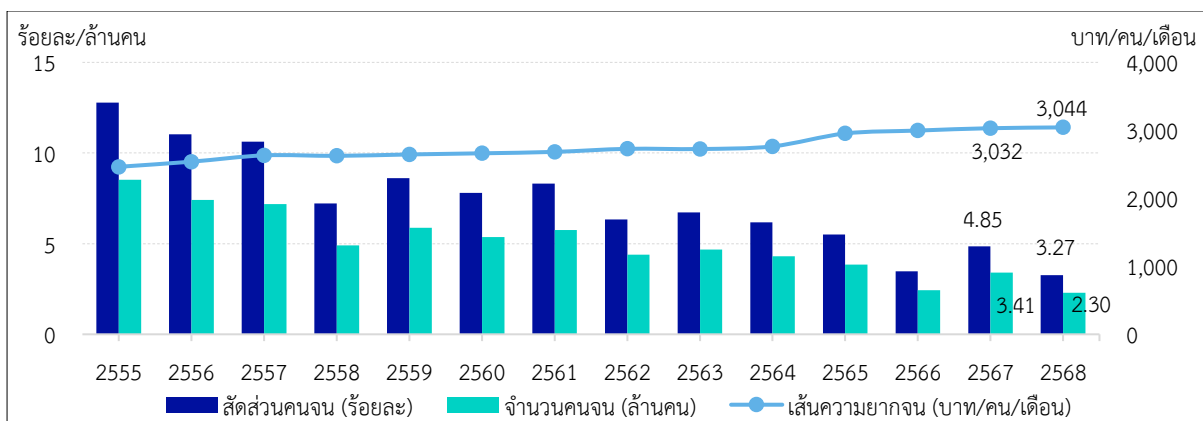
**POVERTY &
INEQUALITY
REPORT 2025**

บทสรุปผู้บริหาร

สถานการณ์ความยากจน

ในปี 2568 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจำนวนคนจนลดลงมาอยู่ที่ 2.30 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.27 ของประชากรทั้งหมด จากร้อยละ 4.85 ในปี 2567 ขณะที่เส้นความยากจนปรับตัวสูงขึ้นมาอยู่ที่ 3,044 บาทต่อคนต่อเดือน โดยปัจจัยสนับสนุนสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรที่ขยายตัวร้อยละ 4.88 ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นคนจน และสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตรที่ร้อยละ 1.35 ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐที่มีส่วนช่วยเสริมสภาพคล่องและบรรเทาภาระค่าครองชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น โดยในปี 2568 คนจนได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 346 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือประเภทอื่น ๆ ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 20.38 ของเส้นความยากจนเทียบกับร้อยละ 9.15 ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม ประชากรนอกเขตเทศบาลยังคงมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าประชากรในเขตเทศบาล ขณะที่ภาคใต้เป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ตามลำดับ

เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ปี 2555-2568¹

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ครัวเรือนยากจนยังคงต้องแบกรับภาระการดูแลสมาชิกในครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจนอย่างชัดเจน โดยในปี 2568 อัตราการพึ่งพิงของครัวเรือนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 101.64 แต่ครัวเรือนไม่ยากจนมีอัตราพึ่งพิงเพียงร้อยละ 62.81 ด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจนพบว่า ครัวเรือนยากจนมีรายได้ปรับตัวดีขึ้น โดยมีรายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือน อยู่ที่ 12,651 บาท เพิ่มขึ้นจาก

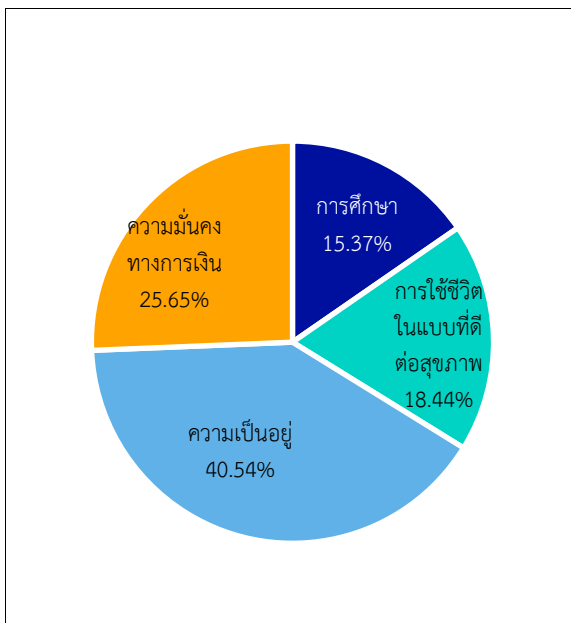
¹ ข้อมูลปี 2555-2568 ได้มีการปรับปรุงค่า (Revision) โดยปรับค่าน้ำหนักใหม่ให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรตามเขตการปกครองของการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ขณะที่จำนวนประชากรในระดับภาคและจังหวัด ยังคงอ้างอิงตามรายงานการคาดประมาณการประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2583 (ฉบับปรับปรุง)

10,883 บาทในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.25 ขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนลดลงจาก 8,140 บาท เหลือเพียง 7,917 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.74 นอกจากนี้ ความเสี่ยงต่อการตกอยู่ในภาวะยากจนยังสัมพันธ์กับระดับการศึกษาอย่างชัดเจน โดยกลุ่มที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนสูงถึงร้อยละ 11.29 และจะลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

คนจนเกือบทั้งหมดสามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลได้อย่างทั่วถึง คนจนร้อยละ 96.94 ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยสิทธิที่คนจนเข้าถึงและใช้ประโยชน์มากที่สุดยังคงเป็นสิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ร้อยละ 86.76 ขณะเดียวกันสัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 97.17 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 97.06 ในปี 2568 เช่นเดียวกับสัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลง จากร้อยละ 87.45 เป็นร้อยละ 86.45 อย่างไรก็ตาม ครครัวเรือนยากจนยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน โดยเฉพาะการเข้าถึงน้ำประปา มีสัดส่วนครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21.48 ขณะที่การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลมีแนวโน้มดีขึ้น

ความยากจนหลายมิติของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2568 ดัชนีความยากจนหลายมิติ มีค่าเท่ากับ 0.0235 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 6.43 คิดเป็น 4.53 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 36.49 โดยมิติที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด คือ มิติความเป็นอยู่ ร้อยละ 40.54 ในขณะที่มิติการศึกษา ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.37

อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติ จำแนกรายมิติและตัวชี้วัด ปี 2568

มิติ	ตัวชี้วัด	อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจน (ร้อยละ)
การศึกษา	จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	10.01
	การเข้าเรียนล่าช้า	2.37
	การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	2.99
การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ	น้ำดื่ม	5.06
	การดูแลตัวเอง	0.51
	ความขัดสนด้านอาหาร	12.87
ความเป็นอยู่	การกำจัดขยะ	16.59
	การใช้อินเทอร์เน็ต	6.53
	การถือครองสินทรัพย์	17.41
ความมั่นคงทางการเงิน	การออม	5.11
	ภาระทางการเงิน ²	1.93
	บำนาญ/บำนาญ	18.61

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

² ในปี 2568 มีการปรับตัวชี้วัดภาระทางการเงิน โดยกำหนดให้ครัวเรือนมีความขัดสนเมื่อสัดส่วนรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) มากกว่าร้อยละ 40 เนื่องจากเป็นเกณฑ์มาตรฐานการกำกับดูแลสินเชื่อที่ใช้ในระดับสากล อาทิ IMF BIS เพื่อสะท้อนว่า ครัวเรือนมีภาระหนี้สินสูงจนเสี่ยงต่อความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพ แทนตัวชี้วัดเดิมที่พิจารณาจากปัญหาการชำระค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือค่าเล่าเรียนในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือน เนื่องจากยกเลิกการจัดเก็บข้อมูลในปี 2568

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ปรับตัวดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ลดลงจาก 0.419 ในปี 2566 มาอยู่ที่ 0.389 ในปี 2568 สอดคล้องกับการปรับตัวดีขึ้นของรายได้ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Decile 1-3) ที่เพิ่มขึ้นจากค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรและมาตรการภาครัฐที่ช่วยเสริมรายได้และกำลังซื้อของครัวเรือนเปราะบาง ขณะที่รายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงกว่าเพิ่มขึ้นช้าลง ตามการชะลอตัวของค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรม ขณะเดียวกันความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายมีแนวโน้มดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.335 ในปี 2567 มาอยู่ที่ 0.327 ในปี 2568 กลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) ยังคงใช้จ่ายเงินไปกับการบริโภคสินค้าจำเป็นเป็นหลัก ขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) มีแนวโน้มใช้จ่ายเงินไปกับสินค้าและบริการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตมากขึ้น

ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งมีแนวโน้มลดลง แต่ยังอยู่ในระดับสูงและสูงกว่าความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ โดยกลุ่มผู้มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะทรัพย์สินทางการเงิน ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตรสูงกว่า นอกจากนี้ แม้เกษตรกรรายย่อยมีแนวโน้มถือครองที่ดินเพิ่มขึ้น และเกษตรกรรายใหญ่มีสัดส่วนการถือครองลดลง แต่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อจากภาคเอกชนมากกว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง

ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษายังคงเป็นความท้าทายสำคัญ ทั้งด้านโอกาสในการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษา แม้ช่องว่างของอัตราการเข้าเรียนสุทธิระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจฐานะสูงสุดกับต่ำสุดลดลง แต่เด็กจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำสุดยังคงมีอัตราการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาต่ำกว่ากลุ่มเศรษฐกิจฐานะสูงสุด นอกจากนี้ คุณภาพการศึกษายังแตกต่างกันตามสังกัดและขนาดของโรงเรียน รวมถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

แม้ประชากรไทยเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.65) สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิประโยชน์ระหว่างระบบหลักประกันสุขภาพ อีกทั้งในเชิงพื้นที่ ยังพบความเหลื่อมล้ำด้านการจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะงบลงทุน ที่มีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ขั้นสูงและเฉพาะทาง

ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐมีแนวโน้มดีขึ้น โดย (1) เด็กแรกเกิดในครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำสุดร้อยละ 40 (Bottom 40) ได้รับเงินอุดหนุนอยู่ที่ร้อยละ 70.97 (2) สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำสุด (Decile 1) มีสัดส่วนการเข้าถึงสิทธิสูงถึงร้อยละ 97.29 (3) สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการเพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ร้อยละ 86.40 (4) การช่วยเหลือด้านกฎหมายผ่านกองทุนยุติธรรมมีแนวโน้มเข้าถึงประชาชนรายได้น้อยเพิ่มขึ้น และ (5) การเข้าถึงไฟฟ้า โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ตอยู่ในระดับสูงทุกกลุ่มเศรษฐกิจ แต่การเข้าถึงน้ำประปาภายในบ้านยังคงมีช่องว่างระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

ช่องว่างการดำเนินนโยบายและข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยสะท้อนถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างในหลายมิติ ทั้งความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจน ความไม่สอดคล้องของนโยบายการพัฒนา กับบริบทเชิงพื้นที่ และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนควรพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาในแต่ละมิติอย่างรอบด้าน ควบคู่กับการเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ การพัฒนาหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเพียงพอ การกระจายโอกาสและความเจริญอย่างทั่วถึง ตลอดจนการยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำคัญ ดังนี้

1) **นโยบายแบบมุ่งเป้า (Target-based Policy) เพื่อเพิ่มศักยภาพและลดความเปราะบางของกลุ่มเป้าหมาย** ควรปรับแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนจากการให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาผลกระทบในระยะสั้นไปสู่การกำหนดมาตรการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองในระยะยาว อาทิ

(1) **กลุ่มคนจนและเปราะบาง** โดยออกแบบมาตรการให้เหมาะกับศักยภาพและสาเหตุของความยากจนในแต่ละกลุ่ม (1.1) **กลุ่มคนจนน้อยที่มีศักยภาพในการทำงานหรือประกอบอาชีพ** ควรเน้นการเพิ่มรายได้และผลิตภาพ อาทิ ผ่านการพัฒนาทักษะ การเข้าถึงทุน และปัจจัยการผลิต รวมถึงการช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อยให้สามารถขยายกิจการและสร้างรายได้ที่มั่นคง (1.2) **ครัวเรือนยากจนเรื้อรังที่ขัดสนทางการเงินและมิติอื่น ๆ** ควรใช้มาตรการที่มีความยืดหยุ่นสูงและให้ความช่วยเหลือมากกว่าหนึ่งด้าน โดยสามารถจัดชุด/ปรับเปลี่ยนความช่วยเหลือให้เหมาะสมในแต่ละครัวเรือน และ (1.3) **กลุ่มคนจนที่ตกหล่นจากระบบสวัสดิการ** พัฒนากลไกเชิงรุกเพื่อค้นหาและเชื่อมโยงผู้ที่ยังตกหล่นให้สามารถเข้าถึงสิทธิได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุและคนพิการที่อยู่ในภาวะยากจน

(2) **กลุ่มวัยใกล้เกษียณ** โดยเฉพาะช่วงอายุ 55-60 ปีที่มีความเสี่ยงต่อการเข้าสู่ภาวะยากจน โดยการ Reskill/Upskill เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสามารถคงอยู่ในตลาดงาน การส่งเสริมการเข้าถึงการออมในรูปแบบที่หลากหลาย และการเข้าถึงระบบหลักประกันรายได้ยามชราภาพตั้งแต่อ่อนเกษียณ ขณะเดียวกันควรพัฒนากลไกทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างโอกาสในการมีงานทำของประชากรสูงวัยในพื้นที่ อาทิ การส่งเสริมชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นทั้งงานพาร์ทไทม์ ทำงานเป็นรอบเวลา และงานที่ทำจากที่บ้านได้

(3) **ครัวเรือนที่มีภาระการดูแลสมาชิก** ควรลดข้อจำกัดของการทำงานที่เกิดจากภาระการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ หรือสมาชิกที่ต้องพึ่งพิง โดยพัฒนาบริการดูแลในระดับชุมชนให้เข้าถึงได้และมีคุณภาพ ควบคู่กับการสนับสนุนรูปแบบการจ้างงานที่ยืดหยุ่น เพื่อให้สมาชิกครัวเรือนสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือเพิ่มชั่วโมงการทำงานได้มากขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) ให้เป็นทั้งระบบบริการและแหล่งสร้างงานในชุมชน

(4) **ครัวเรือนเกษตรรายย่อยและครัวเรือนเกษตรที่มีภาระหนี้สิน** ควรเพิ่มโอกาสในการยกระดับรายได้ของเกษตรกรผ่านแนวทาง อาทิ (4.1) **เชื่อมโยงมาตรการสนับสนุนรายได้กับการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร** โดยปรับจากเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าเป็นการสนับสนุนรายได้โดยตรงที่มีเงื่อนไขให้เกษตรกรต้องเข้าร่วมการพัฒนาทักษะและปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตไปสู่เกษตรยั่งยืน (4.2) **เพิ่มการเข้าถึง**

เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ผ่านสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือกลไกสนับสนุนแบบร่วมจ่าย (4.3) **เร่งขยายระบบชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่นอกเขตชลประทาน** เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเพาะปลูกได้ดีและมีรายได้ที่มั่นคงยิ่งขึ้น (4.4) **ยกระดับกองทุนสำหรับเกษตรกร** ให้สามารถสนับสนุนการปรับโครงสร้างหนี้ควบคู่กับเงินทุนเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพ และ (4.5) **เพิ่มการเข้าถึงที่ดินทำกิน** โดยสนับสนุนการเข้าถึงที่ดินของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือพึงพาการเช่าที่ดิน ผ่านการส่งเสริมการเช่าที่มีเงื่อนไขเหมาะสม

(5) **กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีข้อจำกัดด้านการศึกษา** เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการป้องกันความยากจนข้ามรุ่น โดยมุ่งเน้นการลดอุปสรรคที่ทำให้เด็กออกจากระบบการศึกษา ผ่านมาตรการที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (Out-of-pocket) และมีมาตรการสนับสนุนให้เด็กได้เรียนตามศักยภาพไปจนถึงการศึกษาระดับสูง รวมถึงการติดตามเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่

2) **นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ** ควรออกแบบนโยบายและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับข้อจำกัดและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายและชุดมาตรการเฉพาะ เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ ตลอดจนเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงและความผันผวน โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

(1) **การเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากและเพิ่มผลิตภาพ** ควรมุ่งเพิ่มผลิตภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ โดยสนับสนุน SMEs และผู้ประกอบการท้องถิ่น ส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์พื้นที่ ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการผลิตและการค้า สำหรับภาคเกษตรควรส่งเสริมการวางแผนการผลิตและการกำหนดเขตพื้นที่ทางเกษตร (Agricultural Zoning) ให้สอดคล้องกับประเภทผลผลิต เพื่อสร้างรายได้และการจ้างงานในพื้นที่อย่างมั่นคง

(2) **การป้องกันความเสี่ยงและพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมเชิงปรับตัว (Adaptive Social Protection)** ควรเปลี่ยนจากการเน้นเยียวยาหลังเกิดเหตุเป็นการเตรียมความพร้อมและลดผลกระทบก่อนเกิดภัย ด้วยการพัฒนาระบบข้อมูลและการเตือนภัยล่วงหน้าที่สามารถระบุพื้นที่และครัวเรือนเปราะบาง เพื่อเชื่อมโยงกับมาตรการช่วยเหลือที่ทำงานได้ทันที เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการล่วงหน้า การพักชำระหนี้ชั่วคราวสำหรับครัวเรือนในพื้นที่ประสบภัย การส่งเสริมประกันภัยพืชผลที่อิงดัชนีสภาพอากาศร่วมกับภาคเอกชนควบคู่กับการพัฒนาแหล่งน้ำและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันความเสียหาย รวมถึงการฟื้นฟูอาชีพหลังเกิดภัยพิบัติ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถรักษาระดับรายได้และกลับมาประกอบอาชีพได้เร็วขึ้น

3) การปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับความจำเป็นและมุ่งลดความเหลื่อมล้ำ

(1) **การปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่นให้สมดุล** ดังนี้

(1.1) **ระดับส่วนกลาง** ปรับแนวทางการใช้จ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม จากเดิมที่มุ่งเน้นการให้สวัสดิการแบบให้เปล่าเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้นไปสู่การลงทุนเพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในระยะยาว อาทิ การพัฒนาทักษะแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาด การสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและสินทรัพย์เพื่อประกอบอาชีพ การเพิ่มผลิตภาพแรงงานและผู้ประกอบการรายย่อย รวมถึงการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในพื้นที่

(1.2) **ระดับท้องถิ่น** ทบพวนหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านประชากรและขนาดพื้นที่เท่านั้น เป็นการจัดสรรตามศักยภาพทางการคลัง ภาระความจำเป็นด้านรายจ่าย และต้นทุนการจัดบริการสาธารณะของแต่ละพื้นที่ โดย อปท. ที่มีฐานรายได้จำกัดแต่มีภาระค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสูง ควรได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนในสัดส่วนที่เหมาะสม รวมทั้งพัฒนาหลักเกณฑ์ที่สามารถจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้แก่พื้นที่ที่มีความยากจนและความเปราะบางสูง ควบคู่กับการลดภาระผูกพันจากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่ไม่จำเป็น เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นให้ อปท. สามารถจัดสรรทรัพยากรตามความต้องการของพื้นที่ ทั้งนี้ ควรเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังของอปท. ผ่านการยกระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้และการบริหารงบประมาณด้วย

(2) **การลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเชิงพื้นที่** ควรปรับระบบจัดสรรงบประมาณบนฐานความเสมอภาค โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของพื้นที่และต้นทุนที่แตกต่างกัน อาทิ การส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีศักยภาพในการระดมทุนได้รับการจัดสรรงบประมาณเท่าที่จำเป็น การเพิ่มการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม (Top-up) ให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก พื้นที่ห่างไกล และโรงเรียนที่มีนักเรียนจากครัวเรือนยากจน เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ควบคู่กับการเสริมกลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่ในการร่วมวางแผนและจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่

บทที่ 01

สถานการณ์ความยากจน ของประเทศไทย ปี 2568

1.1	เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน สัดส่วนครัวเรือนยากจน	2
1.2	ความยากจนตามระดับความรุนแรง	4
1.3	ความยากจนระดับเขตการปกครอง ภาค และจังหวัด	7
1.4	ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนจน	15
1.5	สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจน	17
1.6	คนจนกับการศึกษา	20
1.7	คนจนกับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ	23
1.8	คนจนกับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน	25
1.9	ความยากจนมิติอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน	26
1.10	ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน	29

บทที่ 1

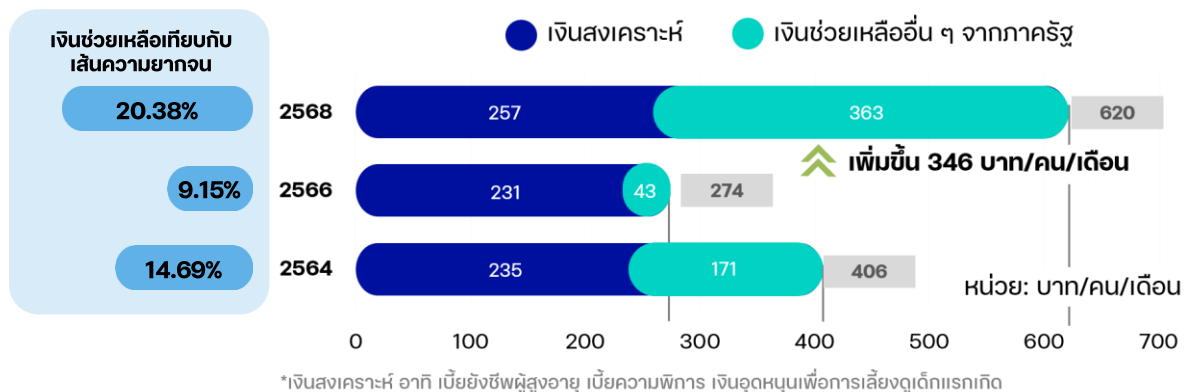
สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทย ปี 2568

การวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยครอบคลุมมิติต่าง ๆ เพื่อสะท้อนภาพรวมของปัญหาความยากจนอย่างรอบด้าน โดยมี “เส้นความยากจน” เป็นเกณฑ์สำคัญในการติดตามการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรยากจนทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และจังหวัด พร้อมทั้งจำแนกกลุ่มคนจนตามระดับความรุนแรงของปัญหา ตลอดจนลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนยากจนทั้งด้านรายได้ สถานภาพการทำงาน และการเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ โอกาสทางการศึกษา สวัสดิการภาครัฐ และบริการพื้นฐานต่าง ๆ รวมถึงความยากจนที่ไม่ใช้ตัวเงิน

1.1 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน สัดส่วนครัวเรือนยากจน

สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่าจำนวนคนจนลดลงมาอยู่ที่ 2.30 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.27 ของประชากรทั้งประเทศ ลดลงจากปี 2567 ที่มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 4.85 และเส้นความยากจน¹ ปรับตัวสูงขึ้นมาอยู่ที่ 3,044 บาทต่อคนต่อเดือน สัดส่วนคนจนที่ลดลงสะท้อนถึงความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนที่ปรับตัวดีขึ้น โดยปัจจัยสนับสนุนสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรที่ขยายตัวร้อยละ 4.88 ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นคนจน (สัดส่วนคนจนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 67.23 ของคนจนทั้งหมด) และสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานนอกภาคเกษตรที่ร้อยละ 1.35 ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐที่มีส่วนช่วยเสริมสภาพคล่องและบรรเทาภาระค่าครองชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น โดยในปี 2568 คนจนได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 346 บาทต่อคนต่อเดือน ส่วนใหญ่มาจากเงินช่วยเหลือประเภทอื่น ๆ ของรัฐ อาทิ โครงการเพิ่มวงเงินสวัสดิการให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โครงการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านผู้สูงอายุ และโครงการคนละครึ่งพลัส คิดเป็นร้อยละ 20.38 ของเส้นความยากจนเทียบกับร้อยละ 9.15 ในปี 2566

ภาพที่ 1.1 เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ปี 2564-2568

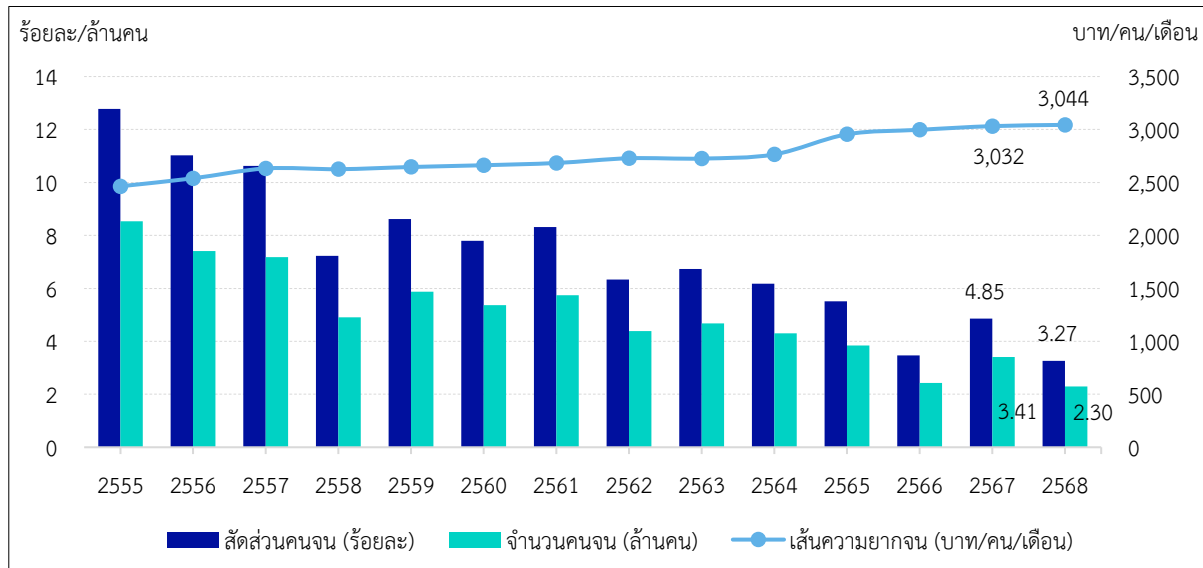

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

¹ เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากค่าใช้จ่ายสำหรับอาหาร (Food) และสินค้าบริการอื่นที่ไม่ใช่อาหาร (Non-Food) ที่ปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน (ดูภาคผนวก)

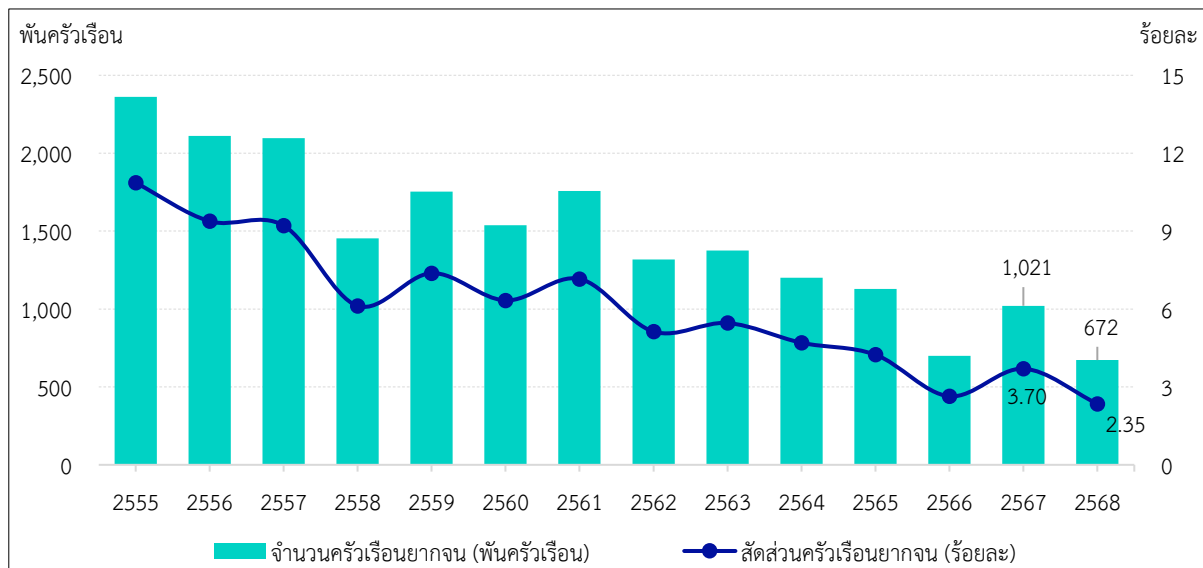
อย่างไรก็ตาม แม้มาตรการช่วยเหลือของภาครัฐจะมีส่วนช่วยให้สถานการณ์ความยากจนปรับตัวดีขึ้นในระยะสั้น แต่การลดลงของความยากจนในระยะยาวยังขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างรายได้ที่มั่นคง และการพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น ภาครัฐควรมุ่งยกระดับการดำเนินงานจากมาตรการบรรเทาผลกระทบในระยะสั้นไปสู่การแก้ไขปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและสร้างเสถียรภาพด้านรายได้ให้แก่ครัวเรือนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1.2 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน ปี 2555-2568²

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 1.3 สัดส่วนครัวเรือนยากจน และจำนวนครัวเรือนยากจน ปี 2555-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

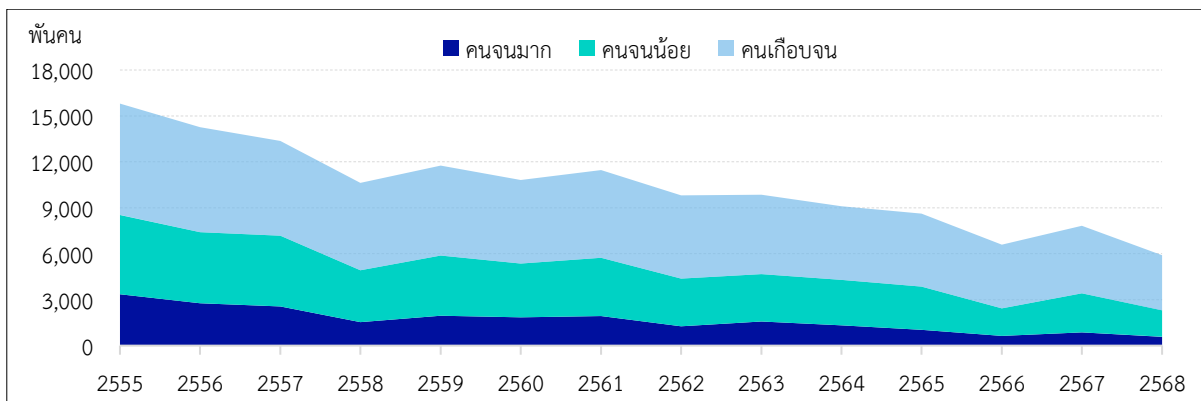
² ข้อมูลปี 2555-2568 ได้มีการปรับปรุงค่า (Revision) โดยปรับค่าน้ำหนักใหม่ให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรตามเขตการปกครองของการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ขณะที่จำนวนประชากรในระดับภาคและจังหวัดยังคงอ้างอิงตามรายงานการคาดประมาณการประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2583 (ฉบับปรับปรุง)

หากพิจารณาในระดับครัวเรือน พบว่า ในปี 2568 ประเทศไทยมีครัวเรือนยากจน 6.72 แสนครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 2.35 ของครัวเรือนทั้งหมด ลดลงจาก 1.02 ล้านครัวเรือน ในปี 2567 โดยในพื้นที่นอกเขตเทศบาลมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนสูงกว่าในพื้นที่เขตเทศบาลถึง 2.52 เท่า

1.2 ความยากจนตามระดับความรุนแรง

จำนวนคนจนในทุกระดับลดลง โดย (1) กลุ่มคนจนมาก³ หรือกลุ่มที่เผชิญกับความยากจนขั้นรุนแรง ลดลงจาก 8.62 แสนคน (ร้อยละ 1.25 ของประชากรทั้งหมด) ในปี 2567 เป็น 5.83 แสนคน (ร้อยละ 0.80) ในปี 2568 (2) กลุ่มคนจนน้อย⁴ ลดลงจาก 2.55 ล้านคน (ร้อยละ 3.64) ในปี 2567 เป็น 1.72 ล้านคน (ร้อยละ 2.37) ในปี 2568 และ (3) กลุ่มคนเกือบจน⁵ หรือกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงที่จะตกอยู่ในภาวะยากจน ลดลงจาก 4.41 ล้านคน (ร้อยละ 6.10) ในปี 2567 เป็น 3.60 ล้านคน (ร้อยละ 4.88) ในปี 2568 แม้สถานการณ์ความยากจนโดยรวมปรับตัวดีขึ้น แต่กลุ่มคนเกือบจนจำนวนมาก ยังคงสะท้อนถึงความเปราะบางและความเสี่ยงในระดับสูง เนื่องจากมีรายจ่ายสูงกว่าเส้นความยากจนเพียงเล็กน้อย ทำให้มีโอกาสกลับเข้าสู่ภาวะยากจนได้ง่ายเมื่อต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนหรือการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างกะทันหัน อาทิ เศรษฐกิจชะลอตัว การสูญเสียรายได้ หนี้สินที่เพิ่มขึ้น หรือค่าครองชีพที่สูงขึ้น

ภาพที่ 1.4 จำนวนคนจน จำแนกตามระดับความรุนแรง ปี 2555-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ช่องว่างความยากจนและระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนลดลง โดยช่องว่างความยากจน⁶ ลดลงจาก 0.67 ในปี 2567 เป็น 0.47 ในปี 2568 สะท้อนว่าคนจนในปีนี้มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคใกล้เคียงเส้นความยากจนมากขึ้น สอดคล้องกับระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจน⁷ ที่มีทิศทางดีขึ้น โดยระดับความรุนแรงลดลงจาก 0.15 เป็น 0.11 ในปี 2568

³ คนจนมาก คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

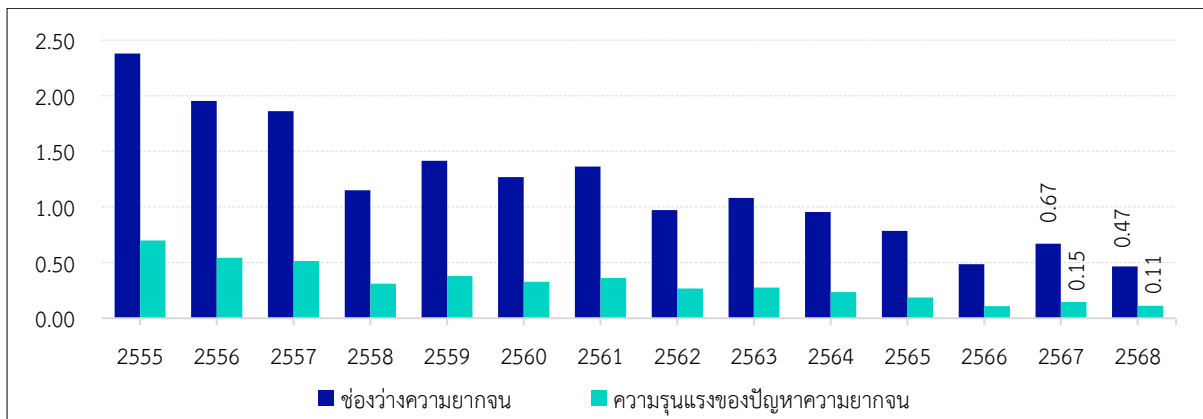
⁴ คนจนน้อย คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

⁵ คนเกือบจน คือ คนที่มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

⁶ ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap Ratio) คือ ค่าเฉลี่ยความแตกต่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายต่อคนต่อเดือนของคนจน

⁷ ความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Poverty Severity Ratio) คือ ค่าเฉลี่ยความแตกต่างกำลังสองระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายต่อคนต่อเดือนของคนจน เพื่อใช้วัดความรุนแรงของปัญหาความยากจนว่ามีมากน้อยเพียงใด หากตัวชี้วัดนี้มีค่าสูง ความรุนแรงของความยากจนก็จะมากตามไปด้วย

ภาพที่ 1.5 ช่องว่างความยากจน และความรุนแรงของปัญหาความยากจน ปี 2555-2568

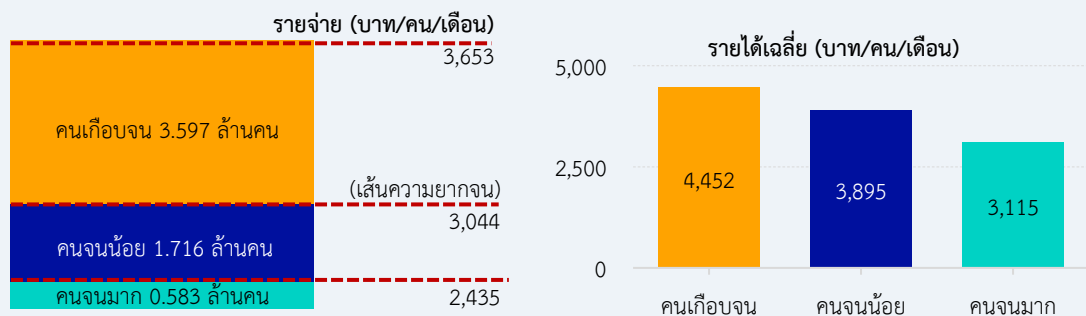

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ความเปราะบางที่ซ่อนอยู่หลังเส้นความยากจน

ความยากจนมีความสัมพันธ์กับระดับรายได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเมื่อรายได้เปลี่ยนไป รายจ่ายก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงตาม และส่งผลให้ครัวเรือนสามารถปรับเปลี่ยนสถานะได้ทั้งในทิศทางที่ดีขึ้นและแย่ลง ดังนั้น การพิจารณาความยากจนจึงควรวิเคราะห์กลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเป็นคนจนด้วย โดยจำแนกคนออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ “คนเกือบจน” “คนจนน้อย” และ “คนจนมาก” กลุ่มคนเกือบจน หมายถึง คนที่มีมูลค่ารายจ่ายอยู่เหนือเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20 ขณะที่กลุ่มคนจนน้อย หมายถึง คนที่มีมูลค่ารายจ่ายอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20 และกลุ่มคนจนมาก หมายถึง คนที่มีมูลค่ารายจ่ายอยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

จำนวนคน รายจ่าย และรายได้ จำแนกตามระดับความยากจน ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากกำหนดให้การเปลี่ยนแปลงรายได้สามารถส่งผ่านไปยังรายจ่ายได้⁸ พบว่า ยิ่งคนที่มีรายจ่ายอยู่ใกล้เส้นความยากจนมากเท่าใด รายได้ที่เปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อยก็อาจทำให้สถานะความยากจนเปลี่ยนแปลงได้ โดยระยะห่างจากเส้นความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความเปราะบางของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

⁸ กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงของรายได้ส่งผลต่อรายจ่ายผ่านค่าความยืดหยุ่นของรายได้ต่อรายจ่าย (Income elasticity of expenditure: β) เท่ากับ 0.723 ซึ่งประมาณการจากสมการ $\ln(pexp) = \alpha + \beta \ln(pinc) + \epsilon$ กล่าวคือ เมื่อรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จะส่งผลให้รายจ่ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.23

ความเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงของรายได้ จำแนกตามระดับความยากจน

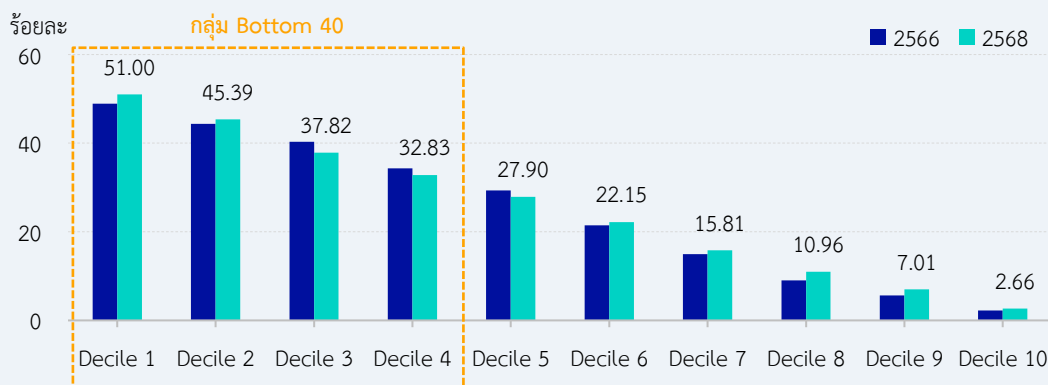
สถานะปัจจุบัน	การเปลี่ยนแปลงของรายได้					
	-20%	-10%	-5%	+5%	+10%	+20%
คนเกือบจน	85.1% กลายเป็น คนจน	33.1% กลายเป็น คนจน	14.7% กลายเป็น คนจน	-	-	-
คนจนน้อย	-	-	-	22.8% กลายเป็น คนไม่จน	43.4% กลายเป็น คนไม่จน	70.5% กลายเป็น คนไม่จน
คนจนมาก	-	-	-	0% กลายเป็น คนไม่จน	0% กลายเป็น คนไม่จน	0% กลายเป็น คนไม่จน

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

กลุ่ม“คนเกือบจน” มีความเสี่ยงสูงที่จะเข้าสู่สถานะความยากจน หากรายได้ลดลงเพียงเล็กน้อย ขณะที่กลุ่ม“คนจนน้อย” มีโอกาสหลุดพ้นจากความยากจนได้ง่ายกว่าเมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่ม“คนจนมาก” ยังไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ แม้ว่ารายได้จะเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 ก็ตาม โดยกลุ่มคนจนน้อยต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 14.1 เพื่อให้รายจ่ายสูงกว่าเส้นความยากจน ขณะที่กลุ่มคนจนมากต้องการรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยถึงร้อยละ 73.5 ทั้งนี้ แม้รายได้ของกลุ่มคนจนมากจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 และส่งผลให้กลุ่มคนจนมาร้อยละ 36.6 สามารถขยับขึ้นเป็นกลุ่มคนจนน้อยได้ แต่ยังคงต่ำกว่าเส้นความยากจน สะท้อนว่า คนจนแต่ละระดับมีความเปราะบางและความสามารถในการยกระดับสถานะจากการเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณาประกอบกับการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐผ่านโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ซึ่งยังคงให้สิทธิแก่ผู้ถือบัตรรายเดิมต่อเนื่องจนถึงวันที่ 30 กันยายน 2569 พบว่า ผู้ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐกระจายอยู่ในหลายระดับของเศรษฐกิจฐานะ ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนที่มียาจ่ายต่ำสุด (Decile 1) เท่านั้น โดยหากใช้เกณฑ์รายได้ไม่เกิน 100,000 บาทต่อคนต่อปีของโครงการฯ พบว่าจะครอบคลุมประชากรกลุ่ม Bottom 40 ดังนั้น กลุ่มผู้มีรายได้น้อยตามเกณฑ์ดังกล่าวจึงมีขอบเขตกว้างกว่ากลุ่มคนจนตามเส้นความยากจน และไม่ได้เป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมด

สัดส่วนผู้ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2566-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

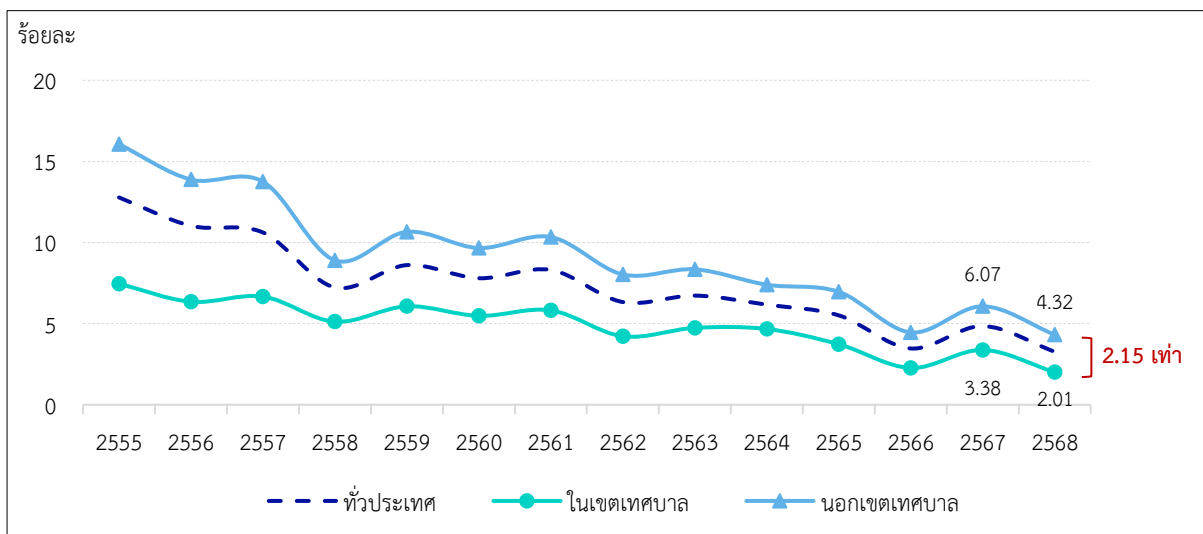
กล่าวได้ว่า ความเปราะบางของคนแต่ละกลุ่มมีหลายระดับและจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือที่ต่างกัน **มาตรการจึงควรออกแบบให้สอดคล้องกับระดับความเปราะบาง** ตั้งแต่การป้องกันไม่ให้กลุ่มคนเกือบจนตกเข้าสู่ความยากจน การเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนจนน้อย ไปจนถึงการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องสำหรับคนจนมาก โดยการกำหนดกลุ่มเป้าหมายควรพิจารณาทั้งระดับความยากจน ความเสี่ยงที่จะตกเข้าสู่ความยากจน และความสามารถในการฟื้นตัวเมื่อเผชิญกับการสูญเสียรายได้ เพื่อให้การช่วยเหลือเข้าถึงกลุ่มที่มีความเปราะบางแตกต่างกันได้ตรงจุดมากขึ้น

1.3 ความยากจนระดับเขตการปกครอง ภาค และจังหวัด

1.3.1 สัดส่วนคนจนจำแนกตามเขตการปกครอง

ประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลยังคงเผชิญปัญหาความยากจนในสัดส่วนที่สูงกว่าประชากรในเขตเทศบาลอย่างมีนัยสำคัญ โดยในปี 2568 สัดส่วนคนจนนอกเขตเทศบาลลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 4.32 ขณะที่สัดส่วนคนจนในเขตเทศบาลอยู่ที่ร้อยละ 2.01 ทั้งนี้ แม้สถานการณ์ความยากจนจะปรับตัวดีขึ้นในทุกพื้นที่ แต่ประชากรนอกเขตเทศบาลยังคงมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าประชากรในเขตเทศบาลอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2568 สูงกว่าถึง 2.15 เท่า และเพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าที่ 1.80 เท่า สะท้อนถึงความแตกต่างของโอกาสทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาระหว่างพื้นที่ที่ยังคงสูง

ภาพที่ 1.6 สัดส่วนคนจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2555-2568

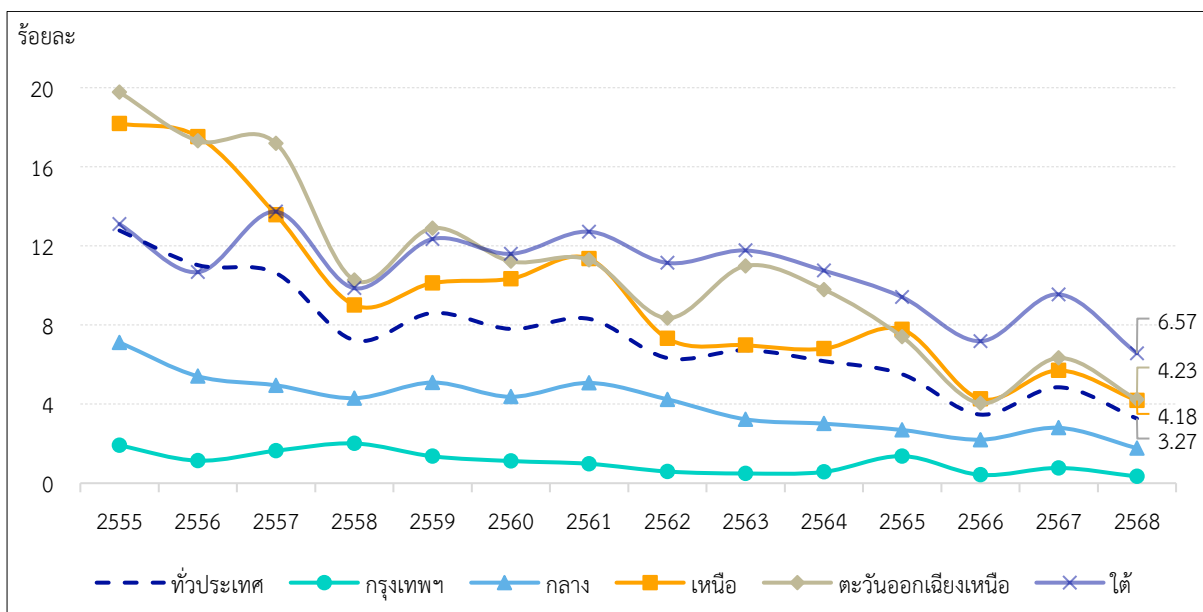

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.3.2 สัดส่วนคนจนจำแนกรายภาค

ในปี 2568 ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ยังคงเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดของประเทศ อยู่ที่ร้อยละ 6.57 ร้อยละ 4.23 และร้อยละ 4.18 ตามลำดับ โดยทั้ง 3 ภูมิภาคมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคเกษตรในสัดส่วนสูง⁹ ทำให้ครัวเรือนมีความเปราะบางต่อความผันผวนของต้นทุนการผลิต ราคาสินค้าเกษตร และสภาพภูมิอากาศ รวมถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัยและภาระหนี้สินครัวเรือน¹⁰ โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขณะที่ภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านภูมิประเทศเป็นพื้นที่สูงและพื้นที่ห่างไกล ซึ่งส่งผลต่อการเชื่อมโยงกับตลาด ต้นทุนการประกอบอาชีพ และโอกาสในการสร้างรายได้ของครัวเรือน ทั้งนี้ ความแตกต่างระหว่างภูมิภาคยังคงสะท้อนถึงความจำเป็นในการดำเนินมาตรการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ภาพที่ 1.7 สัดส่วนคนจน จำแนกรายภาค ปี 2555-2568

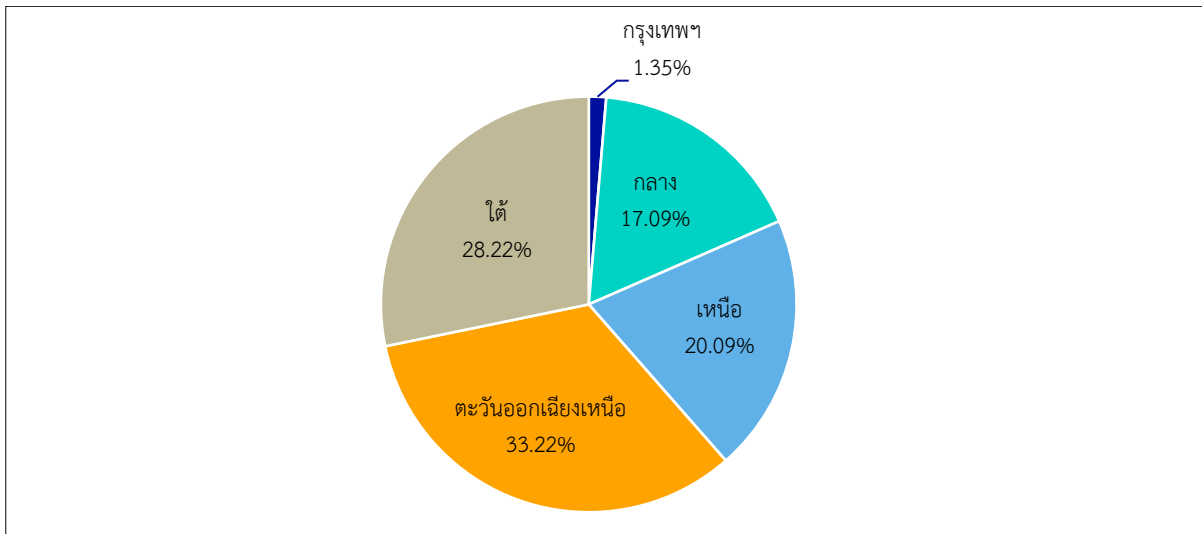
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาจากจำนวนคนจน พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนคนจนสูงที่สุดของประเทศ อยู่ที่ประมาณ 7.64 แสนคน หรือร้อยละ 33.22 ของจำนวนคนจนทั้งหมด รองลงมาคือ ภาคใต้ จำนวน 6.49 แสนคน หรือร้อยละ 28.22 ทั้งนี้ จำนวนคนจนที่สูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนหนึ่งเป็นผลจากฐานประชากรที่มีขนาดใหญ่ ทำให้แม้สถานการณ์ความยากจนจะปรับตัวดีขึ้น แต่ยังคงมีประชากรจำนวนมากที่อยู่ในภาวะยากจนและจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือ

⁹ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ เป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรกรรมอยู่ในระดับสูง โดยมีสัดส่วนแรงงานภาคเกษตรร้อยละ 53.05 ร้อยละ 46.20 และร้อยละ 39.68 ตามลำดับ

¹⁰ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนผู้สูงอายุอยู่ที่ร้อยละ 30.39 และมีสัดส่วนคนจนที่มีหนี้ร้อยละ 52.97

ภาพที่ 1.8 โครงสร้างคนจน จำแนกรายภาค ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.3.3 สัดส่วนคนจนจำแนกรายจังหวัด

ในปี 2568 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ แม่ฮ่องสอน ปัตตานี ยะลา ศรีสะเกษ ตาก สระแก้ว ระนอง นราธิวาส สตูล และอุบลราชธานี ตามลำดับ โดยแม่ฮ่องสอนและปัตตานี ยังคงอยู่ในกลุ่ม 5 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงสุดอย่างต่อเนื่อง บ่งชี้ถึงปัญหาความยากจนเรื้อรังในบางพื้นที่ ซึ่งมีปัจจัยมาจากข้อจำกัดเชิงโครงสร้างทั้งการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจและบริการพื้นฐาน รวมถึงปัจจัยเฉพาะพื้นที่ เช่น ภัยธรรมชาติ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ เป็นต้น ส่งผลต่อปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 1.1 รายชื่อจังหวัดที่ติดอันดับ 10 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด ปี 2555-2568

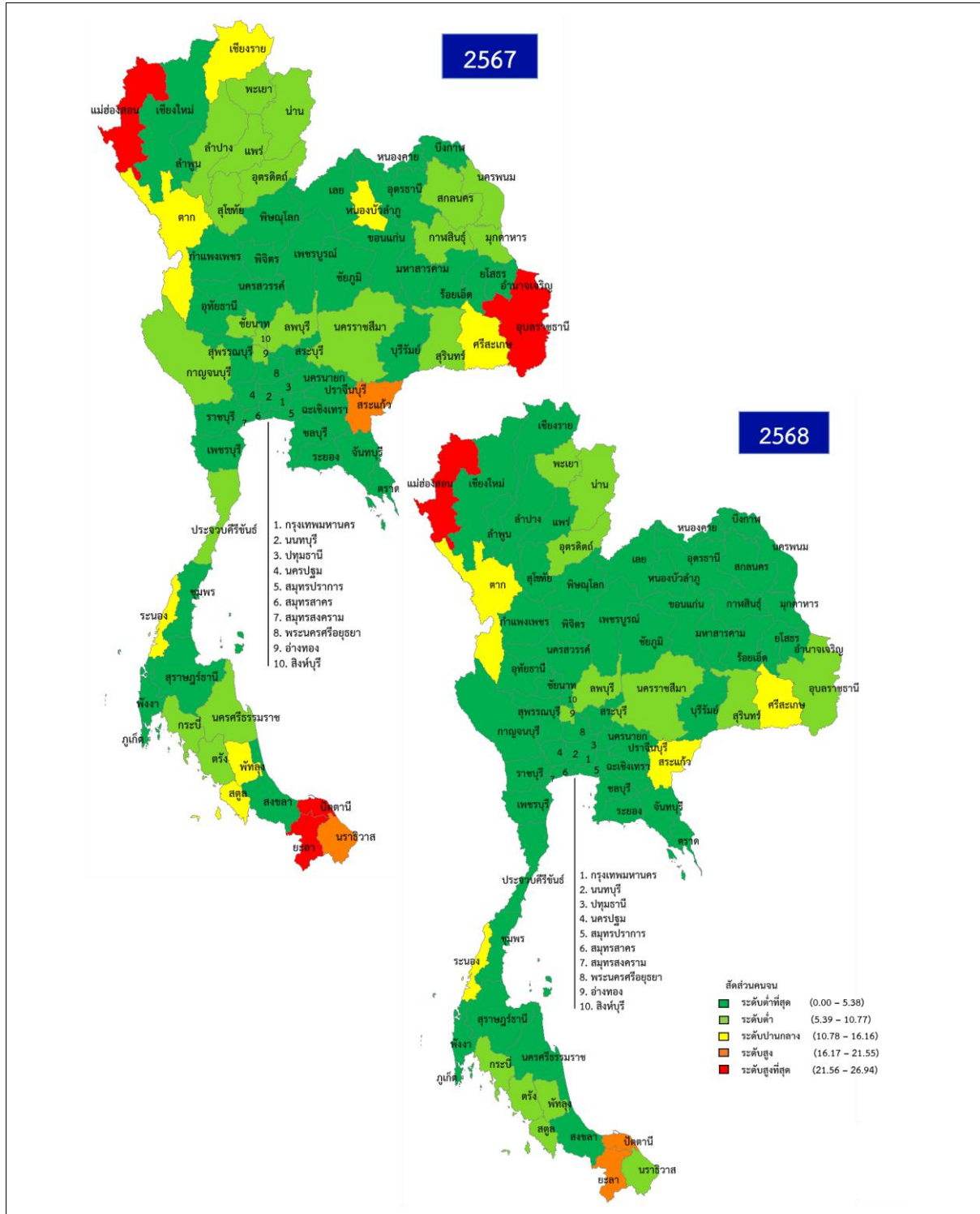
ปี พ.ศ.	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4	อันดับ 5	อันดับ 6	อันดับ 7	อันดับ 8	อันดับ 9	อันดับ 10
2568	แม่ฮ่องสอน 25.37	ปัตตานี 21.21	ยะลา 18.05	ศรีสะเกษ 15.50	ตาก 13.03	สระแก้ว 12.28	ระนอง 11.64	นราธิวาส 10.53	สตูล 10.22	อุบลราชธานี 9.76
2567	แม่ฮ่องสอน 26.90	ยะลา 25.54	ปัตตานี 25.31	อุบลราชธานี 21.60	นราธิวาส 21.20	สระแก้ว 18.23	พัทลุง 14.03	ศรีสะเกษ 13.49	ตาก 12.62	หนองบัวลำภู 11.55
2566	ปัตตานี 23.20	นราธิวาส 18.38	แม่ฮ่องสอน 12.71	ระนอง 10.57	สตูล 10.49	ประจวบคีรีขันธ์ 9.57	เชียงราย 9.51	หนองบัวลำภู 9.46	ตาก 9.44	พัทลุง 9.19
2565	แม่ฮ่องสอน 25.53	ปัตตานี 23.80	ตาก 23.09	นราธิวาส 19.41	หนองบัวลำภู 17.88	ยะลา 16.89	กาฬสินธุ์ 16.42	ศรีสะเกษ 15.76	สระแก้ว 14.37	ระนอง 14.02
2564	ปัตตานี 30.43	แม่ฮ่องสอน 26.02	กาฬสินธุ์ 23.10	นครราชสีมา 20.60	ยะลา 19.24	นราธิวาส 18.60	พะเยา 18.01	ศรีสะเกษ 17.88	หนองบัวลำภู 17.59	ระนอง 16.90
2563	ปัตตานี 43.50	แม่ฮ่องสอน 29.78	นราธิวาส 24.23	กาฬสินธุ์ 22.37	นครราชสีมา 21.21	ระนอง 20.00	นครพนม 19.39	ตาก 19.04	ยะลา 17.41	พะเยา 16.74
2562	ปัตตานี 29.68	นราธิวาส 25.54	แม่ฮ่องสอน 25.50	ตาก 21.48	สระแก้ว 20.19	กาฬสินธุ์ 19.33	พัทลุง 18.61	ชัยนาท 18.14	อ่างทอง 16.75	ระนอง 15.60
2561	แม่ฮ่องสอน 48.17	ปัตตานี 32.81	ตาก 30.08	กาฬสินธุ์ 28.12	ชัยนาท 26.85	นราธิวาส 25.95	พัทลุง 22.73	ยะลา 21.48	บุรีรัมย์ 20.82	ระนอง 20.00
2560	ปัตตานี 34.31	นราธิวาส 33.98	แม่ฮ่องสอน 33.62	กาฬสินธุ์ 33.10	นครพนม 30.20	ตาก 27.14	ชัยนาท 25.98	บุรีรัมย์ 20.31	สระแก้ว 20.13	น่าน 19.46
2559	แม่ฮ่องสอน 39.78	นราธิวาส 37.32	ปัตตานี 35.99	กาฬสินธุ์ 32.02	นครพนม 30.78	ชัยนาท 27.24	ตาก 27.23	น่าน 24.30	บุรีรัมย์ 24.19	อำนาจเจริญ 24.11
2558	ปัตตานี 35.16	แม่ฮ่องสอน 32.49	ตาก 24.81	บุรีรัมย์ 23.02	น่าน 22.46	ยะลา 20.98	นราธิวาส 19.54	กาญจนบุรี 18.79	ชัยนาท 18.57	กาฬสินธุ์ 18.17
2557	แม่ฮ่องสอน 46.42	นราธิวาส 45.10	กาฬสินธุ์ 42.47	บุรีรัมย์ 39.20	ปัตตานี 38.99	ตาก 36.63	ยะลา 32.24	น่าน 29.79	เชียงราย 27.18	นครพนม 25.23
2556	แม่ฮ่องสอน 69.38	ปัตตานี 37.15	นราธิวาส 35.46	ตาก 35.33	นครพนม 32.26	กาฬสินธุ์ 30.92	มุกดาหาร 27.46	บุรีรัมย์ 26.03	พะเยา 25.55	อุบลราชธานี 25.31
2555	แม่ฮ่องสอน 66.27	ปัตตานี 46.16	นราธิวาส 42.47	กาฬสินธุ์ 40.39	ศรีสะเกษ 36.60	ตาก 36.54	นครพนม 35.76	สกลนคร 34.45	บุรีรัมย์ 31.92	หนองบัวลำภู 29.72

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ตัวเลขด้านล่างชื่อจังหวัด คือ สัดส่วนคนจนของแต่ละจังหวัดในแต่ละปี

สถานการณ์ความยากจนในระดับจังหวัดปรับตัวดีขึ้นอย่างชัดเจนเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า จังหวัดส่วนใหญ่ (62 จังหวัด) มีสัดส่วนคนจนลดลง โดยเฉพาะอุบลราชธานี นราธิวาส เชียงราย หนองบัวลำภู และยะลา มีสัดส่วนคนจนลดลงมากที่สุด 5 อันดับแรก ในขณะที่มีเพียง 15 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้น ซึ่งจังหวัดที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด ได้แก่ นครราชสีมา ศรีสะเกษ ชุมพร กำแพงเพชร และพิษณุโลก

ภาพที่ 1.9 สัดส่วนคนจน จำแนกรายจังหวัด ปี 2567 และ ปี 2568

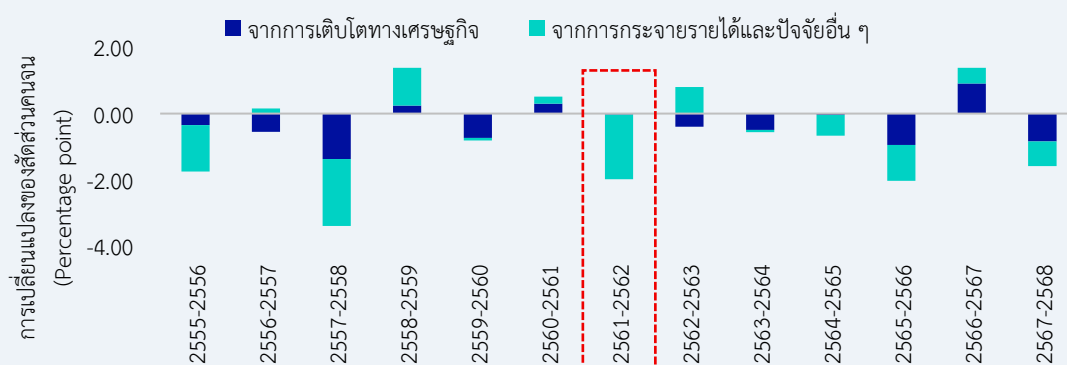
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

พลวัตความยากจนของไทยในรอบทศวรรษ: ถอดรหัสการเปลี่ยนแปลงผ่านมิติโครงสร้าง พื้นที่ และช่วงวัย

ปัญหาความยากจนเป็นความท้าทายเชิงโครงสร้างที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย แม้ว่าข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES) ระหว่างปี 2555-2568 จะชี้ให้เห็นสัดส่วนคนจนที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง มาอยู่ที่ร้อยละ 3.27 หรือ 2.30 ล้านคน ในปี 2568 แต่แนวโน้มดังกล่าวยังคงเผชิญปัญหาการกระจุกตัวและโอกาสในการส่งผ่านความยากจนข้ามรุ่น ทั้งนี้ การพึ่งพาเพียงสถิติเชิงพรรณนา อาจไม่เพียงพอที่จะสะท้อนรากฐานของปัญหาได้อย่างครบถ้วน การประเมินเพื่อหาคำตอบว่าการลดลงของความยากจนเป็นผลจากปัจจัยใด จึงจำเป็นต้องอาศัยแบบจำลองทางเศรษฐมิติในการวิเคราะห์เชิงลึก

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดการแยกองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความยากจน (Growth-Inequality Decomposition)¹¹ พบว่า ในอดีตการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือหลักในการดึงประชากรให้พ้นจากความยากจน ทว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การกระจายรายได้ที่ดีขึ้นกลับเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความยากจนลดลง สะท้อนถึงกลไกการแทรกแซงของภาครัฐผ่านระบบคุ้มครองทางสังคม การให้เงินโอน และสวัสดิการแบบพุ่งเป้า สู่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย โดยในช่วงปี 2561-2562 สัดส่วนคนจนลดลงถึง 1.98 จุดร้อยละ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นผลจากการกระจายรายได้และการลดความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับช่วงที่มีการดำเนินโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและการขยายกลุ่มเป้าหมายของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (จากเดิมอายุ 0-3 ปี เป็นอายุ 0-6 ปี) ขณะที่ในช่วงปี 2567-2568 เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่สัดส่วนคนจนกลับปรับลดลง 1.59 จุดร้อยละ โดยเป็นผลจากทั้งการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น (Redistribution effect = -0.75%) และการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth effect = -0.84%) ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนคนจน ปี 2555-2568

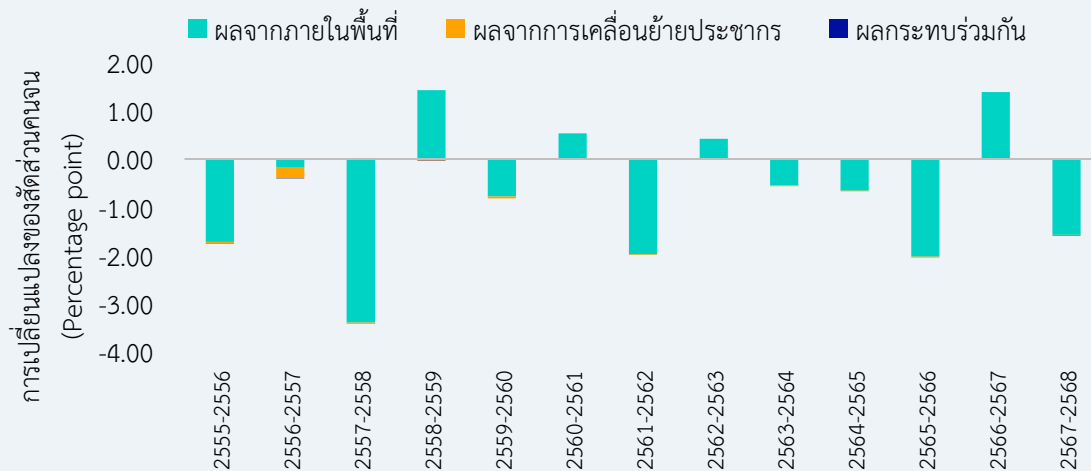

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

¹¹ แนวคิดการแยกองค์ประกอบที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความยากจน ได้รับการพัฒนาขึ้นโดย Gaurav Datt และ Martin Ravallion (1992) เป็นวิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติที่ใช้อธิบายพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนความยากจนในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยมีหลักการสำคัญ คือ การแยกผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงความยากจนออกเป็น 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) ผลของการเติบโต (Growth Effect) ซึ่งวัดการเปลี่ยนแปลงของความยากจนอันเกิดจากการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของรายได้เฉลี่ย โดยกำหนดให้โครงสร้างการกระจายรายได้คงที่ และ (2) ผลของการกระจายรายได้ (Redistribution Effect) ซึ่งวัดการเปลี่ยนแปลงของความยากจนอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ โดยกำหนดให้รายได้เฉลี่ยคงที่

เมื่อวิเคราะห์ผ่านแบบจำลองการแยกองค์ประกอบเชิงพื้นที่¹² (Spatial Poverty Decomposition) พบว่า การลดลงของความยากจนระดับประเทศในช่วง 13 ปีที่ผ่านมา เป็นผลมาจากการพัฒนาภายในพื้นที่เป็นหลัก ในขณะที่การเคลื่อนย้ายประชากรมีอิทธิพลน้อยมาก ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การยกระดับรายได้ต้องเกิดจากการแก้ปัญหาที่โครงสร้างการผลิตภายในพื้นที่นั้น ๆ เอง เช่น การเพิ่มผลิตภาพภาคการเกษตร มากกว่าการคาดหวังให้ประชากรย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองหรือภาคอุตสาหกรรม การแก้ไขปัญหาจึงไม่อาจใช้มาตรการแบบเหมารวม แต่ต้องเป็นนโยบายที่มุ่งเป้าเชิงพื้นที่ (Place-based policy) เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากโดยตรง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนคนจนระหว่างพื้นที่ ปี 2555-2568

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

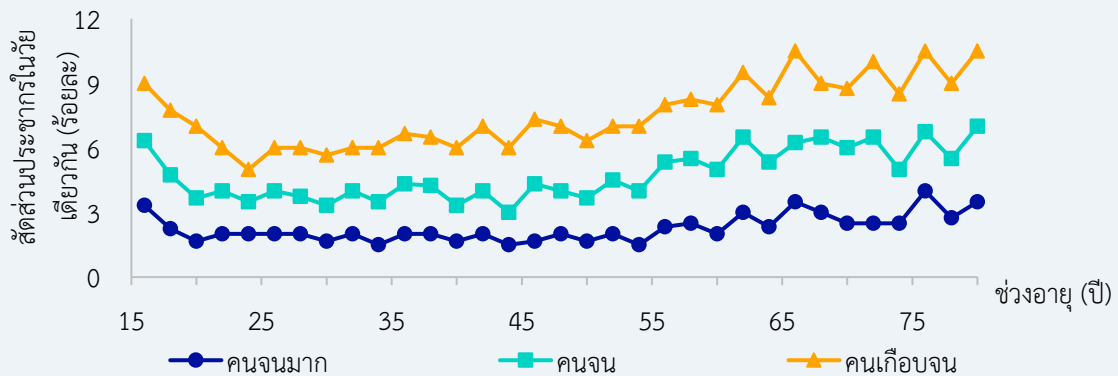
นอกเหนือจากมิติเชิงพื้นที่ การทำความเข้าใจพลวัตของความยากจน (Poverty Mobility) ยังต้องอาศัยการวิเคราะห์แผงข้อมูลเทียม¹³ (Pseudo-Panel Analysis) โดยติดตามประชากรกลุ่มรุ่นเกิดเดียวกัน (Birth Cohort) ตลอดช่วงปี 2555-2568 เพื่อให้เข้าใจความยากจนได้ใน 3 มิติสำคัญ ได้แก่

¹² การแยกองค์ประกอบเชิงพื้นที่ ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีของ Ravallion and Huppi (1991) โดยกำหนดหน่วยวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial units) จากตัวแปรภูมิภาค และเขตการปกครอง เช่น ภาคเหนือนอกเขตเทศบาล ภาคใต้ในเขตเทศบาล ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนคนจนจะถูกพิจารณาจาก 3 ปัจจัย ได้แก่ (1) ผลกระทบภายในพื้นที่ การลดลงของความยากจนที่เกิดจากการยกระดับรายได้และเศรษฐกิจภายในพื้นที่ (2) ผลจากการเคลื่อนย้ายประชากร (Population shift effect) การลดลงของความยากจนที่เกิดจากการที่ประชากรย้ายถิ่นฐานจากพื้นที่ที่มีความยากจนสูงไปยังพื้นที่ที่ร่ำรวยกว่า และ (3) ผลปฏิสัมพันธ์ (Interaction effect) เป็นผลร่วมที่เกิดจากทั้งสองปัจจัยพร้อมกัน

¹³ ระเบียบวิธีการสร้างแผงข้อมูลเทียม (Pseudo-Panel Data) ถูกนำเสนอครั้งแรกโดย Angus Deaton (1985) เพื่อลดข้อจำกัดของชุดข้อมูลการสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-Section Data) ที่สุ่มตัวอย่างประชากรชุดใหม่ในแต่ละปี ทำให้ไม่สามารถติดตามบุคคลเดิมซ้ำเวลาได้ แนวคิดของ Deaton คือ การจัดกลุ่มประชากรตามลักษณะเฉพาะที่คงที่และไม่เปลี่ยนแปลงตามเวลา เช่น รุ่นปีเกิด (Birth Cohort) โดยมีสมมติฐานว่า ประชากรในรุ่นปีเกิดเดียวกันถือเป็นกลุ่มประชากรเดียวกันทางสถิติ เมื่อนำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ยในระดับกลุ่มรุ่น (Cohort mean) ในแต่ละรอบปีการสำรวจ จะทำให้สามารถติดตามพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มคนรุ่นนั้น ๆ ได้เสมือนการใช้ข้อมูลการสำรวจตัวอย่างซ้ำ (Panel Data) จริง ทั้งนี้เพื่อความน่าเชื่อถือทางสถิติ การศึกษานี้ได้ควบคุมให้แต่ละ Cohort ในทุก ๆ ปีการสำรวจ ต้องมีจำนวนตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 100 คน ตามกฎของ Verbeek and Nijman

1. **ผลกระทบตามช่วงวัย (Life-cycle หรือ Age Effect)** โครงสร้างความยากจนของไทยมีลักษณะเป็นรูปตัว U (U-Curve) ตลอดช่วงชีวิต โดยสัดส่วนความยากจนจะอยู่ในระดับสูงช่วงวัยเด็กและเยาวชน (อายุ 15-25 ปี) จากนั้นสัดส่วนจะลดลงต่ำสุดในช่วงวัยแรงงานหลัก (อายุ 30-50 ปี) ที่มีผลิตภาพสูงสุด แต่เมื่อก้าวเข้าสู่วัย 55-60 ปีขึ้นไป สัดส่วนประชากรในวัยเดียวกันโดยเฉพาะกลุ่มเกือบจนจะกลับมาเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้ง สะท้อนถึงความเปราะบางด้านรายได้หลังวัยเกษียณ

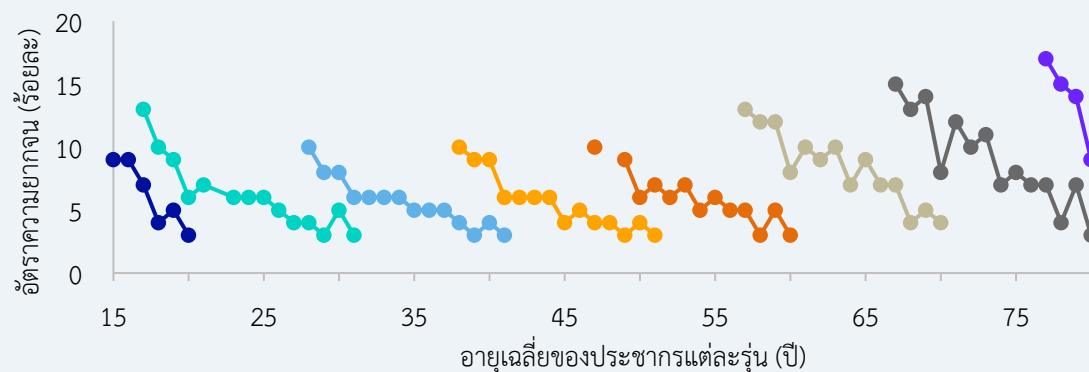
โครงสร้างความยากจนตามช่วงวัยสังเคราะห์ (อายุ 15-80 ปี)

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2. **ผลกระทบข้ามรุ่น (Generational หรือ Cohort Effect)** เมื่อเปรียบเทียบประชากรต่างรุ่นในช่วงอายุเดียวกัน พบรูปแบบการยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจข้ามรุ่น (Intergenerational Upward Mobility) ที่ชัดเจน โดยกลุ่มประชากรที่เกิดช่วงปี 2523-2533 มีสัดส่วนคนจนต่ำกว่ากลุ่มที่เกิดช่วงปี 2503-2513 สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์การพัฒนาที่อาจเกิดจากโครงสร้างพื้นฐานและการขยายโอกาสทางการศึกษาในช่วงที่ผ่านมา ที่นำไปสู่การสร้างต้นทุนชีวิตที่ดีขึ้นแก่ประชากรรุ่นหลัง
3. **ผลกระทบจากช่วงเวลา (Period Effect)** ในช่วงก่อนปี 2563 สัดส่วนคนจนในทุกรุ่นอายุปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ภายหลังวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 อัตราการลดลงดังกล่าวเริ่มคงที่และกลับมาเพิ่มขึ้นในบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนเกือบจน ซึ่งอาจลดทอนขีดความสามารถในการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) และกดดันให้ครัวเรือนเปราะบางติดอยู่ในความเสี่ยงทางการเงินยาวนานขึ้น

เส้นทางความยากจนจำแนกตามรุ่นปีเกิด (Life-cycle Poverty Trajectory by Birth Cohort)

ที่มา: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

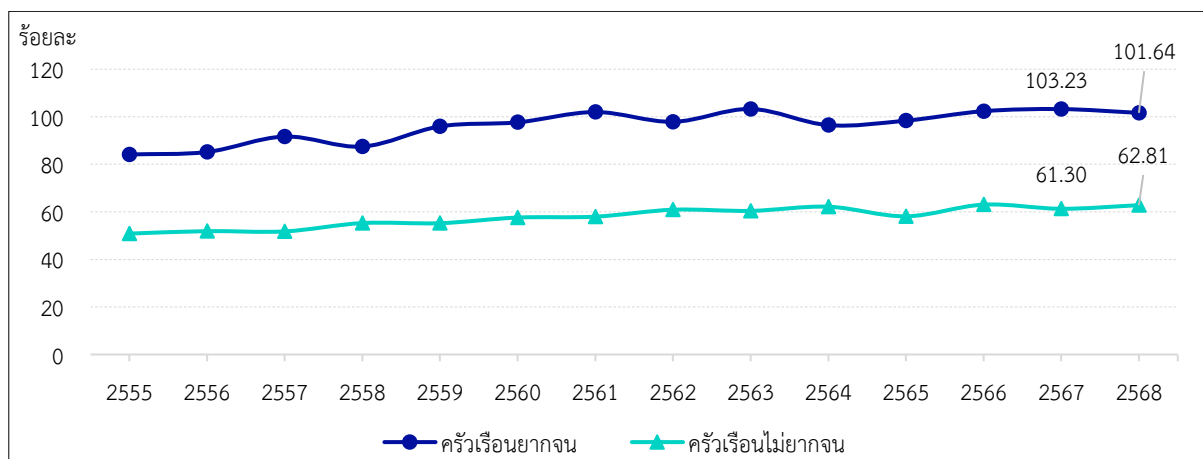
พลวัตความยากจนของไทยในรอบทศวรรษที่ผ่านมา แสดงให้เห็นผลลัพธ์ในการลดสัดส่วนคนจนที่ขับเคลื่อนด้วยนโยบายสวัสดิการและการกระจายรายได้เป็นสำคัญ ขณะเดียวกัน ยังชี้ให้เห็นบทบาทของความแตกต่างระหว่างพื้นที่และผลกระทบจากโครงสร้างประชากรต่อพลวัตความยากจน ดังนั้น เพื่อให้การแก้ปัญหาเกิดความยั่งยืน ภาครัฐจึงไม่อาจพึ่งพาเพียงการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับภาพรวม หรือการให้สวัสดิการแบบทั่วไป แต่จำเป็นต้องปรับทิศทางนโยบายเชิงรุกที่พุ่งเป้า (Targeted) มากขึ้น สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ ควบคู่ไปกับการออกแบบตาข่ายรองรับทางสังคม (Social Safety Net) ที่ยืดหยุ่นและคุ้มครองความเสี่ยงตลอดช่วงชีวิต

1.4 ลักษณะทางประชากรของครัวเรือนยากจน และคนจน

ครัวเรือนยากจนยังคงต้องแบกรับภาระในการดูแลสมาชิกในครอบครัวในอัตราที่สูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจนอย่างชัดเจน โดยในปี 2568 พบว่า อัตราการพึ่งพิง¹⁴ ของครัวเรือนยากจนอยู่ที่ร้อยละ 101.64 กล่าวคือ วัยแรงงาน 1 คนในครัวเรือนยากจน ต้องรับภาระดูแลเด็กและผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยมากกว่า 1 คน ขณะที่วัยแรงงาน 1 คนในครัวเรือนไม่ยากจน แบกรับภาระดูแลสมาชิกนอกวัยทำงานเพียง 0.63 คนเท่านั้น

ภาระการพึ่งพิงในระดับสูงทำให้แรงงานต้องแบ่งเวลาไปดูแลเด็กและผู้สูงอายุ จึงอาจสูญเสียโอกาสในการทำงานเต็มเวลา และการเข้าถึงงานที่มีรายได้สูงหรือพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพ เกิดเป็นข้อจำกัดในการหลุดพ้นจากวงจรความยากจน ดังนั้น การลดภาระการดูแลสมาชิกในครัวเรือนยากจน เช่น การส่งเสริมบริการดูแลเด็กและผู้สูงอายุในระดับชุมชน และการสนับสนุนรูปแบบการจ้างงานที่มีความยืดหยุ่น จึงเป็นแนวทางสำคัญในการลดต้นทุนค่าเสียโอกาสและเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจน

ภาพที่ 1.10 อัตราการพึ่งพิงของครัวเรือนยากจน ปี 2555-2568

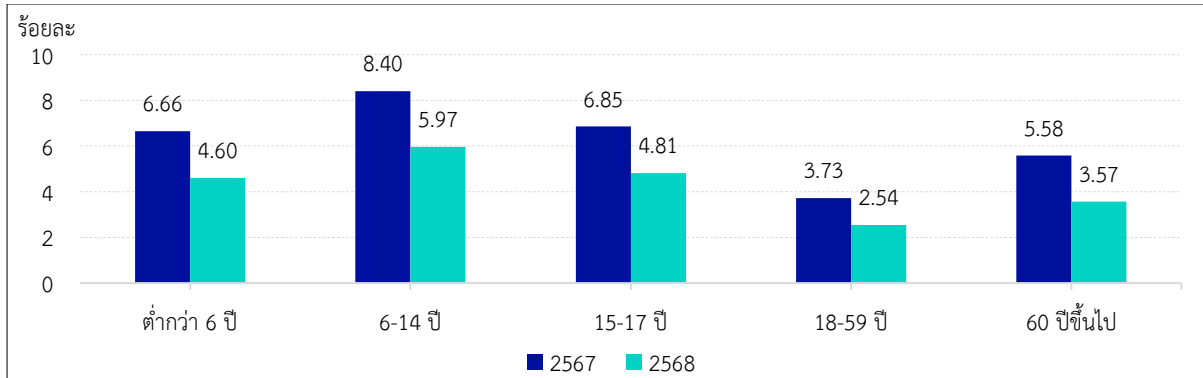
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนคนจนลดลงจากปีก่อนหน้าในทุกช่วงวัย โดยกลุ่มเด็กอายุ 6-14 ปี ยังคงครองสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ 5.97 ในขณะที่กลุ่มวัยแรงงานอายุ 18-59 ปี มีสัดส่วนคนจนต่ำที่สุดร้อยละ 2.54 ซึ่งแตกต่างกันถึง 2.35 เท่า สะท้อนว่า แม้ภาวะเศรษฐกิจโดยรวมจะดีขึ้น แต่ครัวเรือนที่มีเด็กยังคงเผชิญภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูและการศึกษาที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ทั้งค่าเดินทาง อุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นตามช่วง

¹⁴ อัตราการพึ่งพิง (Dependency Ratio) หมายถึง อัตราส่วนของประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุนอกวัยแรงงานต่อประชากรในวัยแรงงาน โดยมีข้อสมมติว่า ประชากรที่อยู่ในกลุ่มอายุนอกวัยแรงงานต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ

วัยของเด็ก ซึ่งมาตรการอุดหนุนของภาครัฐยังคงมีความสำคัญในการช่วยลดภาระด้านค่าครองชีพ¹⁵ และสนับสนุนให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาและการพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง แม้ครัวเรือนจะมีข้อจำกัดด้านรายได้ก็ตาม

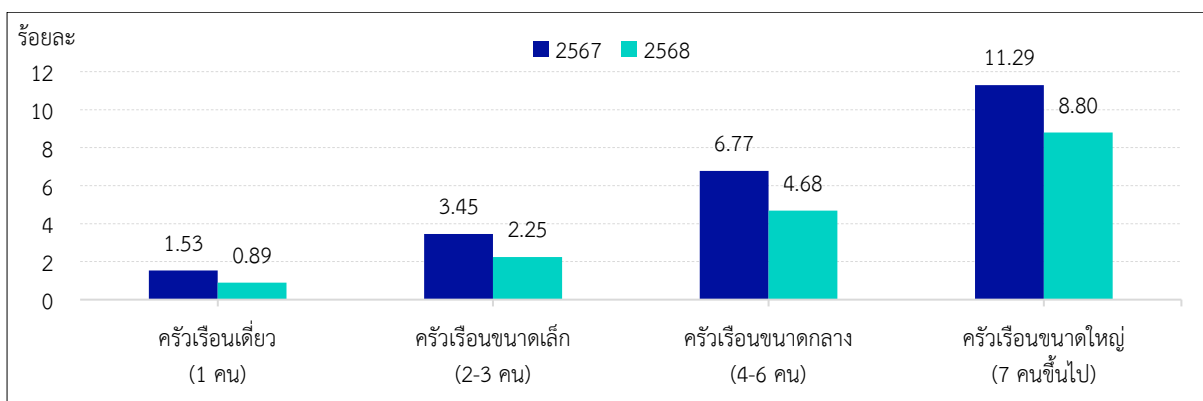
ภาพที่ 1.11 สัดส่วนคนจน จำแนกตามกลุ่มอายุ ปี 2567-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงทุกขนาดของครัวเรือน ในปี 2568 สัดส่วนคนจนยังคงมีทิศทางแปรผันตามขนาดของครัวเรือน โดยครัวเรือนขนาดใหญ่ (7 คนขึ้นไป) มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ 8.80 ขณะที่ครัวเรือนเดียวมีสัดส่วนคนจนต่ำที่สุดเพียงร้อยละ 0.89 ทั้งนี้ ครัวเรือนที่มีสมาชิกจำนวนมากต้องรับภาระค่าใช้จ่ายด้านอาหาร การศึกษา สุขภาพ และการดูแลสุขภาพในครัวเรือนที่สูงขึ้น ขณะที่รายได้ของบางครัวเรือนโดยเฉพาะครัวเรือนที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมหรือแรงงานนอกระบบ ยังมีความไม่แน่นอนหรือเพิ่มขึ้นไม่เพียงพอในการรองรับภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น เมื่อรายได้ต้องกระจายไปยังสมาชิกหลายคน จึงทำให้รายได้ต่อคนลดลง¹⁶ และเพิ่มความเสี่ยงต่อความยากจนมากกว่าครัวเรือนขนาดเล็ก

ภาพที่ 1.12 สัดส่วนคนจน จำแนกตามขนาดของครัวเรือน ปี 2567-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

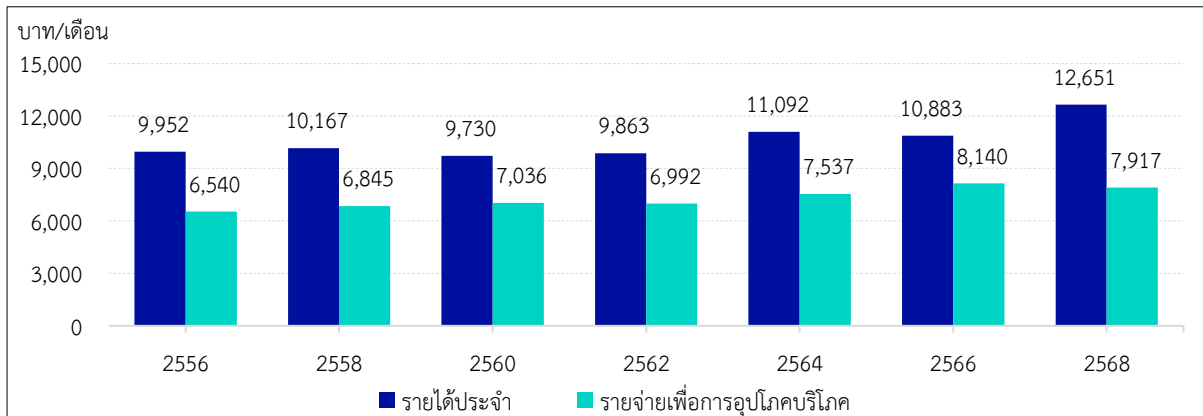
¹⁵ สัดส่วนเงินช่วยเหลือจากภาครัฐต่อรายจ่ายทั้งหมดของคนจนเพิ่มขึ้นในทุกช่วงวัย โดยเพิ่มจากร้อยละ 11.72 ในปี 2566 เป็นร้อยละ 26.82 ในปี 2568 ทั้งนี้ กลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาเป็นเด็กอายุ 0-5 ปี และวัยแรงงานอายุ 18-59 ปี

¹⁶ ขนาดครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับความสามารถในการรองรับภาระค่าใช้จ่ายที่ลดลง โดยในกลุ่มครัวเรือนยากจนภาคเกษตรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนลดลงจาก 5,703 บาทต่อเดือนในครัวเรือนเดียว เหลือเพียง 3,044 บาทต่อเดือนในครัวเรือนที่มีสมาชิก 7 คนขึ้นไป ขณะที่ช่องว่างระหว่างรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนลดลงจาก 2,309 บาท เหลือ 1,026 บาทต่อเดือน

1.5 สถานภาพทางเศรษฐกิจและการทำงานของคนจน

ครัวเรือนยากจนมีแนวโน้มดีขึ้นอย่างชัดเจน โดยในปี 2568 มีรายได้ประจำเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 12,651 บาท เพิ่มขึ้นจาก 10,883 บาทในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.25 ขณะที่รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนลดลงจาก 8,140 บาท เหลือเพียง 7,917 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.74 ส่งผลให้ส่วนต่างระหว่างรายได้และรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น สะท้อนว่าครัวเรือนยากจนมีสภาพคล่องทางการเงินและความสามารถในการรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันดีขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงก่อน

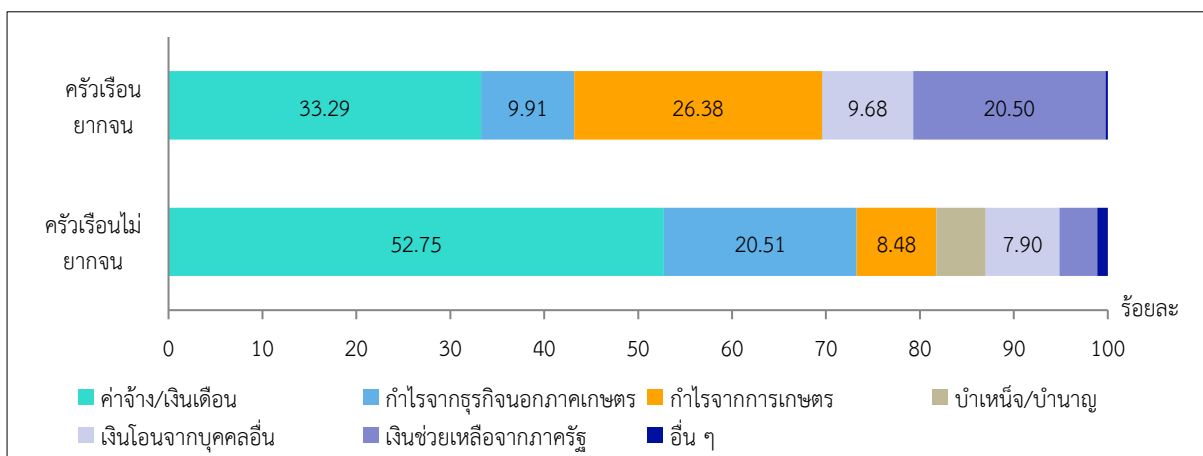
ภาพที่ 1.13 รายได้ประจำและรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2556-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากพิจารณาเฉพาะรายได้ที่เป็นตัวเงิน พบว่า โครงสร้างรายได้ของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีฐานรายได้ที่มั่นคงกว่า มีสัดส่วนรายได้จากค่าจ้าง/เงินเดือนถึงร้อยละ 52.75 และกำไรจากธุรกิจนอกภาคเกษตรร้อยละ 20.51 ขณะที่รายได้ของครัวเรือนยากจนร้อยละ 56.56 มาจากแหล่งรายได้ที่มีความผันผวนสูงและขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก อาทิ รายได้จากภาคเกษตร เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ และเงินโอนจากบุคคลอื่น ส่งผลให้มีความไม่มั่นคงด้านรายได้ และเสี่ยงต่อการกลับเข้าสู่ภาวะยากจนได้ง่ายกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจน

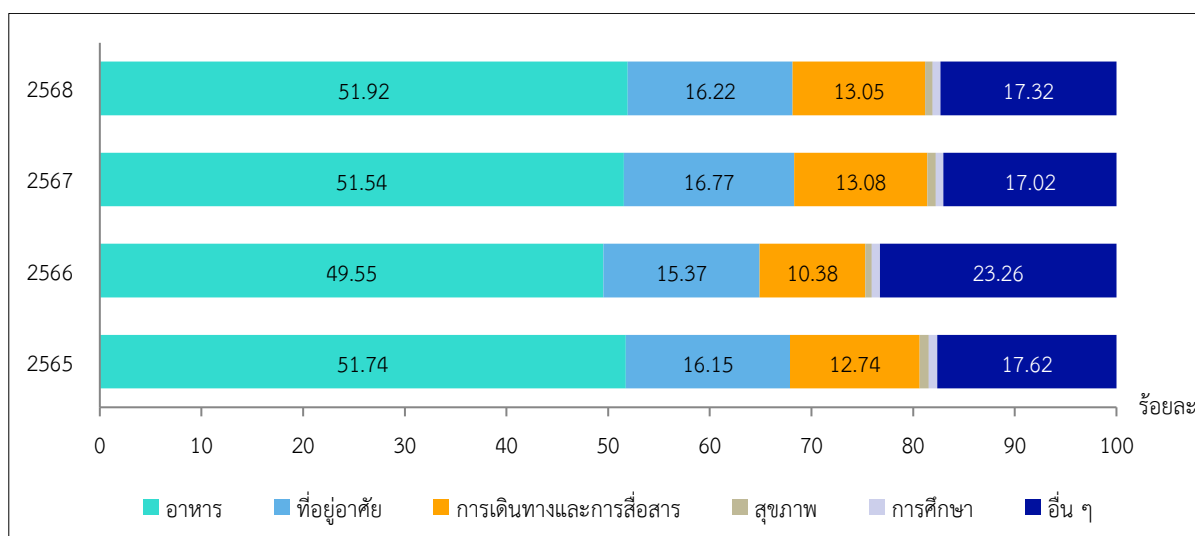
ภาพที่ 1.14 โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงิน ของครัวเรือนยากจนและครัวเรือนที่ไม่ยากจน ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ครัวเรือนยากจนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 7,917 บาท คิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนที่ 2,314 บาท โดยค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ยังคงเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ร้อยละ 51.92) รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย (ร้อยละ 16.22) และค่าเดินทางและการสื่อสาร (ร้อยละ 13.05) ทั้งนี้ โครงสร้างค่าใช้จ่ายของครัวเรือนยากจนโดยรวมยังคงใกล้เคียงกับปีก่อนหน้า สะท้อนว่ารูปแบบการใช้จ่ายของครัวเรือนยากจนยังมุ่งเน้นไปที่การตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานเป็นหลัก ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสุขภาพ ซึ่งมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายเพียงร้อยละ 0.79 และ 0.70 ตามลำดับ ขณะที่ครัวเรือนที่ไม่ยากจนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 19,987 บาทต่อเดือน¹⁷ โดยค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกันมากที่สุดคือ การเดินทางและการสื่อสาร อยู่ที่ 4,370 บาท เทียบกับ 1,033 บาท ในกลุ่มครัวเรือนยากจน

ภาพที่ 1.15 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือนยากจน ปี 2565-2568

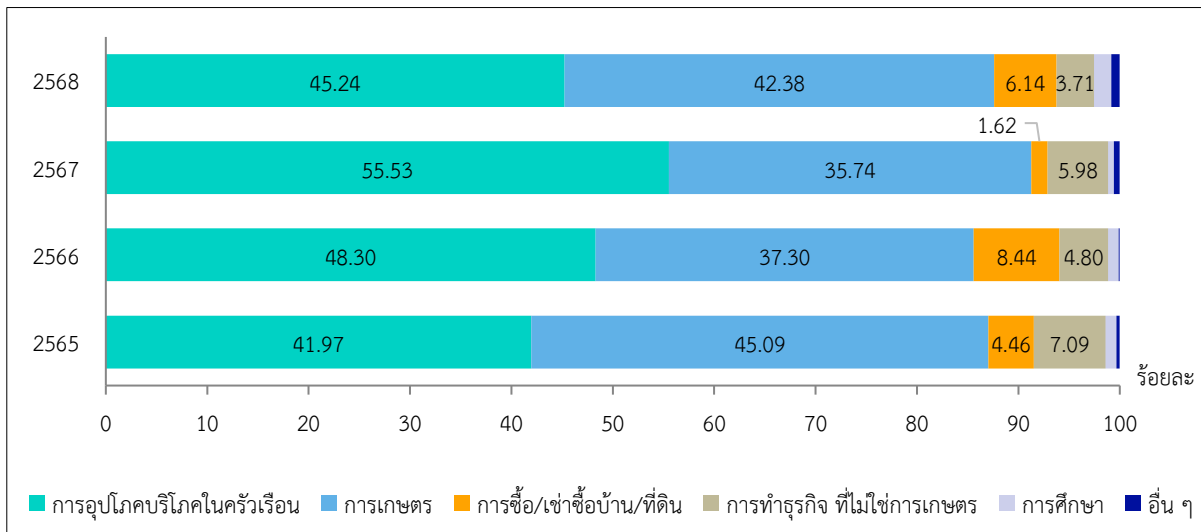

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สถานการณ์หนี้สินของครัวเรือนยากจนในปี 2568 ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องเฝ้าระวัง โดย (1) หนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือนยังคงเป็นวัตถุประสงค์หลักของการกู้ยืม คิดเป็นร้อยละ 45.24 ของหนี้ทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ หนี้เพื่อการเกษตร (ร้อยละ 42.38) และหนี้เพื่อการซื้อหรือเช่าซื้อบ้านและที่ดิน (ร้อยละ 6.14) และ (2) สัดส่วนหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคจะลดลงจากปีก่อนหน้า แต่หนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคและหนี้เพื่อการเกษตรยังรวมกันสูงถึงร้อยละ 87.62 ของหนี้ทั้งหมด สะท้อนว่า ครัวเรือนยากจนยังคงพึ่งพาการกู้ยืมเพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพเป็นหลัก โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรที่เผชิญกับความไม่แน่นอนของรายได้ นอกจากนี้ แม้ว่าครัวเรือนยากจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 89.91) จะกู้ยืมจากแหล่งเงินทุนในระบบ แต่ครัวเรือนยากจนยังมีสัดส่วนการกู้ยืมหนี้นอกระบบสูงกว่าครัวเรือนที่ไม่ยากจนกว่า 2 เท่า บ่งชี้ว่าครัวเรือนกลุ่มนี้ยังเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อในระบบ จึงต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบมากกว่า

¹⁷ ปี 2568 ครัวเรือนไม่ยากจนมีสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย การเดินทางและการสื่อสาร สุขภาพ การศึกษา และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ร้อยละ 40.80 ร้อยละ 16.29 ร้อยละ 21.87 ร้อยละ 1.41 ร้อยละ 1.49 และ ร้อยละ 18.14 ตามลำดับ

ภาพที่ 1.16 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการชำระหนี้ของครัวเรือนยากจน
จำแนกตามวัตถุประสงค์การกู้ยืม ปี 2565-2568

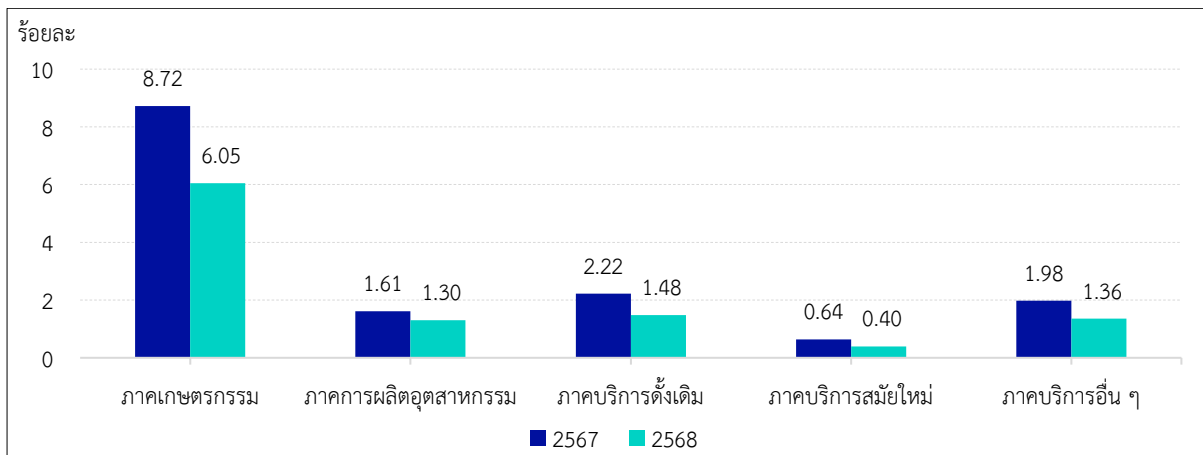
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในปี 2568 สถานการณ์ความยากจนของกลุ่มแรงงานปรับตัวดีขึ้น โดยเฉพาะภาคเกษตรกรรมที่มีสัดส่วนแรงงานยากจนสูงที่สุด ลดลงจากร้อยละ 8.72 ในปี 2567 มาอยู่ที่ร้อยละ 6.05 ปัจจัยสำคัญมาจากการฟื้นตัวของภาคเกษตร ทั้งค่าจ้างแรงงานที่เพิ่มขึ้น สภาพอากาศที่เอื้ออำนวยจากอิทธิพลของลานีญา (La Niña) ทำให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตพืชเศรษฐกิจหลักเพิ่มขึ้น¹⁸ และต้นทุนปัจจัยการผลิตที่เริ่มทรงตัว

สำหรับภาคบริการสมัยใหม่ ซึ่งครอบคลุมสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและบริการขั้นสูง เช่น การขนส่ง ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร การเงิน และการแพทย์ มีสัดส่วนแรงงานยากจนต่ำที่สุด โดยลดลงจากร้อยละ 0.64 ในปี 2567 เหลือเพียงร้อยละ 0.40 ในปี 2568 สะท้อนว่าแรงงานในกลุ่มดังกล่าวมีโอกาสเข้าถึงงานที่มีรายได้และความมั่นคงในการทำงานสูงกว่า โดยการขยายตัวของกิจกรรมบริการสมัยใหม่ได้เพิ่มโอกาสการจ้างงานที่หลากหลาย ทั้งงานที่ใช้ทักษะเฉพาะและงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องเนื่อง

¹⁸ สอดคล้องกับรายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2568 และแนวโน้มปี 2569 ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ที่ระบุว่า สภาพอากาศในช่วงปลายปี 2567 มีแนวโน้มเอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะการออกดอกและติดผลของไม้ผล รวมถึงปริมาณน้ำที่เพียงพอ ส่งผลให้สาขาพืช ปศุสัตว์ และบริการทางการเกษตรขยายตัว

ภาพที่ 1.17 สัดส่วนผู้มีงานทำที่ยากจน จำแนกตามสาขาเศรษฐกิจ ปี 2567-2568

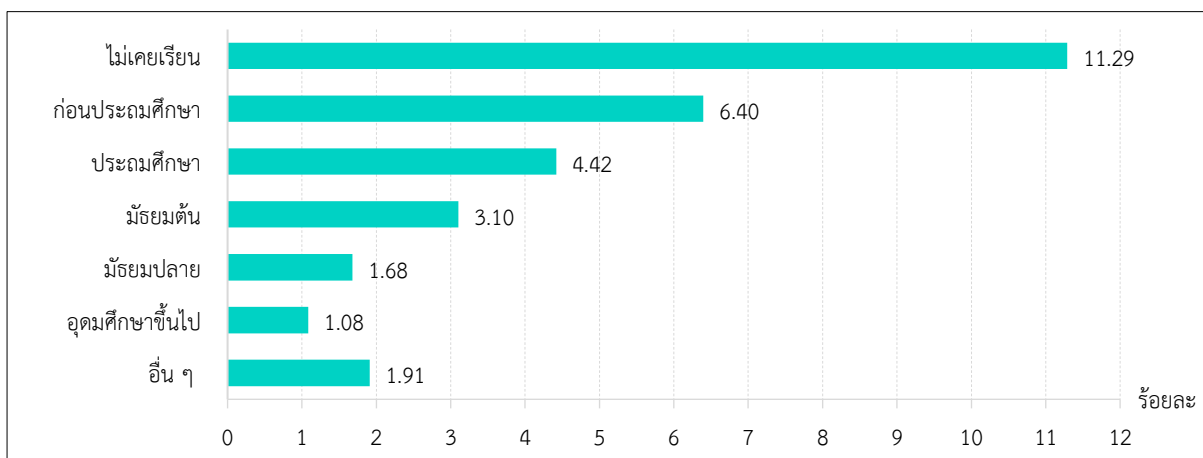
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : (1) ภาคการผลิตอุตสาหกรรม ได้แก่ สาขาการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน การผลิต ไฟฟ้า ก๊าซ ไอน้ำ และระบบปรับอากาศ และการจัดหาน้ำ การจัดการและการบำบัดน้ำเสีย
 (2) ภาคบริการดั้งเดิม ได้แก่ สาขาการก่อสร้าง การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์/จักรยานยนต์ และของใช้ส่วนบุคคล/ของใช้ในครัวเรือน และกิจกรรมโรงแรมและบริการด้านอาหาร
 (3) ภาคบริการอื่น ๆ รวมถึง กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน การบริหารราชการ การป้องกันประเทศ และการประกันสังคมภาคบังคับ การศึกษา และกิจกรรมการจ้างงานในครัวเรือนส่วนบุคคล

1.6 คนจนกับการศึกษา

ความเสี่ยงต่อการตกอยู่ในภาวะยากจนมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาอย่างชัดเจน โดยในปี 2568 ประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ 11.29 รองลงมาคือ กลุ่มที่ได้รับ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ร้อยละ 6.40 ขณะที่ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไป มีสัดส่วนคนจนลดลงอยู่ที่ร้อยละ 4.42 ร้อยละ 3.10 และต่ำกว่าร้อยละ 2.00 ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาที่สูงขึ้นมีส่วนสำคัญในการลดความยากจน

ภาพที่ 1.18 สัดส่วนคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2568

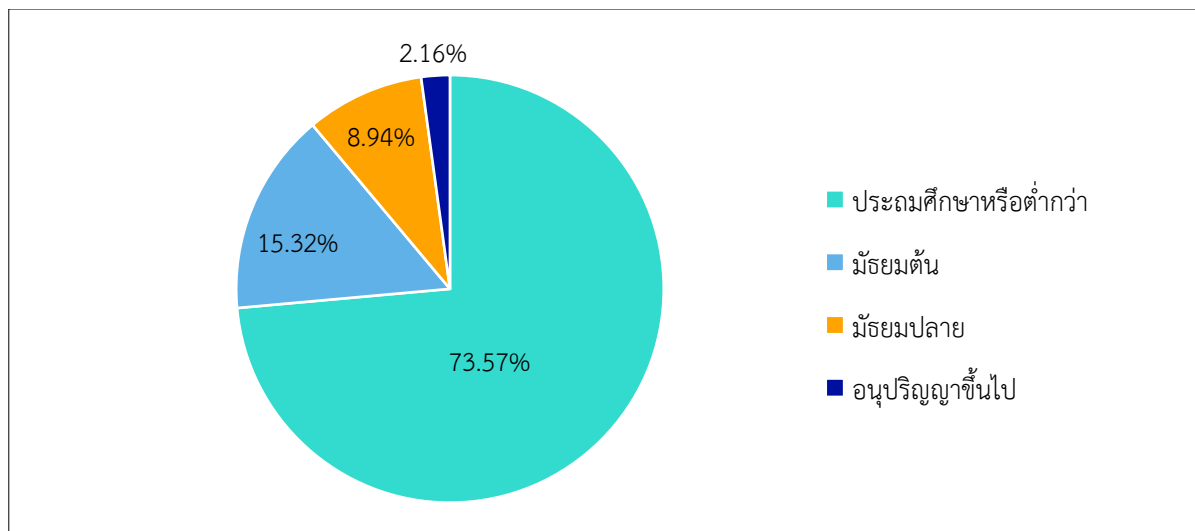

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : การศึกษาอื่นๆ ประกอบด้วย หลักสูตรที่ไม่ได้วุฒิการศึกษา (เช่น การศึกษาปอเนาะ) และการศึกษาที่เทียบระดับไม่ได้ (เช่น อิสลามศึกษาแผนกวิชาศาสนาอิสลาม)

เมื่อพิจารณาโครงสร้างคนจนตามระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า คนจนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73.57) ได้รับการศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า และรองลงมาเป็นผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 15.32)

ภาพที่ 1.19 โครงสร้างคนจน (อายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป) จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2568

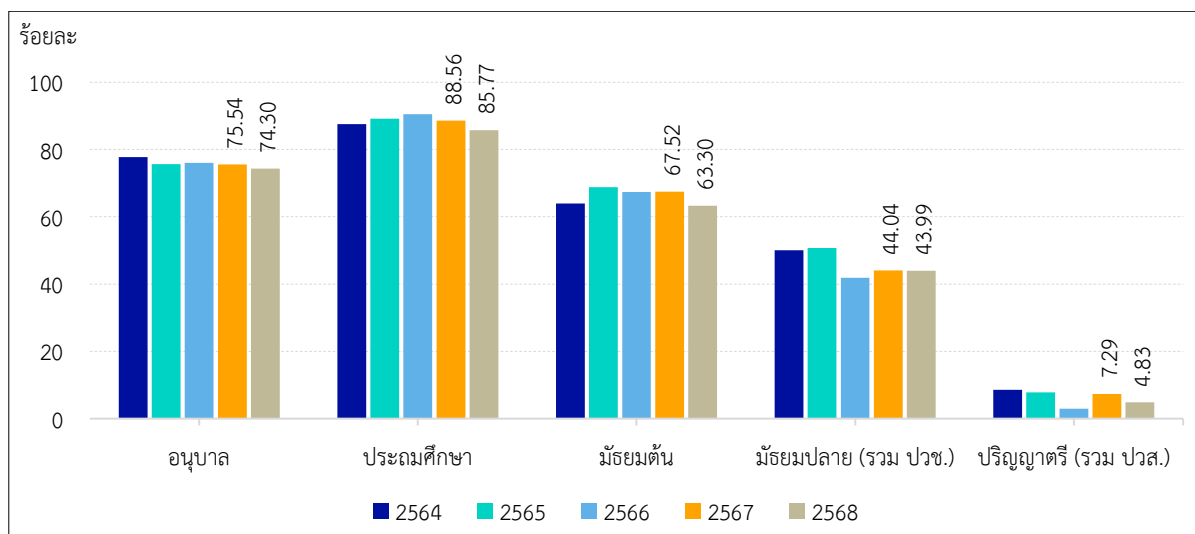

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า รวมถึงการศึกษาอื่นและไม่ทราบ

เด็กและเยาวชนจากครัวเรือนยากจนยังคงประสบปัญหาในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูง โดยในปี 2568 พบว่า ในระดับประถมศึกษา เด็กจากครัวเรือนยากจนมีอัตราการเข้าเรียนสุทธิอยู่ที่ร้อยละ 85.77 และเมื่อเข้าสู่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อัตราการเข้าเรียนลดลงเหลือร้อยละ 63.30 และลดลงอีกในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ที่ร้อยละ 43.99 ส่วนระดับอุดมศึกษา อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กกลุ่มนี้เหลือเพียงร้อยละ 4.83 แสดงให้เห็นว่า โอกาสในการศึกษาต่อของเด็กจากครัวเรือนยากจนลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเข้าสู่ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

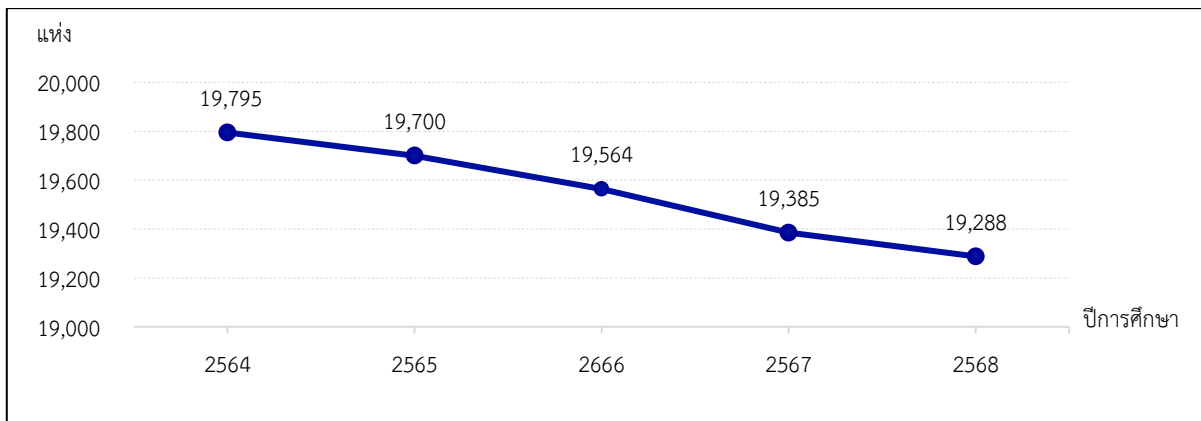
ภาพที่ 1.20 อัตราการเข้าเรียนสุทธิของเด็กยากจน ปี 2564-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ค่าเดินทางไปเรียนยังคงเป็นภาระหลักของนักเรียนยากจนในทุกระดับการศึกษา โดยมีสัดส่วนเฉลี่ยสูงสุดเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.76 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่ต้องจ่ายเอง โดยเฉพาะระดับประถมศึกษาที่มีสัดส่วนค่าเดินทางสูงถึงร้อยละ 53.00 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 43.94 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 40.48 ส่วนหนึ่งมาจากการยุบรวมและการปิดสถานศึกษาขนาดเล็ก ส่งผลให้เด็กบางส่วนต้องเดินทางไปเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลมากขึ้น ทั้งนี้ ข้อมูลสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสมาคมโรงเรียนเอกชน ณ ต้นปี 2568 ระบุว่า มีโรงเรียนขนาดเล็กที่รอประกาศเลิกสถานศึกษากว่า 26 แห่ง และมีโรงเรียนที่ถูกยุบรวมสะสมไปแล้ว 75 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับประถมศึกษา

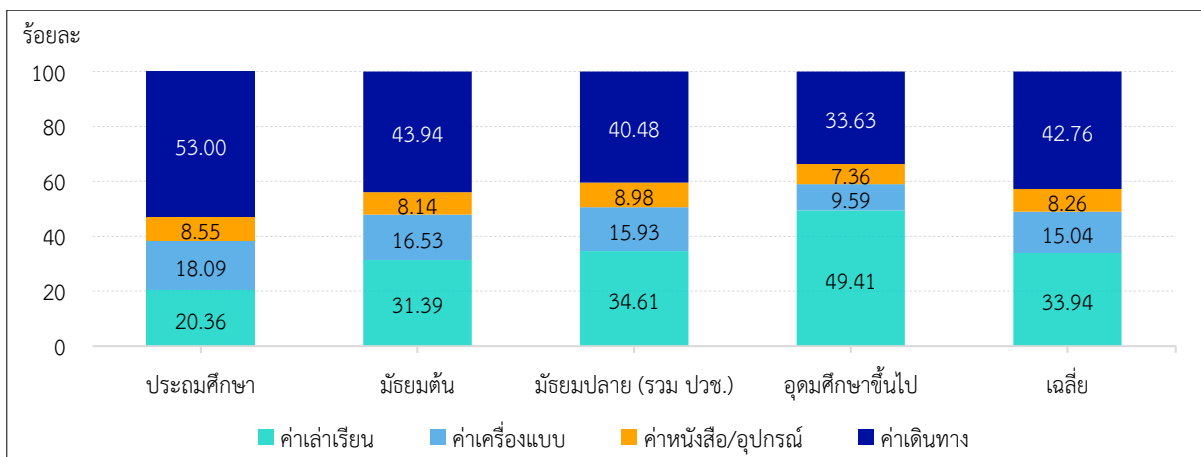
ภาพที่ 1.21 จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2564-2568

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในขณะที่ระดับอุดมศึกษามีโครงสร้างค่าใช้จ่ายแตกต่างออกไป โดยมีสัดส่วนค่าเล่าเรียนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 49.41 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด สะท้อนต้นทุนการจัดการเรียนการสอนที่เพิ่มขึ้นตามความเข้มข้นของหลักสูตรและทรัพยากรที่จำเป็นในการผลิตบัณฑิตแต่ละสาขา ทั้งจากค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร การใช้ทรัพยากรเฉพาะทาง และการลงทุนด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ระดับอุดมศึกษากลายเป็นภาระสำคัญของครัวเรือน

ภาพที่ 1.22 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาที่ต้องจ่ายเอง (Out-of-Pocket) ของเด็กยากจน จำแนกตามระดับการศึกษา ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.7 คนจนกับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ

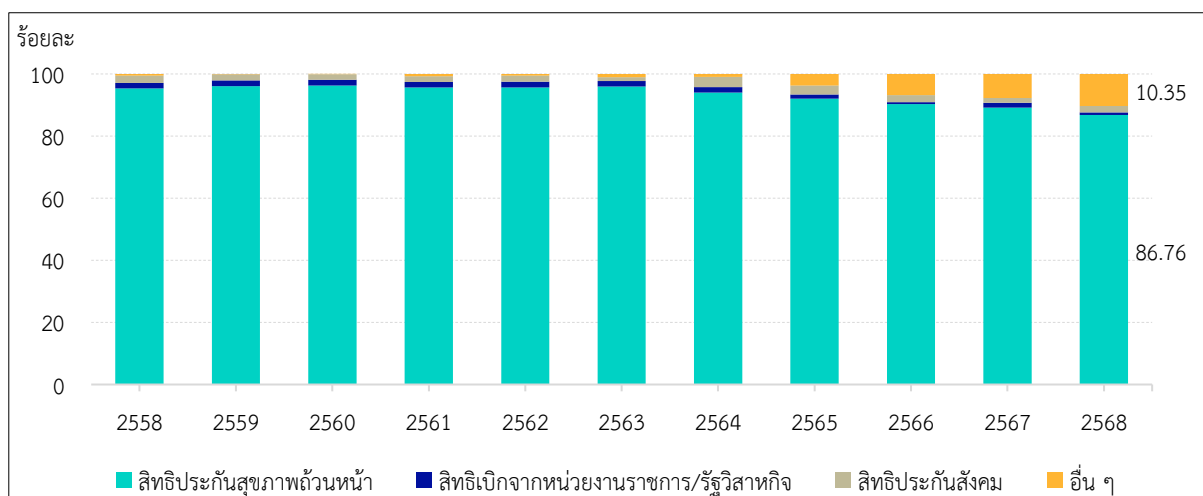
สวัสดิการภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนยากจน โดยช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานและรักษาคุณภาพชีวิตได้ดีขึ้น ทั้งสิทธิการรักษาพยาบาลที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ รวมถึงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและเบี้ยความพิการที่ช่วยเสริมความมั่นคงด้านความเป็นอยู่ของกลุ่มเปราะบาง แม้การให้เงินช่วยเหลือดังกล่าวจะเป็นการบรรเทาภาระในระยะสั้น แต่มีส่วนสำคัญในการลดค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ทำให้ครัวเรือนสามารถจัดสรรทรัพยากรสำหรับการดำรงชีพ การดูแลสุขภาพ และการศึกษาของสมาชิกได้อย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างโอกาสและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

1.7.1 สิทธิการรักษาพยาบาล

คนจนในประเทศไทยเกือบทั้งหมดสามารถเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลได้อย่างทั่วถึง ในปี 2568 คนจนร้อยละ 96.94 ได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยสิทธิที่คนจนเข้าถึงและใช้ประโยชน์มากที่สุดยังคงเป็นสิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) ร้อยละ 86.76 รองลงมาคือ สิทธิอื่น ๆ อาทิ สิทธิประกันอุบัติเหตุนักเรียน สิทธิประกันสุขภาพเอกชน และสวัสดิการที่จัดโดยนายจ้าง ร้อยละ 10.35 ขณะที่ สิทธิประกันสังคมและสิทธิเบิกจากหน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจอยู่ที่ร้อยละ 2.06 และร้อยละ 0.84 ตามลำดับ

การเข้าถึงสิทธิบัตรทองของคนจนยังคงอยู่ในระดับสูง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากมาตรการของรัฐที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะโครงการ 30 บาทรักษาทุกที่ ด้วยบัตรประชาชนใบเดียว ระยะที่ 4 ที่ขยายความครอบคลุมทุกจังหวัด ซึ่งช่วยลดข้อจำกัดด้านพื้นที่ที่เคยเป็นอุปสรรคสำคัญของกลุ่มคนจนในพื้นที่ห่างไกล รวมถึงขยายระบบการแพทย์ทางไกลเพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงบริการ อย่างไรก็ตาม คนจนบางส่วนยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล แม้จะมีสิทธิการรักษาก็ตาม โดยมีข้อจำกัดจากหลายปัจจัย เช่น การไม่มีเอกสารแสดงตน การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ รวมถึงต้นทุนทางอ้อมจากค่าเดินทาง และค่าเสียโอกาสจากการหยุดงาน ส่งผลให้บางรายชะลอการเข้ารับบริการหรือไม่สามารถเข้าถึงการรักษาได้อย่างเต็มที่เมื่อเจ็บป่วย

ภาพที่ 1.23 โครงสร้างการเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาลของคนจน ปี 2558-2568

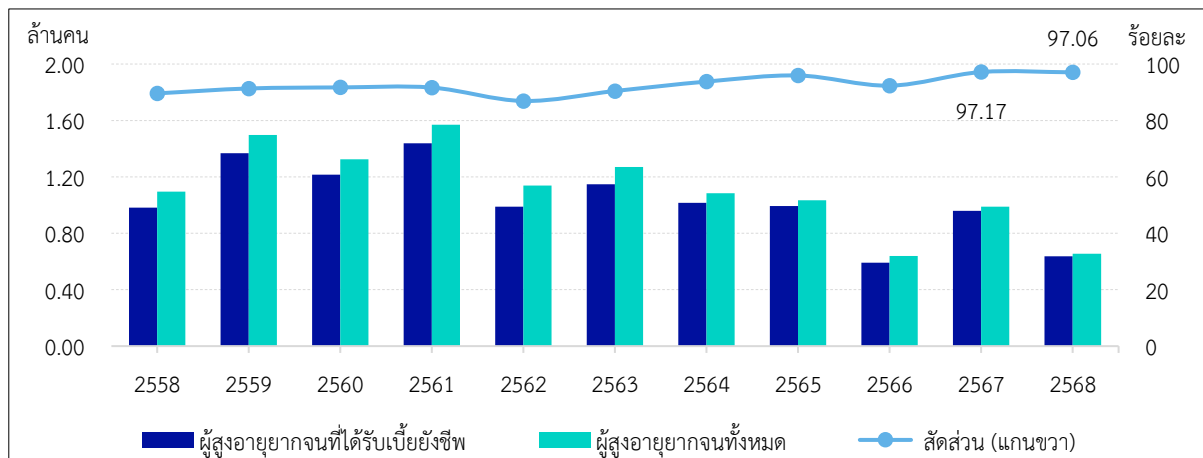

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.7.2 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุยังคงอยู่ในระดับสูงต่อเนื่อง แม้อัตราลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 97.17 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 97.06 ในปี 2568 สะท้อนถึงการพัฒนากระบวนการค้นหา ติดตาม และขึ้นทะเบียนผู้สูงอายุที่ยังไม่ได้รับสิทธิที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุยากจนบางส่วนยังคงตกหล่นจากระบบ ซึ่งอาจเป็นกลุ่มที่เข้าถึงยาก เช่น ผู้ที่มีปัญหาสถานะทางทะเบียน อาทิ ไม่มีบัตรประชาชนหรือชื่อในทะเบียนบ้าน หรือเป็นผู้ป่วยติดเตียงที่ไร้ผู้ดูแลไม่สามารถไปยื่นยืนยันสิทธิได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ยังมีอุปสรรคต่อการเข้าถึงเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง

ภาพที่ 1.24 ผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ปี 2558-2568

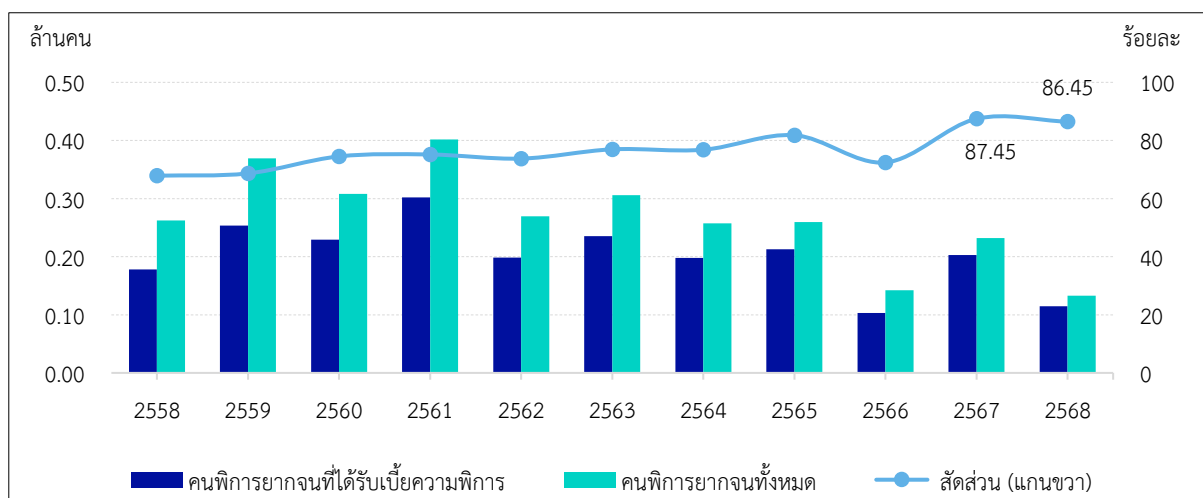

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.7.3 เบี้ยความพิการ

สัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 87.45 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 86.45 ในปี 2568 แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ คนพิการยากจนบางส่วนที่ยังเข้าไม่ถึงสิทธิ อาจเกิดจากข้อจำกัดในการเข้ารับการประเมินและจดทะเบียนความพิการ รวมถึงอุปสรรคในการเข้าถึงบริการภาครัฐ โดยเฉพาะผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว ผู้ป่วยติดเตียง และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล

ภาพที่ 1.25 คนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการ ปี 2558-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.8 คนจนกับการเข้าถึงบริการพื้นฐาน

โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของครัวเรือน โดยการเข้าถึงไฟฟ้าและน้ำประปาที่ได้มาตรฐานเป็นเงื่อนไขพื้นฐานด้านสุขอนามัย เพื่อช่วยลดความเสี่ยงด้านสุขภาพและภาระค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ขณะที่เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน มีความสำคัญต่อการเข้าถึงบริการภาครัฐ สวัสดิการ ข้อมูลข่าวสาร และช่องทางการประกอบอาชีพ ซึ่งสำหรับครัวเรือนยากจน ข้อจำกัดในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการ การพัฒนาศักยภาพ และการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ ดังนั้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคและดิจิทัลให้ครอบคลุมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนคุณภาพชีวิตและเปิดโอกาสให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

สถานการณ์การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานของครัวเรือนยากจนในปี 2568 ยังคงมีข้อจำกัดที่ต้องให้ความสำคัญ โดยพบว่า สัดส่วนครัวเรือนยากจนที่ยังเข้าไม่ถึงน้ำประปา โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน) และอินเทอร์เน็ต อยู่ที่ร้อยละ 21.48 ร้อยละ 21.97 และร้อยละ 25.61 ตามลำดับ แม้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะปรับตัวดีขึ้นจากปี 2567 แต่การเข้าถึงสมาร์ทโฟนกลับลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลจากระดับรายได้และกำลังซื้อของครัวเรือน ซึ่งการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลจำเป็นต้องเข้าถึงได้ทั้งโครงข่ายอินเทอร์เน็ต และอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการใช้งานไปพร้อมกัน

ด้านสาธารณูปโภค พบว่าสัดส่วนครัวเรือนยากจนที่เข้าไม่ถึงน้ำประปาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 19.61 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 21.48 ในปี 2568 โดยครัวเรือนยากจนนอกเขตเทศบาลเข้าถึงน้ำประปาได้ร้อยละ 74.85 ต่ำกว่าในเขตเทศบาลที่เข้าถึงได้ร้อยละ 88.00 แสดงให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในพื้นที่นอกเขตเทศบาล

ตารางที่ 1.2 สัดส่วนการเข้าถึงบริการพื้นฐานของครัวเรือนยากจน จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2568

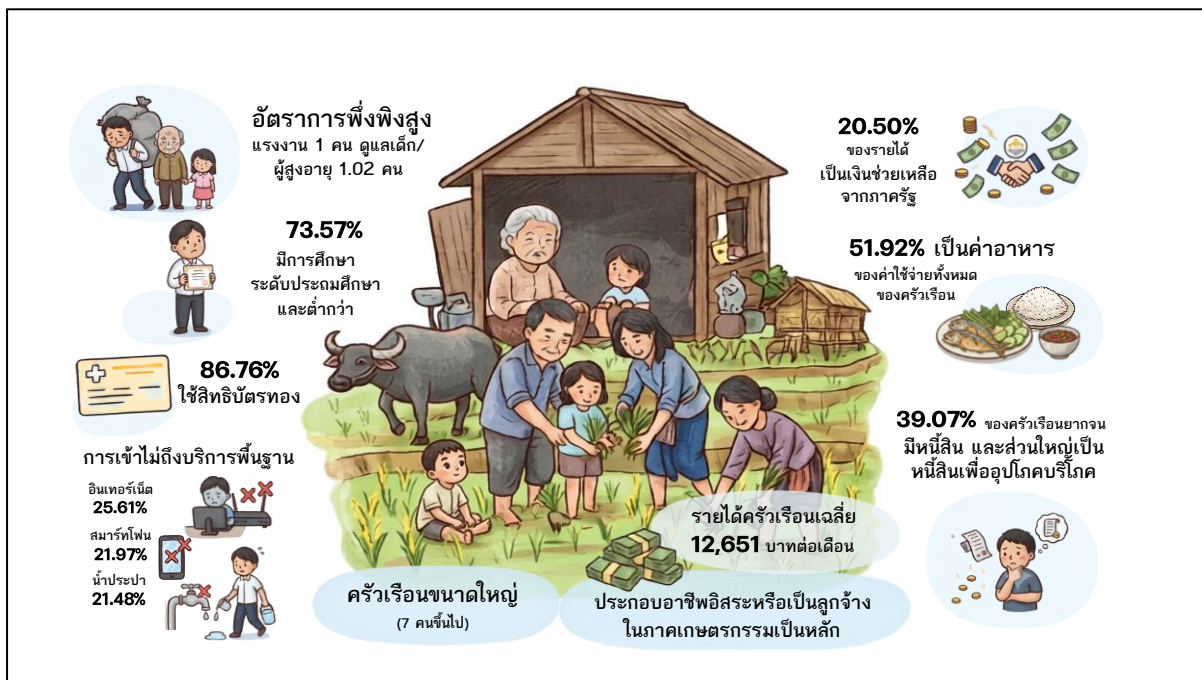
หน่วย : ร้อยละ

	ครัวเรือนยากจน			ครัวเรือนไม่ยากจน		
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
ไฟฟ้าภายในบ้าน	99.28	99.09	99.15	99.98	99.99	99.98
น้ำประปา	88.00	74.85	78.52	96.42	88.75	92.57
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ปุ่มกด)	15.15	22.33	20.33	4.68	9.45	7.08
โทรศัพท์เคลื่อนที่ (สมาร์ทโฟน)	86.18	74.88	78.03	96.90	92.74	94.81
คอมพิวเตอร์	1.41	0.29	0.61	17.96	8.75	13.33
อินเทอร์เน็ต	82.23	71.36	74.39	95.99	90.58	93.27

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

จากสถานการณ์ความยากจน ลักษณะของครัวเรือนยากจน การประกอบอาชีพและโอกาสทางเศรษฐกิจของคนจน การเข้าถึงบริการพื้นฐาน ตลอดจนความยากจนในมิติอื่น ๆ อาทิ การศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการ และรายได้ สามารถสรุปลักษณะของคนจนที่สำคัญ ได้ดังภาพที่ 1.26

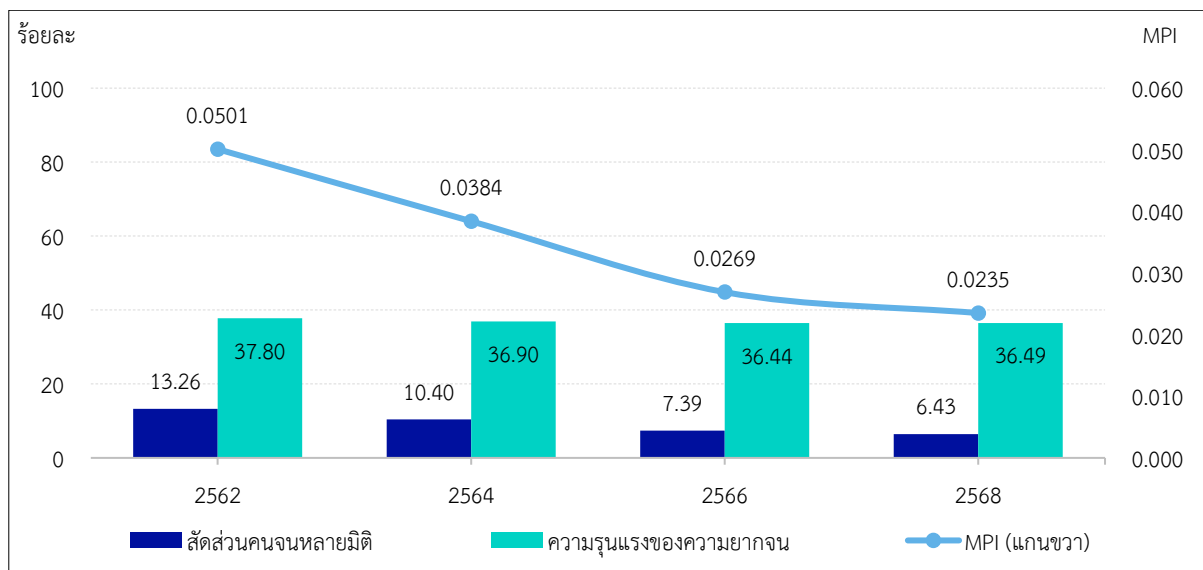
ภาพที่ 1.26 ลักษณะของคนจน

1.9 ความยากจนมิติอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน

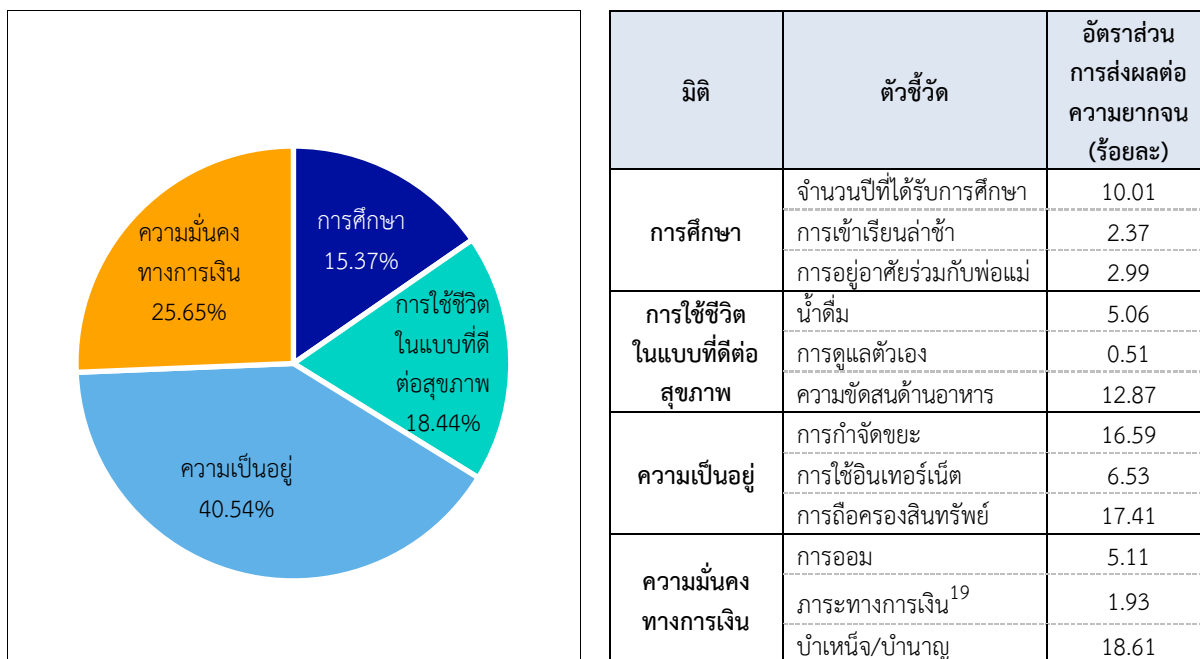
ความยากจนหลายมิติมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2568 ดัชนีความยากจนหลายมิติมีค่าเท่ากับ 0.0235 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 6.43 หรือคิดเป็นจำนวน 4.53 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 36.49 อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสัดส่วนคนจนหลายมิติจะมีแนวโน้มลดลงอย่างชัดเจน แต่ระดับความรุนแรงของความยากจนเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย สะท้อนว่ายังคงมีประชากรบางกลุ่มที่เผชิญข้อจำกัดในหลายมิติของการดำรงชีวิต

ภาพที่ 1.27 ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทย ปี 2562-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 1.28 อัตราส่วนการส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติ จำแนกรายมิติและตัวชี้วัด ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

มิติความเป็นอยู่เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด โดยคิดเป็นร้อยละ 40.54 ขณะที่มิติการศึกษาส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด ทั้งนี้ หากพิจารณาตัวชี้วัดที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติ พบว่า 3 อันดับแรก คือ การขาดบำนาญบำนาญสำหรับการใช้ชีวิตในวัยชรา ร้อยละ 5.24 การมีสินทรัพย์ที่เก็บออมสะสมไม่เพียงพอเพื่อใช้สำรองยามฉุกเฉิน ร้อยละ 4.91 และปัญหาการจัดการกำจัดขยะที่ไม่ถูกวิธี ร้อยละ 4.67 ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตของครัวเรือน

¹⁹ ในปี 2568 มีการปรับตัวชี้วัดภาระทางการเงิน โดยกำหนดให้ครัวเรือนมีความขัดสนเมื่อสัดส่วนรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) มากกว่าร้อยละ 40 เนื่องจากเป็นเกณฑ์มาตรฐานการกำกับดูแลสินเชื่อที่ใช้ในระดับสากล อาทิ IMF BIS เพื่อสะท้อนว่า ครัวเรือนมีภาระหนี้สินสูงจนเสี่ยงต่อความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพ แทนตัวชี้วัดเดิมที่พิจารณาจากปัญหาการชำระค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือค่าเล่าเรียนในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือน เนื่องจากยกเลิกการจัดเก็บข้อมูลในปี 2568

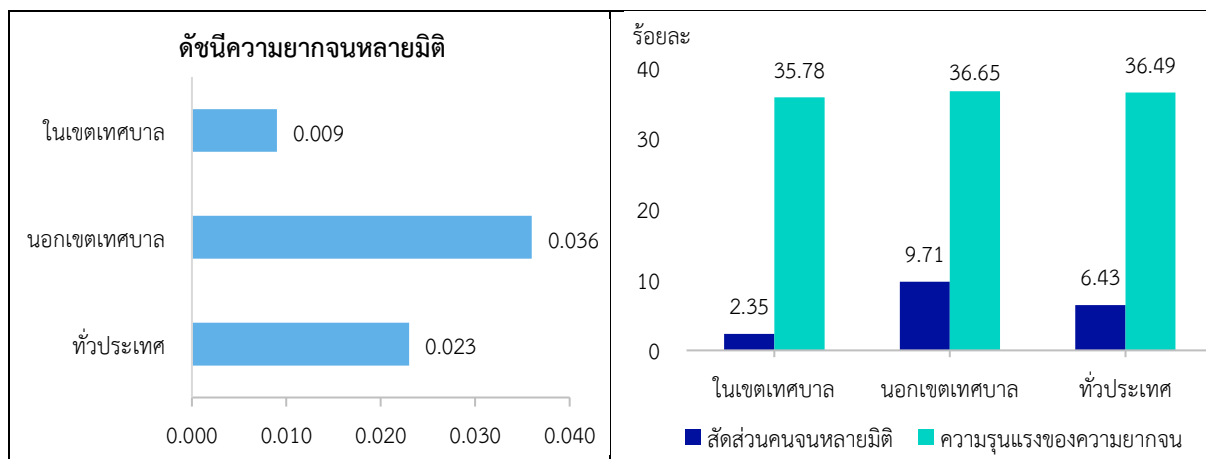
ตารางที่ 1.3 สัดส่วนการขาดส่น (Uncensored Headcount) และสัดส่วนคนจนหลายมิติที่ขาดส่น (Censored Headcount) ในแต่ละตัวชี้วัด

มิติ	ตัวชี้วัด	Uncensored (ร้อยละ)	Censored (ร้อยละ)
การศึกษา (Education)	จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	14.09	2.82
	การเข้าเรียนล่าช้า	1.38	0.67
	การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	3.48	0.84
การใช้ชีวิตในแบบที่ดีต่อสุขภาพ (Healthy Living)	น้ำดื่ม	2.99	1.43
	การดูแลตัวเอง	0.78	0.14
	ความขาดส่นด้านอาหาร	11.80	3.63
ความเป็นอยู่ (Living Conditions)	การก้ำจัดขยะ	20.56	4.67
	การใช้อินเทอร์เน็ต	4.39	1.84
	การถือครองสินทรัพย์	29.88	4.91
ความมั่นคงทางการเงิน (Financial Security)	การออม	4.93	1.44
	ภาระทางการเงิน	4.11	0.54
	บำเหน็จ/บำนาญ	46.64	5.24

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ความยากจนหลายมิติในพื้นที่นอกเขตเทศบาลสูงกว่าในเขตเทศบาล สอดคล้องกับความยากจนด้านตัวเงิน โดยดัชนีความยากจนหลายมิติในพื้นที่นอกเขตเทศบาล (0.036) สูงกว่าในเขตเทศบาล (0.009) ทั้งนี้ ความแตกต่างของดัชนีดังกล่าวเป็นผลจากสัดส่วนคนจนหลายมิติในพื้นที่นอกเขตเทศบาลที่สูงกว่า ขณะที่ความรุนแรงของความยากจนของทั้งสองพื้นที่มีค่าใกล้เคียงกัน

ภาพที่ 1.29 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2568

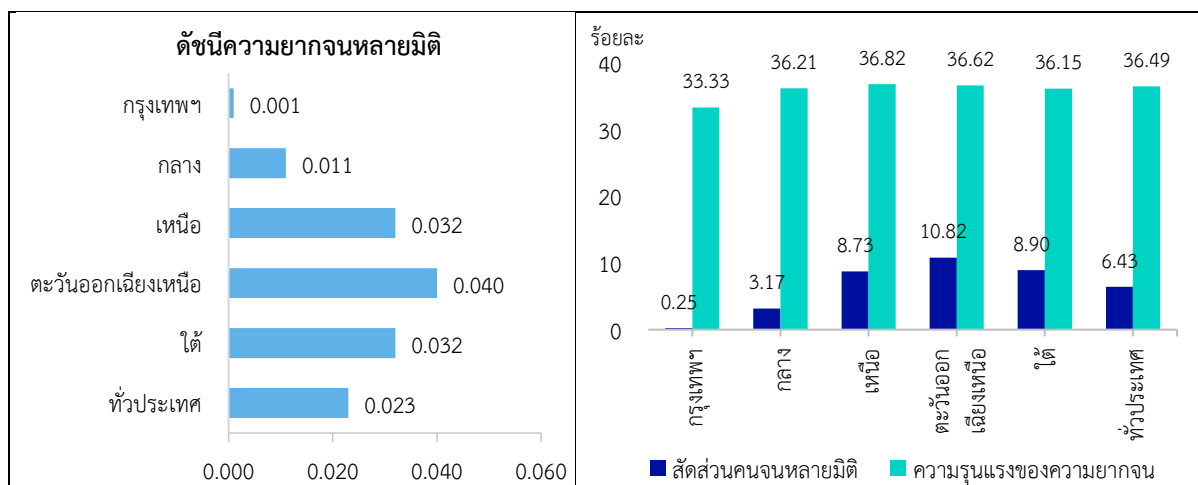

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในภาพรวมของความยากจนหลายมิติรายภูมิภาค พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีสูงที่สุด ขณะที่กรุงเทพมหานครมีค่าดัชนีต่ำที่สุด เป็นผลจากสัดส่วนคนจนหลายมิติเป็นหลัก โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงสุดที่ร้อยละ 10.82 ขณะที่กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนต่ำสุดเพียงร้อยละ 0.25 ทั้งนี้ ระดับความรุนแรงของความยากจนหรือระดับความขาดส่นเฉลี่ยของแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันไม่มากนัก โดยอยู่ระหว่างร้อยละ 33.33-36.82

โครงสร้างความยากจนหลายมิติในระดับภูมิภาคแตกต่างจากความยากจนด้านตัวเงิน โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาความยากจนหลายมิติสูงสุด รองลงมาเป็นภาคใต้และภาคเหนือ ขณะที่ความยากจนด้านตัวเงิน ภาคใต้กลับมีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด สะท้อนว่า ความยากจนในแต่ละภูมิภาคมีปัจจัยและลักษณะที่ต่างกันไป ดังนั้น แนวทางแก้ไขจึงควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตและการเข้าถึงปัจจัยพื้นฐาน ขณะที่ภาคใต้ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มโอกาสด้านรายได้

ภาพที่ 1.30 ดัชนีความยากจนหลายมิติ สัดส่วนคนจนหลายมิติ และความรุนแรงของความยากจนหลายมิติ จำแนกตามภูมิภาค ปี 2568

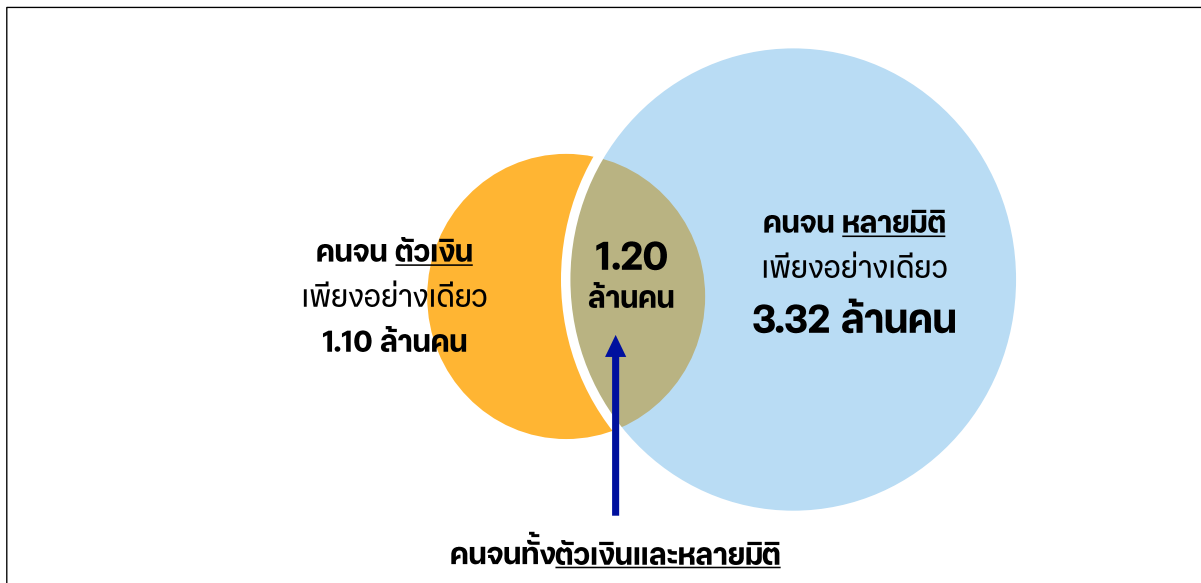
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

1.10 ความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน

แม้ว่าภาพรวมคนจนทั้งด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินจะมีแนวโน้มลดลง แต่ปัญหาความยากจนหลายมิตียังคงเป็นประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ ในปี 2568 มีคนจนทั้งประเทศ²⁰ จำนวนทั้งสิ้น 5.62 ล้านคน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มคนจนด้านตัวเงินเพียงอย่างเดียว 1.10 ล้านคน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจน แต่ไม่ได้ประสบปัญหาความยากจนในมิติอื่น (2) กลุ่มคนจนที่ประสบทั้งความยากจนด้านตัวเงินและความยากจนหลายมิติ 1.20 ล้านคน และ (3) กลุ่มคนจนหลายมิติเพียงอย่างเดียว 3.32 ล้านคน หรือกลุ่มที่เผชิญความขัดสนในมิติต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ตัวเงิน

²⁰ พิจารณาร่วมกันระหว่างเกณฑ์ความยากจนด้านตัวเงินและความยากจนหลายมิติ

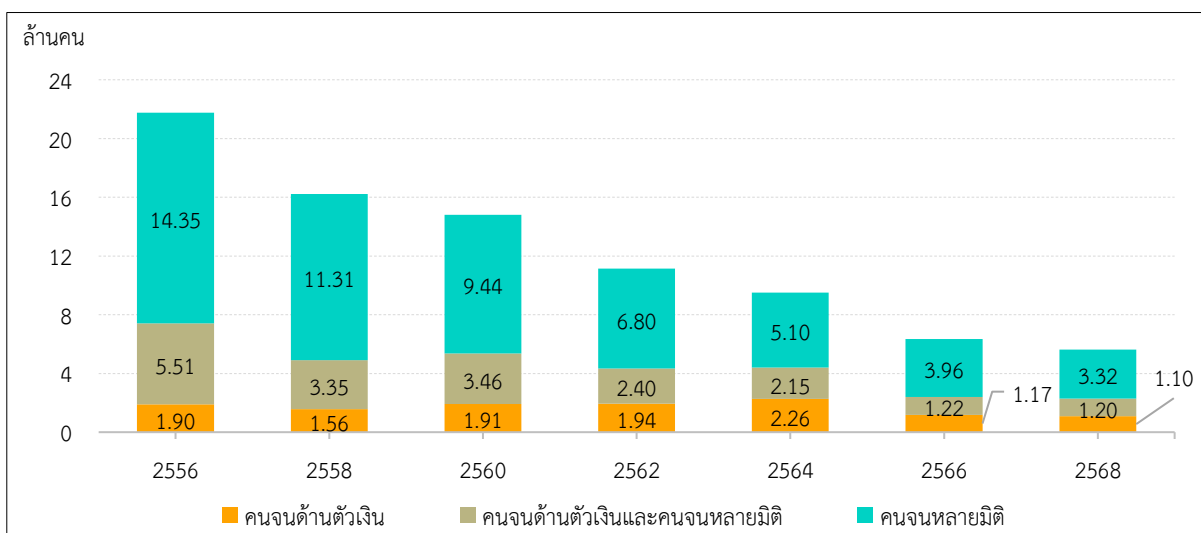
ภาพที่ 1.31 จำนวนคนที่มีความยากจนด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

แม้ภาพรวมแนวโน้มคนจนทั้ง 3 กลุ่มจะลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่สัดส่วนคนจนทั้งตัวเงินและหลายมิติที่ต้องเผชิญกับความรุนแรงในระดับสูงกลับปรับตัวลดลงเพียงเล็กน้อยหรือใกล้เคียงปีก่อนหน้า สถานการณ์เช่นนี้ชี้ให้เห็นภาวะความยากจนเรื้อรังที่ฝังอยู่ในกลุ่มดังกล่าวและเป็นอุปสรรคต่อการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ภาครัฐจึงอาจต้องให้ความสำคัญกับมาตรการที่มุ่งเป้าเยียวยาเฉพาะกลุ่ม (Targeted Policy) แทนการใช้นโยบายในระดับภาพรวม เพื่อออกแบบมาตรการที่เจาะจงและมุ่งลดข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการพื้นฐาน

ภาพที่ 1.32 จำนวนคนจนทั้งจากด้านตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน ปี 2556-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

บทที่
02

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ ของประเทศไทย ปี 2568

2.1	ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้	32
2.2	ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย	38
2.3	ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง	41
2.4	ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินและแหล่งทุน	45
2.5	ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา	47
2.6	ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข	53
2.7	ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการ	57
2.8	ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน	63
2.9	ความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	64

บทที่ 2

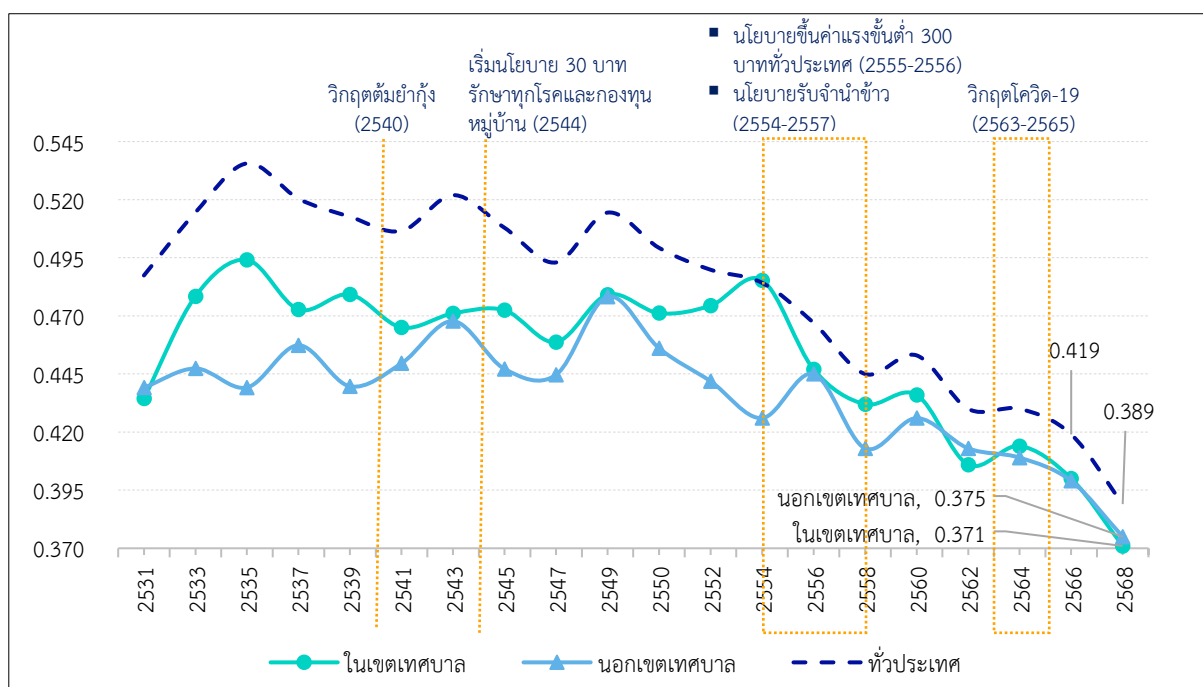
สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2568

ความเหลื่อมล้ำยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วงกว่า 30 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในการลดสัดส่วนคนจน แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำในหลายมิติยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการขับเคลื่อนประเทศในภาพรวม รายงานฉบับนี้มุ่งนำเสนอสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย และความมั่งคั่ง ตลอดจนความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโอกาสและบริการสาธารณะ อาทิ การศึกษา บริการสาธารณสุข สวัสดิการสังคม การถือครองที่ดิน แหล่งเงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน และกระบวนการยุติธรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและมาตรการลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนต่อไป

2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ปรับตัวดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini coefficient) ลดลงจาก 0.419 ในปี 2566 มาอยู่ที่ 0.389 ในปี 2568 การลดลงดังกล่าวสอดคล้องกับการปรับตัวดีขึ้นของรายได้ของประชากรในกลุ่ม Decile 1-3 ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐที่ช่วยเพิ่มรายได้และกำลังซื้อของครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง อย่างไรก็ตาม อาจเป็นเพียงผลระยะสั้นจากการอัดฉีดเงินของภาครัฐมากกว่าการยกระดับหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตหรือรายได้ที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ขณะที่รายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูงกว่าเพิ่มขึ้นช้าลง ตามการชะลอตัวของค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งรายได้สำคัญของกลุ่มดังกล่าว ส่งผลให้ช่องว่างด้านรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงและรายได้น้อยแคบลง

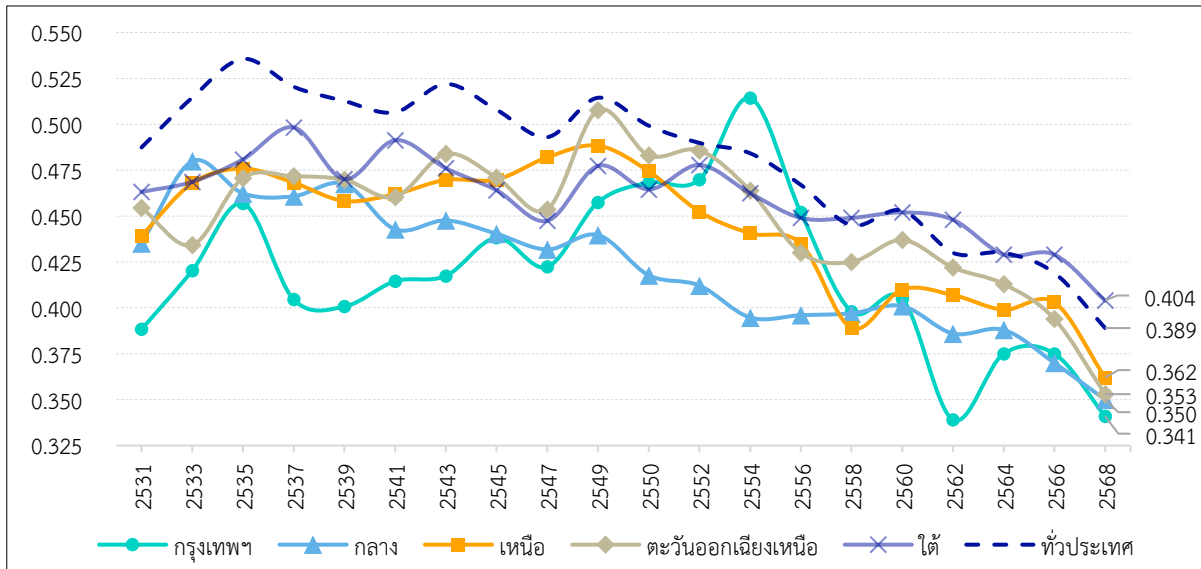
ภาพที่ 2.1 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

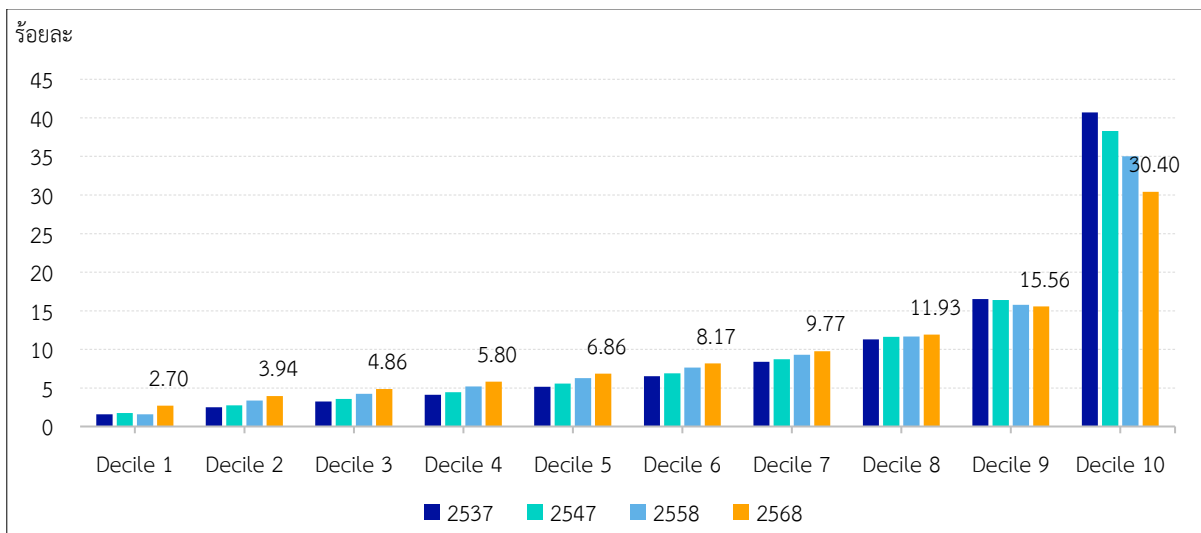
นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลปรับตัวดีขึ้น โดยในเขตเทศบาลมีระดับความเหลื่อมล้ำต่ำกว่านอกเขตเทศบาลเล็กน้อย สอดคล้องกับภาพรวมความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภูมิภาคที่มีทิศทางดีขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ยังคงมีความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น

ภาพที่ 2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ จำแนกภูมิภาค ปี 2531-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.3 ส่วนแบ่งรายได้ของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2537-2568

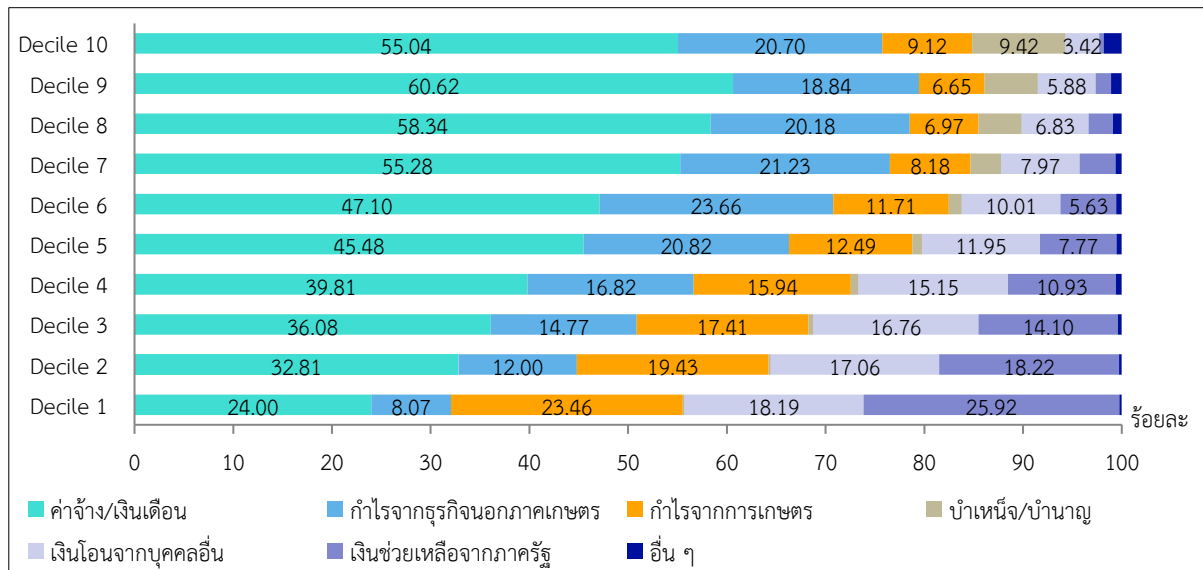

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

เมื่อพิจารณาการกระจายรายได้จำแนกเป็น 10 กลุ่มประชากร พบว่า ส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูง (Decile 9-10) มีแนวโน้มลดลง ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำกว่า (Decile 1-8) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ที่ลดลง อย่างไรก็ตาม ในปี 2568 การกระจายรายได้ยังคงกระจุกตัวในกลุ่มที่มีรายได้สูง โดยกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) มีส่วนแบ่งรายได้ถึงร้อยละ 30.40 ของรายได้รวมทั้งประเทศ ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 10 (Decile 1) มีส่วนแบ่งรายได้เพียงร้อยละ 2.70 เท่านั้น

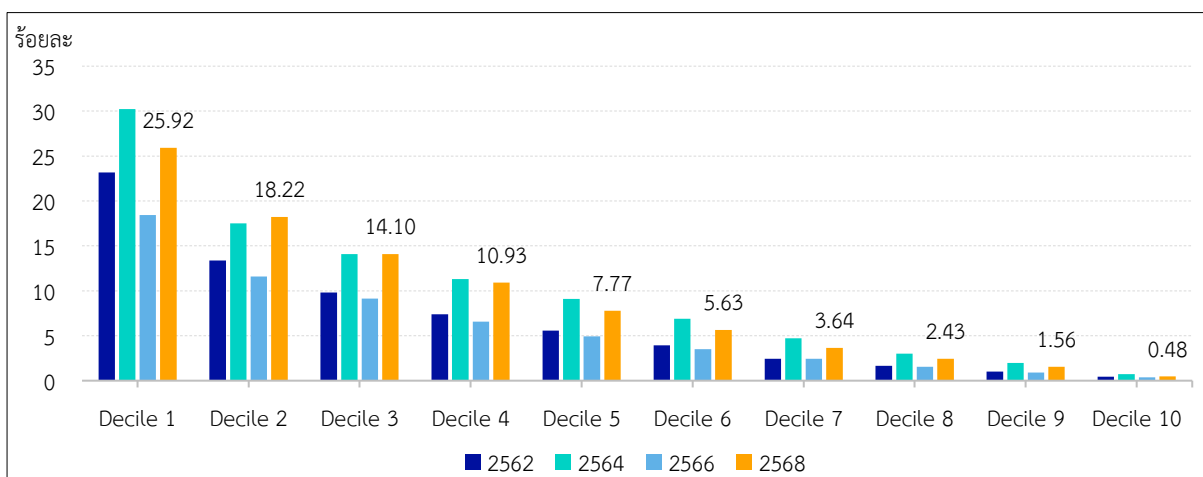
เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างของรายได้ที่เป็นตัวเงิน ตามระดับรายได้ พบว่า รายได้หลักของเกือบทุกกลุ่มประชากรมาจากรายได้จากการทำงาน ประกอบด้วย ค่าจ้าง/เงินเดือน กำไรจากธุรกิจนอกภาคเกษตร และกำไรจากการเกษตร อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีรายได้ต่ำมีแนวโน้มพึ่งพาเงินโอนจากบุคคลอื่นและเงินช่วยเหลือจากภาครัฐในสัดส่วนที่สูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง สะท้อนถึงความมั่นคงทางการเงินที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มรายได้อย่างชัดเจน รวมถึงความมั่นคงด้านรายได้ยามชราภาพที่มีรายได้จากบำเหน็จ/บำนาญสูงกว่า

ภาพที่ 2.4 โครงสร้างรายได้ที่เป็นตัวเงิน จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.5 สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐต่อรายได้ที่เป็นตัวเงินทั้งหมด จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2562-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐของทุกกลุ่มรายได้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับปี 2566 ซึ่งเป็นผลจากมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐที่ลงไปสู่ประชาชนมากขึ้น โดยในปี 2568 รัฐบาลได้ดำเนินโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านผู้สูงอายุประมาณ 4 ล้านคนต่อเนื่องมาจากโครงการ

กระตุ้นเศรษฐกิจปี 2567 ผ่านผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและคนพิการ และการเพิ่มวงเงินสวัสดิการให้แก่ผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 13.4 ล้านราย รวมถึงโครงการอื่น ๆ ที่ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อย อาทิ โครงการคนละครึ่งพลัส ส่งผลให้ครัวเรือนในหลายระดับรายได้ได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม สัดส่วนรายได้ที่มาจากเงินช่วยเหลือจากภาครัฐมีแนวโน้มลดลงเมื่อระดับรายได้เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้โดยให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นหลัก

ภัยพิบัติและความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในภาคเกษตรกรรมไทย

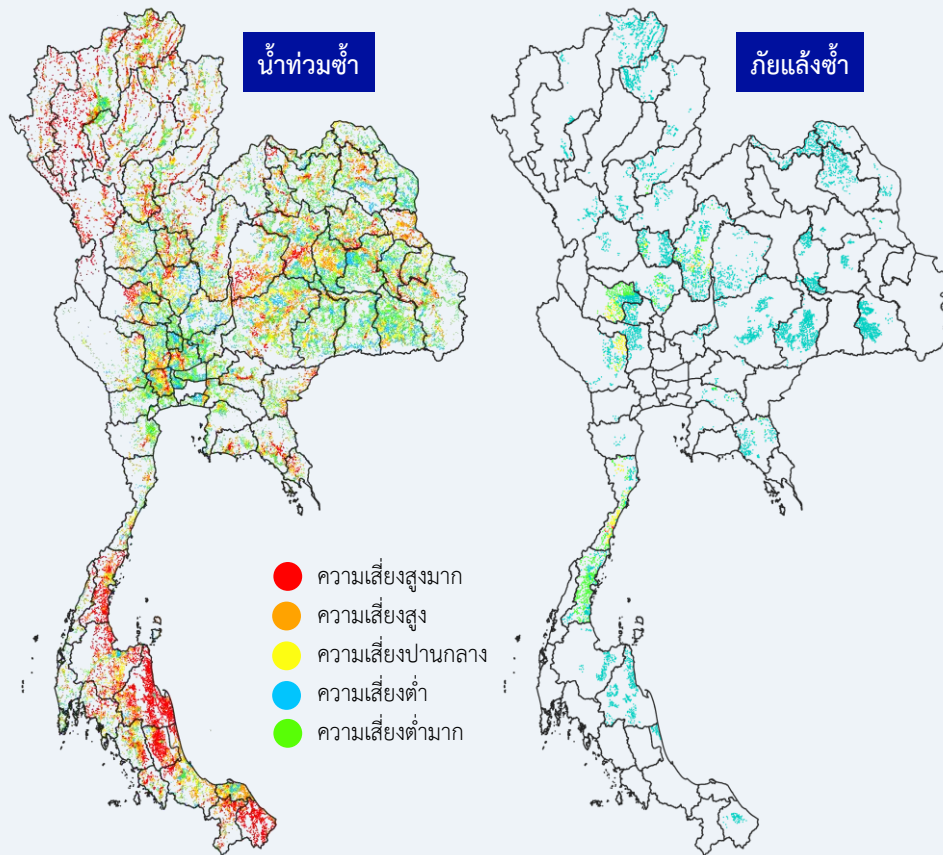
ประเทศไทยเผชิญความเสี่ยงจากน้ำท่วมและภัยแล้งอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงต่อภาคเกษตรกรรม ทั้งด้านผลผลิต ต้นทุนการผลิต และความมั่นคงทางรายได้ของเกษตรกร โดยพื้นที่เกษตรกรรมที่พึ่งพาน้ำฝนเป็นหลักมักประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำจากภัยแล้ง ขณะที่พื้นที่ลุ่มมักได้รับความเสียหายจากน้ำท่วมซ้ำซาก ทำให้มีภาระต้นทุนในการฟื้นฟูสูง

เมื่อพิจารณาพื้นที่เกิดภัยพิบัติซ้ำ¹⁰ พบว่า พื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมกระจายตัวในหลายภูมิภาค ขณะที่พื้นที่เสี่ยงภัยแล้งกระจุกตัวเฉพาะบางพื้นที่ และหลายจังหวัดเผชิญทั้งปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้งควบคู่กัน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากโครงการสำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2566 ระบุว่า สัดส่วนครัวเรือนเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งหรือขาดแคลนแหล่งน้ำสูงถึงร้อยละ 42.1 ของครัวเรือนเกษตรทั่วประเทศ ขณะที่อีกร้อยละ 23.6 ประสบปัญหาน้ำท่วม โคลนถล่ม และพายุ สะท้อนว่า ภาคเกษตรกรรมมีความเปราะบางต่อความเสี่ยงด้านทรัพยากรน้ำสูง ทั้งจากข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งน้ำและระบบชลประทาน ตลอดจนประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำภายใต้ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เมื่อภัยพิบัติเกิดขึ้นซ้ำในพื้นที่เดิม ผลกระทบจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความเสียหายในระยะสั้น แต่กลายเป็นข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ การลงทุน และศักยภาพในการฟื้นตัวของครัวเรือนเกษตรในระยะยาว

¹⁰ (1) ข้อมูลพื้นที่เกิดอุทกภัยซ้ำ/พื้นที่เสี่ยง ปี 2560-2567 มีเกณฑ์การวัดความถี่ของการเกิดอุทกภัย ดังนี้ (1.1) ความเสี่ยงสูงมาก เกิดในหมู่บ้านเดิมซ้ำตั้งแต่ 6 ครั้งขึ้นไปในรอบ 8 ปี (1.2) ความเสี่ยงสูง เกิดในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 4-5 ครั้ง ในรอบ 8 ปี (1.3) ความเสี่ยงปานกลาง เกิดในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 3 ครั้ง ในรอบ 8 ปี (1.4) ความเสี่ยงต่ำ เกิดในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 2 ครั้ง ในรอบ 8 ปี และ (1.5) ความเสี่ยงต่ำมาก เกิดในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 1 ครั้ง ในรอบ 8 ปี

(2) ข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยแล้งซ้ำ ปี 2563-2567 มีเกณฑ์การวัดความถี่ของพื้นที่ประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง) ดังนี้ (2.1) ความเสี่ยงสูงมาก ประกาศฯ ในหมู่บ้านเดิมซ้ำตั้งแต่ 5 ครั้งขึ้นไปในรอบ 5 ปี (2.2) ความเสี่ยงสูง ประกาศฯ ในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 4 ครั้ง ในรอบ 5 ปี (2.3) ความเสี่ยงปานกลาง ประกาศฯ ในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 3 ครั้ง ในรอบ 5 ปี (2.4) ความเสี่ยงต่ำ ประกาศฯ ในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 2 ครั้ง ในรอบ 5 ปี และ (2.5) ความเสี่ยงต่ำมาก ประกาศฯ ในหมู่บ้านเดิมซ้ำ 1 ครั้ง ในรอบ 5 ปี

การกระจุกตัวของพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติซ้ำ

ที่มา : ระบบข้อมูลสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จากการรายงานของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด

จากข้อมูลพื้นที่ที่เกิดอุทกภัยหรือภัยแล้งซ้ำและข้อมูลเขตชลประทาน สามารถประเมินความเสี่ยงและความเปราะบางเชิงพื้นที่ในภาคเกษตรกรรมไทย โดยจำแนกจังหวัดออกเป็น 4 กลุ่ม¹¹ ได้แก่ (1) **พื้นที่เสี่ยงสูงและเปราะบางสูง (HH)** เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติซ้ำบ่อย และมีพื้นที่เสี่ยงอยู่นอกเขตชลประทานในสัดส่วนที่สูง ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ (2) **พื้นที่เสี่ยงสูงแต่เปราะบางต่ำ (HL)** เป็นพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติซ้ำบ่อย แต่มีพื้นที่เสี่ยงอยู่นอกเขตชลประทานในสัดส่วนที่ต่ำ (3) **พื้นที่เสี่ยงต่ำแต่เปราะบางสูง (LH)** เป็นพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติซ้ำไม่มากนัก แต่มีพื้นที่เสี่ยงอยู่นอกเขตชลประทานในสัดส่วนที่สูง อาจกลายเป็นพื้นที่เปราะบางใหม่ภายใต้ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศในอนาคต และ (4) **พื้นที่เสี่ยงต่ำและเปราะบางต่ำ (LL)** เป็นพื้นที่ที่มีทั้งความเสี่ยงต่ำและระบบบริหารจัดการน้ำค่อนข้างดี หรือกลุ่มนี้อาจมีสัดส่วนพื้นที่เกษตรไม่สูงนัก (อาทิ กรุงเทพมหานคร) ทำให้ได้รับผลกระทบต่อภาคเกษตรน้อย

¹¹ วิเคราะห์แยกตามประเภทภัยพิบัติ (อุทกภัยและภัยแล้ง) โดยแต่ละประเภทจำแนกจังหวัดออกเป็น 4 กลุ่ม ตามระดับความเสี่ยงจากภัยพิบัติและศักยภาพการเข้าถึงระบบชลประทาน ซึ่งประเมินจาก 2 มิติ ได้แก่ (1) ความหนาแน่นของจุดเกิดภัยพิบัติต่อพื้นที่เกษตรกรรม (แห่ง/แสนไร่) และ (2) สัดส่วนของจุดเกิดภัยพิบัติที่อยู่นอกเขตชลประทาน (ร้อยละ) โดยใช้ค่ามัธยฐานของแต่ละมิติเป็นเกณฑ์ในการแบ่งสูง/ต่ำ (High/Low) เพื่อสะท้อนระดับความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (Risk) และความเปราะบางของพื้นที่ (Vulnerability)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า รูปแบบการกระจายตัวของจังหวัดมีความแตกต่างกันระหว่างกรณีภัยแล้งกับอุทกภัย กล่าวคือ กรณีภัยแล้งมีการกระจุกตัวของจังหวัดในกลุ่มที่มีลักษณะตรงข้ามกันอย่างชัดเจนระหว่างกลุ่ม HH และ LL ขณะที่กรณีน้ำท่วมมีการกระจายตัวของจังหวัดในแต่ละกลุ่มใกล้เคียงกัน¹² แสดงให้เห็นว่าการเข้าถึงระบบชลประทานเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดระดับความเปราะบางของพื้นที่ โดยเฉพาะในกรณีภัยแล้งที่กลุ่ม HH มักเผชิญข้อจำกัดด้านทรัพยากรน้ำสูงกว่ากลุ่ม LL

แม้ภัยแล้งจะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนเกษตรกรในวงกว้างกว่า แต่น้ำท่วมกลับก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจในระดับสูงเนื่องจากเป็นภัยที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและส่งผลกระทบต่อทั้งระบบการผลิตและความสามารถในการฟื้นตัวของครัวเรือนเกษตรกร โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมที่แม้อยู่ในเขตชลประทานก็ยังคงเผชิญความเสี่ยงจากน้ำท่วมซ้ำ สะท้อนว่า พื้นที่ดังกล่าวยังคงมีความเปราะบางต่ออุทกภัย แม้จะมีระบบบริหารจัดการน้ำรองรับแล้วก็ตาม

ดังนั้น การวิเคราะห์ในส่วนถัดไปจึงมุ่งศึกษาความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ด้านรายได้ในภาคเกษตรกรรมผ่านกรณีน้ำท่วมเป็นหลัก

บาท/เดือน/คน

16,000

12,000

8,000

4,000

0

2564

2566

2568

รายได้ภาคเกษตร

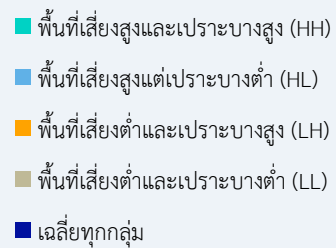
พื้นที่เสี่ยงสูงและเปราะบางสูง (HH)

พื้นที่เสี่ยงสูงแต่เปราะบางต่ำ (HL)

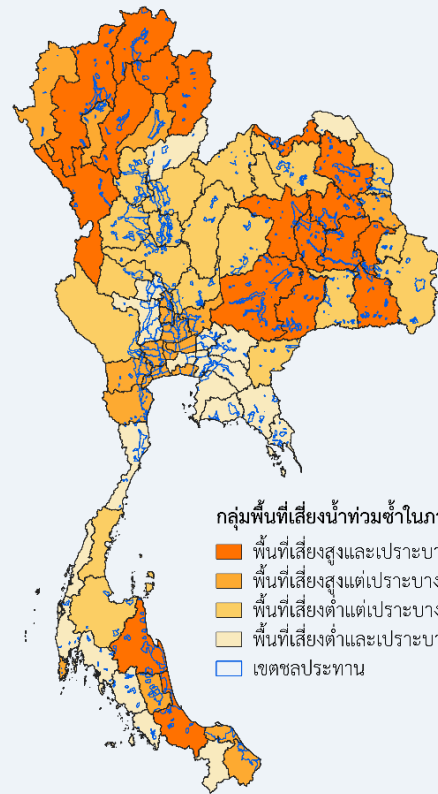
พื้นที่เสี่ยงต่ำและเปราะบางสูง (LH)

พื้นที่เสี่ยงต่ำและเปราะบางต่ำ (LL)

เฉลี่ยทุกกลุ่ม

ที่มา : ข้อมูลจากระบบข้อมูลสารสนเทศฯ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, GISTDA Portal สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) และการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

กลุ่มพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำในภาคเกษตร

พื้นที่เสี่ยงสูงและเปราะบางสูง (HH)

พื้นที่เสี่ยงสูงแต่เปราะบางต่ำ (HL)

พื้นที่เสี่ยงต่ำแต่เปราะบางสูง (LH)

พื้นที่เสี่ยงต่ำและเปราะบางต่ำ (LL)

เขตชลประทาน

ที่มา : ข้อมูลจากระบบข้อมูลสารสนเทศฯ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย และ GISTDA Portal สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) ประมวลผลโดย สศช.

¹² กรณีภัยแล้ง มีจังหวัดอยู่ในกลุ่ม HH จำนวน 36 จังหวัด กลุ่ม HL 2 จังหวัด กลุ่ม LH 2 จังหวัด และกลุ่ม LL 37 จังหวัด ขณะที่กรณีน้ำท่วม มีจังหวัดในกลุ่ม HH 18 จังหวัด กลุ่ม HL 20 จังหวัด กลุ่ม LH 20 จังหวัด และกลุ่ม LL 19 จังหวัด

ในปี 2568 รายได้เฉลี่ยจากภาคเกษตรของกลุ่ม LL อยู่ที่ 9,781 บาทต่อคนต่อเดือน สูงกว่ากลุ่ม HH ซึ่งอยู่ที่ 7,736 บาทต่อคนต่อเดือน หรือสูงกว่าร้อยละ 26.4 อย่างมีนัยสำคัญ และมีแนวโน้มในทิศทางเดียวกันตลอดช่วง 3 ปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่า **พื้นที่ที่มีความเสี่ยงภัยพิบัติต่ำและเข้าถึงระบบชลประทานได้ดีกว่า มีแนวโน้มที่จะมีรายได้จากภาคเกษตรสูงกว่า** ทั้งนี้ ความแตกต่างของรายได้อาจขึ้นอยู่กับประเภทของผลผลิตและรูปแบบการทำเกษตรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับข้อมูลจาก World Bank¹³ ที่ระบุว่า การเข้าถึงระบบชลประทานช่วยให้เกษตรกรมีโอกาสเพิ่มผลผลิต เพิ่มความหลากหลายของพืชผล และทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ซึ่งมีส่วนช่วยเพิ่มรายได้จากการทำเกษตร

โดยสรุป ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในภาคเกษตรกรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับความเสี่ยงภัยพิบัติเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงระบบชลประทาน¹⁴ ประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการน้ำ และความสามารถในการฟื้นตัวของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การกำหนดนโยบายจึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับลักษณะปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะการเร่งขยายระบบชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่นอกเขตชลประทานในกลุ่ม HH (เสี่ยงสูง-เปราะบางสูง) ขณะที่พื้นที่กลุ่ม HL (เสี่ยงสูง-เปราะบางต่ำ) แม้จะมีระบบชลประทานรองรับ แต่ยังเผชิญปัญหาน้ำท่วมซ้ำซาก อาจเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำและระบบป้องกันอุทกภัยควบคู่กันไป รวมทั้งการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าและมาตรการเยียวยาหลังเกิดภัยพิบัติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อเร่งการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน

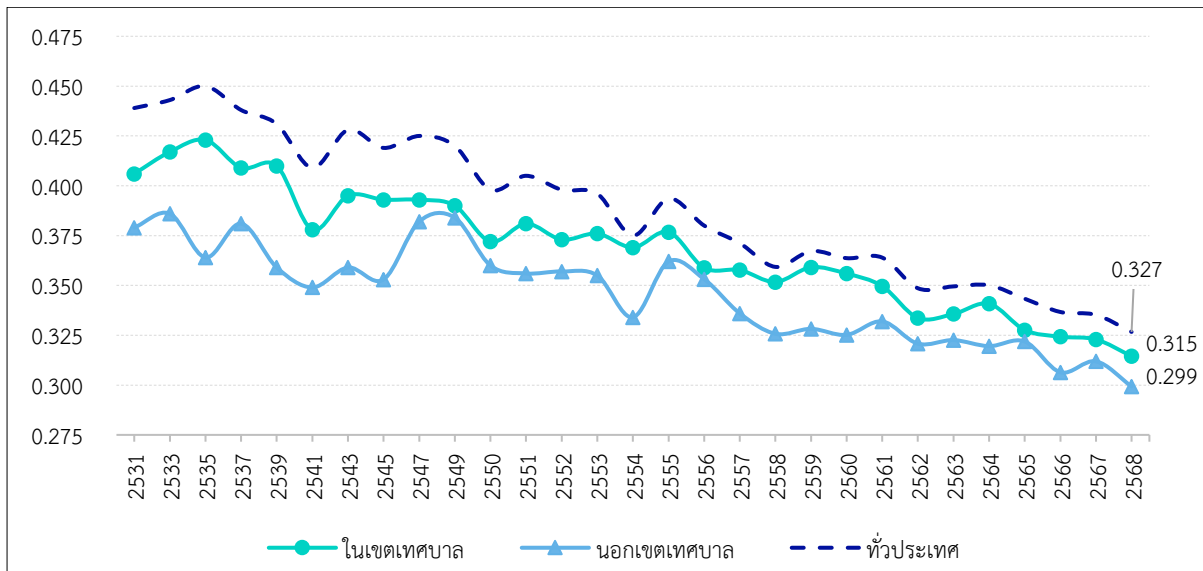
2.2 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย

ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายมีแนวโน้มดีขึ้นเช่นเดียวกับด้านรายได้ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.335 ในปี 2567 มาอยู่ที่ 0.327 ในปี 2568 เมื่อจำแนกตามเขตการปกครอง พบว่าทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาลมีความเหลื่อมล้ำลดลง แต่ในเขตเทศบาลยังคงมีระดับสูงกว่า และหากพิจารณาในระดับภูมิภาค พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายปรับตัวดีขึ้นในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะภาคใต้ที่ลดลงมากที่สุด แต่ยังคงสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายของประเทศสูงกว่าแต่ละภูมิภาคอย่างเห็นได้ชัด สะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ

¹³ Belghith, N. B. H., & Haile, M. G. (2022). *Thailand Rural Income Diagnostic: Challenges and Opportunities for Rural Farmers*. World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099005010202299399/pdf/P1775991e5f180ee130cf14572184e61f60735628d80.pdf>

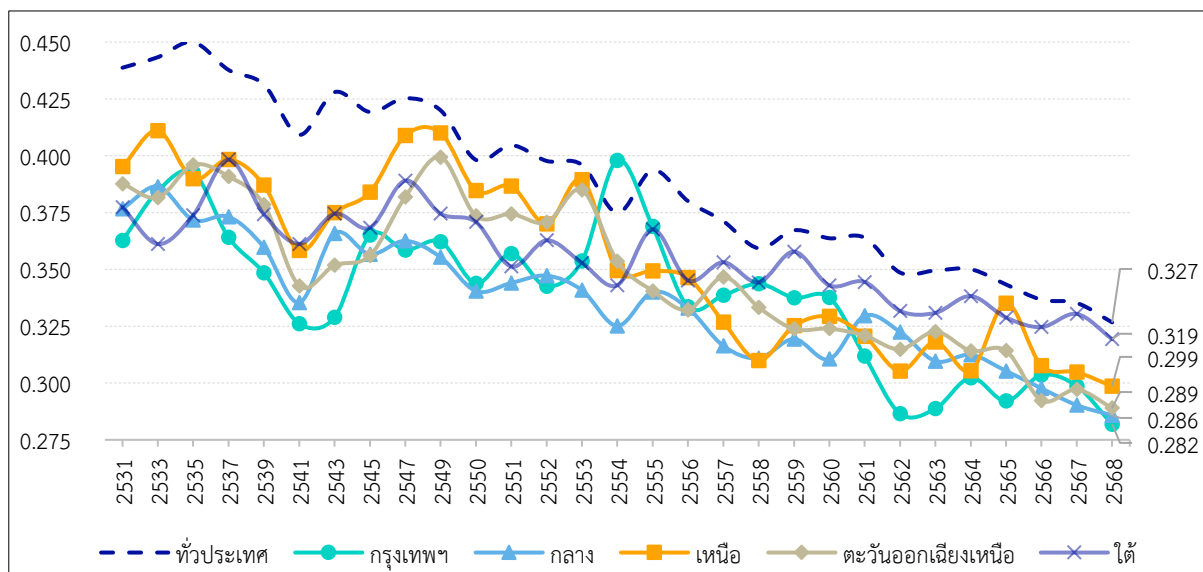
¹⁴ World Bank. (2023). *Thailand Economic Monitor: June 2023 – Building a Resilient Future: Coping with Droughts and Floods*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062723120515431/pdf/P179738001112b0950889d0dcc60289c10e.pdf>

ภาพที่ 2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกตามเขตการปกครอง ปี 2531-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

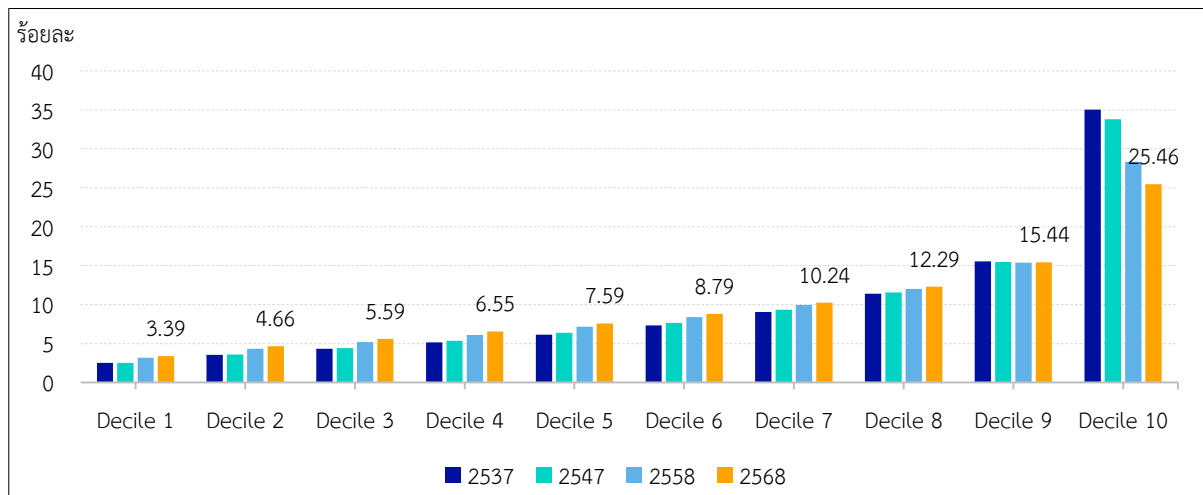
ภาพที่ 2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่าย จำแนกรายภาค ปี 2531-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในช่วง 3 ทศวรรษที่ผ่านมา การกระจายตัวของรายจ่ายของประชากรในแต่ละกลุ่มมีทิศทางที่ดีขึ้น สะท้อนจากส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุด (Decile 10) ลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ส่วนแบ่งรายจ่ายของกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำ (Decile 1-8) เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ดี แม้ว่าสถานการณ์โดยรวมจะดีขึ้น แต่ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายยังคงสูง โดยกลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดถือครองส่วนแบ่งสูงถึงร้อยละ 25.46 มากกว่ากลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุด (Decile 1) ถึง 7.52 เท่า เทียบกับ 7.86 เท่าในปีก่อนหน้า

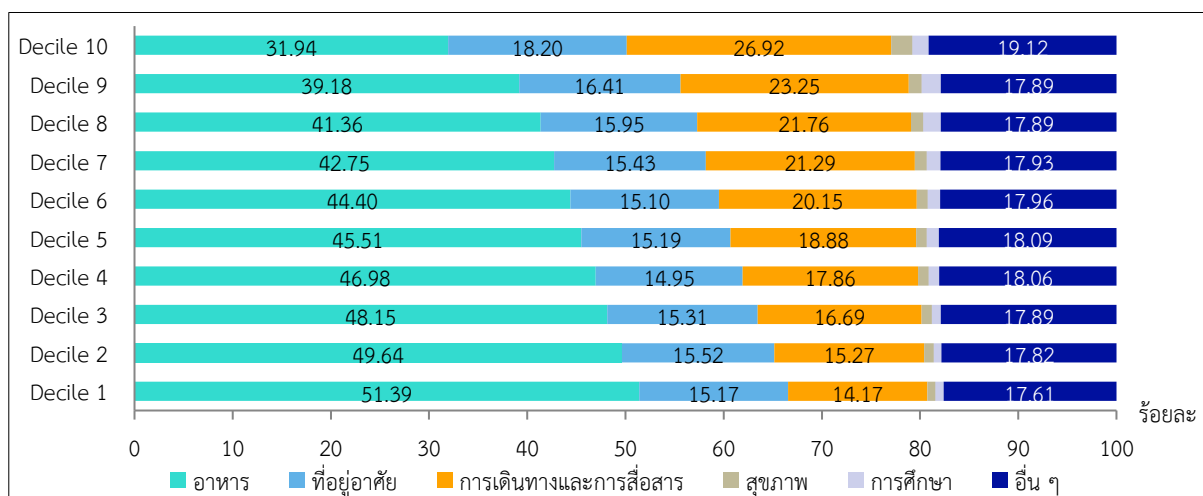
ภาพที่ 2.8 ส่วนแบ่งรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2537-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หากพิจารณาโครงสร้างค่าใช้จ่ายตามระดับรายจ่าย พบว่า กลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) ยังคงใช้เงินไปกับการบริโภคสินค้าจำเป็นเป็นหลัก โดยครึ่งหนึ่งของรายจ่ายทั้งหมดเป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม ขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) มีแนวโน้มใช้เงินไปกับการเดินทางและการสื่อสาร อาทิ การครอบครองยานพาหนะ เทคโนโลยี การสื่อสาร การท่องเที่ยว บริการสุขภาพเอกชน และการศึกษาขั้นสูง รูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกัน สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำ โดยเฉพาะอุปสรรคในการเข้าถึงการเดินทางที่มีประสิทธิภาพ บริการสาธารณสุขที่ทันสมัย และโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความก้าวหน้าทางอาชีพและสุขภาพในระยะยาว ในทางกลับกัน กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงมีศักยภาพในการเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพได้สะดวกและรวดเร็วกว่า ทำให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2.9 โครงสร้างค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

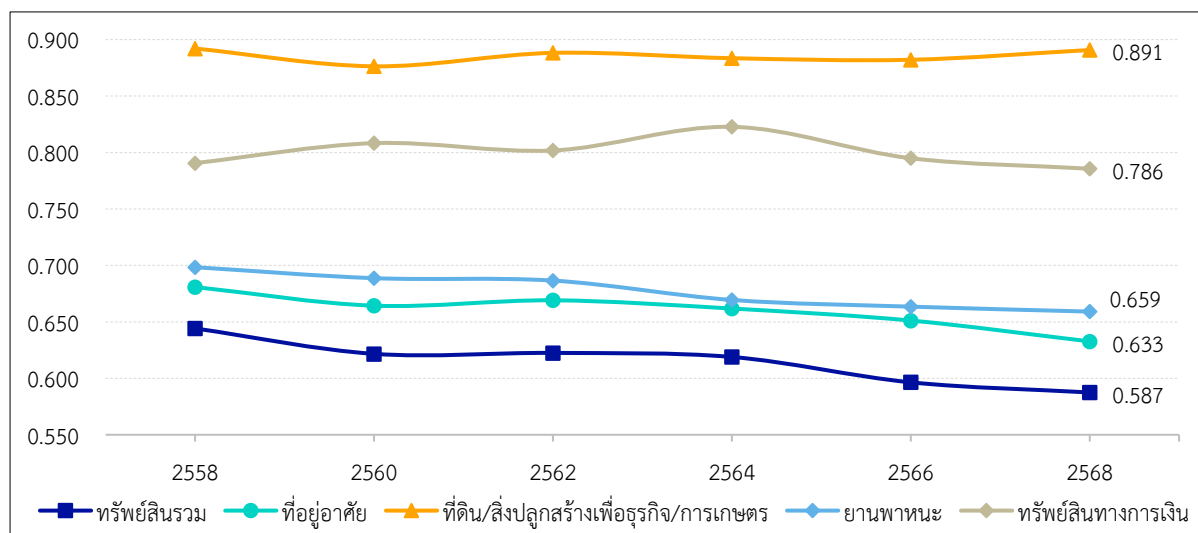
2.3 ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง

เป็นการพิจารณาจากทรัพย์สิน 4 ประเภท ได้แก่ (1) ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย (2) ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/การเกษตร (3) ยานพาหนะ และ (4) ทรัพย์สินทางการเงิน โดยวิเคราะห์จากความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม และความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิที่นำมูลค่าหนี้สินมาหักออกจากมูลค่าทรัพย์สินรวมทั้งหมด

2.3.1 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม

แนวโน้มความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง โดยในปี 2568 ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคอยู่ที่ 0.587 ลดจาก 0.596 ในปี 2566 เมื่อแบ่งตามประเภททรัพย์สิน พบว่า ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่การถือครองทรัพย์สินทางการเงินและยานพาหนะทรงตัว อย่างไรก็ตาม ความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินและสิ่งปลูกสร้างที่ใช้ประกอบธุรกิจ/การเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

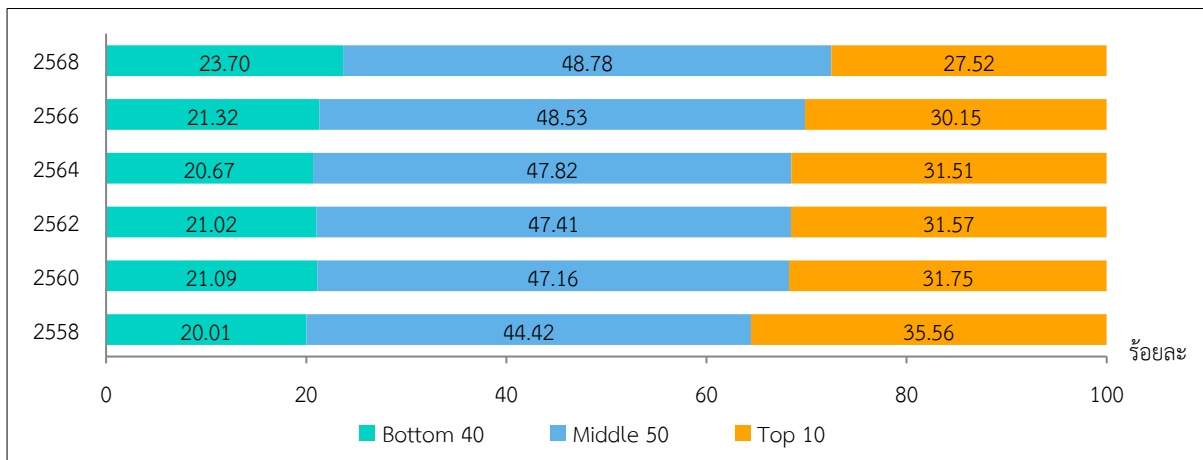
ภาพที่ 2.10 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามประเภททรัพย์สิน ปี 2558-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมจำแนกตามระดับรายได้ พบว่า **กลุ่มผู้มียรายได้สูงที่สุด (Decile 10) มีส่วนแบ่งมูลค่าทรัพย์สินรวมลดลงต่อเนื่อง** จากร้อยละ 35.56 ในปี 2558 เหลือเพียงร้อยละ 27.52 ในปี 2568 ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Bottom 40) และกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง (Middle 50) มีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมเพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการกระจายความมั่งคั่งของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้น

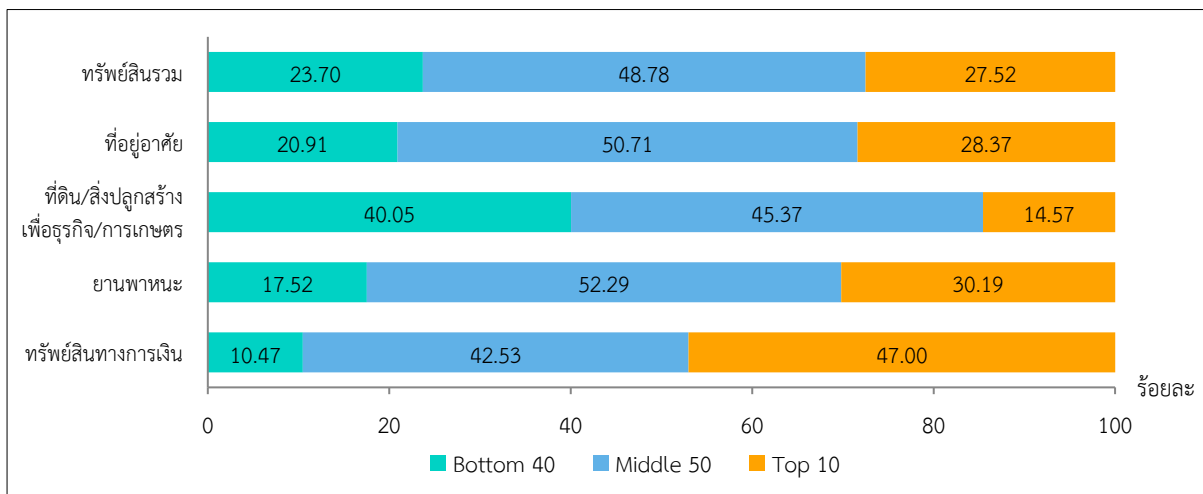
ภาพที่ 2.11 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวม จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income)
ปี 2558-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ในปี 2568 กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทน้อยกว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง โดยเฉพาะทรัพย์สินทางการเงินที่สูงกว่า 4.49 เท่า ในขณะที่การถือครองที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตร กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีส่วนแบ่งการถือครองสูงกว่า ซึ่งชี้ว่ารูปแบบการถือครองทรัพย์สินของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยสอดคล้องกับอาชีพเกษตรกรรมอย่างมีนัยสำคัญ โดยให้ผลตอบแทนที่ต่ำกว่าและไม่มั่นคงเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้มีรายได้สูงที่มักถือครองทรัพย์สินทางการเงิน จึงเอื้อต่อการสะสมความมั่งคั่งในระยะยาว

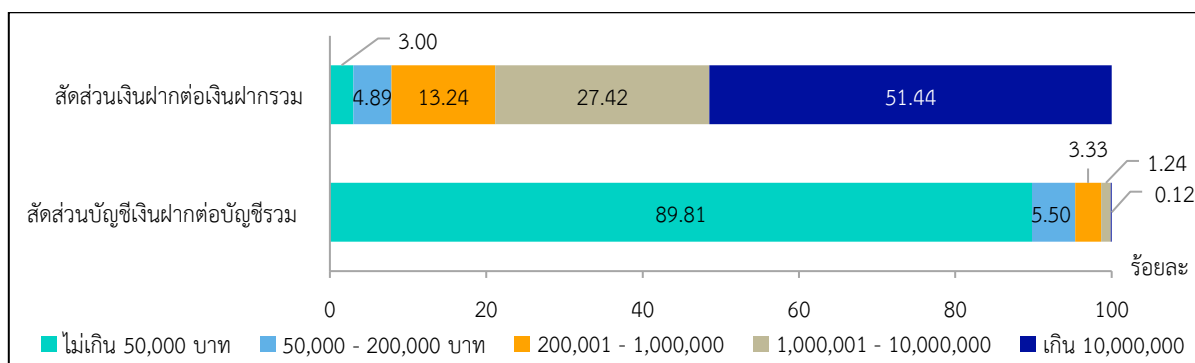
ภาพที่ 2.12 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรายประเภททรัพย์สิน จำแนกตามระดับรายได้
(Decile by Income) ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

การถือครองทรัพย์สินทางการเงินของกลุ่มผู้มีรายได้สูงสอดคล้องกับข้อมูลบัญชีเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ณ ธันวาคม ปี 2568 ที่พบว่า ผู้มีบัญชีเงินฝากที่มีวงเงินเกิน 10 ล้านบาทขึ้นไป มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 0.12 ของบัญชีทั้งหมด แต่มูลค่าสูงถึงร้อยละ 51.44 ของเงินฝากทั้งระบบ ขณะที่ผู้มีบัญชีที่มีวงเงินฝากไม่เกิน 50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 89.81 มีสัดส่วนมูลค่าเงินฝากเพียงร้อยละ 3.00

ภาพที่ 2.13 โครงสร้างบัญชีเงินฝากและเงินฝากในธนาคารพาณิชย์ ณ ธันวาคม ปี 2568

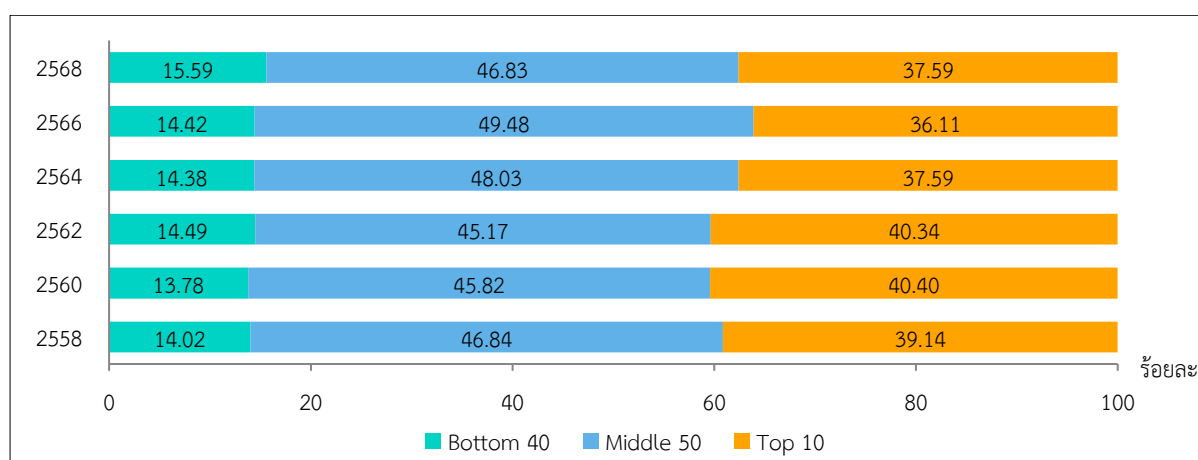

ที่มา : ข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทย ประมวลผลโดย สศช.

2.3.2 ภาระหนี้สิน

กลุ่มผู้มีรายได้น้อยและกลุ่มผู้มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อย มีสัดส่วนภาระหนี้สินเพิ่มจากร้อยละ 14.02 ในปี 2566 เป็นร้อยละ 15.59 ในปี 2568 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นมา ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางมีสัดส่วนภาระหนี้สินลดลง ซึ่งภาระหนี้สินและความแตกต่างของแหล่งที่มาของเงินกู้ยืม สะท้อนถึงโอกาสและต้นทุนทางการเงินที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่มรายได้ และอาจส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งรุนแรงขึ้น

ภาพที่ 2.14 ส่วนแบ่งภาระหนี้สิน จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2558-2568

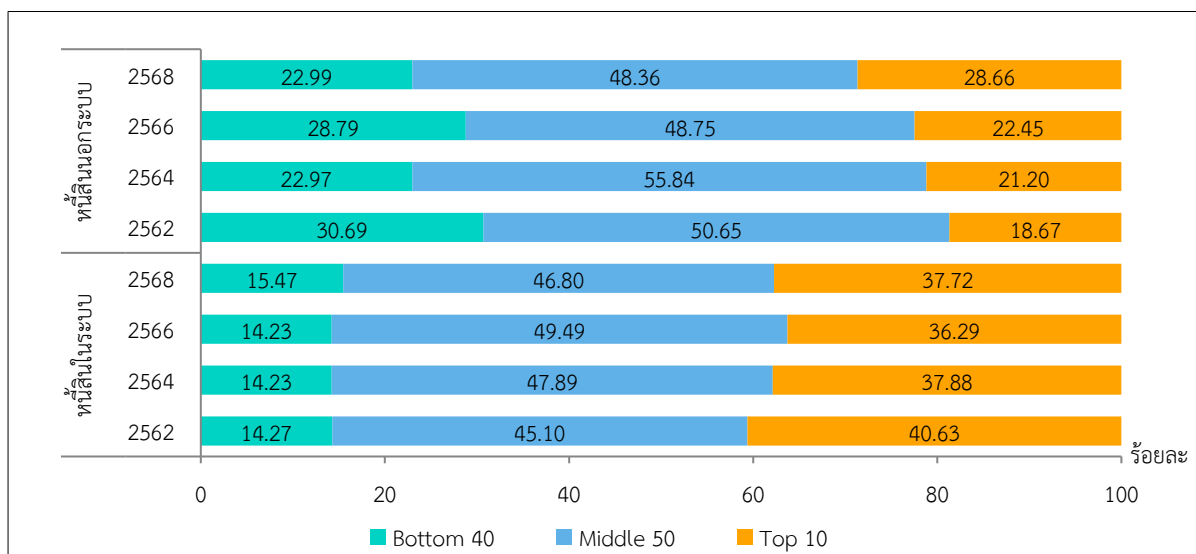

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ความแตกต่างด้านรายได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินกู้อย่างมีนัยสำคัญ โดยหากจำแนกเป็นหนี้สินในระบบและนอกระบบ¹⁵ พบว่า กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีสัดส่วนหนี้สินนอกระบบสูงกว่า ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้สูงส่วนใหญ่เป็นหนี้สินในระบบ เนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีข้อจำกัดด้านรายได้และหลักประกัน ทำให้เข้าถึงสินเชื่อในระบบได้ยากและต้องพึ่งพาการกู้ยืมนอกระบบเป็นหลัก แม้ว่าอัตราดอกเบี้ยและความเสี่ยงจะสูงกว่าก็ตาม

¹⁵ (1) หนี้สินในระบบ เป็นหนี้ที่กู้ยืมจากธนาคาร สถาบันการเงิน สหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ และ (2) หนี้สินนอกระบบ เป็นหนี้ที่กู้ยืมจากบุคคลทั่วไป หรือบุคคลอื่นภายนอกครัวเรือน รวมแชร์ที่เปียแล้ว

ภาพที่ 2.15 ส่วนแบ่งภาระหนี้สินในระบบและนอกระบบ จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2562-2568

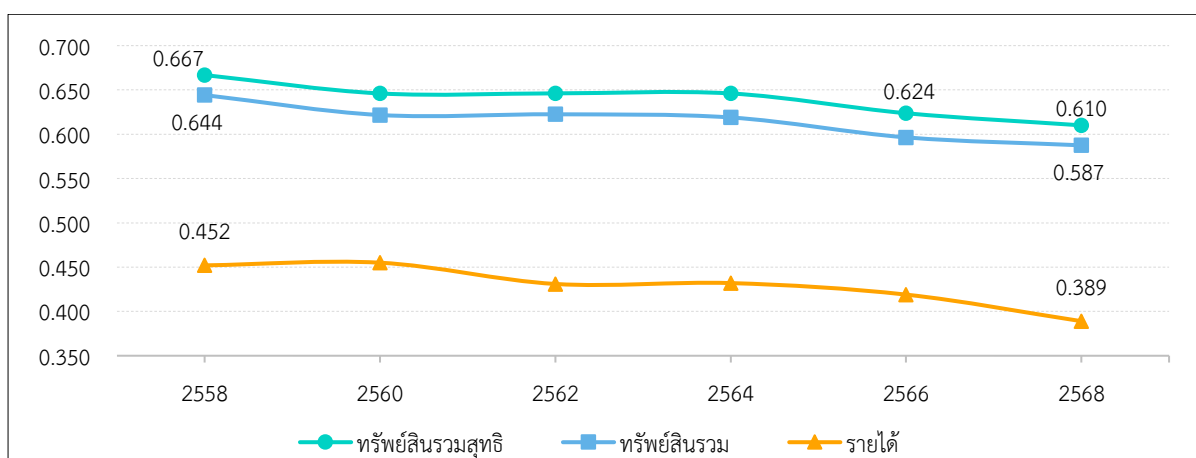

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.3.3 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ

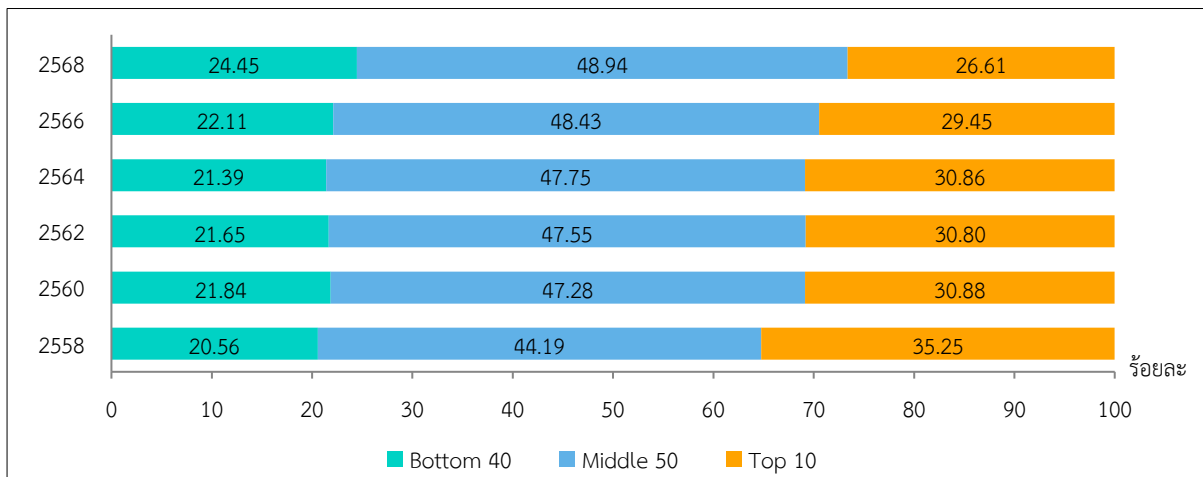
ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิยังคงอยู่ในระดับสูง และสูงกว่าความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ แม้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคจะลดลง จาก 0.624 ในปี 2566 มาเป็น 0.610 ในปี 2568 แต่ยังคงสูงกว่าด้านรายได้ถึง 1.57 เท่า นอกจากนี้ ทรัพย์สินรวมสุทธิ เกือบ 1 ใน 3 ของทั้งประเทศยังกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุด (Decile 10) เป็นหลัก โดยสัดส่วนการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิในกลุ่มผู้มีรายได้สูงสุดมีแนวโน้มลดลงต่อเนื่อง จากร้อยละ 35.25 ในปี 2558 เป็นร้อยละ 26.61 ในปี 2568 ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง (Middle 50) และกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Bottom 40) มีสัดส่วนการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ

ภาพที่ 2.16 ความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ ทรัพย์สินรวม และด้านรายได้ ปี 2558-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.17 ส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินรวมสุทธิ จำแนกตามระดับรายได้ (Decile by Income)
ปี 2558-2568

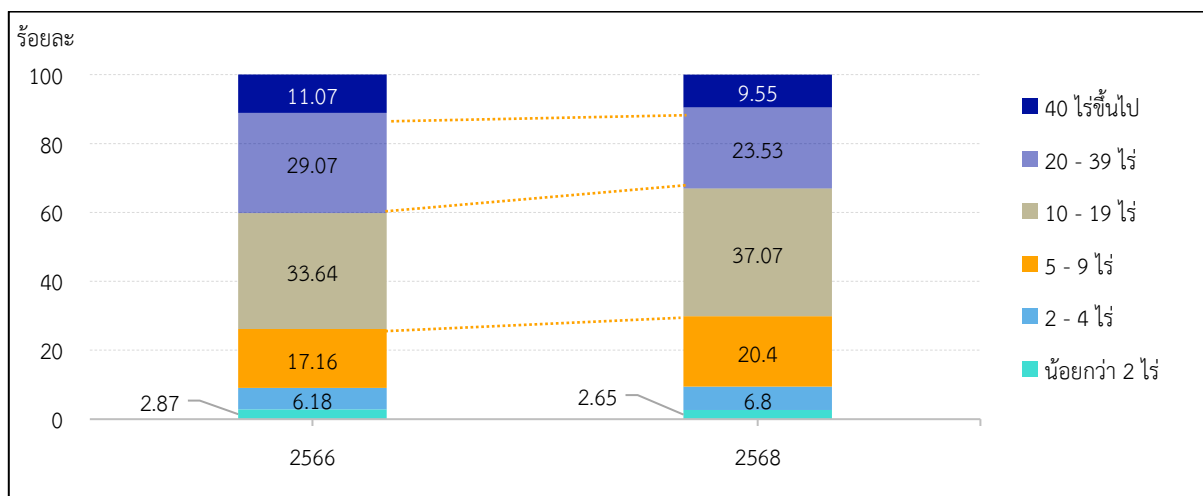
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4 ความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินและแหล่งทุน

2.4.1 การเข้าถึงที่ดิน

สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายย่อยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรรายใหญ่มีแนวโน้มลดลง ในปี 2568 โครงสร้างการถือครองที่ดินมีแนวโน้มเปลี่ยนไปสู่การถือครองที่ดินขนาดเล็กมากขึ้นเทียบกับปี 2566 โดยสัดส่วนเกษตรกรที่ถือครองที่ดินน้อยกว่า 10 ไร่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 26.21 เป็นร้อยละ 29.85 และกลุ่มที่ถือครองที่ดิน 10-19 ไร่ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 33.64 เป็นร้อยละ 37.07 ขณะที่สัดส่วนเกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 20 ไร่ ลดลงจากร้อยละ 40.14 เหลือร้อยละ 33.08 โดยอาจมาจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ การขายหรือแบ่งขายที่ดินบางส่วนเพื่อนำเงินไปชำระหนี้หรือเสริมสภาพคล่องของครัวเรือน ข้อจำกัดด้านรายได้และต้นทุนการผลิตที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากการถือครองกรรมสิทธิ์ไปสู่การเช่าที่ดิน

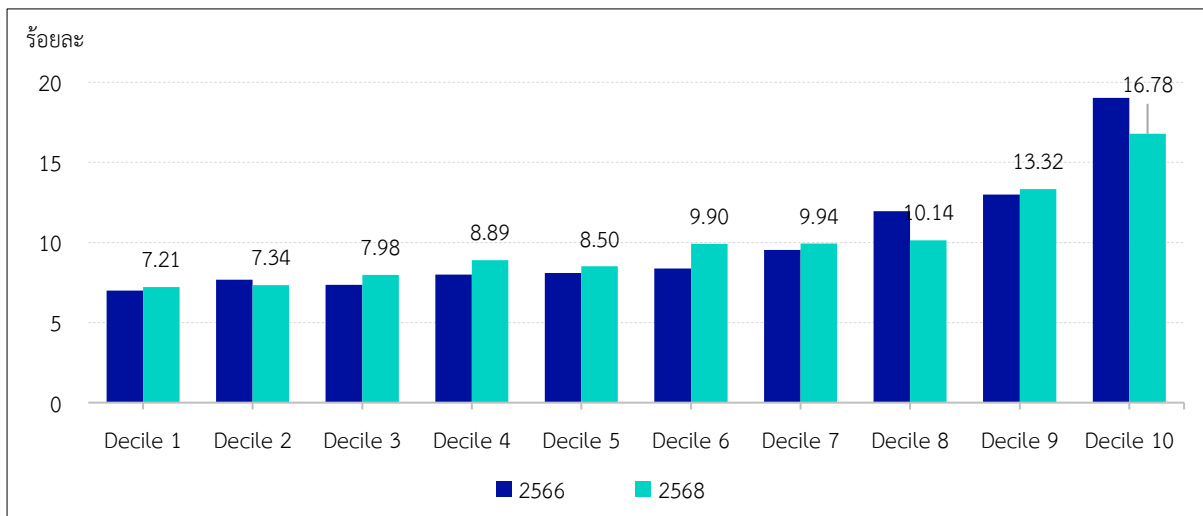
ภาพที่ 2.18 สัดส่วนการถือครองที่ดินของเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ปี 2566-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

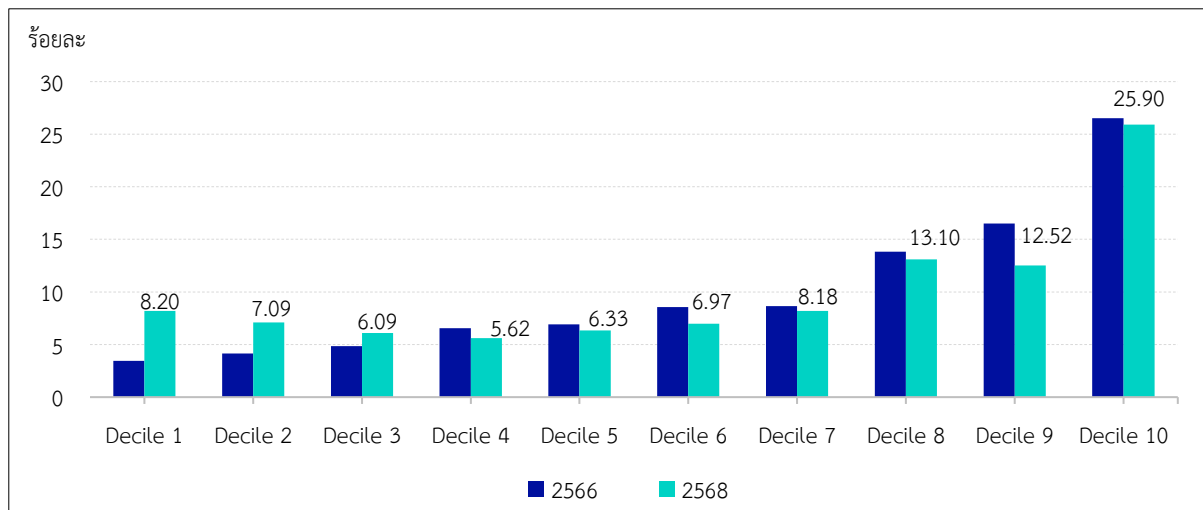
นอกจากนี้ เกษตรกรรายได้น้อยยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือถือครองที่ดิน เมื่อพิจารณาส่วนแบ่งการถือครองที่ดินของเกษตรกรตามระดับรายได้ พบว่า การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินจะเพิ่มขึ้นตามระดับรายได้ที่สูงขึ้น โดยเกษตรกรที่มีรายได้สูงสุด (Decile 10) มีส่วนแบ่งการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินมากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำสุด (Decile 1) อยู่ที่ 2.33 เท่า อย่างไรก็ตาม เกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้น้อย (Bottom 40) มีแนวโน้มพึ่งพาการเช่าที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง บ่งชี้ถึงข้อจำกัดในการเป็นเจ้าของที่ดินและการเข้าถึงปัจจัยการผลิตซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้อย่างมั่นคงเมื่อเทียบกับเกษตรกรที่มีรายได้สูงกว่า

ภาพที่ 2.19 ส่วนแบ่งการถือครองที่ดินของเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ภาพที่ 2.20 ส่วนแบ่งการเช่าที่ดินของเกษตรกร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2566-2568

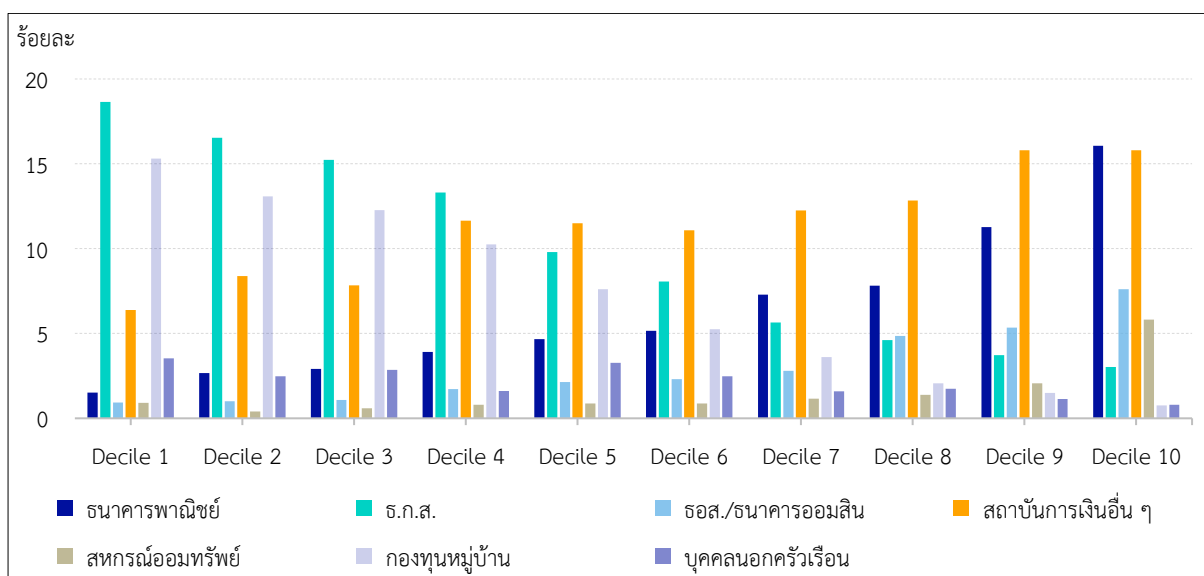

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.4.2 การเข้าถึงแหล่งทุน

ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชนมีความแตกต่างกันตามระดับรายได้อย่างชัดเจน โดยกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Bottom 40) มีข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อจากภาคเอกชน จึงมักพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภาครัฐและชุมชน ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกองทุนหมู่บ้าน เนื่องจากกลุ่มผู้มีรายได้น้อยไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเอง ทำให้ขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน ซึ่งส่งผลโดยตรงให้ถูกตัดขาดจากสินเชื่อในระบบ ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้สูง (Decile 9-10) สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากภาคเอกชนอย่างธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ ได้มากกว่า เนื่องจากมีรายได้ที่มั่นคงและมีศักยภาพในการชำระหนี้ ทำให้มีโอกาสได้รับการอนุมัติสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้ง่ายกว่า

ภาพที่ 2.21 สัดส่วนแหล่งเงินทุนของประชากร จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายได้ (Decile by Income) ปี 2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

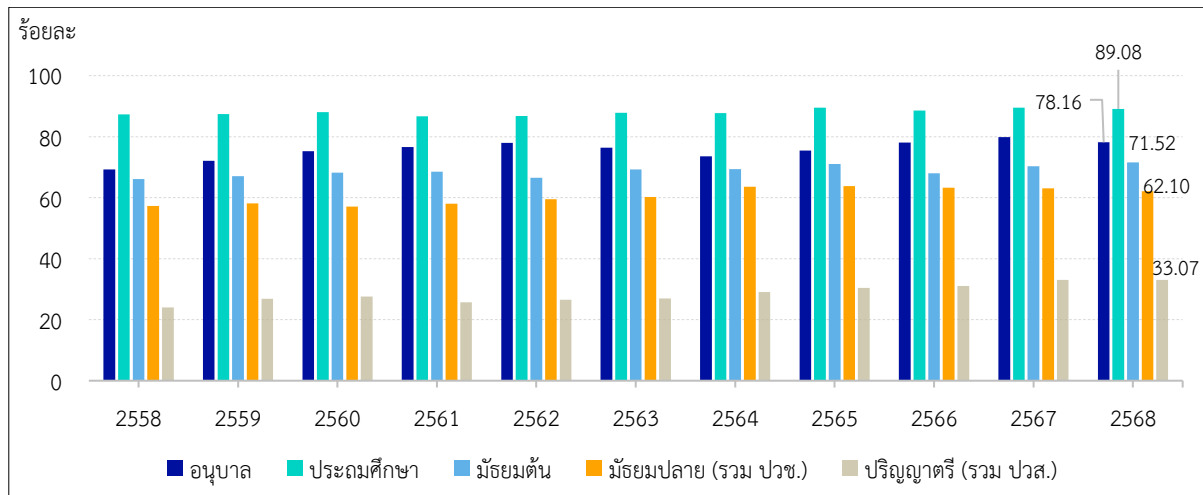
2.5 ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา

2.5.1 การเข้าถึงการศึกษา

ในปี 2568 โอกาสในการเข้าถึงการศึกษาลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า โดยอัตราการเข้าเรียนสุทธิ¹⁶ ลดลงในระดับอนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย ขณะที่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นเล็กน้อย และระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) ทรงตัว ทั้งนี้ ระดับประถมศึกษายังคงมีอัตราการเข้าเรียนสูงสุดที่ร้อยละ 89.08 และจะปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่องตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ซึ่งระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ที่ร้อยละ 71.52 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ที่ร้อยละ 62.10 สะท้อนถึงความท้าทายในการรักษาความต่อเนื่องของการศึกษาในระบบของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะการหลุดออกจากระบบในช่วงระดับมัธยมศึกษา

¹⁶ อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate: NER) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น 100

ภาพที่ 2.22 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ จำแนกตามระดับชั้น ปี 2558-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

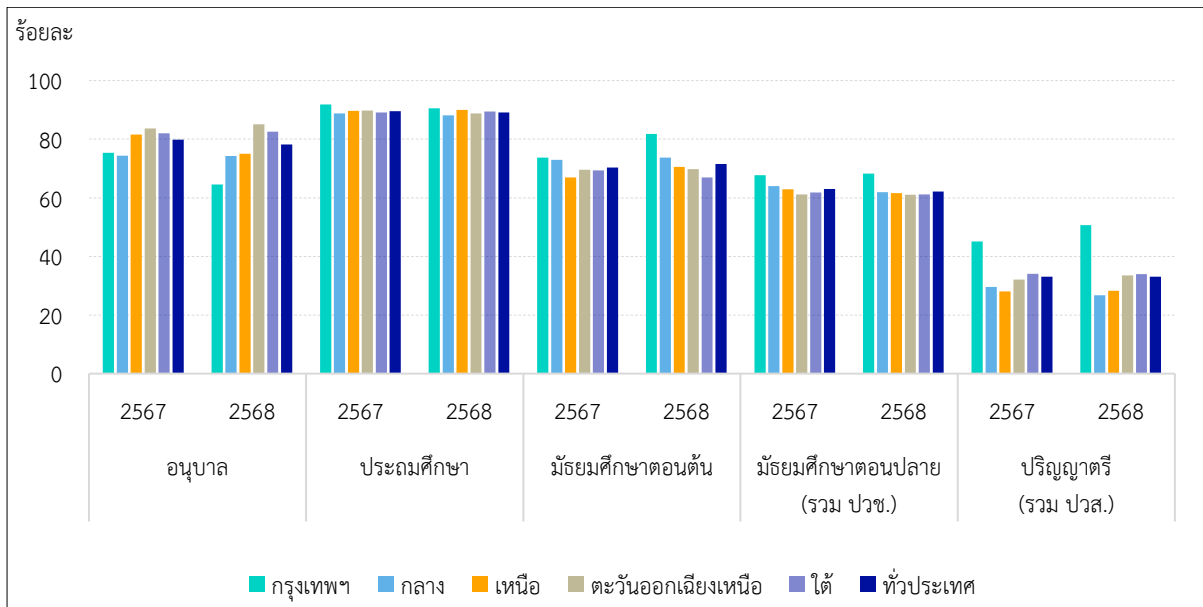
- หมายเหตุ : (1) อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับอนุบาล = จำนวนนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาอายุ 3-5 ปี คูณ 100หารด้วยจำนวนประชากรอายุ 3-5 ปี
- (2) อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับประถมศึกษา = จำนวนนักเรียนระดับประถมศึกษาอายุ 6-11 ปี คูณ 100หารด้วยจำนวนประชากรอายุ 6-11 ปี
- (3) อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษา = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอายุ 12-14 ปี คูณ 100หารด้วยจำนวนประชากรอายุ 12-14 ปี
- (4) อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับมัธยมศึกษาปลาย = จำนวนนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายอายุ 15-17 ปี คูณ 100หารด้วยจำนวนประชากรอายุ 15-17 ปี
- (5) อัตราการเข้าเรียนสุทธิระดับปริญญาตรี = จำนวนนักเรียนระดับปริญญาตรีและประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงอายุ 18-21 ปี คูณ 100หารด้วยจำนวนประชากรอายุ 18-21 ปี

2.5.2 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระหว่างภูมิภาค

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระหว่างภูมิภาคยังอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในช่วงก่อนประถมศึกษาและระดับอุดมศึกษา กรุงเทพมหานครมีอัตราการเข้าเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาสูงกว่าภูมิภาคอื่นอย่างชัดเจน แต่ในระดับก่อนประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคเหนือ กลับมีอัตราการเข้าเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ร้อยละ 78.16 โดยกรุงเทพมหานครมีอัตราการเข้าเรียนต่ำที่สุด อยู่ที่ร้อยละ 64.50 เมื่อพิจารณาตามประเภทของศูนย์เด็กเล็ก พบว่า เด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานครเข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็กสังกัดเอกชนสูงกว่าภูมิภาคอื่น อยู่ที่ร้อยละ 27.33 และเข้าเรียนในศูนย์เด็กเล็กของรัฐสูงกว่าเพียงเล็กน้อย

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มักเลือกสถานรับเลี้ยงเด็กที่อยู่ใกล้สถานที่ทำงานเพื่อความสะดวกในการรับส่ง โดยแหล่งงานส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตศูนย์กลางธุรกิจและพาณิชยกรรม ซึ่งมีสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชนจำนวนมากและมีต้นทุนด้านสถานที่สูง ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายบริการสูงตามไปด้วย นอกจากนี้ ครัวเรือนที่มีความพร้อมทางเศรษฐกิจอาจมีทางเลือกในการดูแลเด็กมากกว่า บางส่วนอาจเลือกใช้บริการพี่เลี้ยงเด็กและผู้ดูแลภายในบ้าน แทนการใช้บริการศูนย์เด็กเล็ก ในทางตรงกันข้าม สถานรับเลี้ยงเด็กของภาครัฐส่วนใหญ่อยู่ในเขตที่อยู่อาศัยและพื้นที่ชานเมือง แม้มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า แต่ยังประสบปัญหาความแออัดจากจำนวนเด็กที่เข้าใช้บริการ ส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการดูแลเด็ก

ภาพที่ 2.23 อัตราการเข้าเรียนสุทธิในแต่ละระดับชั้น จำแนกรายภาค ปี 2567-2568

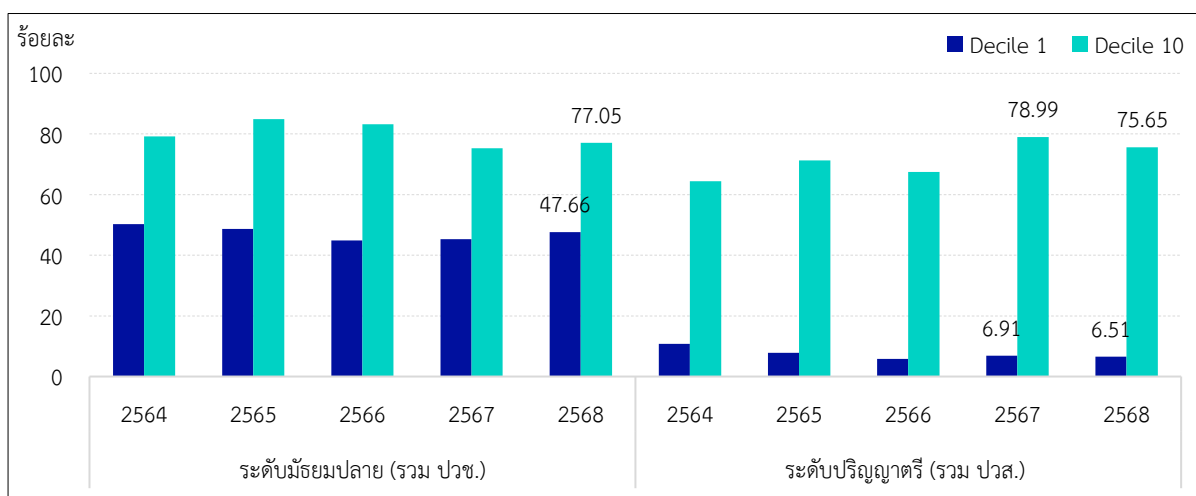
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.5.3 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจฐาน

ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาระหว่างกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจยังคงสูง ในปี 2568 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (รวมถึงระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ) พบว่า เด็กจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานสูงสุด (Decile 10) และครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำสุด (Decile 1) มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างทั้งสองกลุ่มลดลงเล็กน้อยจาก 1.66 เท่า เป็น 1.62 เท่า อย่างไรก็ตาม อัตราการเข้าเรียนสุทธิเฉลี่ยในภาพรวมลดลงเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า เนื่องจากเด็กในครัวเรือนฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง โดยเฉพาะ Decile 6 และ Decile 8 มีอัตราการเข้าเรียนลดลงมากกว่ากลุ่มอื่น

สำหรับระดับอุดมศึกษา อัตราการเข้าเรียนสุทธิเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับทรงตัว แต่หากพิจารณาตามกลุ่มเศรษฐกิจฐาน พบว่า อัตราการเข้าเรียนสุทธิลดลงจากปีก่อนหน้าเกือบทุกกลุ่ม รวมทั้งกลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานสูงสุดและต่ำสุด ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างทั้งสองกลุ่มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 11.42 เท่า เป็น 11.61 เท่า สะท้อนว่า ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงยังคงสูงเช่นกัน

ภาพที่ 2.24 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและระดับปริญญาตรี
จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2564-2568

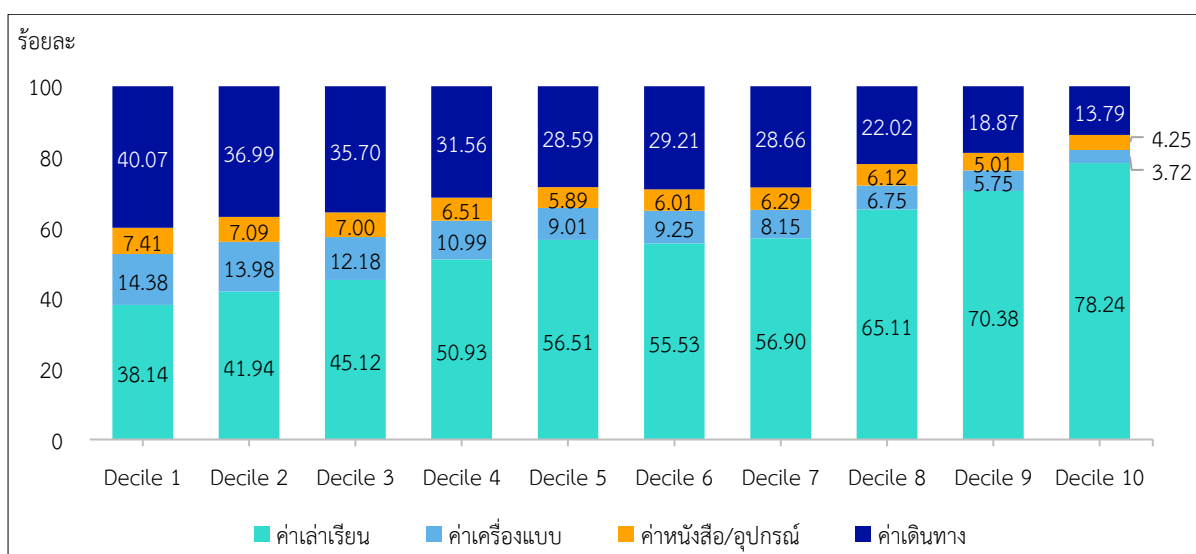

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.5.4 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษากำแนกตามเศรษฐฐานะ

ครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะสูงกว่ามีแนวโน้มจ่ายค่าเล่าเรียนในสัดส่วนที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะต่ำกว่าอย่างชัดเจน โดยกลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะสูงสุดจ่ายค่าเล่าเรียนคิดเป็นร้อยละ 78.24 ของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาทั้งหมด ขณะที่กลุ่มครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะต่ำ (Decile 1-3) มีสัดส่วนค่าเล่าเรียนต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา และต้องรับภาระค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางเพื่อการศึกษา ค่าเครื่องแบบ รวมถึงค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียนในสัดส่วนที่สูงกว่า สะท้อนว่า แม้โครงการเรียนฟรี 15 ปีของภาครัฐจะช่วยบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายพื้นฐานด้านการศึกษาของครัวเรือนได้บางส่วน แต่ครัวเรือนที่มีเศรษฐฐานะต่ำยังคงต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่จำเป็นต่อการศึกษาอีก

ภาพที่ 2.25 โครงสร้างค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของเด็ก จำแนกเป็น 10 กลุ่ม
ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2568

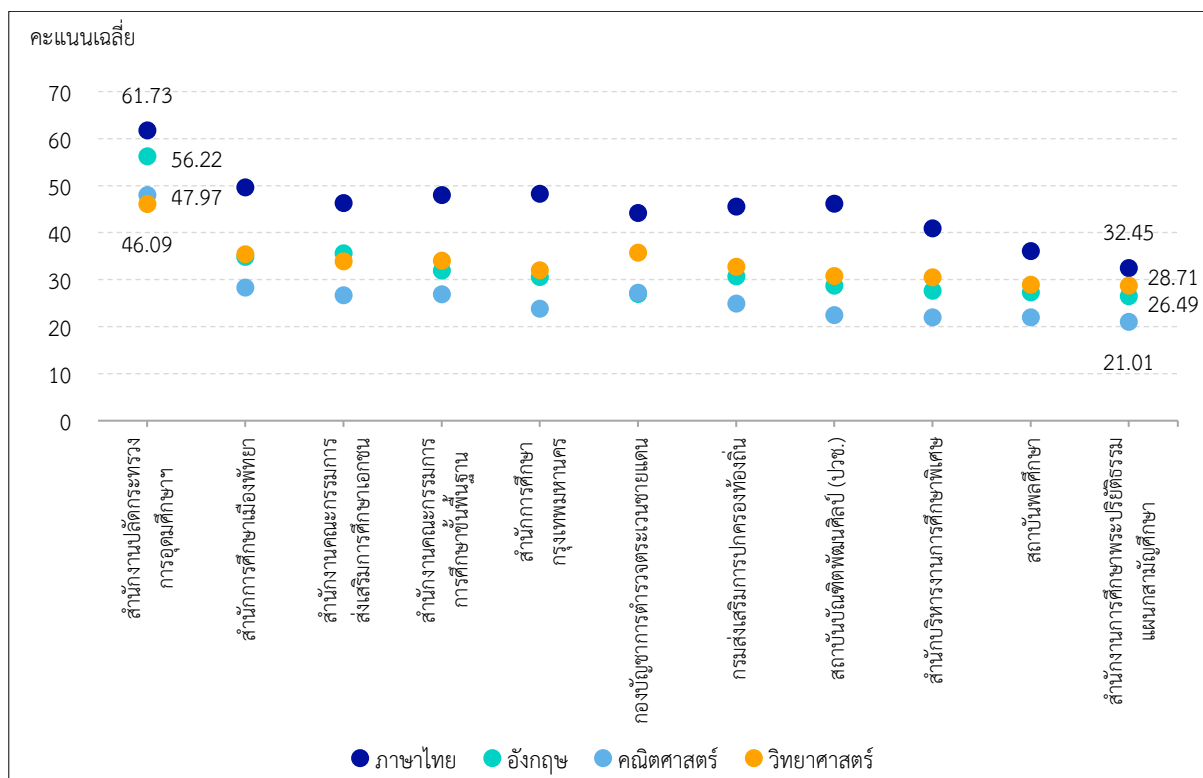
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.5.5 ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา

ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปี 2568 สะท้อนความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ตามสังกัดของสถานศึกษา¹⁷ ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มโรงเรียนสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (หรือกลุ่มโรงเรียนสาธิต) ยังคงมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าสถานศึกษาสังกัดอื่นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม คะแนนเฉลี่ยวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ลดลงต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่ 50 คะแนน ซึ่งอาจสะท้อนถึงความสำคัญของการทดสอบ O-NET ที่น้อยลง เนื่องจากผลคะแนนไม่ได้ถูกนำไปใช้ประกอบการสำเร็จการศึกษาหรือการศึกษาต่อ อีกทั้งจำนวนนักเรียนที่เข้ารับการทดสอบยังมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ขณะที่โรงเรียนสังกัดอื่น พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่ามาตรฐานในทุกวิชา โดยเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสถาบันพลศึกษา ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชาต่ำที่สุด ทั้งนี้ ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาระหว่างสังกัดอาจเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การออกแบบหลักสูตร ความเพียงพอของงบประมาณ ความพร้อมของครูผู้สอน และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้

ภาพที่ 2.26 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามสังกัดโรงเรียน ปี 2568

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

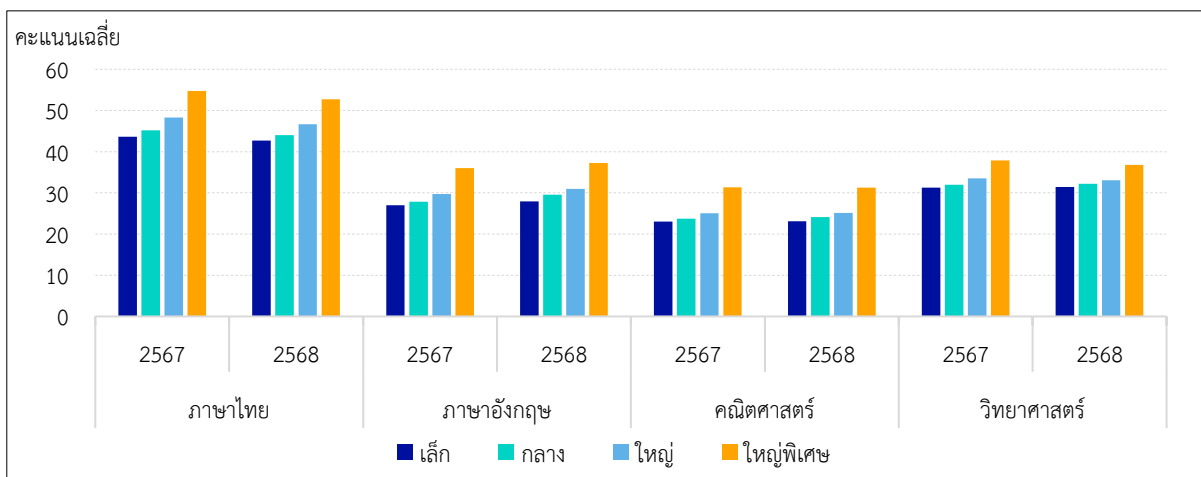
หมายเหตุ : เรียงตามคะแนนเฉลี่ยรวมทุกวิชาจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด

¹⁷ ปีการศึกษา 2567 อัตราการเข้าสอบ O-NET ของนักเรียนชั้น ม.3 และ ม.6 อยู่ที่ร้อยละ 90.10 และ 77.39 ตามลำดับ ส่วนปีการศึกษา 2568 จำนวนผู้เข้าสอบแตกต่างกันในแต่ละรายวิชา จึงรายงานอัตราการเข้าสอบเป็นช่วง โดยชั้น ม.3 อยู่ระหว่างร้อยละ 93.05-93.19 และชั้น ม.6 อยู่ระหว่างร้อยละ 67.10-68.89

ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษายังสัมพันธ์กับขนาดของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้เฉลี่ยสูงสุดในทุกวิชา ทั้งในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 6 รองลงมาคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากระบบการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษาที่อิงตามจำนวนนักเรียน ทำให้โรงเรียนขนาดใหญ่ได้รับการจัดสรรทรัพยากรสูงและได้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาด (Economies of Scale) ในการบริหารจัดการงบประมาณ อัตราค่าจ้างครู และบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งสื่อและอุปกรณ์การเรียน

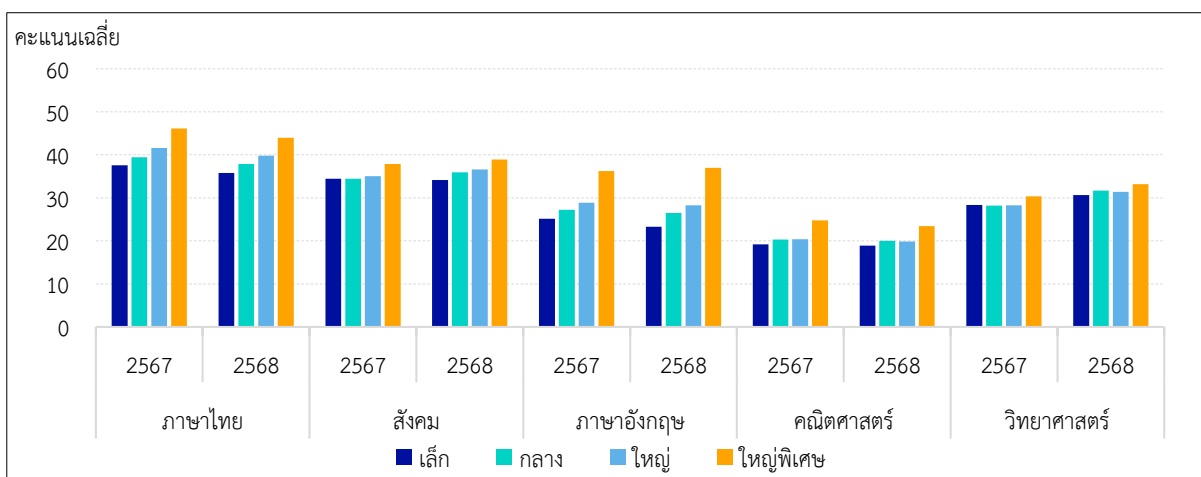
ในปี 2568 คะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบ O-NET ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีช่องว่างลดลงในทุกรายวิชา ขณะที่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 คะแนนเฉลี่ยระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษยังคงแตกต่างกันมาก แต่โรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ใกล้เคียงกันมากขึ้น โดยเฉพาะวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

ภาพที่ 2.27 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำแนกตามขนาดของโรงเรียน ปี 2567-2568

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ภาพที่ 2.28 ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ปี 2567-2568

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

2.6 ความเหลื่อมล้ำด้านบริการสาธารณสุข

2.6.1 ความครอบคลุมในการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพ

ประเทศไทยได้บรรลุความครอบคลุมในการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพในระดับสูง โดยในปี 2568 ประชากรไทยกว่าร้อยละ 99.65 ได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน สะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ยังมีประชากรบางส่วนที่ไม่ได้ลงทะเบียนสิทธิ หรืออยู่ในกลุ่มที่ต้องมีการยืนยันสิทธิเพิ่มเติม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ไม่อยู่ในทะเบียนบ้าน หรือคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ

สิทธิหลักประกันสุขภาพในประเทศไทยมีความหลากหลาย โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติเป็นสิทธิที่ประชากรเข้าถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.13 (2) สิทธิประกันสังคม ร้อยละ 19.13 (3) สิทธิสวัสดิการข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 8.18 (4) สิทธิสวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 1.03 และ (5) สิทธิอื่น ๆ อาทิ สิทธิคนพิการ สิทธิครูเอกชน และสิทธิของบุคคลที่มีปัญหาสถานะสิทธิ (ยังไม่สามารถพิสูจน์สัญชาติได้) ร้อยละ 1.18

2.6.2 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการของสิทธิหลักประกันสุขภาพ

แม้ว่าการเข้าถึงสิทธิหลักประกันสุขภาพของประเทศไทยจะอยู่ในระดับสูง แต่ยังคงพบความเหลื่อมล้ำของสิทธิประโยชน์ระหว่างระบบหลักประกันสุขภาพภาครัฐ โดยเฉพาะ 3 ระบบหลัก สาเหตุหลักมาจากระบบหลักประกันสุขภาพทั้งสามระบบมีวัตถุประสงค์ เจเนอของของการเกิดสิทธิ ตลอดจนการร่วมรับผิดชอบต้นทุนค่าใช้จ่ายที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการออกแบบสิทธิประโยชน์และกลไกการบริหารจัดการของแต่ละกองทุน และเมื่อพิจารณางบประมาณในแต่ละหลักประกันสุขภาพ พบว่า ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Coverage Scheme: UCS) หรือบัตรทอง อยู่ที่ 236,386.52 ล้านบาท¹⁸ สิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการ (Civil Servant Medical Benefit Scheme: CSMBS) อยู่ที่ 106,740 ล้านบาท¹⁹ และสิทธิประกันสังคม (Social Security Scheme: SSS) อยู่ที่ 65,946 ล้านบาท²⁰ โดยมีสิทธิประโยชน์ในการรับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ยังมีความแตกต่าง และสะท้อนถึงค่าใช้จ่ายในการจัดบริการของแต่ละระบบประกันสุขภาพ อาทิ

1) การเข้าถึงยานอกบัญชียาหลักแห่งชาติ สิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการมีกลไกการเบิกจ่ายตรงสำหรับยาดังกล่าว โดยเฉพาะยารักษามะเร็งแบบพุ่งเป้า (Targeted Therapy) ยาด้านโลหิตวิทยา และยาอื่น ๆ ที่มีราคาแพง ขณะที่หลักประกันสุขภาพแห่งชาติและประกันสังคมมีการบริหารจัดการเน้นการใช้ยาตามบัญชียาหลักแห่งชาติและการใช้ยาราคาแพงผ่านระบบเฉพาะในการอนุมัติการใช้ยา อีกทั้ง มีข้อจำกัดด้านอัตราเหมาจ่ายรายหัวที่ส่งผลต่อการควบคุมต้นทุนการใช้ยามากกว่า จึงอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพในการรักษาที่แตกต่างกัน

2) การเข้ารับบริการนอกสถานพยาบาลเพื่อลดความแออัดและการเดินทาง สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติครอบคลุมมากที่สุด อาทิ การรับยาที่ร้านขายยาเอกชนที่เข้าร่วมโครงการ และการให้บริการทางการแพทย์ทางไกล โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งค่าบริการ ค่ายา และค่าจัดส่งยา ขณะที่สิทธิรักษาพยาบาล

¹⁸ รายงานการสร้างระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

¹⁹ ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS)

²⁰ รายงานประจำปี 2567 สำนักงานประกันสังคม (ข้อมูลล่าสุดปีปฏิทิน ณ ธันวาคม 2567)

ข้าราชการยังจำกัดเฉพาะสถานพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการ และต้องรับผิดชอบค่าจัดส่งยาด้วยตนเอง และสิทธิประกันสังคมต้องรับยาจากโรงพยาบาลที่รักษาเท่านั้น

3) **การเข้ารับบริการทันตกรรมพื้นฐาน** แม้ว่าสิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการจะครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการรักษาตามจริงสำหรับการรับบริการในคลินิกทันตกรรมภาครัฐ แต่ระยะเวลาการรอคอยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลให้ประชาชนที่มีสิทธิดังกล่าวบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงบริการใด ๆ ได้ทันต่ออาการ หรือยอมมีค่าใช้จ่ายในการเข้ารับบริการที่คลินิกทันตกรรมเอกชนแทน ส่วนสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาตินอกจากจะครอบคลุมค่าใช้จ่ายกรณีรับบริการในคลินิกทันตกรรมภาครัฐแล้ว ยังสามารถเข้ารับบริการที่คลินิกทันตกรรมเอกชนที่เข้าร่วมโครงการได้ปีละ 3 ครั้ง ขณะที่สิทธิประกันสังคมสามารถเข้ารับบริการที่คลินิกทันตกรรมใดก็ได้ แต่มีวงเงินที่เพียง 900 บาทต่อปี สำหรับชุดหินปูน อุดฟัน และถอนฟัน

4) **การฝากครรภ์และคลอดบุตร** สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติฝากครรภ์และคลอดฟรี โดยไม่ต้องสำรองจ่าย เช่นเดียวกับสิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการที่สามารถเบิกจ่ายตรงได้ แต่สิทธิประกันสังคมเบิกค่าฝากครรภ์ได้เพียง 1,500 บาท และค่าคลอดเหมาจ่าย 15,000 บาท ต่อการมีบุตร 1 คน โดยต้องสำรองจ่ายก่อน

ความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการที่แตกต่างกันของแต่ละระบบหลักประกันสุขภาพ ทั้งด้านโอกาสในการเข้าถึง คุณภาพบริการ และภาระค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ การกำหนดสิทธิประโยชน์บางส่วนที่อาจเกินกว่าความจำเป็น ยังอาจส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเงินของกองทุนต่าง ๆ อันมาจากอัตราการเพิ่มขึ้นของรายจ่ายด้านสุขภาพที่รวดเร็วกว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

ความแตกต่างระหว่าง 3 กองทุนสุขภาพของไทย

ความแตกต่างด้านสิทธิประโยชน์ระหว่าง 3 กองทุนสุขภาพหลัก ได้แก่ สวัสดิการรักษายาพยาบาล ข้าราชการ กองทุนประกันสังคม และกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือบัตรทอง เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและถกเถียงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความแตกต่างด้านค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัว²¹ ซึ่งมักถูกนำมาใช้เป็นข้อมูลสะท้อนความแตกต่างของโครงสร้างระบบสุขภาพของไทย อย่างไรก็ตาม ตัวเลขดังกล่าวเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสะท้อนความครอบคลุมของสิทธิประโยชน์ หรือประสิทธิภาพของแต่ละกองทุนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากแต่ละกองทุนมีความเป็นมา วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และกลไกการบริหารที่แตกต่างกัน

สิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการ สิทธิประกันสังคม และสิทธิบัตรทอง

สิทธิ	รักษายาพยาบาลข้าราชการ	ประกันสังคม	บัตรทอง
หน่วยงานกำกับดูแล	กรมบัญชีกลาง (กองสวัสดิการรักษายาพยาบาล)	สำนักงานประกันสังคม ภายใต้คณะกรรมการประกันสังคม	สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ภายใต้คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
กฎหมายหลัก	พ.ร.ฎ. เงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษายาพยาบาล พ.ศ. 2553	พ.ร.บ. ประกันสังคม พ.ศ. 2533	พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545

²¹ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวต่อปีของสวัสดิการรักษายาพยาบาลข้าราชการ ประกันสังคม และบัตรทอง อยู่ที่ประมาณ 18,000 บาท 4,900 บาท และ 3,800 บาท ตามลำดับ

สิทธิ	รักษาพยาบาลข้าราชการ	ประกันสังคม	บัตรทอง
กลุ่มผู้มีสิทธิ	ข้าราชการไทยและครอบครัว (บุพการี คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ)	ผู้ประกันตน ม.33 และ ม.39 ²²	ประชาชนไทยที่ไม่มีสิทธิในกองทุนอื่น
แหล่งงบประมาณ	งบประมาณแผ่นดิน จัดสรรตามค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจริง	เงินสมทบจาก 3 ฝ่าย ได้แก่ นายจ้าง ผู้ประกันตน และรัฐบาล	งบประมาณแผ่นดิน จัดสรรตามจำนวนในรูปแบบเหมาจ่ายรายหัวและรายกิจกรรมภายใต้ระบบงบประมาณแบบปลายปิด ²³ และอาจขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติมภายหลังได้
กลไกการจ่ายเงิน	ผู้ป่วยนอก: จ่ายตามค่ารักษาพยาบาลที่เกิดขึ้นจริง (Fee-for-Service)	ผู้ป่วยนอก: เหมาจ่ายรายหัวให้สถานพยาบาลคู่สัญญา	ผู้ป่วยนอก: เหมาจ่ายรายหัว
	ผู้ป่วยใน: จ่ายตาม DRGs ²⁴ ภายใต้วงเงินงบประมาณรวม	ผู้ป่วยใน: จ่ายตาม DRGs สำหรับผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง และต้องจ่ายเพิ่มสำหรับสิทธิประโยชน์บางรายการ	ผู้ป่วยใน: จ่ายตาม DRGs ภายใต้งบประมาณปลายปิด
			บริการปฐมภูมิ: จ่ายตามอัตราที่กำหนด
สิทธิประโยชน์สำคัญ	มีความครอบคลุมสูง สามารถเข้ารับบริการในโรงพยาบาลรัฐและเอกชน ²⁵ มีความยืดหยุ่นในการรักษาตามดุลยพินิจของแพทย์ ครอบคลุมการคลอดบุตรแบบเบิกจ่ายตรง ทันตกรรมพื้นฐานโดยไม่จำกัดจำนวนครั้งในโรงพยาบาลรัฐ และการรักษาโรคมะเร็งทุกชนิดตามการวินิจฉัย	ครอบคลุมการรักษาพยาบาลทั่วไป การคลอดบุตร ทันตกรรมภายใต้วงเงินที่กำหนด และการรักษาโรคมะเร็งตามแนวทางการรักษาที่กำหนด มีสถานพยาบาลคู่สัญญาทั้งภาครัฐและเอกชน โดยผู้ประกันตนสามารถเลือกสถานพยาบาลได้ รวมถึงบริการเจ็บป่วยฉุกเฉินตามเงื่อนไขของกองทุน	ครอบคลุมการรักษาพยาบาลทั่วไปในหน่วยบริการที่ขึ้นทะเบียน ทั้งภาครัฐและเอกชน การคลอดบุตร ทันตกรรมพื้นฐาน การรักษาโรคมะเร็งทุกชนิดตามการวินิจฉัย และบริการฉุกเฉิน รวมถึงมีระบบบริการปฐมภูมิ เช่น การรับยาที่ร้านยาและบริการส่งยาถึงบ้าน
ข้อจำกัด	ไม่มีบริการปฐมภูมิ เช่น การรับยาที่ร้านยาสำหรับโรคพื้นฐาน	มีเงื่อนไขตามสถานะผู้ประกันตนและการส่งเงินสมทบ	มีโควตาจำกัดสำหรับการเปลี่ยนหน่วยบริการประจำ

²² ผู้ประกันตน ม. 40 ไม่มีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาลจากกองทุนประกันสังคม แต่ยังคงใช้สิทธิรักษาพยาบาลเดิมที่มีอยู่ เช่น สิทธิบัตรทอง หรือสิทธิเบิกจ่ายตรงจากกรมบัญชีกลาง โดยมาตรา 40 มุ่งให้ความคุ้มครองในรูปแบบของเงินทดแทนการขาดรายได้กรณีประสบอันตราย/เจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ และเงินค่าทำศพกรณีเสียชีวิต ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนด

²³ การกำหนดวงเงินงบประมาณรวมไว้ล่วงหน้า เพื่อควบคุมต้นทุนค่ารักษาพยาบาลในภาพรวม โดยหน่วยบริการได้รับการชดเชยค่าบริการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ภายใต้วงเงินงบประมาณดังกล่าว

²⁴ กลุ่มโรค Diagnosis Related Groups (DRGs) คือ การจัดกลุ่มผู้ป่วยที่มีลักษณะโรคและต้นทุนการรักษาใกล้เคียงกัน โดยกำหนดอัตราการจ่ายล่วงหน้าตามกลุ่มโรคนั้น แทนการจ่ายตามค่าใช้จ่ายจริงรายบุคคล

²⁵ ผู้มีสิทธิสามารถเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลเอกชนที่เข้าร่วมโครงการกับกรมบัญชีกลางได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด โดยส่วนใหญ่ครอบคลุมกรณีเจ็บป่วยฉุกเฉินวิกฤต (Universal Coverage for Emergency Patients: UCEP) หรือกรณีนัดผ่าตัดล่วงหน้าเฉพาะโรคที่กำหนด ส่วนกรณีอื่นต้องสำรองจ่ายเองทั้งหมดแล้วนำมาเบิกคืนตามสิทธิที่กำหนด (เช่น ค่าห้องวันละ 600 บาท ค่ารักษาพยาบาลตามเกณฑ์)

ข้อจำกัดที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่าง 3 กองทุนสุขภาพหลักนั้น มีสาเหตุจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง 3 ประการ ดังนี้

1. **ที่มาและวัตถุประสงค์การก่อตั้งของแต่ละกองทุนที่แตกต่างกัน** โดยสิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการเกิดขึ้นเพื่อชดเชยเงินเดือน/ค่าตอบแทนที่อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าจ้างของเอกชน สิทธิประกันสังคมถูกออกแบบเพื่อดูแลแรงงานในระบบ ขณะที่สิทธิบัตรทองเกิดจากความพยายามของรัฐในการสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าให้กับประชาชนส่วนใหญ่ ความแตกต่างด้านที่มาและกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวจึงนำไปสู่การออกแบบสิทธิประโยชน์และกลไกการบริหารจัดการที่แตกต่างกันในแต่ละกองทุน
2. **กฎหมายและการบริหารจัดการที่แยกส่วน** แม้พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 จะรับรองสิทธิการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนไทยทุกคน แต่ยังคงให้สิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการและสิทธิประกันสังคมดำเนินการภายใต้กฎหมายเฉพาะของตน ทำให้ระบบหลักประกันสุขภาพของไทยมีโครงสร้างการบริหารที่แยกส่วน แต่ละกองทุนจึงมีหน่วยงานกำกับดูแล กลไกการบริหาร และอำนาจต่อรองในการจัดซื้อยาและอุปกรณ์ทางการแพทย์แตกต่างกัน ส่งผลให้การกำหนดมาตรฐานสิทธิประโยชน์ร่วมกันระหว่างกองทุนมีข้อจำกัด และกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรของระบบสุขภาพโดยรวม
3. **ความแตกต่างด้านแหล่งงบประมาณและกลไกการจ่ายเงิน** โดยสิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการและสิทธิบัตรทองใช้งบประมาณจากภาษี ขณะที่สิทธิประกันสังคมใช้เงินสมทบจาก 3 ฝ่ายเป็นหลัก ผนวกกับกลไกการจ่ายเงินที่แตกต่างกัน อาทิ การจ่ายตามรายการบริการ การจ่ายแบบเหมาจ่ายรายหัว และการจ่ายตามพีดานสิทธิ ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจของหน่วยบริการ การบริหารต้นทุน และความสามารถในการควบคุมค่าใช้จ่ายของระบบ ภายใต้ความท้าทายสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมต้นทุนและการรักษาคุณภาพบริการ

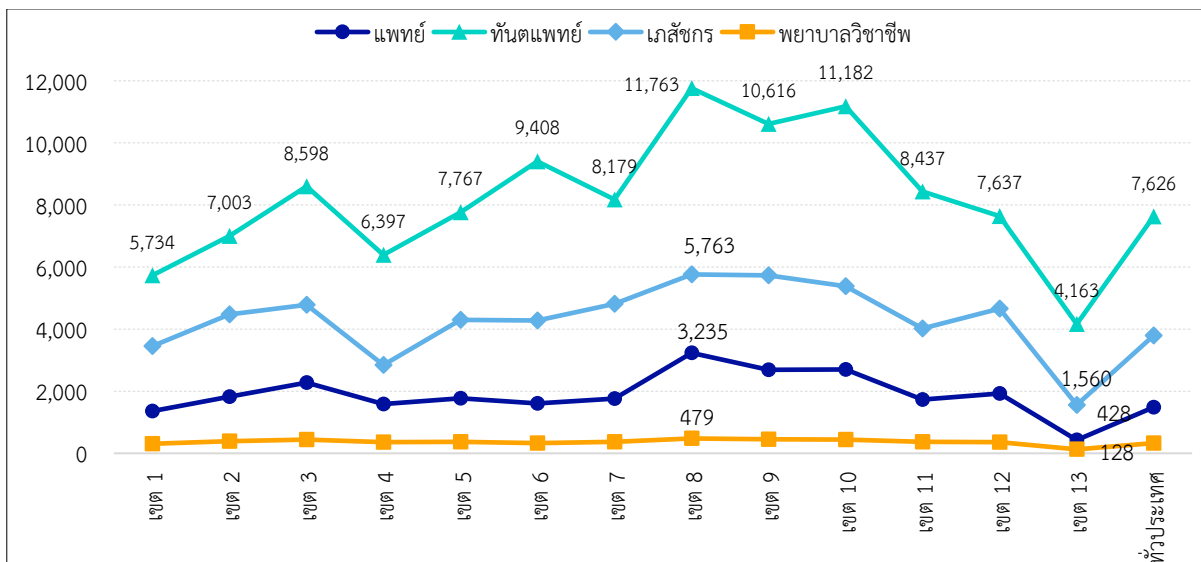
โดยสรุป ระบบหลักประกันสุขภาพของไทยมีพัฒนาการจากการจัดสวัสดิการที่เชื่อมโยงกับสถานะการทำงาน ในระยะแรกภาครัฐมุ่งให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่อยู่ในระบบราชการและแรงงานในระบบ ก่อนขยายไปสู่ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่มุ่งให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพได้โดยไม่ขึ้นกับสถานะการทำงานเพียงอย่างเดียว พัฒนาการดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านแนวคิดด้านสุขภาพจาก “สิทธิสวัสดิการสำหรับผู้มีงานทำ” ไปสู่ “สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน” โดยแต่ละกองทุนยังคงมีบทบาทและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบการบริหารจัดการ ก่อให้เกิดความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำทั้งด้านงบประมาณและสิทธิประโยชน์ระหว่างกองทุน และนำไปสู่ความท้าทายสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางการคลังของระบบหลักประกันสุขภาพของไทย ซึ่งแต่ละกองทุนจำเป็นต้องปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการควบคุมต้นทุนและการรักษาคุณภาพบริการ รวมทั้งอาจพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์พื้นฐานร่วมกัน (Core Package) จัดการข้อมูลการเบิกจ่าย (Clearing House) ตลอดจนพัฒนาระบบรวมศูนย์ในการต่อรองราคาและเวชภัณฑ์เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองของสถานพยาบาลเอกชน ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรสาธารณสุข และรักษาความยั่งยืน

2.6.3 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงบริการสาธารณสุขเชิงพื้นที่

ปัจจุบัน โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ประกอบด้วย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลเฉพาะทาง กระจายตัวครอบคลุมพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทด้านประชากรศาสตร์และภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ โดยเป็นระบบบริการสุขภาพในลักษณะเครือข่าย (Network) ที่ใช้โรงพยาบาลชุมชนในการให้บริการระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทำหน้าที่เฝ้าระวัง ส่งเสริมสุขภาพ และคัดกรองโรค ขณะที่โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไปในพื้นที่ศูนย์กลางทำหน้าที่เป็นหน่วยรับส่งต่อผู้ป่วยที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาเฉพาะทางหรือมีความซับซ้อนผ่านระบบส่งต่อ (Referral System) เพื่อให้การใช้ทรัพยากรและบุคลากรเฉพาะทางถูกนำมาใช้กับผู้ป่วยที่มีความจำเป็นและช่วยลดความแออัดของโรงพยาบาลขนาดใหญ่ อีกทั้งยังสนับสนุนการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ 4 วิชาชีพต่อประชากร ได้แก่ แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร และพยาบาลวิชาชีพ พบว่า ยังมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายบุคลากรระหว่างพื้นที่ โดยมีการกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร ขณะที่เขตสุขภาพที่ 8 มีสัดส่วนบุคลากรต่อประชากรต่ำที่สุดในทั้ง 4 วิชาชีพ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร พบว่า มีเพียงเขตสุขภาพที่ 13 (กรุงเทพมหานคร) ที่มีสัดส่วนสูงกว่าเป้าหมายขององค์การอนามัยโลกที่กำหนดไว้ 1 : 1,000 โดยอยู่ที่ประมาณ 1 : 428 ขณะที่เขตสุขภาพที่ 8 ซึ่งครอบคลุมจังหวัดบึงกาฬ เลย หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี นครพนม และสกลนคร มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรต่ำที่สุด อยู่ที่ประมาณ 1 : 3,235 (ภาพที่ 2.29) สะท้อนถึงข้อจำกัดในการกระจายกำลังคนทางการแพทย์ให้สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละพื้นที่ สถานการณ์ดังกล่าวมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอด ภาระโรคที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น และภาระงานของแพทย์ที่สูงขึ้น ส่งผลให้ความต้องการบุคลากรทางการแพทย์สูงขึ้น ขณะที่พื้นที่ที่มีกำลังคนจำกัดอาจไม่สามารถรองรับความต้องการบริการสุขภาพที่เพิ่มขึ้นได้อย่างเพียงพอ

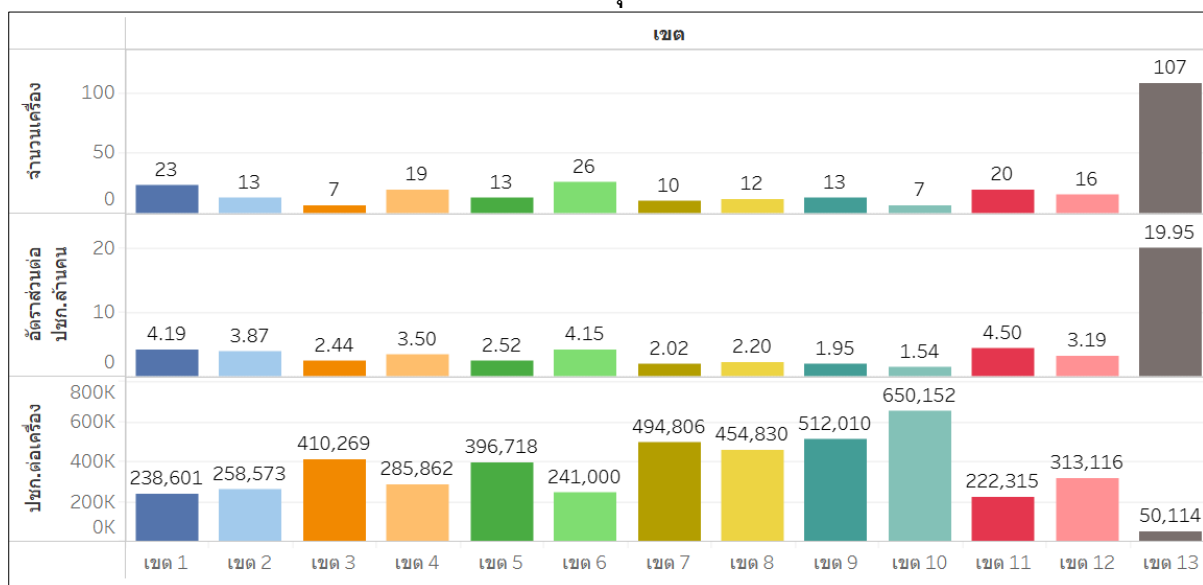
ภาพที่ 2.29 อัตราส่วนประชากรต่อบุคลากรทางการแพทย์ ปี 2567

ที่มา : รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2567 กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ดังกล่าว ยังสะท้อนผ่านความแตกต่างของจำนวนเครื่องมือแพทย์สำคัญ อาทิ (1) **เครื่อง MRI** ที่กรุงเทพมหานครมี 107 เครื่อง (คิดเป็นประชากร 50,114 คนต่อเครื่อง) แต่ทุกเขตสุขภาพมีเฉลี่ยประมาณ 15 เครื่องต่อเขต และคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรเฉลี่ย 373,188 คนต่อเครื่อง สูงกว่ากรุงเทพมหานครกว่า 7 เท่า และ (2) **เครื่อง CT Scan** ในปี 2567 ที่กรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียวมีมากถึง 196 เครื่อง (คิดเป็นประชากร 27,358 คนต่อเครื่อง) ขณะที่ทุกเขตสุขภาพทั่วประเทศ มีจำนวนเครื่อง CT Scan รวมกัน 621 เครื่อง หรือเฉลี่ยประมาณ 52 เครื่องต่อเขต และคิดเป็นสัดส่วนต่อประชากรเฉลี่ย 105,492 คนต่อเครื่อง สูงกว่ากรุงเทพมหานครเกือบ 4 เท่า ส่งผลให้ผู้ป่วยในต่างจังหวัดมีระยะเวลารอคอยที่นานหรือต้องเดินทางไปกรุงเทพมหานคร ซึ่งเพิ่มภาระในการเดินทาง อีกทั้ง อาจเพิ่มความเสี่ยงต่อภาวะแทรกซ้อนและการเสียชีวิตในโรคเฉียบพลันหากไม่ได้รับการวินิจฉัยอย่างทันท่วงที

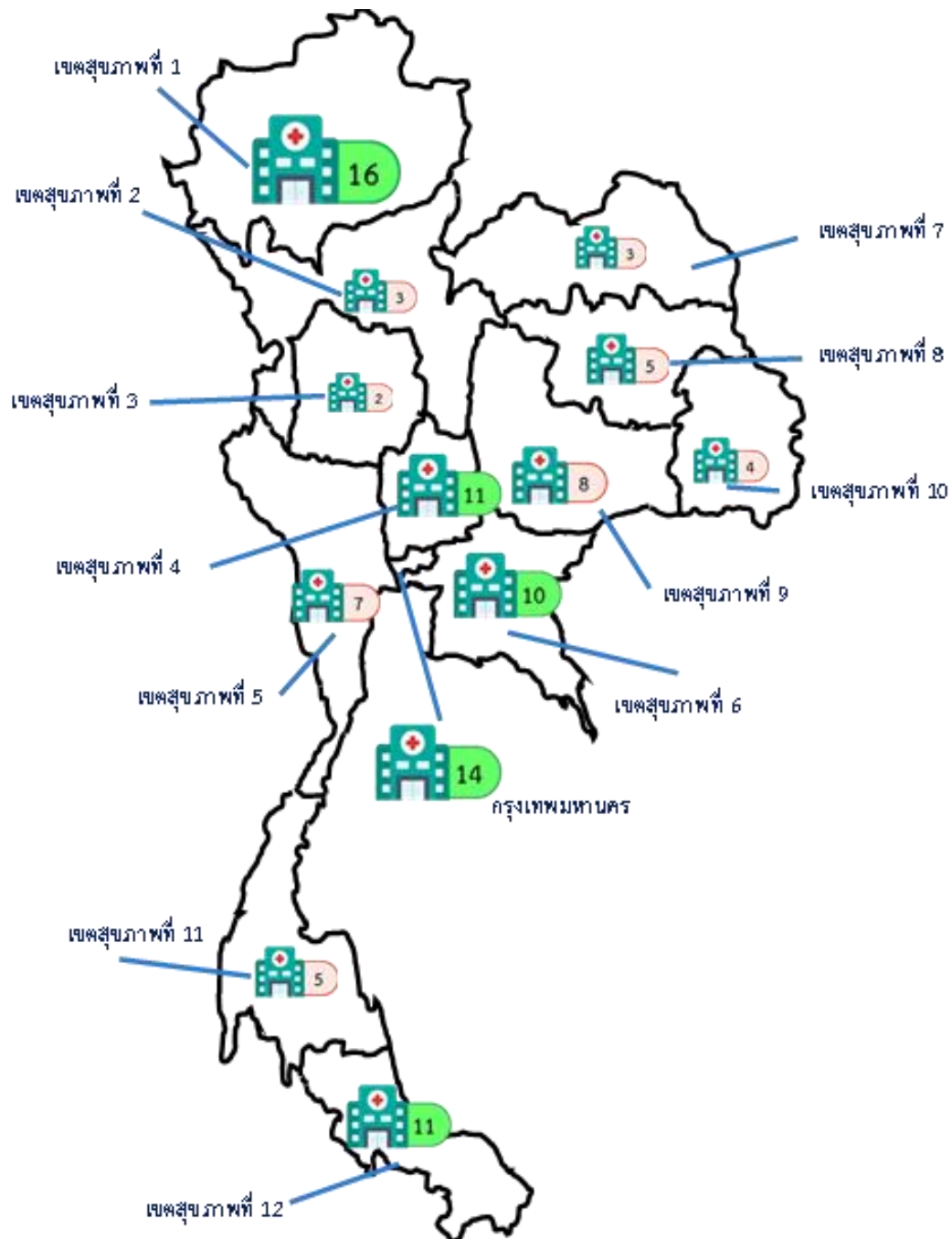
ภาพที่ 2.30 จำนวนเครื่อง MRI ในแต่ละเขตสุขภาพ และอัตราส่วนต่อประชากร ปี 2567

ที่มา : รายงานข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข ประจำปี 2567 กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข

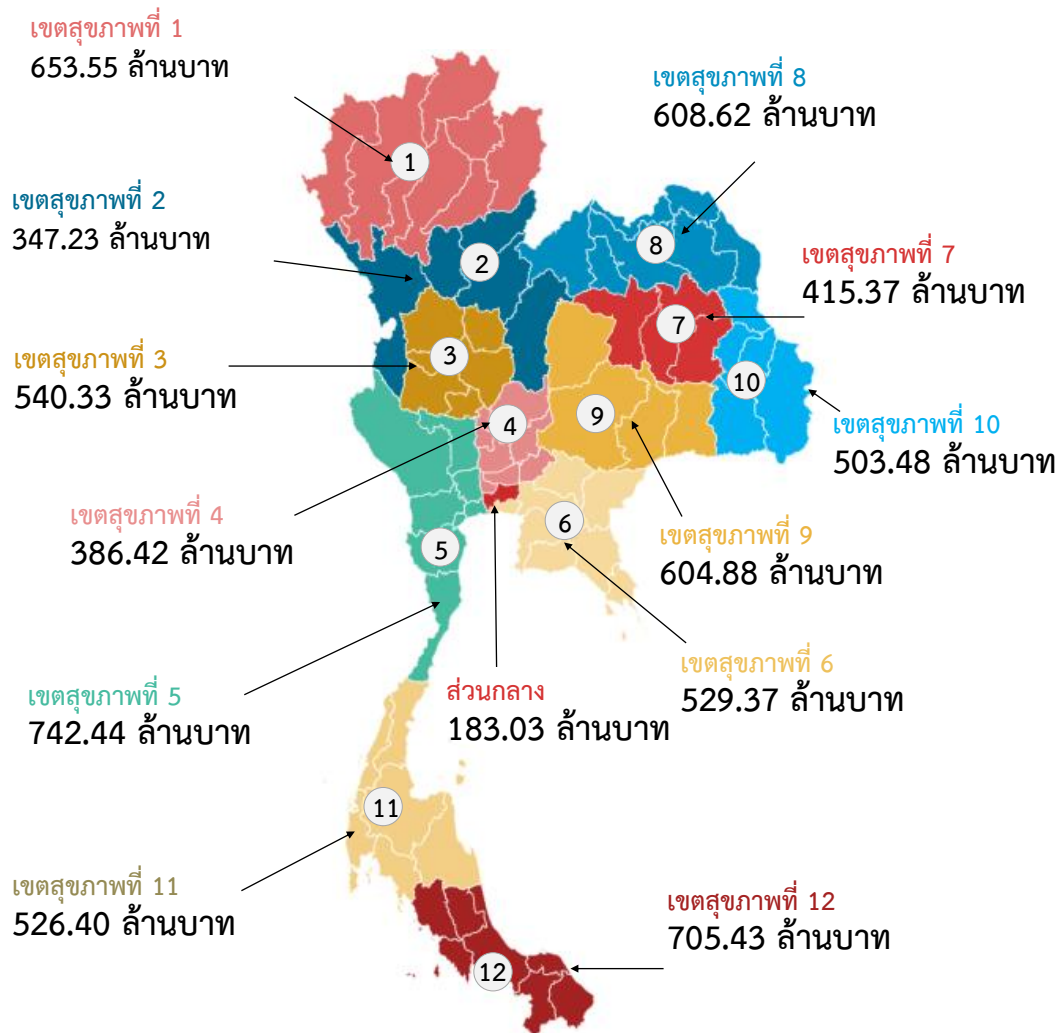
นอกจากนี้ เมื่อพิจารณางบลงทุน พบว่า ทิศทางการลงทุนยังคงสะท้อนการมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์ (Excellence Center) ที่กระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ และมีจำนวนมากในพื้นที่ภาคกลาง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เขตสุขภาพได้รับการจัดสรรงบลงทุน เฉลี่ยเขตสุขภาพละ 546.96 ล้านบาท แต่ในกรุงเทพมหานครมีการลงทุนต่อยอดในโรงพยาบาลที่มีศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์ระดับสูงในมูลค่าที่มากกว่าอย่างมีนัยสำคัญ อาทิ โครงการสถาบันการแพทย์ศิริราชระดับนานาชาติ วงเงิน 16,960.59 ล้านบาท ผูกพันปีงบประมาณ พ.ศ. 2569-2574 ซึ่งเมื่อเฉลี่ยต่อปีงบประมาณแล้วมากกว่างบลงทุนของสี่เขตสุขภาพรวมกัน ขณะที่ระบบส่งต่อยังคงมีข้อจำกัด อาทิ การประสานงาน การเชื่อมโยงข้อมูลสุขภาพ รวมถึงกลไกการชดเชยค่าบริการระหว่างหน่วยบริการข้ามเขตสุขภาพและต่างสังกัด ส่งผลให้การส่งต่อไม่ต่อเนื่องและทำให้ระบบบริการสุขภาพในลักษณะเครือข่ายยังไม่สามารถนำไปสู่การใช้ทรัพยากรด้านสุขภาพร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างเท่าเทียมได้

ภาพที่ 2.31 จำนวนศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์ จำแนกตามเขตสุขภาพ

ที่มา : ยุทธศาสตร์ การจัดตั้งเครือข่ายศูนย์ความเป็นเลิศทางการแพทย์ สถาบันทางการแพทย์ และสถาบันการศึกษาต่างๆ ในภาพรวมของประเทศระยะยาว (5-10 ปี)

ภาพที่ 2.32 งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรภายใต้งบประมาณของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จำแนกตามเขตสุขภาพ

ที่มา : กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปี 2568

2.7 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงสวัสดิการ

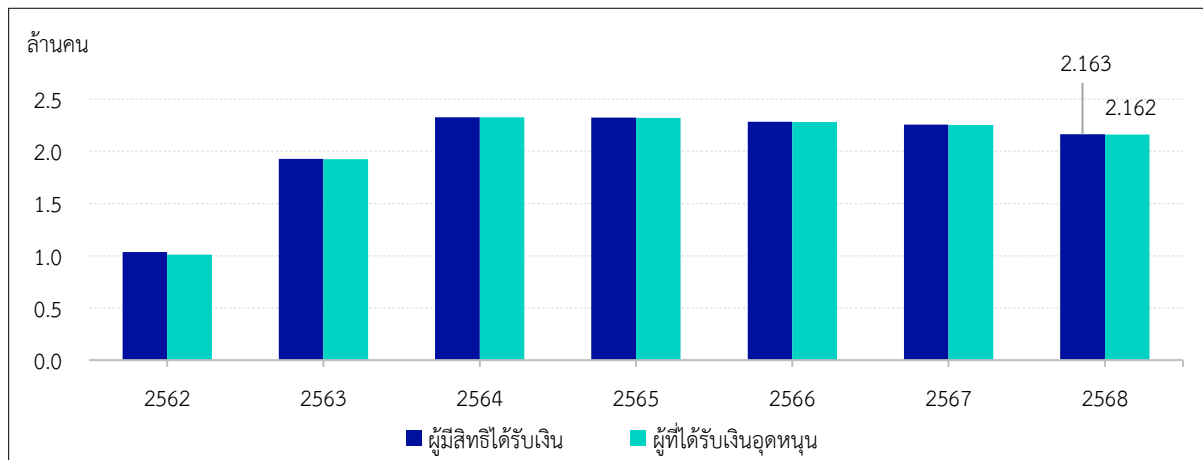
สวัสดิการทางสังคมเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มโอกาสการพัฒนา สร้างความเท่าเทียมในการดำรงชีวิต รวมถึงยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้เกิดความเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเปราะบางที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ เช่น เด็กแรกเกิด ผู้สูงอายุ และคนพิการ ซึ่งได้รับสวัสดิการทางสังคมที่สำคัญ อาทิ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และเบี้ยความพิการ ดังนี้

2.7.1 เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

ในปี 2568 เด็กในครัวเรือนรายได้น้อยมีแนวโน้มเข้าถึงเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดมากขึ้น โดยจำนวนผู้ได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นต่อเนื่องจาก 1.01 ล้านคนในปี 2562 เป็น 2.16 ล้านคนในปี 2568 อย่างไรก็ตาม เด็กในครัวเรือนเศรษฐกิจฐานต่ำร้อยละ 40 (Bottom 40) มีสัดส่วนได้รับเงินอุดหนุนเพียงร้อยละ 70.97 แม้จะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 66.67 ในปี 2567 ก็ตาม ขณะที่เด็กในครัวเรือนกลุ่มเศรษฐกิจฐานปานกลาง

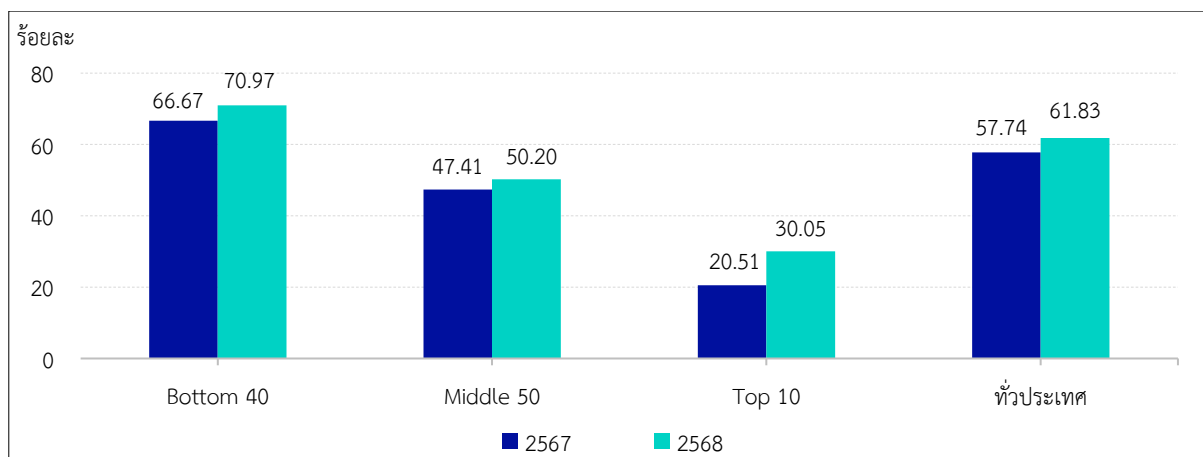
(Middle 50) และกลุ่มเศรษฐกิจฐานะสูงสุด (Top 10) ได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 50.20 และร้อยละ 30.05 ตามลำดับ สะท้อนถึงปัญหาความครอบคลุมและความแม่นยำในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดในปี 2568²⁶ ที่พบว่าครัวเรือนกลุ่มเปราะบาง (แรงงานนอกระบบ ผู้ย้ายถิ่น หรือเด็กไร้สถานะ) ยังเผชิญกับอุปสรรคด้านเอกสารการลงทะเบียนที่ซับซ้อน และการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐ ทำให้มีโอกาสตกหล่นมากกว่าครัวเรือนรายได้สูง ดังนั้นภาครัฐจึงควรเร่งปรับปรุงระบบการคัดกรองและการเข้าถึงสิทธิ เช่น ลดภาระเอกสารโดยใช้ระบบคำรับรองตนเอง (Self-Declaration) พัฒนาระบบแจ้งสิทธิเชิงรุกตั้งแต่การฝากครรภ์/คลอด/แจ้งเกิด เชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนเกิดกับฐานผู้รับสิทธิ รวมถึงมีระบบติดตามช่วยเหลือผู้สมัครที่ดำเนินการไม่สำเร็จ เป็นต้น

ภาพที่ 2.33 ผลการดำเนินโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ปี 2562-2568

ที่มา : Dashboard รายงานข้อมูลโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดกรมกิจการเด็กและเยาวชน

ภาพที่ 2.34 สัดส่วนเด็ก 0-6 ปี ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำแนกตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2567-2568

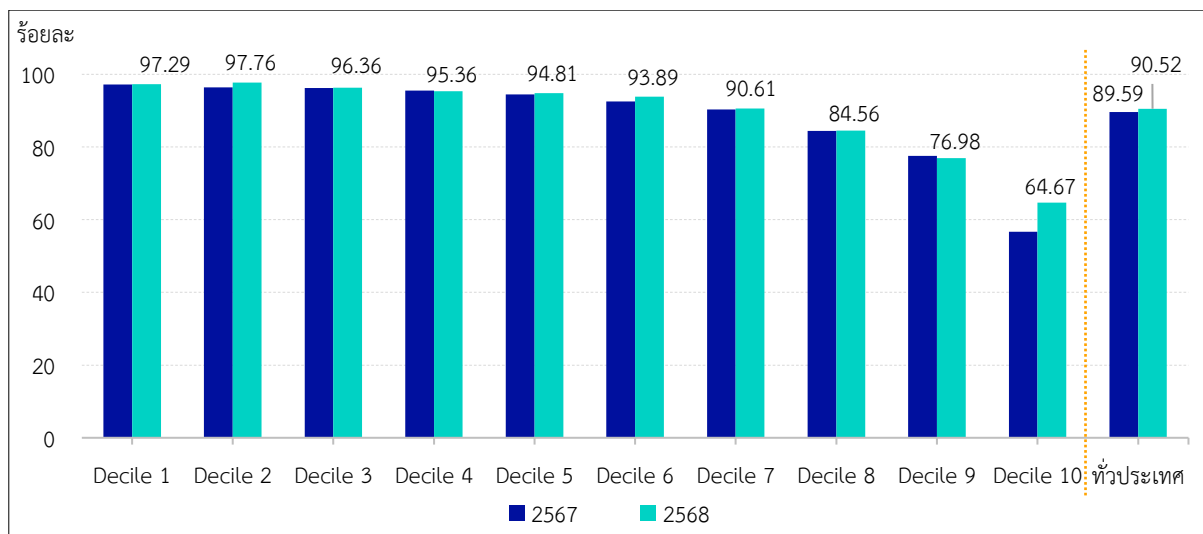
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

²⁶ สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลังและองค์การทุนเด็กแห่งสหประชาชาติ. (2568). เอกสารประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด.

2.7.2 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ในปี 2568 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยผู้สูงอายุที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำสุดสามารถเข้าถึงสิทธิในสัดส่วนที่สูง คิดเป็นร้อยละ 97.29 ขณะที่ผู้สูงอายุที่มีเศรษฐกิจฐานดีกว่า มีสัดส่วนที่ได้รับเบี้ยยังชีพต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุในกลุ่มเศรษฐกิจฐานสูงสุด (Decile 10) ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากผู้สูงอายุในกลุ่มนี้อาจเลือกไม่ขอรับสิทธิ เนื่องจากเบี้ยยังชีพที่ได้รับเพียง 600-1,000 บาทต่อคนต่อเดือน ไม่คุ้มค่ากับต้นทุนด้านเวลาและขั้นตอนในการดำเนินการเพื่อขอรับสิทธิ เมื่อเทียบกับฐานะทางเศรษฐกิจของตน

ภาพที่ 2.35 สัดส่วนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2567-2568

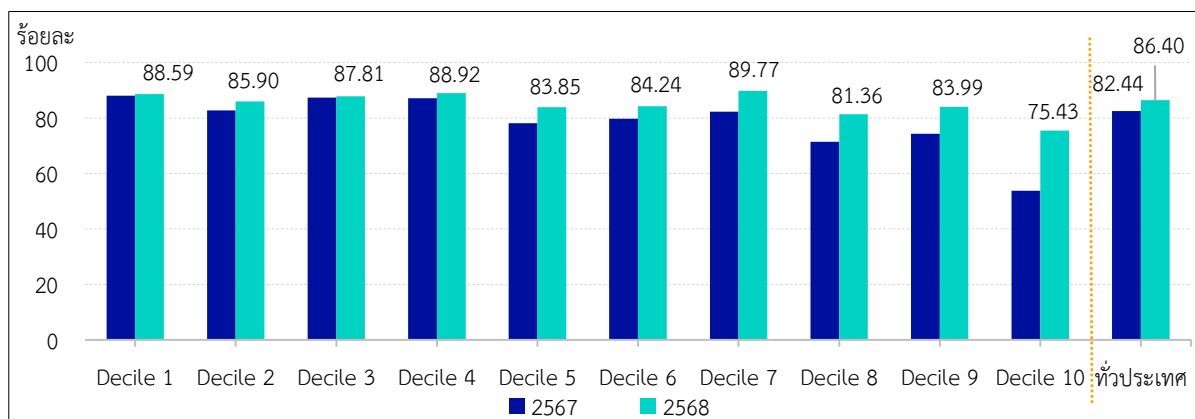

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.7.3 เบี้ยความพิการ

ในปี 2568 แม้ว่าสัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการจะเพิ่มขึ้น โดยคนพิการได้รับเบี้ยความพิการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 82.44 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 86.40 เมื่อจำแนกตามเศรษฐกิจฐาน คนพิการในกลุ่มเศรษฐกิจฐานสูงสุด (Decile 10) มีสัดส่วนผู้ได้รับสิทธิเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 53.71 เป็นร้อยละ 75.43 แต่ยังคงต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ สะท้อนว่า คนพิการที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีบางส่วนอาจเลือกไม่รับสิทธิ เนื่องจากประโยชน์ที่ได้รับยังไม่คุ้มค่าหากเทียบกับระยะเวลาและความยุ่งยากของกระบวนการได้รับสิทธิ อีกทั้ง การกำหนดอัตราเบี้ยความพิการโดยไม่คำนึงถึงระดับความพิการที่แตกต่างกัน อาจส่งผลให้คนพิการที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำ และมีระดับความพิการสูง จำเป็นต้องแบกรับภาระที่สูงกว่า และเผชิญความเปราะบางทางการเงินมากกว่า นอกจากนี้ ผลการสำรวจความพิการ พ.ศ. 2565 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ยังชี้ว่า คนพิการมากกว่า 1 ใน 3 ยังต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากภาครัฐ อาทิ การเพิ่มเบี้ยความพิการ การส่งเสริมอาชีพ การสนับสนุนผู้ช่วยคนพิการ และการสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพ

ภาพที่ 2.36 สัดส่วนคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ จำแนกเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2567-2568

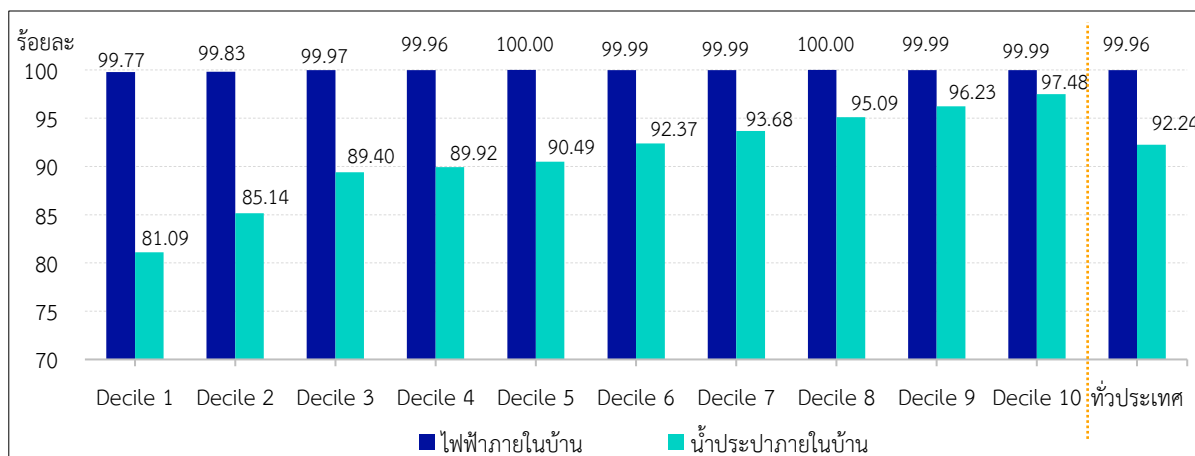
ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.8 ความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญต่อคุณภาพชีวิตมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำในบางมิติ ซึ่งจำเป็นต้องมุ่งเน้นการดำเนินนโยบายให้สอดคล้องและเท่าทันต่อบริบททางเศรษฐกิจและสังคม

การเข้าถึงบริการไฟฟ้าของครัวเรือนมีความครอบคลุมในระดับสูง โดยครัวเรือนกลุ่มที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำสุด (Decile 1) มีอัตราการเข้าถึงบริการไฟฟ้าถึงร้อยละ 99.77 ใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีเศรษฐกิจฐานสูงสุด (Decile 10) ที่ร้อยละ 99.99 ขณะที่การเข้าถึงน้ำประปาภายในบ้านยังมีช่องว่างในการเข้าถึงระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจฐานอย่างมีนัยสำคัญ โดยครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานต่ำมีอัตราการเข้าถึงน้ำประปาท่ำกว่ากลุ่มที่มีเศรษฐกิจฐานสูงกว่าอย่างชัดเจน ส่วนหนึ่งเป็นผลจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ห่างไกลที่อยู่นอกเขตบริการน้ำประปา กอปรกับข้อจำกัดทางเศรษฐกิจที่ทำให้บางครัวเรือนต้องพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น น้ำบาดาล น้ำฝน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย

ภาพที่ 2.37 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงบริการพื้นฐาน (ไฟฟ้าและน้ำประปาภายในบ้าน) จำแนกเป็น 10 กลุ่ม ตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2568

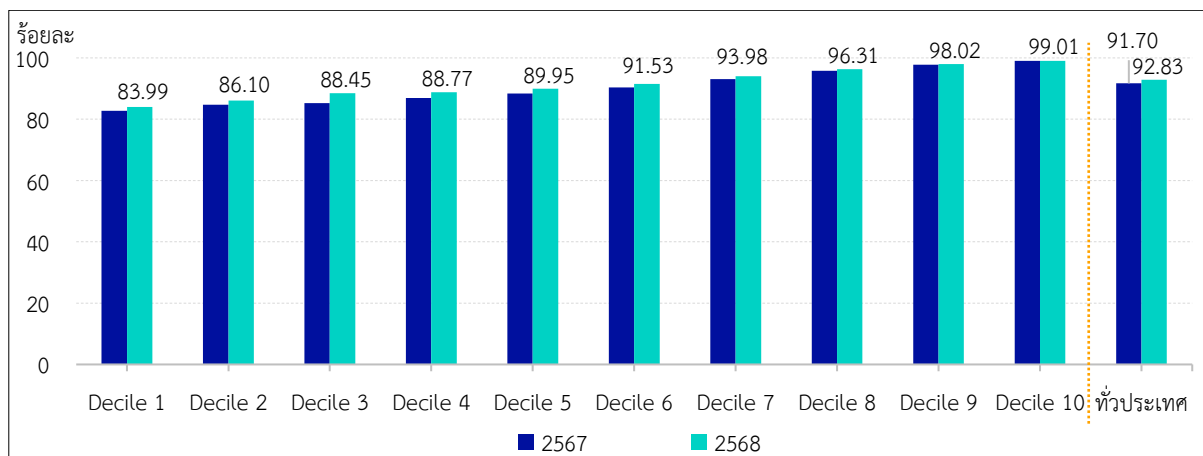

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

การเข้าถึงโทรศัพท์เคลื่อนที่มีความครอบคลุมเพิ่มขึ้นในทุกกลุ่มเศรษฐกิจ แม้แต่ประชากรในกลุ่มที่มีเศรษฐกิจต่ำสุด (Decile 1) ยังสามารถเข้าถึงได้ในสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 93.55 ซึ่งมีปัจจัยสำคัญมาจากราคาของสมาร์ทโฟนที่ปรับลดลงอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง บทบาทของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เพิ่มขึ้นสำหรับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ทั้งด้านการสื่อสาร การทำธุรกรรม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รวมถึงสวัสดิการและบริการออนไลน์ของภาครัฐ จนกลายเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนจำเป็นต้องมี

การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มเศรษฐกิจ เป็นผลมาจากการขยายโครงข่ายของผู้ให้บริการ รวมถึงการพัฒนารูปแบบและแพ็คเกจบริการที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้ช่องว่างการเข้าถึงระหว่างครัวเรือนเศรษฐกิจต่ำสุด (Decile 1) และครัวเรือนเศรษฐกิจสูงสุด (Decile 10) มีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดด้านค่าบริการอินเทอร์เน็ตอาจส่งผลกระทบต่อครัวเรือนกลุ่มเศรษฐกิจต่ำสุดมากกว่ากลุ่มอื่น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและคุณภาพของอินเทอร์เน็ต โดยในปี 2568 ค่าบริการค่าอินเทอร์เน็ตทั้งบรอดแบนด์ประจำที่และบรอดแบนด์เคลื่อนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น²⁷

ภาพที่ 2.38 สัดส่วนครัวเรือนที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต จำแนกตามเป็น 10 กลุ่มตามระดับรายจ่าย (Decile by Expenditure) ปี 2567-2568

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

2.9 ความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

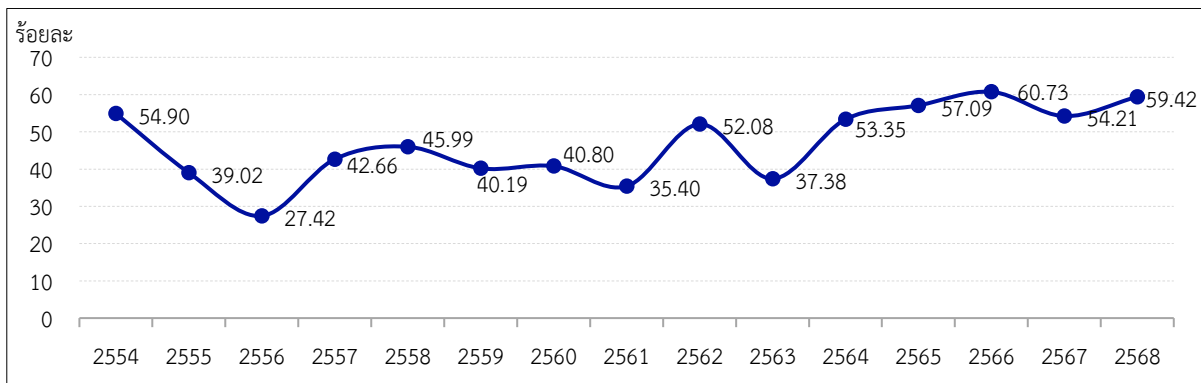
การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมเป็นพื้นฐานของสังคมที่เป็นธรรม โดยภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการช่วยลดอุปสรรคของประชาชน โดยเฉพาะข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถเข้าถึงสิทธิและความช่วยเหลือทางกฎหมายได้อย่างทั่วถึง กองทุนยุติธรรม²⁸ เป็นกลไกสำคัญในการช่วยบรรเทาความเหลื่อมล้ำ

²⁷ จากข้อมูลการสำรวจของรายงาน Thailand Digital Outlook Annual ประจำปี พ.ศ. 2568 ของสำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ในปี 2568 แนวโน้มราคาอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ประจำที่รายเดือนเพิ่มสูงขึ้นอยู่ที่ประมาณ 513.5 บาทต่อเดือน จาก 483.63 บาทต่อเดือน ในปี 2567 เช่นเดียวกับ ราคาอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์เคลื่อนที่รายเดือน เพิ่มขึ้นไปอยู่ที่ประมาณ 327 บาทต่อเดือน จาก 212 บาทต่อเดือน ในปี 2567

²⁸ ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เช่น ค่าจ้างทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล และค่าใช้จ่ายอื่นที่เกี่ยวข้อง (2) การขอลดหย่อนชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ในชั้นสอบสวน ชั้นพนักงาน

ทางสังคม โดยในปีงบประมาณ 2568 มีผู้ยื่นคำขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม จำนวน 5,217 ราย โดยได้รับการอนุมัติความช่วยเหลือทั้งในลักษณะบางส่วนและทั้งหมด ร้อยละ 59.42 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 54.21 ในปีงบประมาณ 2567 ประเภทคำขอที่ได้รับการอนุมัติมากที่สุด คือ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รองลงมาคือ การขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าคำขอที่อยู่ระหว่างการดำเนินการ และอยู่ระหว่างการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ร้อยละ 5.18 และร้อยละ 2.36 ตามลำดับ

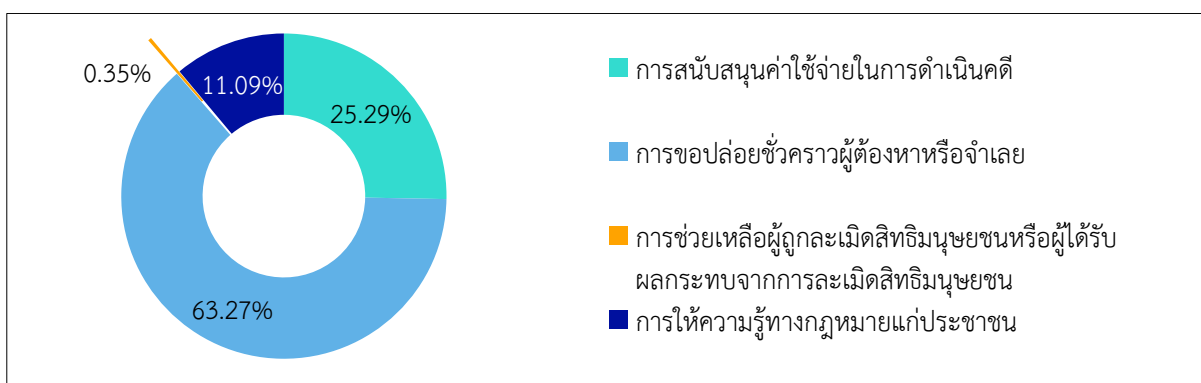
ภาพที่ 2.39 สัดส่วนการอนุมัติให้ความช่วยเหลือของกองทุนยุติธรรม ปี 2554-2568

ที่มา : สำนักงานกองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

เมื่อพิจารณาการใช้จ่ายของกองทุนยุติธรรม พบว่า มีค่าใช้จ่ายรวมอยู่ที่ 178.70 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่ นำไปใช้ในการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย คิดเป็นร้อยละ 63.27 รองลงมาคือ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และการให้ความรู้ทางกฎหมาย อยู่ที่ร้อยละ 25.29 และร้อยละ 11.09 ตามลำดับ ทั้งนี้ จำนวนดังกล่าวยังไม่รวมการออกหนังสือรับรองการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สำหรับการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งเป็นแนวทางการปรับปรุงการวางหลักประกัน โดยได้ดำเนินการไปแล้ว 316 ฉบับ คิดเป็นวงเงิน 223.43 ล้านบาท ส่งผลให้วงเงินอนุมัติความช่วยเหลือตามภารกิจรวมทั้งสิ้น 402.13 ล้านบาท

ภาพที่ 2.40 สัดส่วนการใช้จ่ายของกองทุนยุติธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

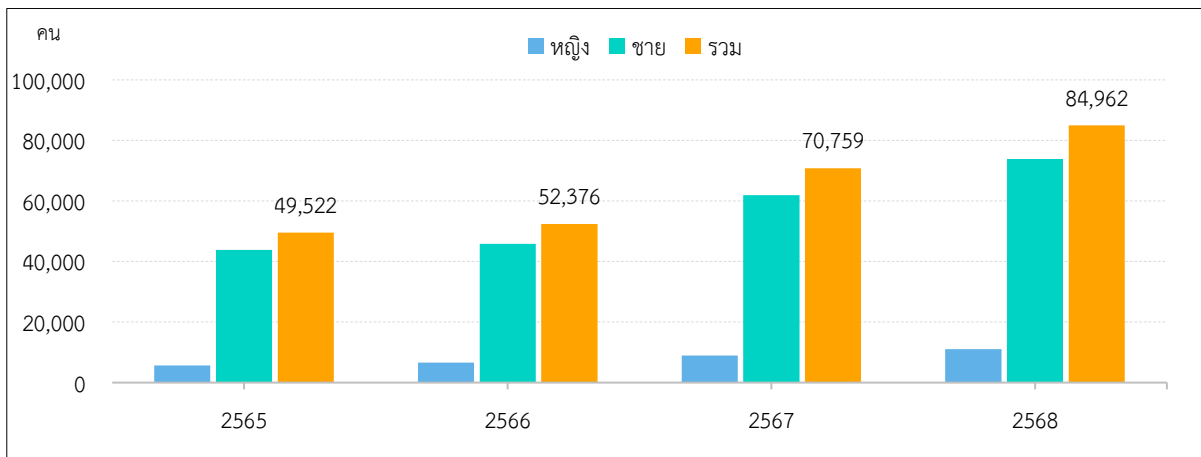

ที่มา : สำนักงานกองทุนยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

อัยการ และชั้นศาล หรือการควบคุมตัวกรณีอื่น (3) การช่วยเหลือผู้ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ ค่ารักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ ค่าขาดรายได้ รวมถึงเงินช่วยเหลืออื่นตามความเหมาะสม และ (4) การสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เพื่อส่งเสริมความรู้เท่าทันสิทธิและกลไกทางกฎหมาย

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ต้องขัง 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ผู้ต้องขังระหว่างหาพิณาคติของศาล และผู้ต้องขังที่อยู่ระหว่างการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาล ตั้งแต่ปี 2565-2568 พบว่า ยังมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น ตอกย้ำถึงความจำเป็นของการเข้าถึงความช่วยเหลือในการขอลปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย

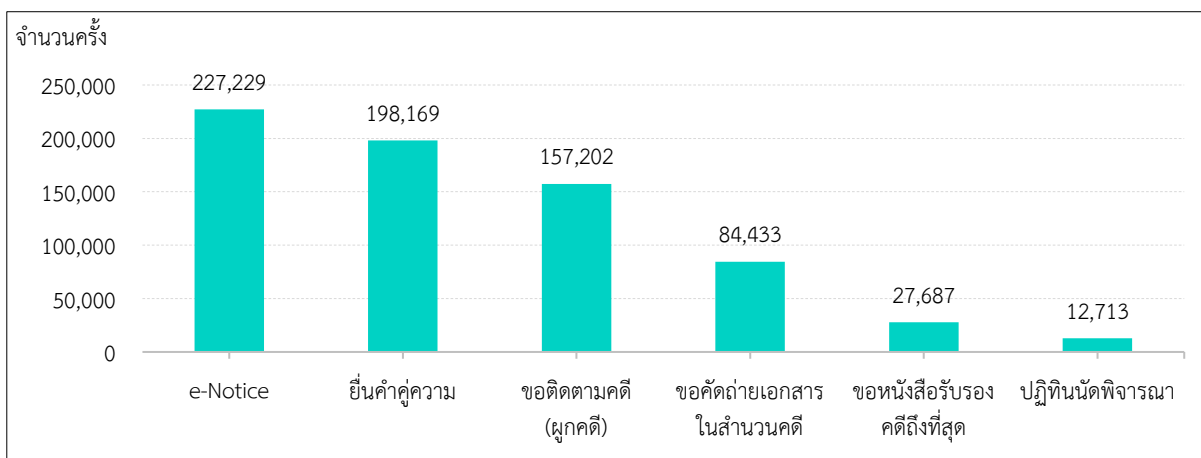
ภาพที่ 2.41 จำนวนผู้ต้องขังราชทัณฑ์ระหว่างการสอบสวน ใต้สวน-พิณาคติ และอุทธรณ์-ฎีกา ปี 2565-2568

ที่มา : ข้อมูลจากรายงานสถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ (2569) กรมราชทัณฑ์ ณ วันที่ 1 ธันวาคม

นอกจากการให้ความช่วยเหลือทางการเงินผ่านกองทุนยุติธรรม ศาลยุติธรรมยังได้นำเทคโนโลยีมาช่วยให้บริการและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้บริการศาล ภายใต้ชื่อ D-Court หรือศาลดิจิทัล เพื่อสร้างความเสมอภาคให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้สะดวก รวดเร็ว และประหยัดมากขึ้น อาทิ ระบบบริการข้อมูลคดียุติธรรม (CIOS) ระบบยื่นคำฟ้องและส่งคำคู่ความอิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing) ระบบประกาศนัดใต้สวน (e-Notice) และการไกล่เกลี่ย สืบพยาน และใต้สวนผ่านระบบ Video Conference โดยที่มุ่งเน้นการใช้ในคดีแพ่งเป็นหลัก ขณะที่คดีอาญาจำกัดอยู่ในบางกระบวนการเท่านั้น เช่น คดีผิดฟ้องฝากขัง คำร้องขอปล่อยชั่วคราว การตรวจพยานหลักฐาน การสอบจำเลย

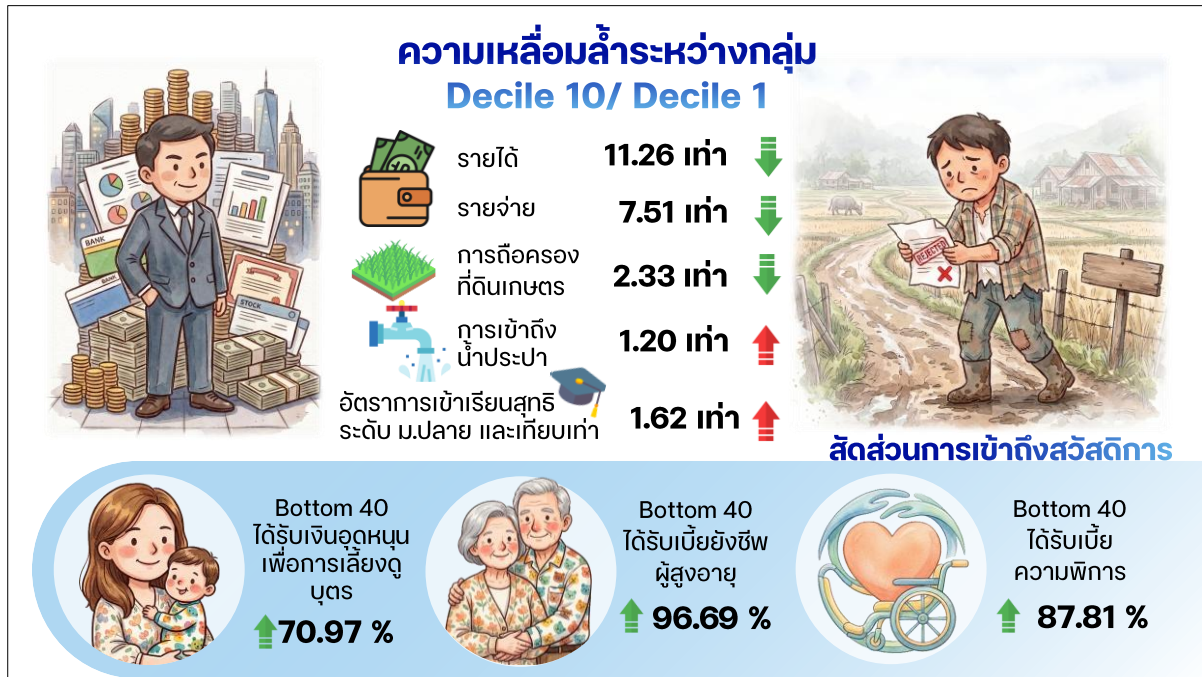
ภาพที่ 2.42 ระบบบริการ e-Filing ที่มีการใช้งานมากที่สุด 6 อันดับแรกประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ที่มา : ข้อมูลจากสถิติระบบรับ-ส่ง อิเล็กทรอนิกส์ (e-Filing) และระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรม (CIOS) ประจำเดือนกันยายน 2567 สำนักส่งเสริมงานตุลาการ

แม้ระบบ D-Court จะช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้สะดวกและมีต้นทุนลดลง แต่ประชาชนบางกลุ่มที่ยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัล ทักษะการใช้งาน และการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต อาจต้องเผชิญอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น

ภาพที่ 2.43 ภาพรวมสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำของประเทศไทย ปี 2568

นโยบายและช่องว่าง

การดำเนินนโยบายการแก้ปัญหา
ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

3.1	การใช้จำแนกประเภทภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ	69
3.2	นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาคความยากจน และความเหลื่อมล้ำที่สำคัญ ปี 2568	75
3.3	ช่องว่างการดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาคความยากจน และความเหลื่อมล้ำ	83

บทที่ 3

นโยบายและช่องว่างการดำเนินนโยบาย การแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

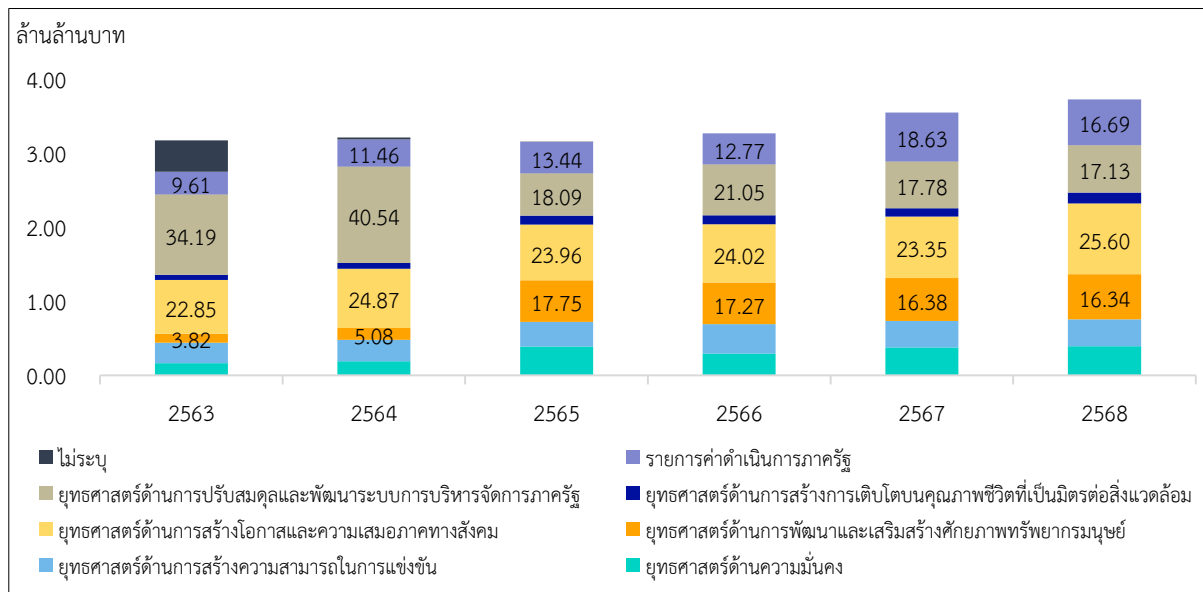
สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในช่วงที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของปัญหา และการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งบทนี้ได้นำเสนอนโยบายและมาตรการของภาครัฐที่ได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ และการดำเนินโครงการสำคัญในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เพื่อติดตามการดำเนินงาน ข้อจำกัด และช่องว่างที่นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อปัญหาได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3.1 การใช้จ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ

การใช้จ่ายงบประมาณเป็นกลไกสำคัญที่ภาครัฐใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 รัฐบาลยังคงใช้นโยบายงบประมาณแบบขาดดุล เพื่อสนับสนุน การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจและรองรับภาระรายจ่ายด้านสังคมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีงบประมาณรายจ่ายรวมทั้งสิ้น 3.75 ล้านล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 19.78 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยยุทธศาสตร์ด้านการสร้าง โอกาสและความเสมอภาคทางสังคมได้รับการจัดสรรสูงสุดถึง 9.52 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 25.60 ของ งบประมาณทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 23.35 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 อย่างไรก็ตาม งบประมาณที่เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายต่อเนื่อง อาทิ เงินอุดหนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งบหลักประกันสุขภาพ และ ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานของรัฐ ส่งผลให้งบประมาณที่สามารถ นำไปใช้สำหรับการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างเป็นไปได้อย่างจำกัด

ขณะที่ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้รับการจัดสรร งบประมาณ 6.08 แสนล้านบาท หรือร้อยละ 16.34 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อนหน้า โดยมีเป้าหมายสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สุขภาพ และทักษะของประชาชนเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงงานที่มีคุณภาพ และสร้างรายได้อย่างมั่นคง อาทิ ค่าใช้จ่ายบุคลากรภาครัฐด้านการศึกษาและสาธารณสุข การพัฒนาระบบ บริการสุขภาพ การพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน รวมถึงการส่งเสริมการเข้าถึงบริการ ด้านการศึกษาและสุขภาพ

ภาพที่ 3.1 การเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐ จำแนกตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2568

ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : (1) การเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐรวมงบประมาณรายจ่ายประจำปีและงบประมาณรายจ่ายเหลื่อมปี

(2) ตัวเลขที่แสดงในแผนภูมิแท่ง หมายถึง สัดส่วนของงบประมาณรายจ่าย (ร้อยละ) ในแต่ละยุทธศาสตร์เทียบกับงบประมาณรายจ่ายรวมทั้งหมด

ตารางที่ 3.1 การเบิกจ่ายงบประมาณของภาครัฐ จำแนกตามยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

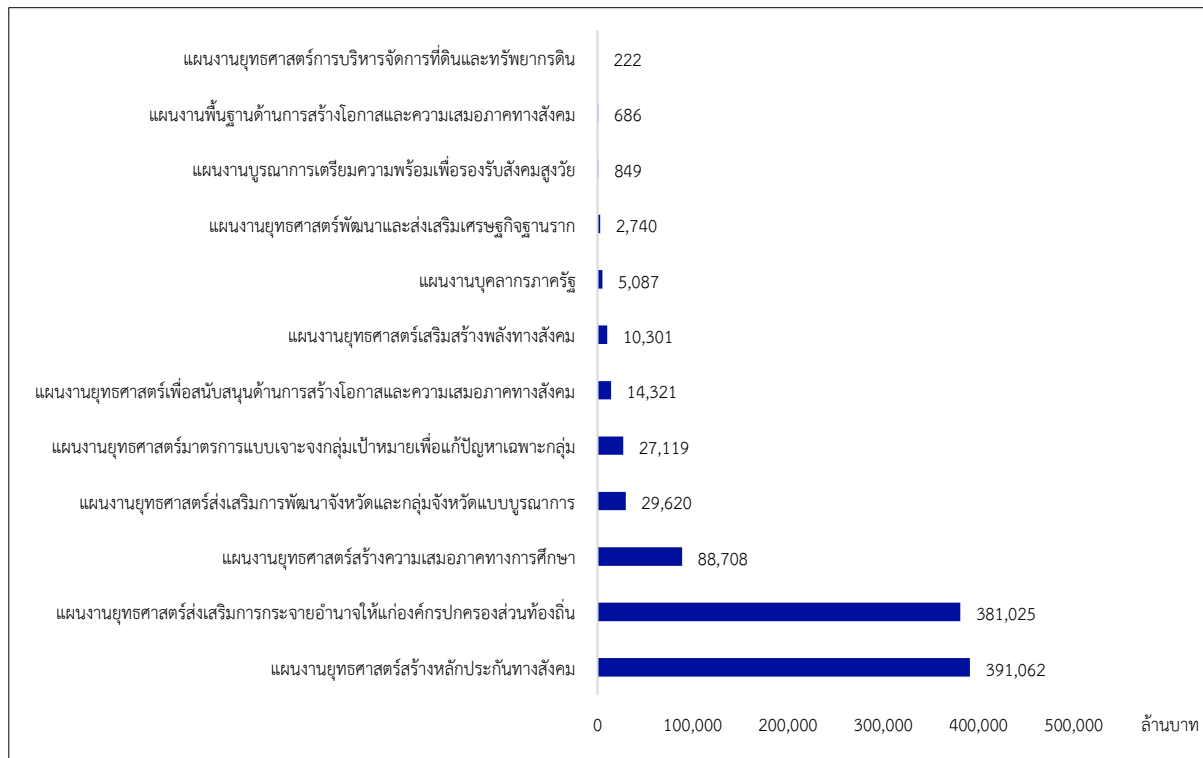
ยุทธศาสตร์	จำนวนโครงการ ²⁵	งบประมาณ (ล้านบาท)	เบิกจ่ายรวม (ล้านบาท)
ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง	167	314,352	300,849
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม	339	924,085	951,738
ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ	312	719,756	728,219
ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์	360	608,886	621,931
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน	683	355,154	353,508
ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	242	136,184	145,535
รายการคำดำเนินการภาครัฐ	26	694,280	621,216
ไม่ระบุ	5	2	2
รวมทั้ง	2,134	3,752,700	3,722,999

ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) ประมวลผลโดย สศช.

²⁵ ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) บันทึกโครงการ/มาตรการที่มีชื่อเดียวกัน แต่ดำเนินการโดยต่างหน่วยงานเป็นคนละรายการ ในการวิเคราะห์จึงยุบรวมรายการดังกล่าวเพื่อป้องกันการนับซ้ำ ส่งผลให้จำนวนโครงการ/มาตรการหลังการยุบรวมอยู่ที่ 2,134 รายการ

การใช้จ่ายงบประมาณของแผนงานภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ซึ่งว่าภาครัฐยังให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันและการเข้าถึงบริการสาธารณะเป็นหลัก โดยแผนงานยุทธศาสตร์สร้างหลักประกันทางสังคมมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 41.09 รองลงมา คือ แผนงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สัดส่วนร้อยละ 40.03 และแผนงานยุทธศาสตร์สร้างความเสมอภาคทางการศึกษา สัดส่วนร้อยละ 9.32

ภาพที่ 3.2 การเบิกจ่ายงบประมาณยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม จำแนกตามแผนงาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

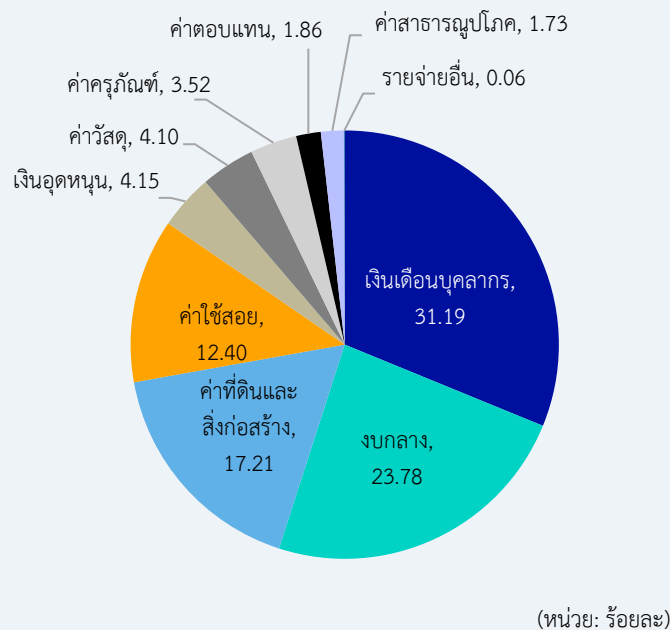
ที่มา : ระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ (New GFMS) ประมวลผลโดย สศช.

อย่างไรก็ตาม โครงการและมาตรการที่มุ่งแก้ไขความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยตรงยังคงมีสัดส่วนไม่สูงนักหากเทียบกับงบประมาณด้านสวัสดิการและการดำเนินภารกิจประจำ ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการสร้างหลักประกันทางสังคมมากกว่า หรือแม้แต่การลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจก็ยังมีจำกัด สะท้อนว่า นโยบายภาครัฐยังให้ความสำคัญกับการบรรเทาผลกระทบมากกว่าการแก้ไขข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น ความท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การปรับโครงสร้างการจัดสรรงบประมาณให้สมดุลระหว่างการบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้นกับการลงทุนเพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในระยะยาว

เมื่อฐานการคลังกำหนดศักยภาพการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)²⁶ เป็นกลไกสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่ รวมถึงมีบทบาทในการลดความเหลื่อมล้ำผ่านการกระจายอำนาจ ทรัพยากร และงบประมาณจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น โดยศักยภาพในการดำเนินการกิจดังกล่าวจะเชื่อมโยงกับฐานะทางการคลังที่ท้องถิ่นมี อย่างไรก็ตาม แม้ภาครัฐจะผลักดันการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง แต่ อปท. ยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านการคลัง โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 มีสถานะภาพ ดังนี้

โครงสร้างรายจ่ายของ อปท. จำแนกประเภท ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

ที่มา : ข้อมูลกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) ประมวลผลโดย สศช.

โครงสร้างรายจ่ายของ อปท. (ไม่รวมกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) เมื่อพิจารณาจากระบบบัญชีทางอิเล็กทรอนิกส์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (e-LAAS) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 พบว่ารายจ่ายมากกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 55.48 เป็นรายจ่ายประจำ ประกอบด้วย เงินเดือนของบุคลากร ร้อยละ 31.19 งบดำเนินการ (ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ และค่าสาธารณูปโภค) ร้อยละ 20.09 งบอุดหนุน ร้อยละ 4.15 และงบรายจ่ายอื่น ๆ ร้อยละ 0.06 ตามลำดับ ขณะที่งบลงทุน (ค่าครุภัณฑ์ และค่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง) มีสัดส่วนเพียงร้อยละ 20.73 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ภาระรายจ่ายประจำที่อยู่ในระดับสูงกลายเป็นข้อจำกัดของบทบาทการคลังท้องถิ่นในการลงทุนพัฒนาบริการสาธารณะและยกระดับคุณภาพการให้บริการแก่ประชาชน

²⁶ ประกอบด้วย (1) กรุงเทพมหานคร (2) เมืองพัทยา (3) องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) (4) เทศบาล ได้แก่ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล และ (5) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ขณะที่ด้านรายได้ของ อปท. จากรายงานข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ของกรมการส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า รายได้รวมของ อปท. มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น หรือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.05 ต่อปี ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2563-2568 โดยในปีงบประมาณพ.ศ. 2568 อปท. มีรายได้รวม 8.04 แสนล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 27.5 ของรายได้สุทธิของรัฐบาล โดยมีข้อสังเกตที่สำคัญ ได้แก่

1. **ความสามารถในการจัดเก็บรายได้ของท้องถิ่นยังต่ำและต้องพึ่งพารัฐบาลเป็นหลัก** โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 อปท. จัดเก็บรายได้เองเป็นเพียงร้อยละ 10.73 ของรายได้ทั้งหมด ขณะที่รายได้อีกร้อยละ 89.27 มาจากการจัดสรรของรัฐบาล ซึ่งชี้ให้เห็นข้อจำกัดของความเป็นอิสระทางการคลัง

โครงสร้างรายได้ของ อปท. จำแนกตามประเภทรายได้ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

รายได้ที่ท้องถิ่น จัดเก็บเอง, 10.73	รายได้ที่รัฐจัดสรร, 46.22	เงินอุดหนุน, 43.05
---	------------------------------	--------------------

(หน่วย: ร้อยละ)

ที่มา : ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประมวลผลโดย สสช.

2. **สัดส่วนเงินอุดหนุนที่สูงเป็นปัจจัยจำกัดความคล่องตัวและความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายงบประมาณ** ไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของพื้นที่ โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 เงินอุดหนุนมีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของรายได้ อปท. ซึ่งจำนวนมากถูกกำหนดวัตถุประสงค์หรือภารกิจไว้ล่วงหน้า เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ/คนพิการ/ผู้ป่วยเอดส์ โครงการอาหารเสริม (นมโรงเรียน) เป็นต้น ส่งผลให้ อปท. ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจหรือบริหารจัดการเงินในส่วนนี้ นอกจากนี้ การจัดสรรเงินอุดหนุนยังมีความไม่แน่นอน ทั้งจากการปรับเปลี่ยนนโยบายของรัฐบาลหรือความล่าช้าในการโอนงบประมาณ ซึ่งอาจกระทบต่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน
3. **โครงสร้างเศรษฐกิจในพื้นที่ส่งผลต่อศักยภาพในการจัดเก็บรายได้ของ อปท.** โดยรายได้ที่ อปท. จัดเก็บได้เองมากกว่าครึ่งหนึ่งมาจากภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง (ร้อยละ 54.53) รองลงมา ได้แก่ รายได้จากทรัพย์สิน (ร้อยละ 13.03) และค่าธรรมเนียม/ใบอนุญาตและค่าปรับ (ร้อยละ 11.78) ทำให้ อปท. ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีมูลค่าที่ดินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจหนาแน่น มีศักยภาพในการจัดเก็บรายได้มากกว่าพื้นที่ที่มีกิจกรรมเศรษฐกิจขนาดเล็ก สอดคล้องกับข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) รายจังหวัด ที่พบว่า 7 ใน 10 จังหวัดที่จัดเก็บรายได้ในระดับสูง มักเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจสูง อาทิ กรุงเทพมหานคร ชลบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี ระยอง และสมุทรสาคร

Top 10 จังหวัดที่ อปท. สามารถ จัดเก็บรายได้เองสูงที่สุดและจังหวัดที่มี GPP สูงที่สุด

ลำดับที่	Top 10 จังหวัดที่ อปท. สามารถ จัดเก็บรายได้เองสูงที่สุด ปี 2568	Top 10 จังหวัดที่มี GPP สูงที่สุด ปี 2567
1	กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร
2	ชลบุรี (รวมเมืองพัทยา)	ชลบุรี
3	สมุทรปราการ	ระยอง
4	ปทุมธานี	สมุทรปราการ
5	นนทบุรี	ปทุมธานี
6	ระยอง	สมุทรสาคร
7	ภูเก็ต	ฉะเชิงเทรา
8	เชียงใหม่	นนทบุรี
9	นครราชสีมา	พระนครศรีอยุธยา
10	สมุทรสาคร	นครปฐม

ที่มา : ข้อมูลรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประมวลผลโดย สศช.

โดยสรุป ความแตกต่างของฐานะทางการคลังระหว่าง อปท. ไม่ได้เกิดจากประสิทธิภาพการบริหารจัดการของแต่ละพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากข้อจำกัดในการใช้จ่ายงบประมาณ และโครงสร้างรายได้ที่เชื่อมโยงกับฐานเศรษฐกิจ ฐานภาษี และการบริหารเงินอุดหนุน ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับศักยภาพทางการคลังของ อปท. จึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการเพิ่มอำนาจจัดเก็บรายได้ แต่ต้องคำนึงถึงกลไกการปรับสมดุลทางการคลังควบคู่กับการเพิ่มความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้มีทรัพยากรเพียงพอต่อการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานได้อย่างเหมาะสม และลดช่องว่างความแตกต่างของคุณภาพชีวิตของคนในแต่ละพื้นที่

3.2 นโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและความเหลื่อมล้ำที่สำคัญ ปี 2568

ในปีงบประมาณ 2568 ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายและมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและความเหลื่อมล้ำ 8 ด้าน ดังนี้

ตารางที่ 3.2 ผลการดำเนินงานนโยบายการแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ปี 2568

นโยบาย	จำนวนโครงการ	กลุ่มเป้าหมายหลัก	การใช้จ่ายงบประมาณ (ล้านบาท)
1. การบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย	6	ผู้มีรายได้น้อย กลุ่มเปราะบาง เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยเอดส์	189,089.62
2. การแก้ไขปัญหาความยากจน/ขจัดความยากจน	11	ผู้มีรายได้น้อย เกษตรกร ผู้ประกอบการชุมชน SMEs วิสาหกิจชุมชน	1,093.47
3. การกระจายการถือครองทรัพย์สิน/การพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท	6	เกษตรกรรายย่อย ผู้ด้อยโอกาส ประชาชนทั่วไป	1,667.14
4. การสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษาที่มีคุณภาพ	10	นักเรียน นักศึกษาเยาวชนด้อยโอกาส ครู	174,128.90
5. การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ	11	ประชาชนทั่วไป อสม. และบุคลากรทางการแพทย์	170,426.20
6. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม	3	ประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มเปราะบาง	471.44
7. การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน	1	ประชาชนทั่วไป	167.99
8. การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	3	ผู้ประสบปัญหาทางกฎหมาย ผู้มีปัญหานี้สินผู้มีรายได้น้อย ประชาชนทั่วไป	199.88

ที่มา : รวบรวมโดย สศช.

ผลการดำเนินนโยบายและมาตรการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพที่สำคัญในปีงบประมาณ 2568 พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการบรรเทาความเดือดร้อนและการให้บริการพื้นฐานเป็นหลัก โดยเป็นการบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย 1.89 แสนล้านบาท การสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ 1.70 แสนล้านบาท และการสร้างโอกาสทางการศึกษาและบริการศึกษา มีการใช้จ่ายงบประมาณ 1.74 แสนล้านบาท อย่างไรก็ตาม มาตรการที่มุ่งเพิ่มการเข้าถึงทรัพยากรและการกระจายการถือครองทรัพย์สิน การปรับปรุงกฎหมายและมาตรการทางสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ รวมถึงมาตรการที่มุ่งเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างรายได้ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจยังมีจำกัด จึงอาจทำให้การแก้ไขปัญหาค่าครองชีพเรื้อรังยังไม่สามารถจัดสาเหตุของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การปรับสมดุลนโยบายให้ครอบคลุมการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจควบคู่กับการเสริมสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมให้เหมาะสมและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นควรเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิผลของมาตรการ เพื่อช่วยการลดความยากจนได้อย่างยั่งยืนในระยะต่อไป

ตารางที่ 3.3 นโยบายแก้ไขปัญหาค่าครองชีพและความเหลื่อมล้ำที่สำคัญ ปี 2568

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
การบรรเทาภาระค่าครองชีพ/เพิ่มรายได้ของผู้มีรายได้น้อย	โครงการขยายโอกาสการมีงานทำให้ผู้สูงอายุ	กรมการจัดหางาน	- ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ 2,975 คน - ผู้รับบริการจากกิจกรรมอาชีพสุขใจวัยใกล้เกษียณได้รับการส่งเสริมการประกอบอาชีพ 503 คน - ผู้สูงอายุได้รับการส่งเสริมการมีงานทำ 8,425 คน	12,303,171
	โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ	กองทุนประชารัฐสวัสดิการเพื่อเศรษฐกิจฐานรากและสังคม	ผู้มีสิทธิสวัสดิการแห่งรัฐ 13,355,407 คน ได้รับสวัสดิการ ดังนี้ (1) วงเงินซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น (2) วงเงินส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้ม (3) วงเงินค่าเดินทางผ่านระบบขนส่งสาธารณะ (4) วงเงินค่าไฟฟ้า (5) วงเงินค่าน้ำประปา (6) เบี้ยความพิการ	55,295,428,068
	เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด	กรมกิจการเด็กและเยาวชน	เด็กอายุ 0-6 ปี ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด 2,161,649 คน	16,998,049,400
	โครงการสร้างหลักประกันรายได้แก่ผู้สูงอายุ (เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ)	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และพัทยา	ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 11,814,107 คน	94,249,465,194
	โครงการสนับสนุนการเสริมสร้างสวัสดิการทางสังคมให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ (เบี้ยความพิการ)	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และพัทยา	คนพิการหรือทุพพลภาพได้รับเบี้ย 2,241,775 คน	21,939,930,001
	โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการทางสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม (เบี้ยยังชีพผู้พิการ)	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และพัทยา	ผู้พิการได้รับเบี้ยยังชีพ 87,858 คน	594,448,027
การแก้ไขปัญหาค่าครองชีพ/ความยากจน/บริหารจัดการความยากจน	โครงการพัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ ประยุกต์สู่ โคก หนอง นา	กรมการพัฒนาชุมชน	ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิตฯ 1,025 แห่ง	17,835,000*

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
	โครงการขับเคลื่อนการดำเนินงาน จัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัย อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในระดับพื้นที่	กรมการพัฒนาชุมชน	ครัวเรือนยากจนในระบบ TPMAP ได้รับความช่วยเหลือ 23,713 ครัวเรือน	53,929,000*
	โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์	กรมการพัฒนาชุมชน	ชุมชนท่องเที่ยว 100 ชุมชน	40,000,000*
	โครงการพัฒนาช่องทางการตลาด	กรมการพัฒนาชุมชน	ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP สัมมาชีพชุมชนและเกษตรกร ทั่วประเทศ มีช่องทางการตลาด 87,528 ครั้ง	608,397,600*
	โครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน	กรมการพัฒนาชุมชน	ผลิตภัณฑ์ OTOP ได้รับการพัฒนาระดับ 4,970 ผลิตภัณฑ์	214,631,800*
	โครงการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ	กรมการพัฒนาชุมชน	ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP ได้รับการพัฒนาศักยภาพ 5,504 ราย/กลุ่ม	78,962,900*
	โครงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยภาคีเครือข่าย	กรมการพัฒนาชุมชน	การขับเคลื่อนงานของภาคี ในพื้นที่ 76 จังหวัด	15,605,900*
	โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนา คุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์/ กลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์	กรมส่งเสริมสหกรณ์	สมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรที่มีหนี้ค้าง (NPL) ได้รับคำแนะนำ การบริหารจัดการสินเชื่อ 692 แห่ง	3,578,894
	โครงการส่งเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ฐานราก	กรมพัฒนาธุรกิจการค้า	ผู้ประกอบการได้รับการพัฒนาและมีช่องทางการตลาด 6,942 ราย และสามารถสร้างรายได้ 1,010.60 ล้านบาท	33,854,434
	โครงการส่งเสริมพัฒนาขีดความสามารถ SMEs เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มจังหวัดภาคกลาง	สำนักงานปลัด กระทรวงพาณิชย์	พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 237 ราย สร้างมูลค่า 87.98 ล้านบาท	4,271,444
การกระจายการถือ ครองทรัพย์สิน/ การพัฒนาที่อยู่ อาศัยผู้มีรายได้	โครงการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเพื่อ แก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเกษตรกร	กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์	ส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายและพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ 695 ราย สร้างมูลค่า 108.92 ล้านบาท	22,405,687
	โครงการผู้มีรายได้น้อยในเมืองและ ชนบทมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย :	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	เกษตรกร สมาชิกสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ได้รับการส่งเสริมและ พัฒนาอาชีพ 15,197 ราย	75,423,397
	การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคง		ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองและชนบท มีที่อยู่อาศัยและสิทธิในที่ดิน ตนเอง 3,971 ครัวเรือน	350,220,000

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
น้อยในเมือง และ ชนบท	โครงการผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบท มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย : บ้านพอเพียง	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	ซ่อมแซม ปรับปรุง ที่อยู่อาศัยให้มีความมั่นคงและปลอดภัย ให้แก่ผู้มี รายได้น้อยในเมืองและชนบท 16,898 ครัวเรือน	594,000,000
	โครงการจัดที่ดินเพื่อเกษตรกรรม	สำนักงานการปฏิรูปที่ดิน เพื่อเกษตรกรรม	- เกษตรกรรายย่อยได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน 42,472 ราย - เกษตรกร/ประชาชน ได้รับบริการข้อมูล ณ ศูนย์บริการประชาชน และออกศูนย์ฯ เคลื่อนที่ 972,836 ราย - มีที่ดินจากการทำแผนที่แปลงที่ดินตามมาตรฐาน 365,898.32 ไร่ - ที่ดินของประชาชนได้รับการตรวจสอบ 1,400,664 ไร่	192,137,967
	โครงการจัดที่ดินเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม	กรมที่ดิน	- จัดที่ดินทำกินให้ชุมชนตามนโยบายรัฐบาล ประชาชนเข้าทำประโยชน์/ และอยู่อาศัยในที่ดิน 9,647 แปลง - จัดทำข้อมูลที่ดินเพื่อการจัดที่ดินตามนโยบายรัฐบาล จัดเก็บลง ฐานข้อมูลระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ แผนที่ 25,602 ไร่ และผู้ครอบครองทำประโยชน์ 10,572 ราย - จัดที่ดินและจัดทำสาธารณูปโภคในหมู่บ้านอาสาพัฒนาตนเอง (อพป.) ประชาชนได้รับการจัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย 2,169 แปลง - จัดที่ดินและปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภคและพัฒนาแหล่งน้ำใน ที่สาธารณประโยชน์เพื่อขจัดความยากจนและพัฒนาชนบท ประชาชนได้รับการจัดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย 1,060 แปลง	141,093,300
	โครงการเดินสำรวจออกโฉนดที่ดิน เพื่อกระจายการถือครองที่ดิน อย่างเป็นธรรม	กรมที่ดิน	- ที่ดินได้รับการสำรวจออกโฉนดที่ดินและรังวัดรูปแปลงที่ดิน 70,796 แปลง - ประชาชนได้รับบริการตรวจสอบข้อมูลตำแหน่งที่ดินก่อนการออก โฉนด 94,715 แปลง และบริเวณที่ได้รับการจัดสร้างระวางแผนที่รูป ถ่ายทางอากาศ 11,755 แปลง	314,261,700
การสร้างโอกาส ทางการศึกษาและ บริการศึกษาที่มี คุณภาพ	โครงการเงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุน อาหารกลางวัน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และพัทยา	เด็กเล็ก เด็กอนุบาล เด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น (โรงเรียนขยายโอกาส) 5,941,961 คน	28,510,005,330

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
	โครงการเงินอุดหนุนสำหรับสนับสนุนอาหารเสริม (นม)	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร และพัทยา	เด็กเล็ก เด็กอนุบาล และเด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น (โรงเรียนขยายโอกาส) 6,012,377 คน	12,436,641,728
	โครงการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา	กองทุนเงินให้กู้ยืม เพื่อการศึกษา	นักเรียนได้รับการสนับสนุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา 584,677 ราย	37,163,000,000
	โครงการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียน ยากจนพิเศษแบบมีเงื่อนไข (ทุนเสมอภาค)	กองทุนเพื่อความเสมอภาค ทางการศึกษา	เด็กปฐมวัยและเด็กในช่วงชั้นการศึกษาภาคบังคับ อายุ 3-14 ปี ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ได้รับความช่วยเหลือ 1,392,323 คน	5,964,999,700
	โครงการทุนนวัตกรรมสายอาชีพชั้นสูง	กองทุนเพื่อความเสมอภาค ทางการศึกษา	เยาวชนในระดับสูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ อายุ 15-24 ปี ที่มีศักยภาพ ขาดแคลนทุนทรัพย์หรือด้อยโอกาส ได้รับความช่วยเหลือรวม 15,278 คน	708,260,053
	โครงการสร้างโอกาสทางการศึกษา สำหรับนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลเป็น ครูรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ของชุมชน (ทุนครูรัก(ษ์)ถิ่น)	กองทุนเพื่อความเสมอภาค ทางการศึกษา	นักศึกษาได้รับทุนและยังคงอยู่ในระบบจำนวน 1,497 คน	208,367,306
	โครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการ จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (เรียนฟรี 15 ปี)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ กรมส่งเสริมการเรียนรู้	นักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.3) ในทุกสังกัด ได้รับการสนับสนุน ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 11,422,961 คน	86,332,145,314*

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
		องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร และพัทยา		
	โครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล (1 อำเภอ 1 โรงเรียนคุณภาพ)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	- โรงเรียนคุณภาพ ระดับประถมศึกษา 901 โรงเรียน - โรงเรียนคุณภาพ ระดับมัธยมศึกษา 907 โรงเรียน	2,654,068,930
	โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วย เทคโนโลยีการศึกษาทางไกล (DLTV / DLIT)	สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน	- โรงเรียนขนาดเล็กที่จัดการเรียนการสอนด้วย DLTV 13,375 โรงเรียน - โรงเรียนขนาดกลางที่จัดการเรียนการสอนด้วย DLIT 11,780 โรงเรียน - จัดสรรครุภัณฑ์ทดแทนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนด้วย New DLTV 612 โรงเรียน	39,800,100
	โครงการอาชีวะสร้างโอกาสทาง การศึกษาให้เยาวชนเพื่อผลิตกำลังคน ของประเทศ (อาชีวะอยู่ประจำ เรียนฟรี มีอาชีพ)	สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา	ผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ในสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ 87 แห่ง และผู้เรียนได้รับ การสนับสนุนค่าใช้จ่าย 2,388 ราย	111,611,985
การสร้างโอกาส การเข้าถึงบริการ สาธารณสุขอย่าง ทั่วถึงและมี คุณภาพ	โครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพ แห่งชาติ (กองทุนบัตรทอง)	สำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ	ประชากรผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สิทธิบัตรทอง / สิทธิ UC) 47 ล้านคน ได้รับบริการทางด้านสุขภาพ	168,296,886,700
	โครงการพัฒนาระบบการแพทย์ปฐมภูมิ	สำนักปลัดกระทรวง สาธารณสุข	จัดตั้งหน่วยปฐมภูมิและเครือข่ายปฐมภูมิจำนวน 4,247 หน่วย	326,771,344
	โครงการพัฒนาศักยภาพ อสม. และภาคี เครือข่ายในการจัดการสุขภาพตนเอง และชุมชน โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	กรมสนับสนุนบริการ สุขภาพ	- แกนนำสุขภาพ และอสม. เจริญมีศักยภาพในการคัดกรองโรคไม่ ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) 1,051,871 คน และ 1,075,163 คน - อสม. ได้รับการพัฒนาศักยภาพตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพ ในการต่อสู้กับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) 418,668 คน	16,612,933
	โครงการพัฒนา อสม. วิทยาศาสตร์ การแพทย์ชุมชน	กรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์	อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยกระดับไปสู่ อสม. วิทยาศาสตร์การแพทย์ชุมชน 12,003 คน และกระจายครอบคลุม พื้นที่ของอำเภอทั่วประเทศ 875 อำเภอ	1,243,731
	โครงการพัฒนาบริการโรคหลอดเลือด สมองเพื่อลดอัตราการตายของผู้ป่วย โรคหลอดเลือดสมอง	กรมการแพทย์	อบรมพัฒนาศักยภาพในการดูแลผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองให้กับ พยาบาลวิชาชีพ ภายใต้อาสาสมัคร ดังนี้ (1) Basic course 155 คน	3,199,903

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
			(2) Advance course 126 คน และ (3) Manager course 103 คน	
	โรคมะเร็งไปรับบริการที่ไหนก็ได้ ที่พร้อม (Cancer Anywhere)	สำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ	ผู้ป่วยโรคมะเร็งรับบริการที่ไหนก็ได้ จำนวนทั้งสิ้น 633,866 คน	_27
	โครงการขยายผลและพัฒนารูปแบบ การจัดบริการการแพทย์แผนไทยและ การแพทย์ผสมผสานที่รองรับปัญหา สุขภาพสำคัญของประเทศ	กรมการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก	- จัดอบรมการคัดกรองการให้บริการแพทย์แผนไทยคู่ขนานแผนก ผู้ป่วยนอกให้กับพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐ 152 คน - จัดอบรมหลักสูตรการดูแลผู้ป่วยระยะกลางโรคหลอดเลือดสมอง ด้วยการแพทย์แผนไทยฯ ให้กับแพทย์แผนไทยในสถานบริการ สาธารณสุขของรัฐ 75 คน	2,053,951
	โครงการพัฒนาระบบบริการสุขภาพจิต เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะแก่ประชากร กลุ่มเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย	กรมสุขภาพจิต	- อัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จ 7.83 ต่อประชากรแสนคน (5,093 ราย) ซึ่งบรรลุเป้าหมายที่อัตราการฆ่าตัวตายไม่เกิน 8.0 - ผู้พยายามฆ่าตัวตายเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ 20,000 ราย - ผู้พยายามฆ่าตัวตายได้รับการช่วยเหลือป้องกันไม่กระทำซ้ำ ในระยะเวลา 1 ปี 18,420 ราย จาก 21,699 ราย	8,401,100
	โครงการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพ การขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล (เจ็บป่วย ฉุกเฉินวิกฤต มีสิทธิทุกที่) UCEP	สถาบันการแพทย์ฉุกเฉิน แห่งชาติ	มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทางการแพทย์ให้คำแนะนำ คำปรึกษา บริการได้ 24 ชั่วโมง	6,736,949
	โครงการลดความเหลื่อมล้ำในระบบ หลักประกันสุขภาพ	กองเศรษฐกิจสุขภาพ และหลักประกันสุขภาพ	จัดบริการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขให้แก่บุคคลที่มีปัญหาสถานะ และสิทธิ 739,514 คน	1,764,297,600
	โครงการ 30 บาท รักษาทุกที่ด้วย บัตรประชาชนใบเดียว	สำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ	ประชาชนเข้าถึงบริการ 25.59 ล้านครั้ง 8.90 ล้านคน ในหน่วยบริการ 17,903 แห่ง	_28
การพัฒนาระบบ คุ้มครองทางสังคม	โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน	สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน	กองทุนที่มีการจัดสวัสดิการพื้นฐานให้กับสมาชิกในชุมชนได้รับ การสนับสนุนทางการเงิน 1,470 กองทุน ครอบคลุมสมาชิก 2,060,740 คน	242,866,500

²⁷ การเบิกจ่ายงบประมาณรวมอยู่ในโครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง)

²⁸ การเบิกจ่ายงบประมาณรวมอยู่ในโครงการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (บัตรทอง)

นโยบาย	โครงการ/มาตรการ	หน่วยงานรับผิดชอบ	ผลการดำเนินงาน	ผลการเบิกจ่าย (บาท)
	ศูนย์เร่งรัดจัดการสวัสดิภาพประชาชน (ศรส.) ภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตกลุ่มเปราะบางรายครัวเรือน	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ผู้ประสบปัญหาทางสังคมได้รับการช่วยเหลือผ่านศูนย์เร่งรัดจัดการสวัสดิภาพประชาชน เป็นกรณีวิกฤติฉุกเฉินและกรณีฉุกเฉิน 51,545 กรณี	120,807,245
	โครงการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมและจัดสวัสดิการสังคม	สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	ประชาชนกลุ่มเปราะบางและผู้ประสบปัญหาทางสังคมได้รับการสวัสดิการสังคม 1,009,252 ราย	107,770,269
การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน	โครงการยกระดับศูนย์การเรียนรู้ ICT ชุมชนสู่ศูนย์ดิจิทัลชุมชน	สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	- เช้าอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนศูนย์ดิจิทัลชุมชน ให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ 500 แห่ง - มีประชาชนเข้ารับบริการอบรมผ่านศูนย์ 211,432 คน	167,988,500
การสร้างโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	กองทุนยุติธรรม	สำนักงานกองทุนยุติธรรม	ผู้เดือดร้อนได้รับความช่วยเหลือ 5,217 ราย	160,000,000
	โครงการยุติธรรมเคลื่อนที่	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ สำนักงานยุติธรรมจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม	ประชาชนในพื้นที่รับรู้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และสามารถร้องเรียน/ร้องทุกข์ได้ โดย - การดำเนินการเอง 2,630 ครั้ง - กิจกรรมที่ร่วมออกหน่วย 2,587 ครั้ง - การบูรณาการกับหน่วยงานอื่น ๆ 20,049 ครั้ง	1,707,851
	โครงการมหกรรมไกล่เกลี่ยแก้ปัญหาหนี้สินครัวเรือนและยุติธรรมพบประชาชน	กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	ประชาชนยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยปัญหานี้สินที่เข้าสู่กระบวนการ 81,511 คดี	38,176,165

หมายเหตุ : * หมายถึง วงเงินงบประมาณที่จัดสรรให้โครงการ/มาตรการนั้น ๆ ไม่ใช่มูลค่าการเบิกจ่ายจริง

3.3 ช่องว่างการดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

แม้การดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำจะมีความต่อเนื่องและครอบคลุมหลายมิติ แต่ยังคงปรากฏช่องว่างในการดำเนินนโยบาย (Policy Gaps) ที่สำคัญ ดังนี้

3.3.1 การจัดสรรงบประมาณยังขาดสมดุลทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่น

(1) **ระดับส่วนกลาง** การจัดสรรงบประมาณยังคงมุ่งเน้นการช่วยเหลือระยะสั้นเป็นสำคัญ ขณะที่การลงทุนเชิงโครงสร้างเพื่อแก้ไขสาเหตุของความยากจนและความเหลื่อมล้ำในระยะยาวยังจำกัด อาทิ การยกระดับทักษะแรงงาน การกระจายโอกาสในการถือครองสินทรัพย์ และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ประชาชนไม่สามารถหลุดพ้นจากวงจรความยากจนและยกระดับรายได้ได้อย่างยั่งยืน อีกทั้ง ยังเพิ่มแรงกดดันต่อความยั่งยืนทางการคลัง โดยเฉพาะภายใต้บริบทสังคมสูงวัย

(2) **ระดับท้องถิ่น** โครงสร้างการคลังท้องถิ่นและระบบการจัดสรรงบประมาณยังไม่สะท้อนความแตกต่างในการจัดเก็บรายได้ ภาระความจำเป็น และต้นทุนการจัดบริการสาธารณะของแต่ละพื้นที่ อย่างเพียงพอ ส่งผลให้พื้นที่ที่มีฐานรายได้ต่ำแต่มีภาระค่าใช้จ่ายสูง ไม่สามารถจัดบริการสาธารณะและแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สัดส่วนเงินอุดหนุนที่สูงยังขาดความยืดหยุ่นในการใช้จ่ายงบประมาณให้ตรงกับความต้องการในพื้นที่ และมีความไม่แน่นอนของการจัดสรรเงินอุดหนุนที่กระทบต่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน

3.3.2 **มาตรการช่วยเหลือยังไม่สอดคล้องกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมายที่มีลักษณะเฉพาะ** มาตรการช่วยเหลือส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการบรรเทาผลกระทบและลดภาระในระยะสั้นมากกว่าการแก้ไขเชิงโครงสร้างที่เป็นสาเหตุของความเปราะบางในแต่ละกลุ่ม อาทิ วัยใกล้เกษียณ (อายุ 55-60 ปี) มีความเสี่ยงหรือขาดหลักประกันความมั่นคงทางการเงินในยามชราภาพ ครूरเรือนเกษตรกรรายย่อยเผชิญภาระหนี้สินเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการเกษตร รวมถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงที่ดินทำกิน และครूरเรือนยากจนที่มีภาระฟุ้งฟิงสูง มีข้อจำกัดจากภาระการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ หรือสมาชิกที่ต้องฟุ้งฟิง ซึ่งลดโอกาสการเข้าสู่ตลาดแรงงานและเพิ่มรายได้ ทำให้การช่วยเหลือมีลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกัน ไม่สามารถตอบโจทย์ครूरเรือนที่มีเงื่อนไขการดำรงชีวิตแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

3.3.3 **การลงทุนและจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษายังไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสและคุณภาพทางการศึกษาอย่างแท้จริง** เด็กและเยาวชนจากครूरเรือนยากจนยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเสมอภาค โดยเฉพาะในช่วงรอยต่อจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสู่มัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงที่มีความเสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบการศึกษาสูง ขณะเดียวกันมาตรการสนับสนุนด้านการศึกษายังไม่สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้อย่างเพียงพอ เช่น ค่าเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นที่ครूरเรือนต้องรับภาระเอง ทำให้ต้นทุนของการศึกษาเป็นอุปสรรคต่อการเรียนต่อ จำกัดโอกาสพัฒนาทักษะ เข้าสู่ตลาดแรงงาน และเข้าถึงงานที่มีรายได้และความมั่นคง ส่งผลต่อโอกาสในการยกระดับรายได้เพื่อหลุดพ้นจากความยากจนในระยะยาว

3.3.4 การจัดสรรสวัสดิการสังคมยังเผชิญปัญหาความคลาดเคลื่อนในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการเข้าถึงเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็ก เยาว์ผู้สูงอายุ และเบี้ยความพิการ ส่งผลให้เกิดทั้งการตกหล่นของผู้มีสิทธิและการรั่วไหลของสิทธิไปยังผู้ที่ไม่ควรได้รับ โดยที่ส่วนหนึ่งมาจากการจัดเก็บข้อมูลที่แยกส่วนตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน และความไม่เป็นปัจจุบันของข้อมูล ทำให้ข้อมูลกระจัดกระจาย ขาดการเชื่อมโยง และเกิดความล่าช้า

3.3.5 นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทและความเสี่ยงในแต่ละพื้นที่ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำระดับพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและที่ดินทำกิน ตลอดจนระดับความเสี่ยงจากภัยพิบัติ แต่การดำเนินนโยบายในปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นรูปแบบเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อข้อจำกัดและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะภาคใต้ที่ยังมีระดับความยากจนและความเหลื่อมล้ำสูง ขณะที่ครัวเรือนยากจนนอกเขตเทศบาลยังมีข้อจำกัดในการเข้าถึงน้ำประปา สะท้อนความเหลื่อมล้ำด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการพื้นฐานระหว่างพื้นที่

บทสรุปและข้อเสนอแนะ เชิงนโยบาย

- 4.1 บทสรุป 86
- 4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 87

บทที่
04

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

4.1 บทสรุป

ในปี 2568 สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจำนวนคนจนลดลงมาอยู่ที่ 2.30 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.27 ของประชากรทั้งหมด จากร้อยละ 4.85 ในปี 2567 โดยปัจจัยสนับสนุนสำคัญมาจากการเพิ่มขึ้นของค่าจ้างแรงงานภาคเกษตร ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนคนจนสูง ประกอบกับมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐที่มีส่วนช่วยเสริมสภาพคล่องและบรรเทาภาระค่าครองชีพให้แก่กลุ่มเป้าหมาย ในเชิงพื้นที่ ประชากรนอกเขตเทศบาลยังคงมีสัดส่วนคนจนสูงกว่าประชากรในเขตเทศบาล และภาคใต้ยังคงเป็นภูมิภาคที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุด

ด้านลักษณะของคนจน พบว่า ประชากรที่อาศัยในครัวเรือนขนาดใหญ่ ทำงานในภาคเกษตร และมีระดับการศึกษาต่ำยังคงเป็นกลุ่มที่เผชิญความเสี่ยงต่อความยากจนสูงที่สุด สำหรับการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ พบว่า คนจนร้อยละ 96.94 สามารถเข้าถึงสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลอย่างน้อยหนึ่งรูปแบบ ขณะที่สัดส่วนผู้สูงอายุยากจนที่ได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุลดลงเล็กน้อย จากร้อยละ 97.17 ในปี 2567 เป็นร้อยละ 97.06 ในปี 2568 เช่นเดียวกับสัดส่วนคนพิการยากจนที่ได้รับเบี้ยความพิการลดลง จากร้อยละ 87.45 เป็นร้อยละ 86.45 ในช่วงเวลาเดียวกัน อีกทั้ง ครัวเรือนยากจนยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน โดยเฉพาะการเข้าถึงน้ำประปา ซึ่งมีสัดส่วนครัวเรือนยากจนที่ไม่สามารถเข้าถึงเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 21.48 ขณะที่การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลมีแนวโน้มดีขึ้น โดยสัดส่วนครัวเรือนยากจนที่ยังเข้าไม่ถึงสมาร์ทโฟนและอินเทอร์เน็ตลดลงอยู่ที่ร้อยละ 21.97 และร้อยละ 25.61 ตามลำดับ

ความยากจนหลายมิติของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี 2568 ดัชนีความยากจนหลายมิติมีค่าเท่ากับ 0.0235 โดยสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมดอยู่ที่ร้อยละ 6.43 คิดเป็นจำนวน 4.53 ล้านคน และระดับความรุนแรงของความยากจนอยู่ที่ร้อยละ 36.49 โดยมีมิติที่ส่งผลกระทบต่อความยากจนหลายมิติมากที่สุด คือ มิติความเป็นอยู่ ร้อยละ 40.54 ในขณะที่มิติการศึกษา ส่งผลต่อความยากจนหลายมิติน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 15.37

แม้ว่าสถานการณ์ความยากจนปรับตัวดีขึ้น แต่ประเทศไทยยังคงเผชิญกับสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในหลายมิติ โดยความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ปรับตัวดีขึ้น ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ลดลงจาก 0.419 ในปี 2566 มาอยู่ที่ 0.389 ในปี 2568 สอดคล้องกับการปรับตัวขึ้นของรายได้ในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย (Decile 1-3) จากค่าจ้างแรงงานภาคเกษตรที่เพิ่มขึ้น รวมถึงมาตรการภาครัฐที่ช่วยเพิ่มรายได้และกำลังซื้อของครัวเรือนเปราะบาง ขณะที่รายได้ของกลุ่มผู้มีรายได้สูง (Decile 9-10) เพิ่มขึ้นช้าลง ตามการชะลอตัวของค่าจ้างในภาคอุตสาหกรรม ขณะเดียวกัน ความเหลื่อมล้ำด้านรายจ่ายมีแนวโน้มดีขึ้น โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายจ่ายลดลงจาก 0.335 ในปี 2567 มาอยู่ที่ 0.327 ในปี 2568 อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Decile 1 และ 2) ยังคงใช้จ่ายเงินไปกับการบริโภคสินค้าจำเป็นเป็นหลัก ขณะที่กลุ่มที่มีรายจ่ายสูงสุดร้อยละ 10 (Decile 10) มีแนวโน้มใช้จ่ายเงินไปกับการสินค้าและบริการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ในด้านความมั่งคั่ง แม้ว่าแนวโน้มความเหลื่อมล้ำในการถือครองทรัพย์สินรวมดีขึ้น แต่ยังคงอยู่ในระดับสูง โดยกลุ่มผู้มีรายได้สูงมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินเกือบทุกประเภทสูงกว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อยอย่างชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินทางการเงิน อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีส่วนแบ่งการถือครองทรัพย์สินประเภทที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเพื่อธุรกิจและการเกษตรสูงกว่า ด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน กลุ่มผู้มีรายได้น้อยยังคงมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสินเชื่อจากภาคเอกชนมากกว่ากลุ่มผู้มีรายได้สูง

ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษายังคงเป็นความท้าทายสำคัญ ทั้งด้านโอกาสในการเข้าถึงและคุณภาพการศึกษา แม้ช่องว่างของอัตราการเข้าเรียนสุทธิระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจฐานะสูงสุดกับต่ำสุดลดลง แต่เด็กจากครัวเรือนที่มีเศรษฐกิจฐานะต่ำสุดยังคงมีอัตราการเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาต่ำกว่ากลุ่มเศรษฐกิจฐานะสูงสุดอย่างชัดเจน ขณะเดียวกัน คุณภาพการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่เชื่อมโยงกับสังกัดโรงเรียน ขนาดโรงเรียน และเศรษฐกิจฐานะของครัวเรือน

แม้ประชากรไทยเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 99.65) สามารถเข้าถึงบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิประโยชน์ระหว่างระบบหลักประกันสุขภาพ อีกทั้งในเชิงพื้นที่ ยังพบความเหลื่อมล้ำด้านการจัดสรรงบประมาณ โดยเฉพาะงบลงทุน ที่มีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลมีข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ขั้นสูงและเฉพาะทาง

สำหรับการเข้าถึงสวัสดิการและบริการภาครัฐ พบว่า กลุ่มเปราะบางหลายกลุ่มมีแนวโน้มเข้าถึงสิทธิได้ดีขึ้น ทั้งเด็กแรกเกิดได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ และคนพิการที่ได้รับเบี้ยความพิการ ด้านบริการพื้นฐาน พบว่า การเข้าถึงน้ำประปาภายในบ้านยังคงมีช่องว่างระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจฐานะ ขณะที่การช่วยเหลือด้านกฎหมายผ่านกองทุนยุติธรรมมีแนวโน้มเข้าถึงประชาชนรายได้น้อยเพิ่มขึ้น

4.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยสะท้อนถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างในหลายมิติ ทั้งความเปราะบางทางเศรษฐกิจของครัวเรือนยากจน ความไม่สอดคล้องของนโยบายการพัฒนา กับบริบทเชิงพื้นที่ และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน ควรพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาในแต่ละมิติอย่างรอบด้าน ควบคู่กับการเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้ การพัฒนาหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเพียงพอ การกระจายโอกาสและความเจริญอย่างทั่วถึง ตลอดจนการยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำคัญ ดังนี้

4.2.1 นโยบายแบบมุ่งเป้า (Target-based Policy) เพื่อเพิ่มศักยภาพและลดความเปราะบางของกลุ่มเป้าหมาย ควรปรับแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนจากการให้ความช่วยเหลือเพื่อบรรเทาผลกระทบในระยะสั้นไปสู่การกำหนดมาตรการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและข้อจำกัดของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย และเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองในระยะยาว อาทิ

1) **กลุ่มคนจนและเปราะบาง** ปรับการช่วยเหลือจากการบรรเทาความเดือดร้อนไปสู่การแก้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ทำให้ครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอ โดยออกแบบมาตรการให้เหมาะกับศักยภาพและสาเหตุของความยากจนในแต่ละกลุ่ม (1) **กลุ่มคนจนน้อยที่มีศักยภาพในการทำงานหรือประกอบอาชีพ** ควรเน้นการเพิ่มรายได้และผลิตภาพ ผ่านการพัฒนาทักษะ การจัดหางาน การเข้าถึงทุน เทคโนโลยี และปัจจัย

การผลิต รวมถึงการช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อยให้สามารถขยายกิจการและสร้างรายได้ที่มั่นคง (2) **ครัวเรือนยากจนเรื้อรังที่ขัดสนทางการเงินและมีที่ดินอื่น ๆ** ควรใช้มาตรการที่มีความยืดหยุ่นสูงและให้ความช่วยเหลือมากกว่าหนึ่งด้าน โดยสามารถจัดชุด/ปรับเปลี่ยนความช่วยเหลือให้เหมาะสมในแต่ละครัวเรือน เช่น การสนับสนุนรายได้ในระยะเปลี่ยนผ่านควบคู่กับการพัฒนาทักษะ การปรับสภาพความเป็นอยู่ การเข้าถึงทุนและสินทรัพย์ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาหนี้สิน และ (3) **กลุ่มคนจนที่ตกหล่นจากระบบสวัสดิการ** พัฒนากลไกเชิงรุกเพื่อค้นหาและเชื่อมโยงผู้ที่ยังตกหล่นให้สามารถเข้าถึงสิทธิได้ โดยเฉพาะผู้สูงอายุและคนพิการที่อยู่ในภาวะยากจน

2) **กลุ่มวัยใกล้เกษียณ** โดยเฉพาะช่วงอายุ 55-60 ปีที่มีความเสี่ยงต่อการเข้าสู่ภาวะยากจน โดยการ Reskill/Upskill เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพสามารถคงอยู่ในตลาดงาน การส่งเสริมการเข้าถึงการออมในรูปแบบที่หลากหลาย และการเข้าถึงระบบหลักประกันรายได้ยามชราภาพตั้งแต่อ่อนเกษียณ ขณะเดียวกันควรพัฒนากลไกทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างโอกาสในการมีงานทำของประชากรสูงวัยในพื้นที่ อาทิ การส่งเสริมชั่วโมงการทำงานที่ยืดหยุ่นทั้งงานพาร์ทไทม์ ทำงานเป็นรอบเวลา และงานที่ทำจากที่บ้านได้

3) **ครัวเรือนที่มีภาระการดูแลสมาชิก** ควรลดข้อจำกัดของการทำงานที่เกิดจากภาระการดูแลเด็ก ผู้สูงอายุ หรือสมาชิกที่ต้องพึ่งพิง โดยพัฒนาบริการดูแลในระดับชุมชนให้เข้าถึงได้และมีคุณภาพ ควบคู่กับการสนับสนุนรูปแบบการจ้างงานที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับภาระการดูแล เพื่อให้สมาชิกครัวเรือนสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือเพิ่มชั่วโมงการทำงานได้มากขึ้น พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจการดูแล (Care Economy) ให้เป็นทั้งระบบบริการและแหล่งสร้างงานในชุมชน

4) **ครัวเรือนเกษตรรายย่อยและครัวเรือนเกษตรที่มีภาระหนี้สิน** ควรเพิ่มโอกาสในการยกระดับรายได้ของเกษตรกรผ่านแนวทาง อาทิ (1) **เชื่อมโยงมาตรการสนับสนุนรายได้กับการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร** โดยปรับจากเงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าเป็นการสนับสนุนรายได้โดยตรงที่มีเงื่อนไขให้เกษตรกรต้องเข้าร่วมการพัฒนาทักษะและปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตไปสู่เกษตรยั่งยืน²⁵ (2) **เพิ่มการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม** โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ผ่านสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือกลไกสนับสนุนแบบร่วมจ่าย²⁶ เพื่อช่วยลดข้อจำกัดด้านเงินทุนในการปรับปรุงกระบวนการผลิต (3) **เร่งขยายระบบชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่นอกเขตชลประทาน** เพื่อให้เกษตรกรสามารถวางแผนการเพาะปลูกได้ดีและมีรายได้ที่มั่นคงยิ่งขึ้น (4) **ยกระดับกองทุนสำหรับเกษตรกร** ให้สามารถสนับสนุนการปรับโครงสร้างหนี้ควบคู่กับเงินทุนเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพ โดยมุ่งช่วยเกษตรกรรายย่อยที่มีศักยภาพในการประกอบอาชีพให้กลับมาสร้างรายได้และชำระหนี้ได้อย่างยั่งยืน และ (5) **เพิ่มการเข้าถึงที่ดินทำกิน** โดยสนับสนุนการเข้าถึงที่ดินของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่มีกรรมสิทธิ์หรือพึ่งพาการเช่าที่ดิน ผ่านการส่งเสริมการเช่าที่มีเงื่อนไขเหมาะสม เพื่อให้เกษตรกรมีแรงจูงใจในการลงทุนและปรับปรุงการผลิตในระยะยาว

²⁵ สหภาพยุโรป (EU) กำหนดให้เกษตรกรที่ปฏิบัติตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและจัดการฟาร์มอย่างยั่งยืน มีสิทธิได้รับเงินสนับสนุนรายได้โดยตรง (Direct Payments) ภายใต้นโยบาย Common Agricultural Policy (CAP)

²⁶ ออสเตรเลีย จัดตั้งองค์กร Research and Development Corporations (RDCs) โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณสมทบในอัตราเท่ากับเงินที่เกษตรกรร่วมสมทบ เพื่อนำไปวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ตอบสนองความต้องการของเกษตรกร

5) **กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีข้อจำกัดด้านการศึกษา** เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการป้องกันความยากจนข้ามรุ่น โดยมุ่งเน้นการลดอุปสรรคที่ทำให้เด็กออกจากระบบการศึกษา ผ่านมาตรการที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา (Out-of-pocket) เช่น ค่าเดินทาง ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตที่จำเป็น และมีมาตรการสนับสนุนให้เด็กได้เรียนตามศักยภาพไปจนถึงการศึกษาระดับสูง รวมถึงการติดตามเด็กที่มีความเสี่ยงต่อการหลุดออกจากระบบผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับพื้นที่

4.2.2 นโยบายการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ควรออกแบบนโยบายและจัดสรรทรัพยากรให้เหมาะสมกับข้อจำกัดและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายและชุดมาตรการเฉพาะ เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะ ตลอดจนเพิ่มความสามารถในการรับมือกับความเสี่ยงและความผันผวน โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

1) **การเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากและเพิ่มผลิตภาพ** ควรมุ่งเพิ่มผลิตภาพและโอกาสทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละพื้นที่ โดยสนับสนุน SMEs และผู้ประกอบการท้องถิ่น ส่งเสริมการวิจัยและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์พื้นที่ ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการผลิตและการค้า สำหรับภาคเกษตรควรส่งเสริมการวางแผนการผลิตและการกำหนดเขตพื้นที่ทางการเกษตร (Agricultural Zoning) เพื่อให้การใช้ที่ดินและทรัพยากรสอดคล้องกับประเภทผลผลิต และนำไปสู่การสร้างรายได้และการจ้างงานในพื้นที่อย่างมั่นคง

2) **การป้องกันความเสี่ยงและพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมเชิงปรับตัว (Adaptive Social Protection)** ควรเปลี่ยนจากการเน้นเยียวยาภายหลังเกิดเหตุไปสู่การเตรียมความพร้อมและลดผลกระทบก่อนเกิดภัย ด้วยการพัฒนาระบบข้อมูลและการเตือนภัยล่วงหน้าที่สามารถระบุพื้นที่และครัวเรือนเปราะบาง เพื่อเชื่อมโยงกับมาตรการช่วยเหลือที่ทำงานได้ทันที เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการล่วงหน้า²⁷ การจ่ายเงินช่วยเหลือล่วงหน้าเมื่อมีสัญญาณภัย²⁸ การพักชำระหนี้ชั่วคราวสำหรับครัวเรือนและเกษตรกรในพื้นที่ประสบภัย และการส่งเสริมประกันภัยพิบัติที่อิงดัชนีสภาพอากาศ²⁹ ร่วมกับภาคเอกชน ควบคู่กับการพัฒนาแหล่งน้ำและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อป้องกันความเสียหาย รวมถึงการสนับสนุนการจ้างงานหรือการฟื้นฟูอาชีพหลังเกิดภัยพิบัติ เพื่อให้ครัวเรือนสามารถรักษาระดับรายได้และกลับมาประกอบอาชีพได้เร็วขึ้น ลดโอกาสที่จะนำไปสู่หนี้สินและความยากจนในระยะยาว

²⁷ ซิลี โดยสภาภาคซาลี ได้พัฒนาแผนปฏิบัติการล่วงหน้า (Early Action Protocol) สำหรับรับมือไฟป่า โดยใช้ข้อมูลความเสี่ยงและการคาดการณ์เพื่อกำหนดการดำเนินงานก่อนสถานการณ์จะรุนแรง เช่น การเตรียมอุปกรณ์ป้องกัน การทำแนวกันไฟ และการเตรียมเส้นทางอพยพ เพื่อช่วยลดผลกระทบต่อประชาชนและชุมชนก่อนเกิดภัย

²⁸ บังกลาเทศใช้ระบบการจ่ายเงินช่วยเหลือล่วงหน้า (Anticipatory Action) เมื่อระบบพยากรณ์ถึงระดับที่กำหนดจากการพยากรณ์น้ำท่วม เมื่อถึงระดับที่กำหนดจะโอนเงินช่วยเหลือล่วงหน้าให้ครัวเรือนเปราะบางก่อนระดับน้ำสูงสุด เพื่อให้ครัวเรือนสามารถเตรียมอาหาร ปกป้องทรัพย์สิน และรักษาความเป็นอยู่ได้

²⁹ สหรัฐอเมริกาดำเนินโครงการ Federal Crop Insurance Program (FCIP) โดยรัฐบาลช่วยอุดหนุนค่าเบี้ยประกันภัยบางส่วน เพื่อจูงใจให้เกษตรกรใช้ระบบประกันภัยในการบริหารจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและราคาค่าแทนการรอเงินเยียวยา

4.2.3 การปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับความจำเป็นและมุ่งลดความเหลื่อมล้ำ

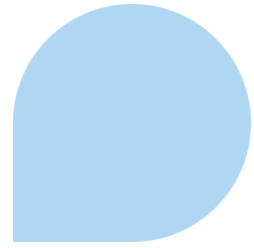
1) การปรับปรุงการจัดสรรงบประมาณทั้งในระดับส่วนกลางและท้องถิ่นให้สมดุล ดังนี้

1.1) **ระดับส่วนกลาง** ปรับเปลี่ยนแนวทางการใช้จ่ายงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม จากเดิมที่มุ่งเน้นการให้สวัสดิการแบบให้เปล่าเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในระยะสั้น ไปสู่การมุ่งเน้นลงทุนเพื่อเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในระยะยาว อาทิ การพัฒนาทักษะแรงงานให้ตรงกับความต้องการของตลาด การสนับสนุนการเข้าถึงเทคโนโลยีและสินทรัพย์เพื่อประกอบอาชีพ การเพิ่มผลิตภาพแรงงานและผู้ประกอบการรายย่อย รวมถึงการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในพื้นที่

1.2) **ระดับท้องถิ่น** ทบทวนหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จากเดิมที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านประชากรและขนาดพื้นที่เท่านั้น เป็นการจัดสรรตามศักยภาพทางการคลัง ภาระความจำเป็นด้านรายจ่าย และต้นทุนการจัดบริการสาธารณะของแต่ละพื้นที่ โดย อปท. ที่มีฐานรายได้จำกัดแต่มีภาระค่าใช้จ่ายในการจัดบริการสูง ควรได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนในสัดส่วนที่เหมาะสม รวมทั้งพัฒนาหลักเกณฑ์ที่สามารถจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมให้แก่พื้นที่ที่มีความยากจนและความเปราะบางสูง ควบคู่กับการลดภาระผูกพันจากเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่ไม่จำเป็น เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นให้ อปท. สามารถจัดสรรทรัพยากรตามความต้องการของพื้นที่ ทั้งนี้ ควรเพิ่มขีดความสามารถทางการคลังของอปท. ผ่านการยกระดับประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้และการบริหารงบประมาณด้วย

2) **การลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาเชิงพื้นที่** ควรปรับระบบจัดสรรงบประมาณบนฐานความเสมอภาค โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของพื้นที่และต้นทุนที่แตกต่างกัน อาทิ การส่งเสริมให้โรงเรียนที่มีศักยภาพในการระดมทุนได้รับการจัดสรรงบประมาณเท่าที่จำเป็น การเพิ่มการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม (Top-up) ให้แก่โรงเรียนขนาดเล็ก พื้นที่ห่างไกล และโรงเรียนที่มีนักเรียนจากครัวเรือนยากจน เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ควบคู่กับการเสริมกลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่ในการร่วมวางแผนและจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

Policy Watch จับตานโยบายสาธารณะ. (2569, 10 กุมภาพันธ์). *กทม.เพิ่มดูแลเด็กเล็ก รับคนต่างจังหวัดอพยพเข้ากรุง*. <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/life-264#title-2>

The Medicative. (2568, 17 กุมภาพันธ์). *สิทธิประกันสังคม: รักษาฟรี 21 ชนิด! ครอบคลุมการทำเคมีและฉายแสง*. <https://www.themedicative.co/healthcare-rights/social-security/treat-21-types-of-cancer/>

กรมการปกครอง. (2568, ธันวาคม). *จำนวนประชากร*. <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/view>

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (ม.ป.ป.). *ระบบคลังข้อมูลสาธารณภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย*. <https://datacenter.disaster.go.th/datacenter/cms/8538?id=128631>

กรมอนามัย. (2569). *กรมอนามัย ผนึกกำลัง Nanotec ใช้นาโนเทคโนโลยียกระดับ “น้ำประปาหมู่บ้าน” หลังผ่านมาตรฐานแค่ ร้อยละ 9.5*. <https://multimedia.anamai.moph.go.th/news/270469/>

กรุงเทพธุรกิจ. (2563, 6 พฤษภาคม). *'มหาวิทยาลัย' ทำไม 'ค่าเทอมแพง' แพงกันขึ้นมาตั้งแต่เมื่อไหร่?*. <https://www.bangkokbiznews.com/social/879290>

กองนโยบายและแผนงาน สำนักงานการวางผังและพัฒนาเมือง กรุงเทพมหานคร. (2564). *รายงานการศึกษาสถานรับเลี้ยงเด็กในเขตกรุงเทพมหานคร*. https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/354/aboutcpud/study%20report/2564/5.รายงานการศึกษา%20เรื่อง%20สถานรับเลี้ยงเด็กใน.pdf

กองบรรณาธิการเดอะคัพเวอเรจ. (2568, 7 มกราคม). *เปิดงบเหมาจ่ายรายหัว 'กองทุนบัตรทอง' ปี 68*. TheCoverage. <https://www.thecoverage.info/news/content/7975>

กองบริหารการคลัง สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. (ม.ป.ป.). *พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2553*. กระทรวงพาณิชย์. <https://finance.ops.moc.go.th/th/content/category/detail/id/421/cid/426/iid/3877>

ทวีวัฒน์ รักสุจริต, ปัน หลั่งน้ำสังข์ และอภิษฐา ฉกาจธรรม. (2564, 10 กรกฎาคม). *ปริศนาธุรกิจมหาวิทยาลัยไทย ทำไม 'ค่าเทอม' สูงขึ้นทุกปีไม่มีหยุด*. <https://www.workpointtoday.com/why-do-tuition-fee-of-thai-university-more-expensive-every-year>

ไทยพับลิก้า. (2568, 12 มีนาคม). *“คลัง” ออก 8 มาตรการ รับมืองบรักษาพยาบาลพุ่ง 3.6 แสนล้าน/ปี*. <https://thaipublica.org/2025/03/ministry-finance-implements-8-measures-reduce-increase-medical-expenses-360-billion-baht/>

- ธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2568, 14 ตุลาคม). *รู้ไว้ไม่พลาด ประกันสังคมมาตรา 33, 39, 40 ต่างกันอย่างไร*. Krungsri The COACH. <https://www.krungsri.com/th/krungsri-the-coach/life/good-life/social-security-33-salary-rights-benefits>
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). *รายงานนโยบายการเงิน ไตรมาสที่ 3 ปี 2568*. https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/our-roles/monetary-policy/mpc-publication/monetary-policy-report/MPR_2568_Q3.pdf
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2568). *รายงานและบทความวิชาการ*. <https://www.niets.or.th/th/catalog/view/497>
- สภาองค์กรผู้บริโภค (2568, 12 ธันวาคม). *วิกฤตเจียบการศึกษาไทย โรงเรียนทยอยปิด ตัวเด็กเสี่ยงหลุดจากระบบ*. <https://www.tcc.or.th/school-closure/>
- สำนักงานกองทุนยุติธรรม, กระทรวงยุติธรรม. (2569). *รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 กองทุนยุติธรรม*. https://jfo.moj.go.th/files/files_download/202605011117101162.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2568). *ตารางที่ 1 จำนวนโรงเรียน นักเรียน และห้องเรียน ปีการศึกษา 2564 - 2568*. <https://www.bopp.go.th/wp-content/uploads/2025/07/1.xlsx>
- สำนักงานประกันสังคม, กระทรวงแรงงาน. (2567). *รายงานประจำปี 2567 สำนักงานประกันสังคม*. https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files_storage/sso_th/5b1aef4f7b48bbaf5960f91a6347515f.pdf
- สำนักงานประกันสังคม, กระทรวงแรงงาน. (2568, 4 พฤศจิกายน). *สำนักงานประกันสังคมมอบสิทธิประโยชน์กรณีคลอดบุตร*. <https://www.facebook.com/ssofanpage/posts/สำนักงานประกันสังคมมอบสิทธิประโยชน์กรณีคลอดบุตรเพียงคุณจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อย/1145968011042694/>
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). (2559). *GISTDA Portal*. <https://gistdaportal.gistda.or.th/portal/home/item.html?id=8b33a8c1ecfe4a749dbba8517cc08d11>
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2567). *ข้อมูลทรัพยากร : รายชื่อสถาบันอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำแนกตามกลุ่มสถาบัน ประเภทวิทยาเขต และละติจูด และลองจิจูด*. https://data.go.th/dataset/univ_uni_11_03
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568, ธันวาคม). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2568 และแนวโน้มปี 2569*. https://oae.go.th/assets/oae/DKW_FGWEFGEOwldsfwEF2569final_compressed.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *การสำรวจความพึงการ พ.ศ. 2565*. https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2023/20230725162812_14118.pdf
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). *สำมะโนการเกษตร พ.ศ. 2566*. <https://esurvey.nso.go.th/portal/apps/dashboards/532c3757fe2c4277b95702e04bcffcd>

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2568). รายงานการสร้างระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568. <https://www.nhso.go.th/th/aboutus-th/reports-annual/2024-11-21-06-39-15/56708-2568-34/file>

วารุณี สิทธิรังสรรค์. (2568, 15 มีนาคม). จัปทีศรัทธา “แพทองธาร” คุ่มงบค่ารักษาสวัสดิการภาครัฐ. <https://www.hfocus.org/content/2025/03/33425>

ภาษาอังกฤษ

Belghith, N. B. H., & Haile, M. G. (2022). *Thailand Rural Income Diagnostic: Challenges and Opportunities for Rural Farmers*. World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099005010202299399/pdf/P1775991e5f180ee130cf14572184e61f60735628d80.pdf>

Cruz Roja Chilena. (2026). *Cruz Roja Chilena activa protocolo de acción temprana ante temporada de incendios forestales en La Araucanía*. <https://www.cruzroja.cl/cruz-roja-chilena-activa-protocolo-de-accion-temprana-ante-temporada-de-incendios-forestales-en-la-araucania>

DeBoe, G. (2020, 5 February), *Impacts of agricultural policies on productivity and sustainability performance in agriculture: A literature review*. OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers, No. 141, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/6bc916e7-en>

European Commission. (n.d.). *CAP Strategic Plans*. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans_en

European Commission. (n.d.). *Income support*. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support_en

Pople, A., Hill, R., Dercon, S., & Brunckhorst, B. (2026). *The importance of being early? Anticipatory cash transfers for flood-affected households*. The World Bank Economic Review, 40(2), Article lhag016. <https://doi.org/10.1093/wber/lhag016>

OECD. (2015). *Innovation, agricultural productivity and sustainability in Australia*. OECD Food and Agricultural Reviews. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264238367-en>

OECD. (2019). *Innovation, agricultural productivity and sustainability in Japan*. OECD Food and Agricultural Reviews. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/92b8dff7-en>

U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service. (2025). *Government programs & risk*. <https://ers.usda.gov/topics/farm-practices-management/risk-management/government-programs-risk>

U.S. Department of Agriculture, Risk Management Agency. (n.d.). *Federal Crop Insurance Corporation (FCIC)*. <https://www.rma.usda.gov/about-rma/fcic>

World Bank. (2023). *Thailand Economic Monitor: June 2023- Building a Resilient Future: Coping with Droughts and Floods*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062723120515431/pdf/P179738001112b0950889d0dcc60289c10e.pdf>

ภาคผนวก ก

ตารางสถิติ

(STATISTICAL TABLES)

ภาคผนวก ก ตารางสถิติ (Statistical Tables)

ตารางข้อมูลความยากจนและความเหลื่อมล้ำ

ตารางที่ ก.1 เส้นความยากจน สัดส่วน และจำนวนคนจนและเกือบจน (ด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)
ปี 2533-2568

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	สูงกว่า เส้นความยากจน ไม่เกินร้อยละ 20 (บาท/คน/เดือน)	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	สัดส่วน คนเกือบจน/ กลุ่มเสี่ยง (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (พันคน)	จำนวน คนเกือบจน/ กลุ่มเสี่ยง (พันคน)	จำนวนประชากร (พันคน)
2533	960	1,153	57.97	11.11	31,623	6,060	54,549
2535	1,086	1,304	50.04	11.98	27,796	6,655	55,550
2537	1,157	1,388	42.54	12.37	24,070	6,990	56,581
2539	1,306	1,567	35.25	13.04	20,286	7,508	57,557
2541	1,533	1,840	38.63	12.81	22,668	7,518	58,673
2543	1,555	1,866	42.33	13.14	25,788	8,003	60,916
2545	1,606	1,927	32.44	13.41	19,859	8,210	61,214
2547	1,719	2,063	26.76	13.25	16,549	8,196	61,840
2549	1,934	2,321	21.94	11.7	13,780	7,353	62,820
2550	2,006	2,408	20.04	12.09	12,718	7,670	63,452
2551	2,172	2,606	20.43	11.62	13,116	7,456	64,186
2552	2,174	2,609	17.88	11.31	11,624	7,353	65,027
2553	2,285	2,742	16.37	11.43	10,801	7,545	65,982
2554	2,415	2,898	13.22	11.52	8,752	7,630	66,214
2555	2,464	2,957	12.78	10.90	8,530	7,276	66,745
2556	2,539	3,047	11.03	10.23	7,406	6,868	67,156
2557	2,632	3,159	10.62	9.16	7,178	6,190	67,568
2558	2,625	3,150	7.23	8.42	4,913	5,724	67,980
2559	2,646	3,175	8.61	8.62	5,878	5,880	68,243
2560	2,662	3,195	7.80	7.91	5,371	5,449	68,885
2561	2,684	3,220	8.31	8.27	5,744	5,716	69,107
2562	2,728	3,274	6.33	7.83	4,386	5,427	69,315
2563	2,725	3,271	6.73	7.46	4,679	5,185	69,509
2564	2,765	3,318	6.17	6.89	4,301	4,804	69,688
2565	2,954	3,545	5.51	6.85	3,846	4,783	69,851
2566	2,997	3,596	3.47	5.93	2,432	4,154	70,041
2567	3,032	3,638	4.85	6.28	3,407	4,411	70,213
2568	3,044	3,652	3.27	5.11	2,300	3,597	70,366

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

ตารางที่ ก.2 สัดส่วนและจำนวนคนจน จนมาก จนน้อย และเกือบจน (วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค)

ปี พ.ศ.	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)				จำนวนคนจน (พันคน)				ร้อยละต่อจำนวนคนจนทั้งหมด	
	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จน	จนมาก	จนน้อย	เกือบจน	จนมาก	จนน้อย
2554	13.22	5.15	8.07	11.52	8,752	3,411	5,340	7,630	38.98	61.02
2555	12.78	5.03	7.75	10.90	8,530	3,355	5,175	7,276	39.33	60.67
2556	11.03	4.12	6.91	10.23	7,406	2,765	4,641	6,868	37.33	62.67
2557	10.62	3.80	6.82	9.16	7,178	2,566	4,611	6,190	35.75	64.25
2558	7.23	2.25	4.98	8.42	4,913	1,529	3,383	5,724	31.13	68.87
2559	8.61	2.87	5.74	8.62	5,878	1,961	3,917	5,880	33.37	66.63
2560	7.80	2.68	5.12	7.91	5,371	1,847	3,524	5,449	34.39	65.61
2561	8.31	2.79	5.52	8.27	5,744	1,929	3,815	5,716	33.58	66.42
2562	6.33	1.83	4.50	7.83	4,386	1,268	3,118	5,427	28.91	71.09
2563	6.73	2.28	4.46	7.46	4,679	1,582	3,097	5,185	33.80	66.20
2564	6.17	1.92	4.26	6.89	4,301	1,335	2,966	4,804	31.05	68.95
2565	5.51	1.47	4.03	6.85	3,846	1,028	2,818	4,783	26.73	73.27
2566	3.47	0.91	2.56	5.93	2,432	636	1,796	4,154	26.13	73.87
2567	4.85	1.23	3.63	6.28	3,407	862	2,545	4,411	25.30	74.70
2568	3.27	0.83	2.44	5.11	2,300	583	1,716	3,597	25.36	74.64

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : จน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจน

จนมาก คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนเกินกว่าร้อยละ 20

จนน้อย คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

เกือบจน คือ มีระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจนไม่เกินร้อยละ 20

ตารางที่ ก.3 เส้นความยากจน สัดส่วนคนจน จำนวนคนจน และโครงสร้างของคนจน จำแนกตามเขตพื้นที่ ปี 2537-2568

ปี พ.ศ.	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)			สัดส่วนคนจน (ร้อยละของประชากร)			จำนวนคนจน (พันคน)			โครงสร้างของคนจน (ร้อยละของคนจน)		
	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม	ในเขตเทศบาล	นอกเขตเทศบาล	รวม
2537	1,457	1,028	1,157	23.93	50.51	42.54	4,060	20,010	24,070	16.87	83.13	100
2539	1,638	1,162	1,306	19.09	42.25	35.25	3,321	16,965	20,286	16.37	83.63	100
2541	1,882	1,380	1,533	20.34	46.68	38.63	3,646	19,022	22,668	16.08	83.92	100
2543	1,911	1,394	1,555	22.21	51.43	42.33	4,214	21,574	25,788	16.34	83.66	100
2545	1,953	1,430	1,606	17.03	40.22	32.44	3,498	16,361	19,859	17.62	82.38	100
2547	2,061	1,526	1,719	14.60	33.62	26.76	3,256	13,293	16,549	19.67	80.33	100
2549	2,258	1,731	1,934	11.83	28.31	21.94	2,873	10,906	13,780	20.85	79.15	100
2550	2,314	1,801	2,006	11.34	25.85	20.04	2,880	9,839	12,718	22.64	77.36	100
2551	2,459	1,970	2,172	10.69	27.31	20.43	2,839	10,278	13,116	21.64	78.36	100
2552	2,452	1,967	2,174	10.23	23.59	17.88	2,844	8,780	11,624	24.46	75.54	100
2553	2,546	2,078	2,285	8.69	22.44	16.37	2,532	8,269	10,801	23.44	76.56	100
2554	2,677	2,198	2,415	9.00	16.71	13.22	2,701	6,051	8,752	30.86	69.14	100
2555	2,792	2,261	2,464	7.46	16.06	12.78	1,899	6,631	8,530	22.27	77.73	100
2556	2,867	2,339	2,539	6.35	13.88	11.03	1,615	5,791	7,406	21.81	78.19	100
2557	3,037	2,555	2,632	6.67	13.75	10.62	1,990	5,188	7,178	27.73	72.27	100
2558	2,910	2,399	2,625	5.12	8.90	7.23	1,541	3,371	4,913	31.37	68.63	100
2559	2,925	2,422	2,646	6.07	10.66	8.61	1,846	4,032	5,878	31.40	68.60	100
2560	2,946	2,434	2,662	5.48	9.66	7.80	1,685	3,686	5,371	31.37	68.63	100
2561	2,975	2,447	2,684	5.82	10.34	8.31	1,802	3,943	5,744	31.36	68.64	100
2562	3,021	2,492	2,728	4.22	8.03	6.33	1,309	3,077	4,386	29.86	70.14	100
2563	3,011	2,493	2,725	4.74	8.35	6.73	1,480	3,198	4,679	31.64	68.36	100
2564	3,043	2,537	2,765	4.67	7.40	6.17	1,462	2,839	4,301	34.00	66.00	100
2565	3,255	2,708	2,954	3.73	6.96	5.51	1,175	2,671	3,846	30.55	69.45	100
2566	3,302	2,747	2,997	2.27	4.46	3.47	716	1,716	2,432	29.43	70.57	100
2567	3,330	2,786	3,032	3.38	6.07	4.85	1,073	2,334	3,407	31.50	68.50	100
2568	3,345	2,791	3,044	2.01	4.32	3.27	647	1,653	2,300	28.13	71.87	100

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : เส้นความยากจน (Poverty Line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายของปัจเจกบุคคลในการได้มาซึ่งอาหารและสินค้าบริการที่จำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ตารางที่ ก.4 ตัวชี้วัดความยากจนและการกระจายรายได้ ทัวราชอาณาจักร ปี 2551-2568

ตัวชี้วัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
ช่องว่างความยากจน	4.04	3.51	3.24	2.42	2.38	1.95	1.86	1.15	1.41	1.27	1.36	0.97	1.08	0.95	0.78	0.49	0.67	0.47
ความรุนแรงปัญหาความยากจน	1.22	1.06	0.97	0.70	0.70	0.54	0.52	0.31	0.38	0.33	0.36	0.27	0.28	0.24	0.19	0.11	0.15	0.11
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	2,172	2,174	2,285	2,415	2,464	2,539	2,632	2,625	2,646	2,662	2,684	2,728	2,725	2,765	2,954	2,997	3,032	3,044
สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	20.43	17.88	16.37	13.22	12.78	11.03	10.62	7.23	8.61	7.80	8.31	6.33	6.73	6.17	5.51	3.47	4.85	3.27
จำนวนคนจน (ล้านคน)	13.12	11.62	10.80	8.8	8.5	7.4	7.2	4.9	5.9	5.4	5.7	4.4	4.7	4.3	3.8	2.4	3.4	2.3
สัดส่วนครัวเรือนยากจน (ร้อยละ)	18.54	15.81	14.50	11.64	10.86	9.38	9.21	6.12	7.38	6.33	7.16	5.13	5.46	4.70	4.24	2.64	3.70	2.35
จำนวนครัวเรือนยากจน (พันครัวเรือน)	3,620	3,170	3,010	2,486	2,362	2,111	2,097	1,453	1,754	1,538	1,757	1,317	1,375	1,201	1,128	699	1,021	672
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายได้	n.a.	0.490	n.a.	0.484	na.	0.465	na.	0.444	na.	0.451	na.	0.429	na.	0.429	na.	0.419	na.	0.389
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini coefficient) ของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค	0.405	0.398	0.396	0.375	0.394	0.380	0.371	0.359	0.367	0.364	0.364	0.349	0.350	0.350	0.343	0.337	0.335	0.327
ความเหลื่อมล้ำในรายได้กลุ่มรายสุดร้อยละ 20 สุดท้าย ต่อกกลุ่มรายสุดร้อยละ 20 แรก (เท่า)	n.a.	12.30	n.a.	11.81	na.	12.90	na.	10.29	na.	10.14	na.	8.90	na.	8.86	na.	8.21	na.	6.92
ความเหลื่อมล้ำในรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคกลุ่มรายจ่ายมากที่สุดร้อยละ 20 สุดท้าย ต่อกกลุ่มรายจ่ายน้อยสุดร้อยละ 20 แรก (เท่า)	7.41	7.18	7.09	6.26	6.97	6.54	6.29	5.84	6.11	6.06	6.09	5.59	5.70	5.68	5.51	5.28	5.29	5.08
ประชากรทั่วประเทศ (ล้านคน)	64.19	65.03	65.98	66.2	66.7	67.2	67.6	68.0	68.2	68.9	69.1	69.3	69.5	69.7	69.9	70.0	70.2	70.4
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด (พันครัวเรือน)	19,526	20,058	20,764	21,346	21,744	22,503	22,782	23,748	23,762	24,299	24,529	25,656	25,179	25,550	26,628	26,451	27,549	28,548

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

: ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน

: n.a. ไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ : **ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap Ratio)** หมายถึง ช่องว่างระหว่างรายจ่ายของคนที่ยังตกอยู่ใต้เส้นความยากจนกับเส้นความยากจน เพื่อป้องกันคนจนเหล่านี้ มีระดับรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากนักเพียงใดโดยเป็นการหา ค่าเฉลี่ยร้อยละของช่องว่างระหว่างเส้นความยากจนกับรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนของครัวเรือนยากจน คนจนที่มีรายจ่ายต่ำกว่าเส้นความยากจนมากก็จะมีควมยากลำบากมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายใกล้เส้นความยากจน

เส้นความยากจน (Poverty Line) เป็นเครื่องมือสำหรับใช้วัดภาวะความยากจน โดยคำนวณจากต้นทุนหรือมูลค่าในการได้มาซึ่งอาหาร (Food) และสินค้าบริการในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-Food) ที่เป็นสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตขั้นต่ำของปัจเจกบุคคลเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

จำนวนคนจน หมายถึง จำนวนประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคนต่อเดือนต่ำกว่าเส้นความยากจน

ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ (Gini Coefficient) เป็นเครื่องมือในการวัดความไม่เท่าเทียมในรูปของสัดส่วน (Gini Ratio) ซึ่งค่าอยู่ระหว่าง 0 กับ 1 ยิ่งค่าเข้าใกล้ 1 มากเท่าไร แสดงว่าความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ยิ่งมีมากขึ้น โดยคำนวณจากการใช้ค่าของพื้นที่ระหว่าง Lorenz Curve ของการกระจายรายได้กับเส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์เป็นตัวตั้ง และค่าของพื้นที่ใต้เส้นการกระจายรายได้สมบูรณ์ทั้งหมดเป็นตัวหาร

ตารางที่ ก.5 รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือน จำแนกตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ทั่วประเทศ (Decile by Income) ปี 2537-2568

กลุ่มประชากรตามระดับรายได้	2537	2539	2541	2543	2545	2547	2549	2550	2552	2554	2556	2558	2560	2562	2564	2566	2568
รายได้เฉลี่ยของประชากร (บาท/คน/เดือน)																	
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 1 (รายได้น้อยที่สุด)	352	483	563	510	635	787	763	939	1,123	1,246	878	1,468	1,731	1,999	2,093	2,535	3,117
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 2	549	762	881	826	1,015	1,230	1,403	1,610	1,945	2,442	2,749	3,094	3,040	3,290	3,517	3,905	4,553
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 3	720	994	1,154	1,089	1,340	1,603	1,911	2,126	2,543	3,105	3,561	3,902	3,892	4,164	4,428	4,931	5,611
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 4	909	1,256	1,446	1,373	1,691	2,011	2,446	2,697	3,186	3,815	4,395	4,782	4,771	5,078	5,350	5,968	6,697
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 5	1,145	1,565	1,788	1,724	2,109	2,503	3,082	3,376	3,917	4,620	5,373	5,803	5,829	6,145	6,440	7,188	7,921
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 6	1,443	1,959	2,237	2,169	2,644	3,108	3,869	4,224	4,862	5,624	6,545	7,049	7,117	7,511	7,772	8,706	9,428
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 7	1,859	2,525	2,847	2,831	3,387	3,931	4,951	5,371	6,135	6,930	8,103	8,606	8,759	9,247	9,542	10,553	11,281
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 8	2,503	3,406	3,802	3,884	4,544	5,228	6,561	6,968	7,934	8,748	10,331	10,779	11,082	11,521	11,916	13,125	13,772
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 9	3,660	4,935	5,580	5,775	6,495	7,397	9,284	9,741	11,068	12,098	14,020	14,563	14,953	15,223	15,923	17,207	17,956
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 10 (รายได้มากที่สุด)	9,021	11,890	13,250	13,646	15,564	17,247	22,835	23,564	26,673	31,449	32,760	32,377	33,423	31,839	33,767	35,631	35,088
รวม	2,217	2,978	3,356	3,383	3,942	4,505	5,710	6,061	6,939	8,007	8,872	9,242	9,460	9,602	10,075	10,975	11,542

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : รายได้ หมายถึง รายได้ประจำที่ไม่รวมรายรับอื่น ๆ (เช่น เงินทุนการศึกษา มรดก พินัยกรรม ของขวัญ ประกันสุขภาพ ประกันภัยและประกันชีวิต/ประกันสังคม เงินถูกสลาก เงินรางวัล ค่านายหน้าและเงินได้จากการพนัน เป็นต้น)

ตารางที่ ก.6 สัดส่วนคนจน เมื่อวัดรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค จำแนกตามจังหวัด ปี 2551-2567

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.14	1.64	2.01	1.36	1.12	0.98	0.59	0.49	0.57	1.37	0.42	0.77	0.34
	รวม	2.33	2.36	2.25	7.74	1.91	1.14	1.64	2.01	1.36	1.12	0.98	0.59	0.49	0.57	1.37	0.42	0.77	0.34
ภาคกลาง	นครปฐม	6.22	3.93	7.05	6.69	5.16	0.81	0.27	1.64	1.60	1.59	2.81	0.65	0.84	2.86	1.62	0.43	0.73	0.94
	นนทบุรี	0.99	2.15	1.33	1.20	0.78	0.82	0.20	0.61	0.72	0.67	0.19	0.22	0.59	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
	ปทุมธานี	1.54	4.72	0.94	3.64	0.13	0.09	0.11	0.27	0.12	0.00	0.14	0.20	0.45	0.93	0.28	0.38	0.81	0.24
	สมุทรปราการ	4.52	4.19	1.52	1.86	0.93	1.01	1.02	0.39	0.31	0.04	0.06	0.57	0.21	1.15	0.18	0.58	1.16	0.24
	สมุทรสาคร	14.85	7.31	8.98	3.43	5.51	4.62	3.08	1.07	1.98	0.48	3.45	0.75	1.36	4.82	2.58	2.33	2.63	1.89
	ชัยนาท	27.21	18.29	16.69	9.98	20.43	14.47	21.65	18.57	27.24	25.98	26.85	18.14	14.33	13.57	13.76	7.05	8.25	2.97
	พระนครศรีอยุธยา	9.67	7.08	5.57	6.87	3.94	1.54	2.80	2.22	3.35	2.37	7.63	2.12	4.46	1.31	3.19	1.48	2.93	1.96
	ลพบุรี	21.41	20.46	25.38	21.70	13.11	9.35	12.89	8.34	11.11	11.22	16.61	11.02	7.03	3.63	6.03	5.66	6.95	7.25
	สระบุรี	12.25	12.85	13.64	8.27	4.57	5.97	6.07	4.97	3.52	1.64	4.11	1.09	2.38	3.38	1.84	1.08	1.92	1.24
	สิงห์บุรี	22.15	14.72	22.42	9.46	8.83	2.86	6.02	6.07	9.92	10.07	14.72	9.04	7.46	5.20	6.33	4.31	5.41	2.01
	อ่างทอง	28.01	13.34	16.74	14.33	10.77	7.81	13.63	14.03	14.21	16.06	17.03	16.75	14.16	16.15	9.67	6.49	9.45	7.03
	จันทบุรี	13.36	10.35	10.36	11.85	13.74	12.88	8.66	3.42	3.84	5.90	2.74	8.05	6.08	4.25	4.28	2.66	0.92	1.10
	ฉะเชิงเทรา	12.51	9.56	12.58	7.95	3.22	1.83	3.87	2.42	4.88	0.89	2.29	5.40	1.36	0.42	0.64	0.31	1.02	0.10
	ชลบุรี	2.10	1.54	2.07	2.43	0.13	0.14	0.49	0.70	0.05	2.16	0.44	1.05	0.07	0.00	0.00	0.34	1.56	0.22
	ตราด	30.16	24.97	26.57	19.98	19.86	17.90	10.61	10.97	13.77	7.93	7.54	8.94	10.57	5.22	3.78	4.26	2.24	1.78
	นครนายก	23.98	20.25	22.22	12.24	12.01	12.38	9.19	7.50	8.21	4.49	7.54	8.31	2.49	3.25	2.01	0.69	1.43	1.33
	ปราจีนบุรี	11.70	10.41	7.87	14.78	10.06	8.24	5.78	1.68	10.79	6.16	1.98	3.51	3.55	3.01	4.09	1.62	2.63	0.43
	ระยอง	4.54	6.13	3.58	3.62	2.08	2.88	0.36	0.62	2.25	1.63	1.64	0.61	0.37	0.18	0.00	0.00	0.00	0.42
	สระแก้ว	46.25	41.73	40.70	26.91	15.67	14.16	12.98	11.31	16.19	20.13	17.52	20.19	9.37	12.10	14.37	7.97	18.23	12.28
	ราชบุรี	15.99	21.08	18.84	30.10	17.24	15.54	9.82	14.03	8.70	8.30	9.13	10.48	4.51	4.57	3.99	1.43	4.21	3.98
	กาญจนบุรี	19.84	16.37	15.27	32.19	20.21	13.11	18.57	18.79	14.51	11.97	12.43	8.00	9.78	6.27	6.69	7.73	6.37	4.76
	สุพรรณบุรี	28.58	30.48	24.77	26.76	24.57	13.66	12.60	8.83	12.80	9.96	14.61	12.08	11.22	9.00	5.68	7.19	4.79	2.73
	สมุทรสงคราม	12.77	1.64	11.55	6.74	3.05	4.18	2.23	2.57	3.41	3.25	4.34	6.09	6.47	4.63	3.54	3.64	4.42	3.25

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
	เพชรบุรี	24.76	16.92	12.19	8.35	8.30	7.97	2.73	3.04	5.10	4.23	6.04	6.23	3.44	4.51	4.88	4.76	3.25	1.35
	ประจวบคีรีขันธ์	17.65	15.85	25.82	12.84	7.26	9.17	4.21	6.39	10.65	6.22	6.56	3.19	3.73	1.91	4.57	9.57	6.61	3.37
	รวม	12.83	11.18	10.77	10.36	7.12	5.41	4.95	4.30	5.09	4.37	5.07	4.24	3.23	3.01	2.69	2.20	2.80	1.77
ภาคเหนือ	เชียงใหม่	15.50	10.91	9.27	7.85	20.52	22.95	7.58	5.41	7.74	8.74	11.68	7.87	3.48	4.93	6.42	5.30	4.45	4.03
	ลำพูน	15.27	11.25	12.53	9.58	10.31	7.82	9.09	7.74	4.78	3.83	6.20	4.71	3.40	4.77	6.92	0.12	0.74	1.09
	ลำปาง	30.73	32.80	28.17	12.42	16.36	16.96	11.41	10.16	12.46	8.49	19.67	5.69	6.36	7.25	8.78	3.45	7.60	3.36
	อุตรดิตถ์	32.84	34.67	30.69	18.33	24.16	18.54	11.03	8.39	13.23	10.58	14.86	6.28	11.35	10.43	9.31	7.40	7.34	7.89
	แพร่	27.18	25.43	19.44	13.13	18.09	14.97	12.63	9.01	10.17	15.89	11.66	7.81	8.57	9.55	9.33	3.23	5.46	5.31
	น่าน	31.42	25.32	29.16	18.89	21.28	24.23	29.79	22.46	24.30	19.46	18.74	11.37	9.40	4.46	7.84	3.38	7.85	6.93
	พะเยา	31.73	24.60	22.80	11.12	17.03	25.55	17.82	9.74	10.92	12.79	7.55	5.66	16.74	18.01	11.17	2.36	10.63	8.21
	เชียงราย	38.14	28.84	25.39	17.74	25.67	22.92	27.18	17.84	16.06	12.70	10.31	8.92	8.49	6.59	13.09	9.51	11.15	2.89
	แม่ฮ่องสอน	70.39	74.39	70.39	58.85	66.27	69.38	46.42	32.49	39.78	33.62	48.17	25.50	29.78	26.02	25.53	12.71	26.90	25.37
	นครสวรรค์	37.13	25.15	22.10	13.36	17.45	13.27	9.68	2.72	8.47	8.11	6.23	4.69	5.82	5.69	4.47	1.26	1.74	0.33
	อุทัยธานี	34.70	17.48	20.44	24.11	13.66	18.62	10.59	3.58	5.86	7.28	5.93	3.44	12.15	6.35	9.03	3.55	4.09	2.18
	กำแพงเพชร	15.55	15.02	14.72	13.96	14.25	8.52	5.23	4.18	1.91	5.17	5.03	3.19	1.06	2.33	0.68	2.14	0.76	1.86
	ตาก	39.70	37.61	45.87	43.50	36.54	35.33	36.63	24.81	27.23	27.14	30.08	21.48	19.04	13.60	23.09	9.44	12.62	13.03
	สุโขทัย	35.71	25.84	25.75	13.40	9.33	16.36	15.69	7.21	8.97	14.85	14.99	7.74	12.93	14.19	11.98	3.53	9.02	5.16
	พิษณุโลก	26.02	18.92	20.07	13.58	10.74	4.98	9.24	5.14	3.75	4.71	5.28	4.80	1.25	0.65	0.87	1.73	1.97	2.83
	พิจิตร	13.62	9.07	5.51	6.82	3.88	1.21	1.16	2.24	1.73	2.95	1.30	0.86	1.15	1.42	1.19	0.79	0.57	0.42
	เพชรบูรณ์	35.60	27.70	29.36	23.25	11.04	10.82	4.41	4.17	3.56	5.60	5.23	5.86	2.80	5.28	3.56	2.80	1.43	1.06
	รวม	29.05	23.38	22.33	16.09	18.19	17.53	13.58	9.01	10.12	10.34	11.35	7.32	6.98	6.80	7.77	4.26	5.70	4.18
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	นครราชสีมา	23.63	16.44	22.20	14.64	16.11	17.53	17.36	11.48	8.87	13.32	13.13	13.69	21.21	20.60	10.16	7.21	5.65	7.84
	บุรีรัมย์	42.84	47.18	32.82	33.67	31.92	26.03	39.20	23.02	24.19	20.31	20.82	15.26	14.89	7.37	6.83	2.40	2.15	2.61
	สุรินทร์	32.79	25.52	17.03	25.90	18.06	10.58	14.44	9.82	9.11	13.85	13.08	7.09	13.87	5.83	10.25	5.37	7.22	7.37
	ศรีสะเกษ	54.87	58.73	55.79	35.89	36.60	19.61	13.48	2.99	10.93	8.48	16.96	6.57	16.29	17.88	15.76	3.93	13.49	15.50
	อุบลราชธานี	26.83	20.04	21.47	7.39	11.08	25.31	13.36	11.59	14.12	10.85	7.10	12.38	12.17	15.72	9.38	8.72	21.60	9.76
	ยโสธร	27.07	35.70	26.21	32.45	23.02	21.22	14.31	17.29	15.64	13.90	12.79	8.24	7.06	3.33	1.81	0.51	1.16	0.40

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
	ชัยภูมิ	39.63	35.88	26.88	23.74	16.52	15.70	9.35	5.64	5.56	3.20	5.58	2.99	4.02	2.99	0.95	1.96	2.71	1.06
	อำนาจเจริญ	29.86	21.89	19.06	14.80	21.54	16.85	16.67	13.49	24.11	13.34	19.18	4.00	14.90	5.34	3.48	2.67	2.76	2.93
	บึงกาฬ					3.68	3.19	3.83	1.92	8.22	4.81	7.37	0.99	4.63	1.84	1.58	0.42	3.04	1.34
	หนองบัวลำภู	22.39	24.77	19.58	13.95	29.72	25.22	16.40	9.57	10.34	10.75	17.06	11.95	9.29	17.59	17.88	9.46	11.55	3.44
	ขอนแก่น	14.00	15.88	16.26	9.31	10.85	7.69	12.88	5.28	10.58	1.83	4.85	2.93	0.64	0.50	1.47	0.00	1.49	0.00
	อุดรธานี	23.32	19.72	8.12	11.00	10.21	7.17	9.44	4.66	12.19	8.29	8.98	3.67	9.49	9.38	6.14	3.70	3.49	1.06
	เลย	27.87	31.39	25.83	14.16	9.87	6.92	10.19	9.78	3.95	3.58	0.19	4.42	0.21	0.59	0.53	0.42	0.80	0.18
	หนองคาย	23.73	13.36	14.90	7.99	9.10	8.90	6.48	4.30	3.77	3.44	3.28	1.84	3.31	5.61	3.80	1.15	4.01	1.05
	มหาสารคาม	33.98	30.60	22.45	12.36	21.05	17.71	18.07	10.35	15.62	12.78	10.34	3.55	3.62	2.11	5.31	0.31	1.12	0.13
	ร้อยเอ็ด	31.86	22.34	20.55	9.42	9.71	10.78	8.69	2.68	4.22	5.67	6.30	2.12	7.20	5.29	3.42	2.44	1.62	1.16
	กาฬสินธุ์	57.00	51.18	51.64	28.55	40.39	30.92	42.47	18.17	32.02	33.10	28.12	19.33	22.37	23.10	16.42	6.89	6.06	3.47
	สกลนคร	28.18	22.29	28.90	24.41	34.45	20.81	24.33	17.78	11.46	6.19	8.52	8.35	6.92	6.27	6.94	3.58	7.89	2.88
	นครพนม	40.82	37.06	46.41	32.11	35.76	32.26	25.23	16.64	30.78	30.20	17.36	13.70	19.39	12.36	9.87	5.17	8.34	4.74
	มุกดาหาร	26.91	21.16	17.90	9.97	28.77	27.46	23.25	10.39	19.09	13.60	11.29	9.54	7.35	2.70	9.78	3.92	7.37	1.75
	รวม	31.19	27.71	25.26	18.11	19.77	17.32	17.19	10.27	12.90	11.22	11.29	8.35	10.99	9.79	7.40	4.04	6.33	4.23
ภาคใต้	นครศรีธรรมราช	14.86	10.36	10.67	11.24	10.87	9.90	11.52	11.89	8.08	14.07	12.37	12.76	9.69	12.83	10.29	8.01	9.03	4.50
	กระบี่	21.33	8.33	13.34	5.32	9.63	8.46	4.71	3.12	6.35	5.03	4.52	5.69	2.46	7.81	3.24	3.06	5.90	5.66
	พังงา	2.05	6.11	1.40	4.61	6.76	2.49	2.17	8.10	4.59	3.01	3.68	2.05	1.01	4.50	7.80	3.21	1.45	1.23
	ภูเก็ต	0.09	0.00	0.60	5.79	1.33	0.00	0.66	0.54	0.70	0.10	2.09	0.41	0.00	0.50	1.30	0.00	0.25	0.00
	สุราษฎร์ธานี	3.33	5.40	3.84	4.14	1.05	1.43	2.89	1.99	1.01	2.65	4.94	4.61	3.03	3.07	3.03	2.92	1.66	1.10
	ระนอง	16.55	12.32	14.48	9.20	15.15	9.72	14.77	10.86	16.80	16.08	20.00	15.60	20.00	16.90	14.02	10.57	10.86	11.64
	ชุมพร	17.07	7.54	3.64	2.96	3.57	2.11	4.65	6.00	5.29	3.71	3.69	2.25	6.20	4.14	2.40	1.50	3.34	5.12
	สงขลา	7.79	8.22	8.20	3.17	4.25	1.35	6.43	2.18	8.39	3.09	7.28	6.06	7.44	5.90	4.57	1.67	5.10	2.18
	สตูล	10.75	17.81	10.93	11.48	3.04	5.22	6.88	7.74	5.82	10.23	11.95	14.83	7.17	9.88	9.30	10.49	11.42	10.22
	ตรัง	10.66	13.31	15.67	8.23	11.78	9.29	10.73	7.93	17.03	11.99	14.99	9.46	14.22	11.38	12.89	8.08	10.11	9.09
	พัทลุง	19.63	19.38	10.73	8.42	16.92	14.60	17.44	12.95	13.86	18.25	22.73	18.61	16.12	14.23	13.36	9.19	14.03	9.49
	ปัตตานี	51.07	49.65	54.26	33.39	46.16	37.15	38.99	35.16	35.99	34.31	32.81	29.68	43.50	30.43	23.80	23.20	25.31	21.21

ภาค	จังหวัด	2551	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
	ยะลา	29.45	38.66	22.63	13.38	21.66	22.29	32.24	20.98	21.03	12.94	21.48	14.03	17.41	19.24	16.89	9.04	25.54	18.05
	นราธิวาส	40.13	54.94	35.24	24.73	42.47	35.46	45.10	19.54	37.32	33.98	25.95	25.54	24.23	18.60	19.41	18.38	21.20	10.53
	รวม	16.77	17.03	14.24	10.12	13.10	10.67	13.73	9.86	12.35	11.60	12.72	11.14	11.77	10.75	9.41	7.18	9.55	6.57
ทั่วประเทศ		20.43	17.88	16.37	13.22	12.78	11.03	10.62	7.23	8.61	7.80	8.31	6.33	6.73	6.17	5.51	3.47	4.85	3.27

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ ก.7 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate) ในระดับมัธยมปลาย (รวม ปวช.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by Expenditure) ปี 2552-2568

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 1 (รายจ่ายน้อยที่สุด)	38.33	37.58	35.53	33.16	35.52	37.34	38.06	38.36	40.46	39.01	40.44	42.89	50.32	48.65	44.91	45.31	47.66
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 2	44.05	43.70	48.67	40.44	50.48	45.61	48.86	50.21	43.93	45.60	53.17	48.27	56.33	55.05	52.13	56.40	56.40
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 3	53.96	54.30	46.68	44.87	54.18	49.00	50.56	51.59	53.93	54.39	52.31	56.39	63.52	58.21	59.74	63.69	61.70
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 4	51.44	55.14	47.26	56.56	57.72	57.12	58.41	58.79	55.43	55.49	54.43	64.92	59.22	62.59	57.53	56.26	57.60
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 5	58.46	56.05	57.32	52.40	55.53	49.80	58.11	58.63	63.13	57.26	61.90	60.40	61.71	68.14	67.01	62.72	61.23
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 6	59.86	56.75	62.59	57.05	61.46	61.01	59.93	59.90	57.70	62.56	70.17	64.24	67.26	66.12	68.95	70.27	67.06
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 7	61.44	63.44	60.77	58.41	62.72	60.08	62.71	63.67	62.15	62.08	68.46	66.44	70.35	68.82	74.99	68.67	70.87
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 8	70.43	66.40	67.03	67.92	62.67	63.74	64.53	64.68	62.67	67.32	62.06	67.95	70.39	73.52	70.04	75.94	68.88
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 9	70.58	74.27	69.50	70.44	68.01	74.90	74.00	71.58	73.88	75.78	72.86	73.51	79.03	77.45	77.75	76.65	76.71
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 10 (รายจ่ายมากที่สุด)	72.70	72.64	76.22	71.47	75.61	84.76	69.49	77.15	76.20	80.15	76.92	76.74	79.18	84.93	83.19	75.26	77.05
รวม	57.49	57.58	55.96	54.56	57.47	56.74	57.27	58.18	57.11	58.01	59.51	60.26	63.58	63.75	63.27	63.02	62.10

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ ก.8 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Rate) ในระดับปริญญาตรี (รวม ปวส.) จำแนกกลุ่มประชากรตามระดับรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค (Decile by Expenditure) ปี 2552-2568

กลุ่มประชากรตามระดับรายจ่าย	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558	2559	2560	2561	2562	2563	2564	2565	2566	2567	2568
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 1 (รายจ่ายน้อยที่สุด)	1.37	2.62	2.69	4.11	3.74	3.74	3.49	4.22	3.55	4.37	5.00	7.91	10.79	7.87	5.85	6.91	6.51
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 2	5.43	9.16	6.72	6.02	6.62	6.42	6.81	10.37	10.13	11.03	10.55	9.93	16.09	12.36	12.02	10.32	11.32
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 3	6.27	10.09	8.20	8.36	10.82	6.90	9.72	13.37	14.24	8.56	9.10	10.90	16.23	17.33	14.39	15.21	12.91
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 4	12.33	11.82	15.52	13.67	10.37	7.89	11.79	15.40	15.78	16.50	17.43	17.28	19.16	21.95	15.27	19.23	17.08
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 5	15.10	18.36	15.38	13.52	16.14	15.35	17.31	18.43	18.33	17.25	19.76	21.21	26.09	25.61	20.19	24.33	20.61
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 6	21.11	16.74	21.09	20.91	20.31	19.85	23.61	22.08	24.33	23.65	23.15	20.62	26.89	30.35	24.59	30.74	31.94
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 7	25.72	25.39	25.39	29.63	28.91	28.34	27.74	27.46	27.10	21.27	29.61	31.11	33.20	25.82	30.98	26.38	32.86
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 8	30.54	27.65	32.28	41.20	40.35	36.57	33.43	34.65	36.65	34.27	36.72	35.80	34.95	42.14	43.48	47.75	40.78
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 9	43.15	44.46	43.00	50.03	49.28	51.19	44.49	50.22	50.65	45.46	50.56	53.68	50.74	51.53	61.91	58.57	64.44
กลุ่มร้อยละ 10 ที่ 10 (รายจ่ายมากที่สุด)	60.74	56.33	45.24	65.25	67.48	60.15	61.23	64.67	65.43	62.02	65.68	65.70	64.38	71.27	67.43	78.99	75.65
รวม	23.95	23.14	21.94	26.77	27.98	24.68	24.06	26.87	27.61	25.68	26.55	26.93	29.05	30.41	31.08	33.07	33.07

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

ตารางที่ ก.9 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2568 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการจำแนก	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568
ขนาดโรงเรียน								
เล็ก	43.65	42.68	26.99	27.94	23.00	23.11	31.29	31.40
กลาง	45.20	44.05	27.89	29.53	23.74	24.09	31.94	32.18
ใหญ่	48.32	46.64	29.73	30.96	25.08	25.15	33.53	33.09
ใหญ่พิเศษ	54.77	52.70	36.01	37.27	31.38	31.26	37.87	36.78
ที่ตั้ง								
ในเมือง	41.86	51.10	28.04	36.73	23.34	30.50	31.20	36.03
นอกเมือง	35.46	45.68	26.40	30.11	21.25	24.78	28.33	32.81
ภูมิภาค								
กรุงเทพมหานคร	55.51	51.68	40.41	40.60	32.67	31.59	38.26	36.58
กลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	49.28	48.46	31.02	33.86	26.20	26.35	33.97	33.95
ตะวันออก	51.19	49.62	32.37	33.38	26.89	27.01	35.12	34.41
เหนือ	50.90	48.46	31.35	32.24	27.60	27.25	35.35	34.48
ตะวันออกเฉียงเหนือ	46.68	45.66	29.11	30.17	25.43	25.53	33.33	33.09
ใต้	48.00	46.24	29.91	31.29	26.15	26.32	33.73	33.37
ตะวันตก	48.52	48.08	29.84	32.00	25.85	27.32	33.63	33.96
ระดับประเทศ	48.93	47.60	30.93	32.46	26.53	26.81	34.22	33.95

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ ก.10 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2568 จำแนกตามขนาดโรงเรียน ที่ตั้ง และภูมิภาค

รูปแบบการจำแนก	ภาษาไทย		สังคมศึกษา		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568	คะแนนเฉลี่ย ปี 2567	คะแนนเฉลี่ย ปี 2568
ขนาดโรงเรียน										
เล็ก	37.55	35.77	34.46	34.15	25.13	23.26	19.18	18.92	28.35	30.68
กลาง	39.44	37.86	34.44	35.91	27.25	26.45	20.28	19.99	28.17	31.68
ใหญ่	41.61	39.84	35.01	36.63	28.90	28.24	20.38	19.85	28.27	31.36
ใหญ่พิเศษ	46.09	43.99	37.87	38.93	36.22	36.98	24.75	23.42	30.36	33.18
ที่ตั้ง										
ในเมือง	34.80	43.21	31.04	38.65	25.73	37.18	17.88	24.00	25.31	33.35
นอกเมือง	30.46	39.25	28.71	36.35	23.31	27.59	16.26	19.89	24.91	31.50
ภูมิภาค										
กรุงเทพมหานคร	45.91	44.74	38.04	39.50	39.49	43.14	26.44	25.15	30.59	33.32
กลาง (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร)	42.22	40.63	35.66	36.42	31.05	32.63	21.94	21.17	29.17	31.64
ตะวันออก	43.71	41.61	36.75	37.21	32.43	32.12	22.74	21.07	29.73	31.78
เหนือ	44.22	40.97	36.88	37.56	31.09	30.11	22.53	21.35	29.41	32.62
ตะวันออกเฉียงเหนือ	41.34	39.59	35.20	36.61	28.76	27.74	20.81	20.38	28.65	31.98
ใต้	41.17	38.89	35.38	36.32	30.41	28.91	21.20	20.43	28.33	31.33
ตะวันตก	42.31	41.44	35.49	37.48	29.69	30.89	21.82	21.53	28.91	31.78
ระดับประเทศ	42.21	40.32	35.77	36.96	30.61	30.15	21.76	21.00	28.95	31.99

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ ก.11 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี 2568 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนนเฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	424,789	40.91	424,362	27.66	423,667	21.98	424,650	30.51
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	73,833	49.60	73,468	34.88	73,612	28.34	73,505	35.41
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา	4,352	45.53	4,363	30.72	4,345	24.89	4,365	32.73
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	3,321	48.25	3,322	30.58	3,317	23.84	3,322	31.97
สำนักงานการศึกษาเมืองพัทยา	1,063	36.06	1,063	27.32	1,063	22.02	1,063	28.93
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	31,691	46.12	31,657	28.75	31,613	22.44	31,668	30.74
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร	8,661	32.45	8,659	26.49	8,648	21.01	8,659	28.71
สถาบันพลศึกษา	503	44.20	504	26.94	504	27.21	503	35.75
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ปวช.)	461	40.91	461	27.66	460	21.98	461	30.51
สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	3,571	49.60	3,573	34.88	3,551	28.34	3,575	35.41
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน	129	45.53	129	30.72	129	24.89	129	32.73
รวมทุกสังกัด	552,374	47.60	551,561	32.46	550,909	26.81	551,900	33.95

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ตารางที่ ก.12 คะแนนเฉลี่ยการสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปี 2568 จำแนกตามสังกัด

สังกัด	ภาษาไทย		สังคมศึกษา		ภาษาอังกฤษ		คณิตศาสตร์		วิทยาศาสตร์	
	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย	ผู้เข้าสอบ (N)	คะแนน เฉลี่ย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	185,794	40.97	181,045	37.30	182,153	30.27	184,363	21.15	182,371	32.16
สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน	24,066	36.33	23,206	34.49	23,442	30.09	23,401	19.73	23,617	30.30
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา	734	55.27	666	45.96	690	66.66	739	44.53	682	42.95
ในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ	13	72.68	13	59.81	13	93.00	13	84.52	13	75.94
สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ	2,358	36.86	2,358	37.70	2,357	25.32	2,355	18.79	2,358	33.24
สำนักการศึกษาเมืองพัทยา	134	46.88	130	39.10	130	39.10	134	27.97	132	36.80
กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	12,592	39.31	12,340	36.67	12,380	27.94	12,474	20.51	12,389	32.34
สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร	1,184	42.11	1,186	37.40	1,186	35.12	1,175	20.26	1,186	32.47
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย	61	62.94	61	53.58	61	80.37	61	71.25	61	46.77
สถาบันพลศึกษา	381	30.26	373	29.25	373	22.11	381	16.93	373	26.80
สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	1,923	32.14	1,925	32.31	1,924	21.56	1,909	17.76	1,925	28.43
รวมทุกสังกัด	229,240	40.32	223,303	36.96	224,709	30.15	227,005	21.00	225,107	31.99

ที่มา : สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ

ข้อมูลการกระจายรายได้

ตารางที่ ก.13 ข้อมูลการกระจายรายได้หรือความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

ปี พ.ศ.	เป้าหมายการกระจายรายได้	สัดส่วนรายได้ของประชากร ตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Quintile by Income) (หน่วย : ร้อยละ)						ความเหลื่อมล้ำ กลุ่ม 5 / กลุ่ม 1 (เท่า)
		กลุ่ม 1 จนสุด	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5 รวยสุด	รวม	
	แผนฯ 1 ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2507-2509)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 2 (พ.ศ. 2510-2514)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 3 (พ.ศ. 2515-2519)							
	พยายามลดความเหลื่อมล้ำในระดับรายได้และความแตกต่าง ในระดับความเป็นอยู่ของประชากรในชนบท							
	แผนฯ 4 (พ.ศ. 2520-2524)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 5 (พ.ศ. 2525-2529)							
	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้							
	แผนฯ 6 (พ.ศ. 2530-2534)							
2531	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้	4.58	8.05	12.38	20.62	54.37	100.00	11.88
2533		4.29	7.54	11.70	19.50	56.97	100.00	13.28
	แผนฯ 7 (พ.ศ. 2535-2539)							
2535	ลดความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มคนในประเทศ	3.96	7.06	11.11	18.90	58.98	100.00	14.90
2537	โดยใช้นโยบายและมาตรการยกระดับรายได้ของ	4.07	7.35	11.67	19.68	57.23	100.00	14.07
2539	กลุ่มผู้มีรายได้น้อยโดยเฉพาะในชนบทเป็นกรณีพิเศษ	4.18	7.55	11.83	19.91	56.53	100.00	13.52
	แผนฯ 8 (พ.ศ. 2540-2544)							
2541	ลดช่องว่างการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มผู้มีรายได้	4.30	7.75	12.00	19.82	56.13	100.00	13.06
2543	สูงสุดและต่ำสุด โดยเน้นกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลาง ลงมาถึงผู้มีรายได้น้อยให้มีสัดส่วนรายได้เพิ่มขึ้น อย่างน้อยเป็นร้อยละ 50 ของรายได้ประชาชาติ เมื่อสิ้น แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8	3.95	7.28	11.51	19.85	57.42	100.00	14.54
	แผนฯ 9 (พ.ศ. 2545-2549)							
2545	ไม่มีเป้าหมายการกระจายรายได้	4.18	7.69	12.06	20.11	55.95	100.00	13.06
2547		4.48	8.02	12.46	20.33	54.71	100.00	12.22
2549		3.79	7.63	12.17	20.16	56.25	100.00	14.83
	แผนฯ 10 (พ.ศ. 2550-2554)							
2550	รายได้ของกลุ่มที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 20 แรกมีสัดส่วน	4.21	7.96	12.53	20.35	54.95	100.00	13.06
2552	ไม่เกิน 10 เท่าของรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุดร้อยละ 20	4.42	8.26	12.65	20.28	54.39	100.00	12.30
2554	ภายในปี 2554	4.61	8.64	12.79	19.58	54.38	100.00	11.81
	แผนฯ 11 (พ.ศ. 2555-2559)							
2556	ลดช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มคนและพื้นที่ต่าง ๆ ตัวชี้วัด	4.09	8.97	13.43	20.78	52.73	100.00	12.90
2558	- สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร	4.94	9.40	13.90	20.97	50.79	100.00	10.29
2560	- สัดส่วนรายได้ระหว่างพื้นที่ ลดสัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากร	5.04	9.16	13.69	20.98	51.14	100.00	10.14

ปี พ.ศ.	เป้าหมายการกระจายรายได้	สัดส่วนรายได้ของประชากร ตามกลุ่มประชากรตามระดับรายได้ (Quintile by Income) (หน่วย : ร้อยละ)						ความเหลื่อมล้ำ กลุ่ม 5 / กลุ่ม 1 (เท่า)
		กลุ่ม 1 จนสุด	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	กลุ่ม 4	กลุ่ม 5 รวยสุด	รวม	
	แผนฯ 12 (พ.ศ. 2560-2564)							
2562	ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง	5.51	9.63	14.23	21.63	49.01	100.00	8.90
2564		5.57	9.71	14.11	21.30	49.32	100.00	8.86
	แผนฯ 13 (พ.ศ. 2566-2570)							
2566	มุ่งลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมเชิงรายได้	5.87	9.93	14.48	21.58	48.14	100.00	8.21
2568		6.65	10.66	15.03	21.71	45.95	100.00	6.92

ที่มา : แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 13, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

: ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมวลผลโดย สศช.

หมายเหตุ : ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไป มีการบันทึกข้อมูลรายได้ติดลบหรือขาดทุน

ภาคผนวก ข

วิธีการจัดทำเส้นความยากจน
(POVERTY LINE)

ภาคผนวก ข วิธีการจัดทำเส้นความยากจน (Poverty Line)

การศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นเรื่องความยากจนในประเทศไทย เริ่มได้รับความสนใจในวงวิชาการ ตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา โดยงานศึกษาที่ได้รับการกล่าวถึงและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ งานศึกษาของ เอื้อย มีสุข ที่ทำร่วมกับธนาคารโลก โดยเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการพัฒนาตัวชี้วัดความยากจน และเป็นเครื่องมือในการหาขนาดของคนจนอย่างเป็นรูปธรรม แม้ว่าในระยะหลังวิธีการศึกษาดังกล่าวจะได้รับคำวิจารณ์ว่ายังมีข้อบกพร่องอยู่หลายจุด แต่การพัฒนาตัวชี้วัดในระยะต่อมาก็ยังคงยึดหลักการและแนวคิดของธนาคารโลกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นการมีรายได้ที่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการบริโภคอาหารที่จำเป็นต่อการมีชีวิตรอดต่อมาผู้เสนอแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ คือ ศ.ดร.เมธี ครองแก้ว และ Prof. Nanak Kakwani ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชื่อเดิมในขณะนั้น) จึงได้พัฒนาการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ ด้วยการเพิ่มเติมเทคนิคการคำนวณที่ละเอียดรอบคอบมากขึ้น จนกระทั่งในปี 2545 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ชื่อเดิม) ภายใต้การให้คำปรึกษาของ Prof. Nanak Kakwani จึงได้มีการปรับปรุงแนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนแนวใหม่ โดยเป็นการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหารออกจากกันอย่างชัดเจน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประหยัดจากขนาดของภายในครัวเรือน ซึ่งวิธีการคำนวณเส้นความยากจนดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้อย่างเป็นทางการจนถึงปัจจุบัน¹

1. แนวคิดและเทคนิควิธีการจัดทำเส้นความยากจนใหม่²

การจัดทำเส้นความยากจนเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาและจำแนกคนที่จนกับคนที่ไม่จนออกจากกันจะอาศัยแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค (Utility Theory) โดยเส้นความยากจนจะสะท้อนมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (Minimum Standard of Living) ของสังคม สมมติให้มาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำเท่ากับระดับอรรถประโยชน์ขั้นต่ำ คือ u^* คนที่มีอรรถประโยชน์ต่ำกว่า u^* จึงเป็นคนจน และความต้องการแคลอรีของแต่ละบุคคลจะขึ้นอยู่กับอายุและเพศเป็นหลัก ส่งผลให้ความต้องการอาหารของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน นอกจากนี้ ความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารยังขึ้นอยู่กับพื้นที่ (ภาคและเขต) ที่อาศัยอยู่ ทำให้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (Utility Function) แตกต่างกัน

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (1)$$

โดยที่ q_f และ q_n หมายถึงปริมาณอาหารและสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหารที่บริโภค

r หมายถึง ความต้องการสารอาหาร (แคลอรี) ของแต่ละบุคคล

n หมายถึง ความต้องการสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร

สมมติว่า p_f และ p_n คือ ราคาของอาหารและสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร เราสามารถ Maximize Utility Function โดย

¹ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2556). *โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจนและการกระจายรายได้*.

² เรื่องเดียวกัน.

$$u = u \left[\frac{q_f}{r}, \frac{q_n}{n} \right] \quad (2)$$

ในขณะที่ยังงบประมาณจำกัด จะได้

$$p_f \cdot q_f + p_n \cdot q_n \leq x \quad (3)$$

เมื่อ x หมายถึงรายจ่ายหรือรายได้รวม ซึ่งผู้บริโภคนสามารถใช้จ่ายใช้สอยได้

เมื่อ Maximization จะได้ Food and Non-Food Demand Functions

$$q_f = r \cdot g_f(x, rp_f, np_n) \quad (4)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(x, rp_f, np_n) \quad (5)$$

สมการข้างต้น คือ Marshallian Demand Functions ถ้าแทนค่า (4) และ (5) ใน (3) จะได้ Cost Function

$$x = e(u, rp_f, np_n) \quad (6)$$

คือ ต้นทุนต่ำสุดที่บุคคลใช้เพื่อให้ได้รับอรรถประโยชน์ u

แทนสมการ (6) ใน สมการ (4) และ (5) จะได้ Hicksian Food and Non-Food Demand Equations (Hicks 1957):

$$q_f = r \cdot g_f(u, rp_f, np_n) \quad (7)$$

และ

$$q_n = n \cdot g_n(u, rp_f, np_n) \quad (8)$$

แทนค่า $u = u^*$ ในสมการ (7) และ (8) จะได้เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$$F = p_f q_f = r \cdot p_f g_f(u^*, rp_f, np_n) \quad (9)$$

และ

$$NF = p_n q_n = n \cdot p_n g_n(u^*, rp_f, np_n) \quad (10)$$

สมการ (9) และ (10) คือ เส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร ณ จุดที่แต่ละบุคคลได้รับอรรถประโยชน์ที่ระดับ u^* ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีเส้นความยากจนที่แตกต่างกัน

ขึ้นอยู่กับความต้องการแคลอรีและความต้องการบริโภคสินค้าในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร เส้นความยากจนรวม คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

จากสมการ (9) และ (10) ถ้าเรารู้ u^* เราสามารถหาเส้นความยากจนด้านอาหารและเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารได้ ซึ่งทั้งสองเส้นมีลักษณะ Consistent แต่ปัญหาคือเราจะกำหนด u^* ได้อย่างไร

สมมติว่า c คือ สูตรแปลงปริมาณอาหาร (q_f) เป็นปริมาณแคลอรี ดังนั้น $c \cdot q_f$ คือ แคลอรีที่ได้รับจากตะกร้าอาหาร q_f ซึ่งจะเท่ากับความต้องการแคลอรี (r) จากสมการ (9) จะได้

$$c \cdot g_f(u^*, rp_f, np_n) = 1 \quad (11)$$

กำหนดให้ r, p_f, n, p_n คงที่ ดังนั้น

$$F = p_f q_f = rp_f g_f(u^*) \quad (12)$$

เนื่องจากเส้นความยากจนด้านอาหารสามารถเขียนให้อยู่ในรูปของความต้องการแคลอรีและ Calorie Cost (ซึ่งก็คือค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหาร 1 แคลอรี) ดังนั้น สมการ (12) สามารถเขียนใหม่ได้ดังนี้

$$c \text{ cost} = p_f g_f(u^*) \quad (13)$$

หมายความว่า Calorie Cost ขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย คือ ราคาอาหาร และอรรถประโยชน์ (u^*) หมายถึง ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (Real Calorie Cost) หลังจากปรับราคาจะเท่ากับ

$$c \text{ cost}^* = g_f(u^*) \quad (14)$$

เนื่องจาก $g_f(u^*)$ เป็น Monotonically Increasing Function ของ u^* มีนัยว่าสมการ (14) เป็น Monotonically Increasing Function ของ u^* ซึ่งตรงกับ Lemma 1 (Lemma 1: ถ้าคนสองคน มีต้นทุนอาหารที่แท้จริงเท่ากัน ณ จุดที่ทั้งคู่ได้รับสารอาหารที่เหมาะสม หมายความว่าทั้งคู่ได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน) หมายความว่า เราสามารถกำหนดมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ u^* โดยใช้ต้นทุนอาหารที่แท้จริง (Real Calorie Cost) ซึ่งต้นทุนอาหารที่แท้จริงคำนวณได้จากผู้ที่มีรายจ่ายต่ำสุดร้อยละ 20 (Bottom Quintile: Quintile 1)

1.1 เส้นความยากจนด้านอาหาร

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารควรมีการปรับปรุงทุก 10 ปี เพื่อให้สามารถสะท้อนแบบแผนการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคจะมีผลต่อการคำนวณดัชนีราคาสินค้ารายพื้นที่ (Spatial Price Indices: SPI) และต้นทุนสารอาหาร โดยในส่วนของ การกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทยนั้น กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันกำหนดความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของคนไทย และพบว่า แนวโน้มคนไทยมีความต้องการแคลอรีน้อยลง แต่ต้องการโปรตีนมากขึ้น ซึ่งข้อมูลความต้องการสารอาหารขั้นต่ำดังกล่าวจะกลายเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

ทั้งนี้ การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหารจะอาศัยทฤษฎีการบริโภคตามที่ได้พิสูจน์มาแล้วข้างต้นว่า ควรเป็นรูปแบบการบริโภคที่ทุกคนได้รับอรรถประโยชน์เท่ากัน ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ในภูมิภาคใด หรืออยู่ในเขตเมืองหรือชนบท

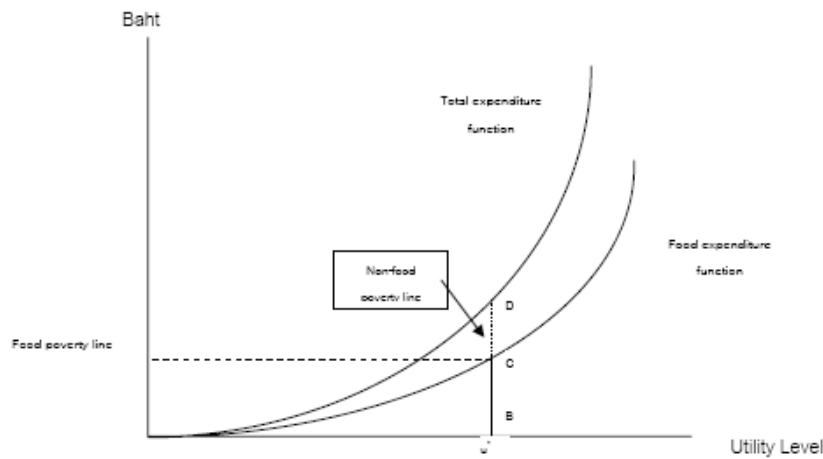
นอกจากนี้ ทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่า อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคได้รับเป็น Monotonic Increasing Function ของต้นทุนสารอาหาร ดังนั้นคนที่มียุรูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกันย่อมมีต้นทุนสารอาหารที่ต่างกัน (หมายถึงผู้ที่บริโภคอาหารราคาแพงย่อมต้องจ่ายเงินมากกว่า) ดังนั้น การกำหนดต้นทุนสารอาหารจะทำให้เราสามารถกำหนดระดับอรรถประโยชน์สำหรับรูปแบบการบริโภคที่แตกต่างกันได้ โดยได้รับอรรถประโยชน์เท่ากันถึงแม้จะอยู่คนละพื้นที่และมีรูปแบบการบริโภคแตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ เส้นความยากจนด้านอาหาร จึงถูกกำหนดโดยต้นทุนสารอาหารและต้นทุนโปรตีน (Calorie Cost and Protein Cost) ของประชากรร้อยละ 10 ที่จนที่สุด โดยที่ต้นทุนสารอาหารนี้คำนวณโดยใช้ราคาในแต่ละภูมิภาคและเขตการปกครองของอาหารแต่ละรายการ ก่อนที่จะถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนประชากรเพื่อคำนวณหาต้นทุนเฉลี่ยระดับประเทศและใช้ดัชนีราคาอาหารรายพื้นที่ (SPI) เป็นตัวปรับความแตกต่างของพื้นที่ (ภาค/เขตการปกครอง) อีกครั้ง

1.2 เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

แนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารตามแผนภาพด้านล่าง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์กับค่าใช้จ่ายด้านอาหาร และค่าใช้จ่ายรวม โดยเมื่อกำหนดเส้นความยากจนด้านอาหาร (จุด C บนเส้นค่าใช้จ่ายด้านอาหาร) บุคคลจะได้อรรถประโยชน์เท่ากับ u^* ที่จุด B อรรถประโยชน์ที่จุดนี้ เราสามารถคำนวณหาค่าใช้จ่ายรวมได้ (จุด D) ซึ่งสะท้อนถึงเส้นความยากจนรวม (BD) ที่มีความคงเส้นคงวา ระหว่างเส้นความยากจนด้านอาหาร (BC) และเส้นความยากจนหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร (CD)

แผนภาพ ข.1 แนวคิดในการคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

ในการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ มีขั้นตอนในการคำนวณ ดังนี้ (1) คำนวณหา Food Welfare เท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหารเส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า Food Welfare มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร (2) เลือกครัวเรือนที่มีค่า Food Welfare อยู่ระหว่าง 90 - 110 และ (3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่มี Food Welfare อยู่ระหว่าง 90 - 110 จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

โดยแบ่งกลุ่มหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารขั้นพื้นฐาน สามารถจำแนกออกเป็น 9 กลุ่ม ดังนี้ (1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย (2) ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน (3) ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน (4) ค่าเสื้อผ้า (5) ค่ารองเท้า (6) ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล (7) ค่ารักษาพยาบาล (8) ค่าเดินทางและการสื่อสาร และ (9) ค่าใช้จ่ายการศึกษา

1.3 การประหยัดจากขนาด (Economy of Scale)

การอาศัยอยู่ร่วมกันในครัวเรือนจะส่งผลให้เกิดการประหยัดจากขนาด โดยค่าใช้จ่ายบางรายการที่สามารถใช้ร่วมกันได้โดยไม่ทำให้เกิดภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นมาก เช่น ค่าแสงสว่าง การอยู่คนเดียวหรืออยู่สองคนอาจมีค่าใช้จ่ายเท่า ๆ กันได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม อาจมีค่าใช้จ่ายบางรายการที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น หรือใช้ร่วมกันได้น้อย เช่น ค่าเสื้อผ้าและรองเท้า เป็นต้น แต่ถ้าวเราสามารถยอมให้ค่าใช้จ่ายบางหมวดสามารถใช้ร่วมกันได้ จะทำให้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารจะเป็นผลรวมของ

$$MNFPL = \sum_{n=1}^9 MNFPL_j$$

เมื่อ $MNFPL_j$ คือ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของสินค้าที่ไม่ใช่อาหารหมวด j โดยที่ j หมายถึง สินค้าหมวด 1 - 9 (ตามที่กล่าวข้างต้น) กำหนดขนาดของการประหยัดจากขนาดให้แต่ละหมวดสินค้า (Economy of Scale Parameter)

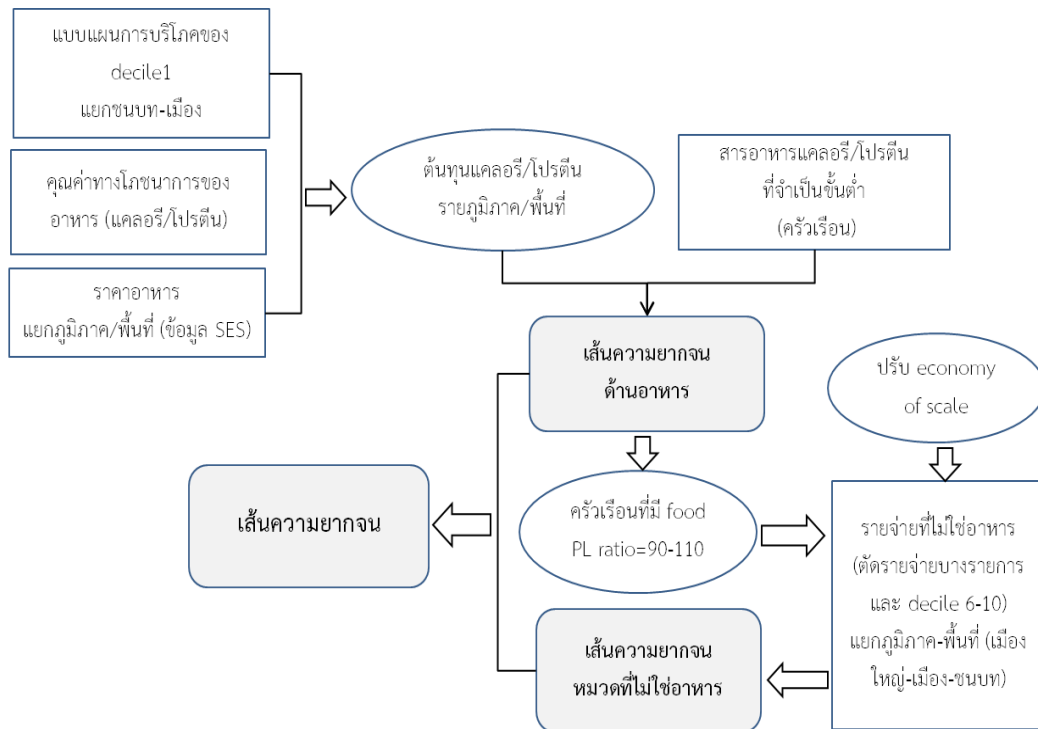
$$NFPL_{hm} = k * MNFPL_n * HS_h^{(\theta_n-1)}$$

ถ้า θ_n เท่ากับ 1 หมายความว่า สินค้าหมวด j เป็นสินค้าที่ไม่สามารถใช้ร่วมกันได้ แต่ถ้า θ_n เท่ากับ 0 หมายความว่าสินค้าหมวดดังกล่าวเป็นสินค้าที่ใช้ร่วมกันได้อย่างสมบูรณ์ โดยที่จำนวนผู้ใช้ไม่มีผลทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ค่า k เป็นค่าคงที่ ดังนั้น ค่าเฉลี่ยของ $NFPL_{hm}$ เท่ากับค่าเฉลี่ยของ $MNFPL_{jn}$ ซึ่งหมายความว่า การยอมให้มีการประหยัดจากขนาดในแต่ละครัวเรือน ไม่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของประชากร

2. วิธีการคำนวณเส้นความยากจนใหม่ (Poverty Line)

ขั้นตอนการคำนวณเส้นความยากจนใหม่จะเริ่มจากการคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร จากนั้นจึงคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร และนำค่าทั้งสองส่วนมารวมกันเป็นเส้นความยากจนใหม่ โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการคำนวณสามารถอธิบายได้ ดังนี้

แผนภาพ ข.2 ขั้นตอนและเทคนิคการคำนวณเส้นความยากจนใหม่

การคำนวณเส้นความยากจนด้านอาหาร

(1) ใช้แบบแผนการบริโภคอาหารของคนที่อยู่ใน Decile 1 หรือประชากรร้อยละ 10 ที่จนที่สุดจากการจัดลำดับด้วยรายจ่ายบริโภคต่อหัว (Per Capita Consumption Expenditure) โดยแยกเป็นแบบแผนการบริโภคของคนเมืองและคนชนบท (Q_{ai}) เพื่อใช้เป็นตะกร้าอาหารสำหรับคำนวณต้นทุนสารอาหาร โดยที่ a หมายถึง เขตเมืองและเขตชนบท i หมายถึง รายการอาหาร

(2) แบบแผนการบริโภคนี้นำไปคำนวณหาปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และปริมาณโปรตีนที่ได้รับ ($CalD1_a$ และ $ProD1_a$)

$$CalD1_a = \sum_i (Q_{ai} * C_i)$$

$$ProD1_a = \sum_i (Q_{ai} * P_{ti})$$

หรือ

Calories/Protein Obtained = ผลรวมของ (ปริมาณการบริโภคอาหารแต่ละรายการ_a x ปริมาณแคลอรีโปรตีนที่ได้จากอาหารแต่ละรายการ)

- (3) คำนวณต้นทุนสารอาหารและโปรตีน (Cost of Calories/Protein) ในแต่ละพื้นที่ (9 พื้นที่: *r*)
(5 ภูมิภาค 2 เขต ยกเว้นกรุงเทพฯ ซึ่งไม่มีเขตชนบท) ดังนี้

$$CalCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 1000}{CalD1_a}$$

$$ProCost_r = \frac{\sum_{i=1}^n (Q_{ai} * P_{ri}) * 100}{ProD1_a}$$

หรือ

Calories Cost = ผลรวมของรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 1,000 / Calories Obtained_a

Protein Cost = ผลรวมรายจ่ายอาหารทุกรายการในแต่ละพื้นที่ x 100 / Protein Obtained_a

- (4) คำนวณปริมาณแคลอรีและโปรตีนขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับสมาชิกในครัวเรือน และหาค่าเฉลี่ยต่อหัว ($Pcal_h$ และ $Ppro_h$) โดยใช้ข้อมูลความต้องการพลังงานและโปรตีนสำหรับแต่ละช่วงอายุและเพศ ($cal_require$ และ $pro_require$) มาคำนวณหาปริมาณแคลอรีและโปรตีนที่แต่ละครัวเรือนควรจะได้รับในแต่ละวัน และเมื่อหารด้วยจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (n) จะได้ปริมาณพลังงาน (แคลอรี) และโปรตีนเฉลี่ยต่อหัวของแต่ละครัวเรือน

$$Pcal_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * cal_require}{household\ size_h}$$

$$Ppro_h = \frac{\sum_{i=1}^n age\&sex_i * pro_require}{household\ size_h}$$

- (5) คำนวณจำนวนเงินที่ครัวเรือนต้องใช้เพื่อให้ได้แคลอรีหรือโปรตีนใน 1 เดือน (30 วัน)

$$Ecal_h = \left[\left(\frac{30 * Pcal_h}{1000} \right) * CalCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j - 1)}$$

$$Epro_h = \left[\left(\frac{30 * Ppro_h}{100} \right) * ProCost_r \right] * HS_h^{(\theta_j - 1)}$$

หรือ

ต้นทุนแคลอรี 1 เดือน = แคลอรีเฉลี่ยต่อหัว $\times 30/1000 \times \text{Calories Cost} \times (\text{ขนาดของครัวเรือน})^{(0.9-1)}$

ต้นทุนโปรตีน 1 เดือน = โปรตีนเฉลี่ยต่อหัว $\times 30/100 \times \text{Protein Cost} \times (\text{ขนาดของครัวเรือน})^{(0.9-1)}$

การคูณขนาดของครัวเรือน ($\theta - 1$) เป็นการปรับ Economy of Scale โดยให้ $\theta = 0.9$ หมายถึง การประหยัดจากขนาดของค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ซึ่งสมมติว่าเท่ากับ 0.9 มีนัยว่าค่าใช้จ่ายด้านอาหารสามารถแบ่งกันได้ระหว่างสมาชิกในครอบครัว แต่ไม่มากนัก

(6) เปรียบเทียบเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือนที่คำนวณโดยใช้ความต้องการด้านแคลอรีและโปรตีน (Calorie-Based and Protein-Based) และเลือกค่าที่สูงกว่าสำหรับใช้เป็นเส้นความยากจนด้านอาหารของครัวเรือน เส้นความยากจนด้านอาหารของแต่ละครัวเรือนที่คำนวณได้นี้ แสดงว่าครัวเรือนสามารถได้รับทั้งแคลอรีและโปรตีนตามปริมาณขั้นต่ำที่ครัวเรือนควรจะได้รับ

$$Fline_h = \max(Ecal_h, Epro_h)$$

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดที่ไม่ใช่อาหาร (Non-Food Poverty Line)

การคำนวณเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารยังคงยึดทฤษฎีเรื่องอรรถประโยชน์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

(1) คำนวณหา Poverty Line Food Ratio (PL Food) ซึ่งเท่ากับ ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนหาร เส้นความยากจนด้านอาหารคูณ 100 ถ้า PL Food มีค่าเท่ากับ 100 หมายความว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารต่อหัวของครัวเรือนเท่ากับเส้นความยากจนด้านอาหาร แต่เนื่องจากจำนวนครัวเรือนที่จะเป็นตัวแทนดังกล่าวอาจมีจำนวนน้อยเกินไป เพื่อให้ได้ตัวแทนที่ดีกว่าจึงใช้วิธีคำนวณหาเลือกครัวเรือนที่มีค่า PL Food อยู่ระหว่าง 90 - 110

$$PL\ food_h = \frac{FExp_h}{Fline_h} * 100$$

(2) เมื่อได้ครัวเรือนที่อยู่ช่วง PL Food แล้ว ให้ตัดรายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารบางรายการ ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลคนไขนอก (รายการ 7.2) ค่าซื้อยานพาหนะ (รายการ 8.1) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะ (รายการ 8.2) ค่าเล่าเรียนในโรงเรียนเอกชน (รายการ 9.2) ค่าการศึกษาอื่น ๆ (รายการ 9.5) และตัดตัวอย่างครัวเรือนที่อยู่ใน Decile 6 - 10 เนื่องจากรายการใช้จ่ายดังกล่าว และรายจ่ายของครัวเรือนในกลุ่ม Decile 6 - 10 ไม่ควรจะถูกนับรวมเพื่อสะท้อนพฤติกรรมค่าใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของคนจน

(3) หาค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของกลุ่มที่เหลือ แยกเป็น 9 พื้นที่ โดยที่พื้นที่กรุงเทพฯ จะรวมเมืองใหญ่ ได้แก่ สมุทรปราการ เชียงใหม่ ภูเก็ต และตรัง เพื่อให้มีจำนวนตัวอย่างมากเพียงพอในการเป็นตัวแทนการคำนวณรายจ่ายที่ไม่ใช่อาหารของคนกรุงเทพฯ จะได้รายจ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารเฉลี่ยต่อหัว (Per Capita Non-Food Expenditure) ของครัวเรือนกลุ่มดังกล่าวจำแนกตามพื้นที่ โดยแบ่งกลุ่มสินค้าที่ไม่ใช่อาหารออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าจ้างบุคคลที่ให้บริการครัวเรือน ค่าเสื้อผ้า ค่ารองเท้า ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ค่ารักษาพยาบาล ค่าเดินทางและการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายการศึกษา

$$NF_{rj} = \sum_{h \text{ in } r} NF_{hj} / I_r ,$$

โดยที่ NF_{rj} เป็นค่าเฉลี่ยเฉพาะครัวเรือนในพื้นที่ r NF_{hj} เป็นรายจ่ายต่อสินค้าหมวด j ของครัวเรือน h และ I_r แทนจำนวนประชากรในพื้นที่ r

(4) คำนวณค่าใช้จ่ายในหมวดที่ไม่ใช่อาหารของแต่ละครัวเรือน โดยใช้ค่าเฉลี่ยของค่าใช้จ่ายในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 กลุ่ม และแยกตามพื้นที่ และปรับการประหยัดจากขนาด (Economy of Scale) ดังนี้

$$NFPL_{hj} = k * NF_{rj} * HS_h^{(\theta_j-1)},$$

(5) หาผลรวมของรายจ่ายหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารทั้ง 9 หมวด จะได้เส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหารของครัวเรือน (Non-Food Poverty)

$$NFline_h = \sum_{j=1}^9 NFPL_{hj}$$

เส้นความยากจนของครัวเรือน คือ ผลรวมของเส้นความยากจนด้านอาหาร และเส้นความยากจนในหมวดสินค้าที่ไม่ใช่อาหาร

$$PovLine_h = Fline_h + NFline_h$$

ภาคผนวก ค

วิธีการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ
(MULTIDIMENSIONAL POVERTY
INDEX: MPI)

ภาคผนวก ข วิธีการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimensional Poverty Index)

วิธีการและข้อมูลที่ใช้ในการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ

ดัชนีความยากจนหลายมิติ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ (1) อัตราการเกิดคนจน (Incidence) หรือสัดส่วนของคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด และ (2) ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Intensity of Poverty) หรือค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดความยากจนของหน่วยการวิเคราะห์ที่เป็นคนจนหลายมิติ³ โดยขั้นตอนการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติดังกล่าวสามารถจำแนกออกเป็น 10 ขั้นตอน ได้แก่

ตาราง ค.1 ขั้นตอนการประมวลผลดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ของประเทศไทย⁴

ขั้นตอน	การดำเนินการ
1. เลือกข้อมูล	เลือกแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) โดยข้อมูลที่จะนำมาใช้ต้องมาจากแหล่งข้อมูลหรือการสำรวจชุดเดียวกัน เพราะการใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันจะมีวิธีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การเลือกกลุ่มตัวอย่าง และลักษณะคำถามที่ใช้แตกต่างกัน ทำให้ข้อมูลขาดความสอดคล้องและเป็นเอกภาพ (Consistency and Unity) <u>กรณีของประเทศไทย</u> เลือกใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทย (Household Socio-Economic Survey: SES) จัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติ
2. เลือกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Identification)	เลือกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลระหว่าง (1) หน่วยบุคคล และ (2) หน่วยครัวเรือน โดยจะต้องเลือกให้สอดคล้องกับแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการจัดทำ ซึ่งแต่ละแบบมีข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ดังนี้ (1) หน่วยบุคคล สามารถวิเคราะห์หรือประมวลผลได้หลายรูปแบบและระดับ เช่น เพศ อายุ อาชีพ เป็นต้น แต่การกำหนดตัวชี้วัดให้ครอบคลุมทุกช่วงอายุเป็นไปได้ยาก เพราะตัวชี้วัดบางรายการอาจเหมาะสมกับช่วงกลุ่มอายุหนึ่งเท่านั้น (2) หน่วยครัวเรือน เก็บรวบรวมข้อมูลและกำหนดตัวชี้วัดได้ง่ายกว่าแบบบุคคล แต่อาจทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการคำนวณได้ง่าย โดยเฉพาะสภาวะความขัดสนของสมาชิกหนึ่งคนที่อาจส่งผลกระทบต่อสมาชิกคนอื่นภายในครัวเรือน ทำให้ข้อมูลอาจสูงและ/หรือต่ำกว่าความเป็นจริง <u>กรณีของประเทศไทย</u> ใช้หน่วยการวิเคราะห์แบบหน่วยครัวเรือน

³ กรณีหน่วยสำหรับการวิเคราะห์เป็นครัวเรือน (Household) จะเป็นค่าเฉลี่ยแบบถ่วงน้ำหนัก (Weighted Average) โดยถ่วงน้ำหนักจากจำนวนสมาชิกในแต่ละครัวเรือน ในขณะที่ หากหน่วยสำหรับการวิเคราะห์เป็นบุคคล (Person) จะเป็นค่าเฉลี่ยทั่วไปแบบไม่ถ่วงน้ำหนัก (Unweight Simple Average)

⁴ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562), “ภาคผนวก 1 วิธีการจัดทำ MPI และสรุปขั้นตอนการคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ”, รายงานความยากจนหลายมิติของประเทศไทย, หน้าที่ 31 - 38.

ขั้นตอน	การดำเนินการ
3. เลือกมิติและตัวชี้วัดที่ใช้ในการคำนวณ	การกำหนดมิติและตัวชี้วัดไม่ได้มีรูปแบบมาตรฐานที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เพราะการกำหนดดังกล่าวต้องพิจารณาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทในแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มักพิจารณาในมิติสำคัญ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การทำงาน ที่อยู่อาศัย มาตรฐานการดำรงชีวิต บริการขั้นพื้นฐาน สภาพแวดล้อม ระบบประกันสังคม และความมั่นคงทางอาหาร การเลือกตัวชี้วัด (Indicators) เป็นการกำหนดเครื่องชี้เพื่อใช้ในการจำแนกบุคคล หรือครัวเรือนต่าง ๆ ว่าใครเป็น กลุ่มขาดส่น (Deprived) หรือกลุ่มไม่ขาดส่น (Not Deprived) โดยตัวชี้วัดที่นำมาใช้จะต้องเป็นตัวแทนที่เหมาะสมในการสะท้อนลักษณะในแต่ละมิติได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างดัชนีความยากจนหลากหลายมิติโลก (Global MPI) เลือกใช้ตัวชี้วัดทั้งหมด 10 ตัว ใน 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติสุขภาพ ได้แก่ โภชนาการ และการอยู่รอดของทารก (2) มิติการศึกษา ได้แก่ อัตราการเข้าเรียน และจำนวนปีที่เรียน และ (3) มิติมาตรฐานความเป็นอยู่ ได้แก่ สิ้นทรัพย์ พื้นของที่อยู่อาศัย การใช้ไฟฟ้า แหล่งน้ำดื่ม ส้วม และเชื้อเพลิง <u>กรณีของประเทศไทย</u> กำหนดให้ดัชนีความยากจนหลายมิติ มีทั้งหมด 12 ตัวชี้วัด จำแนกเป็น 4 มิติ
4. เลือกหลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่น (The Indicators' Deprivation Cut-offs)	กำหนดหลักเกณฑ์ของแต่ละตัวชี้วัดเพื่อจำแนกว่า หน่วยบุคคลหรือหน่วยครัวเรือนใดอยู่ในกลุ่มขาดส่นหรือไม่ขาดส่น (Deprivation Cut-off) โดยหากตัวชี้วัดหนึ่งของหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนหนึ่งมีค่าต่ำกว่าหลักเกณฑ์จะถือว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนดังกล่าว อยู่ในฐานะขาดส่น (กำหนดค่าเท่ากับ 1) แต่ถ้าสูงกว่าจะไม่ขาดส่น (กำหนดค่าเท่ากับ 0) หลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่นในระดับประเทศสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของแต่ละประเทศ โดยอาจดำเนินการผ่านการพิจารณาและ/หรือประชุมหารือของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติ ตัวอย่างการกำหนดหลักเกณฑ์ความขาดส่น เช่น ในประเทศเยอรมนี กำหนดหลักเกณฑ์ความขาดส่นด้านการศึกษาไว้ 2 ส่วน ได้แก่ (1) ไม่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา หรือ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่ไม่ได้รับการรับรองคุณสมบัติทางอาชีพ (Vocational Qualifications) และ (2) มีหนังสืออยู่ภายในครัวเรือนน้อยกว่า 10 เล่ม ซึ่งหากหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดไม่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวจะถือว่าอยู่ในกลุ่มขาดส่น
5. การจำแนกหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ตามหลักเกณฑ์การพิจารณาความขาดส่น	ขั้นตอนนี้ต่อเนื่องจากขั้นตอนที่ 4 โดยจะนำหน่วยบุคคลหรือครัวเรือนทั้งหมดมาจำแนกว่า หน่วยใดจัดอยู่ในกลุ่มขาดส่นหรือกลุ่มไม่ขาดส่น ซึ่งจะพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละตัวชี้วัด (ตามขั้นตอน 4)

ขั้นตอน	การดำเนินการ																								
	โดยหากขัดสนจะมีค่าเท่ากับ 1 และหากไม่ขัดสนจะมีค่าเท่ากับ 0 ตัวอย่างการพิจารณา ดังนี้ ตัวอย่างการจำแนกหน่วยครัวเรือน <table><tr><th rowspan="2">ตัวชี้วัด</th><th colspan="4">ครัวเรือนที่</th></tr><tr><th>1</th><th>2</th><th>3</th><th>4</th></tr><tr><td colspan="5">สุขภาพ</td></tr><tr><td>1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ</td><td>0</td><td>0</td><td>1</td><td>0</td></tr><tr><td>2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต</td><td>1</td><td>1</td><td>0</td><td>1</td></tr></table>	ตัวชี้วัด	ครัวเรือนที่				1	2	3	4	สุขภาพ					1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ	0	0	1	0	2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต	1	1	0	1
ตัวชี้วัด	ครัวเรือนที่																								
	1	2	3	4																					
สุขภาพ																									
1. มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ทพโภชนาการ	0	0	1	0																					
2. มีเด็กอย่างน้อย 1 คนเสียชีวิต	1	1	0	1																					
6. เลือกน้ำหนักของตัวชี้วัดแต่ละตัว	โดยทั่วไปมักจะกำหนดให้น้ำหนักของแต่ละมิติมีค่าเท่ากัน เช่น ดัชนีความยากจนหลายมิติระดับโลก จำแนกออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา และมาตรฐานการดำรงชีวิต และกำหนดให้ทุกมิติมีความน้ำหนักเท่ากัน (1/3 หรือร้อยละ 0.33) ขณะที่น้ำหนักของตัวชี้วัดในแต่ละมิติ จะขึ้นอยู่กับจำนวนตัวชี้วัดในมิตินั้น ๆ ตามสูตร ดังนี้ น้ำหนักแต่ละตัวชี้วัด = น้ำหนักมิติ/จำนวนตัวชี้วัด อย่างไรก็ตาม อาจกำหนดให้แต่ละตัวชี้วัดในมิติเดียวกันมีน้ำหนักไม่เท่ากันได้ หากเห็นว่า แต่ละตัวชี้วัดมีความสำคัญไม่เท่ากัน แต่ข้อควรระวังคือ จะต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังและมีเหตุผลสนับสนุนที่เพียงพอ เพราะต้องอธิบายให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเหตุใดตัวชี้วัดหนึ่งถึงมีความสำคัญมากกว่าตัวชี้วัดอื่น <u>กรณีของประเทศไทย</u> กำหนดให้ทุกมิติมีน้ำหนักเท่ากัน เช่นเดียวกับตัวชี้วัดต่าง ๆ ที่มีน้ำหนักเท่ากัน																								
7. การกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาความยากจน (The Poverty Cut-off to Identify the Poor)	เป็นการกำหนดเงื่อนไขเพื่อระบุว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจน (Poor) หรือกลุ่มไม่ยากจน (Non Poor) โดยพิจารณาจากความขัดสนในทุกมิติและทุกตัวชี้วัด จำแนกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การคำนวณคะแนนความขัดสนของครัวเรือนหรือบุคคล เป็นการคำนวณผลรวมของสถานะความขัดสนในแต่ละตัวชี้วัดแบบถ่วงน้ำหนัก โดยได้จากสูตร ดังนี้ $c_j = \sum_{i=1}^d w_i I_{ji}$ เมื่อกำหนดให้ c_j คือ คะแนนความขัดสนในทุกมิติของหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ j w_i คือ น้ำหนักของตัวชี้วัด i I_{ji} คือ สถานะของหน่วยสำหรับการวิเคราะห์ j ตามตัวชี้วัด i i คือ ตัวชี้วัด ($i = 1, 2, 3, \dots, d$)																								

ขั้นตอน	การดำเนินการ
	(2) การกำหนดหลักเกณฑ์ความยากจน (Poverty cut-off) ของครัวเรือนหรือบุคคล เพื่อใช้เปรียบเทียบกับคะแนนความขัดสน (C_j) และจำแนกว่า หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนใดจัดอยู่ในกลุ่มยากจนหลายมิติหรือไม่ โดยกำหนดให้แทนด้วย k ดังนั้น หากคะแนนความขัดสนมากกว่าหรือเท่ากับหลักเกณฑ์ความยากจน หน่วยบุคคลหรือครัวเรือนจะถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจนมิติ ($C_j \geq k$) กรณีของประเทศไทย กำหนดให้หลักเกณฑ์ความยากจน (Poverty Cut-off) เท่ากับร้อยละ 26 หรือ $k = 26$
8. คำนวณสัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด (Headcount Ratio)	เป็นการคำนวณสัดส่วนของคนจนหลายมิติต่อจำนวนประชากรทั้งหมด โดยคำนวณจากสูตร $H = \frac{q}{n}$ เมื่อกำหนดให้ H คือ สัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด (Multidimensional Headcount Ratio) q คือ จำนวนคนจนหลายมิติ n คือ จำนวนประชากรทั้งหมด
9. คำนวณระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจน (Intensity of Poverty)	เป็นการคำนวณระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ และยังชี้ให้เห็นลักษณะความยากจนว่า ขัดสนในมิติใดบ้างและเป็นจำนวนเท่าใด โดยคำนวณได้จาก $A = \frac{\sum_{i=1}^n c_i(k)}{q}$ เมื่อกำหนดให้ A คือ ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ (Intensity) $c_i(k)$ คือ คะแนนความขัดสนในทุกลักษณะที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มยากจน q คือ จำนวนคนจนหลายมิติ n คือ จำนวนประชากรทั้งหมด
10. ประมวลผลดัชนีความยากจนหลายมิติ (Computing the MPI)	เป็นการนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาคำนวณดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ดังนี้ $MPI = H \times A$ เมื่อกำหนดให้ MPI คือ ดัชนีความยากจนหลายมิติ H คือ สัดส่วนคนจนหลายมิติต่อประชากรทั้งหมด A คือ ระดับความรุนแรงของปัญหาความยากจนหลายมิติ

การจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติในระดับประเทศของประเทศไทยได้อาศัยกระบวนการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ทั้งในด้านเทคนิคการจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติและด้านข้อมูลตัวชี้วัดในมิติต่าง ๆ รวมถึงการร่วมกันพิจารณาคัดเลือกตัวชี้วัดและกำหนดมิติในการสะท้อนความยากจนในมิติที่ไม่ใช่ตัวเงินของประเทศไทยให้เกิดความชัดเจนและครอบคลุม โดยรายละเอียดมิติ ตัวชี้วัด และเงื่อนไขความขัดสนสามารถแสดงได้ตามตาราง ค.2 ด้านล่าง

ตาราง ค.2 สรุปมิติ ตัวชี้วัด เกณฑ์ความขัดสน และน้ำหนักของตัวชี้วัด⁵

มิติ	ตัวชี้วัด	เกณฑ์ความขัดสน (ขัดสนถ้า ...)	น้ำหนัก
1. การศึกษา (Education)	1) จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา	มีสมาชิกในครัวเรือนอย่างน้อย 1 คน : (1) อายุ 15 – 29 ปี และจบต่ำกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3 (9 ปี) หรือ (2) อายุ 30 – 59 ปี และจบต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 (6 ปี)	1/12
	2) การเข้าเรียนล่าช้า	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 6 – 17 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้เรียน หรือเรียนล่าช้ากว่าที่ควรเกิน 2 ปีขึ้นไป ยกเว้นว่าจบ ม. 3	1/12
	3) การอยู่อาศัยร่วมกับพ่อแม่	ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 0 – 6 ปี อย่างน้อย 1 คน ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่และ/หรือแม่ (ในกรณีที่พ่อแม่และ/หรือแม่ยังมีชีวิตอยู่)	1/12
2. การใช้ชีวิต ในแบบที่ดี ต่อสุขภาพ (Healthy Living)	4) น้ำดื่ม	ครัวเรือนที่ดื่มน้ำจาก (1) บ่อบาดาลภายในบ้าน หรือ (2) บ่อบาดาลภายนอกบ้าน หรือ (3) แม่น้ำ/ ลำธาร/ คลอง/ น้ำตก/ ภูเขา หรือ (4) น้ำฝน หรือ (5) แหล่งอื่น ๆ	1/12
	5) การดูแลตัวเอง	ครัวเรือนที่สมาชิกอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 1 คน ไม่สามารถดูแลตนเองในชีวิตประจำวันได้ โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ และไม่สามารถเดินทางไปนอกเขตพื้นที่อยู่อาศัยได้ โดยไม่ต้องมีผู้ดูแล	1/12
	6) ความขัดสนด้านอาหาร	ครัวเรือนที่มีค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ต่ำกว่าเส้นความยากจนด้านอาหาร ซึ่งคำนวณจากปริมาณสารอาหาร (แคลอรี) ขั้นต่ำที่คนแต่ละช่วงอายุ และเพศ มีความต้องการต่อวัน	1/12
3. ความเป็นอยู่ (Living Conditions)	7) การกำจัดขยะ	ครัวเรือนใช้วิธีการกำจัดขยะโดย (1) การเผา หรือ (2) การฝังกลบ หรือ (3) การทิ้งลงแม่น้ำ ลำคลอง หรือ (4) การทิ้งตามที่ว่าง ที่สาธารณะ หรือ (5) อื่น ๆ	1/12
	8) การใช้อินเทอร์เน็ต	ครัวเรือนที่สมาชิกไม่มีการใช้อินเทอร์เน็ตเลย	1/12
	9) การถือครองสินทรัพย์	ไม่ได้เป็นเจ้าของสิ่งของชิ้นเล็ก อย่างน้อย 4 ชิ้น และไม่มีของชิ้นใหญ่ อย่างน้อย 1 ชิ้น	1/12
4. ความมั่นคง ทางการเงิน (Financial Security)	10) การออม	ครัวเรือนไม่มีสินทรัพย์ทางการเงินเพื่อเก็บออม	1/12
	11) ภาระทางการเงิน	สัดส่วนรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) มากกว่าร้อยละ 40 ⁶	1/12
	12) บำเหน็จ/บำนาญ	ครัวเรือนมีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และไม่มีเงินบำเหน็จ/บำนาญ เบี้ยหวัด และเงินสงเคราะห์ต่าง ๆ	1/12

ที่มา : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

⁵ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2562), “รายงานความยากจนหลายมิติของประเทศไทย”, หน้า 9.

⁶ ในปี 2568 มีการปรับตัวชี้วัดภาระทางการเงิน โดยกำหนดให้ครัวเรือนมีความขัดสนเมื่อสัดส่วนรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ต่อรายได้ต่อเดือน (Debt Service Ratio: DSR) มากกว่าร้อยละ 40 เนื่องจากเป็นเกณฑ์มาตรฐานการกำกับดูแลสินเชื่อที่ใช้ในระดับสากล อาทิ IMF BIS เพื่อสะท้อนว่า ครัวเรือนมีภาระหนี้สินสูงจนเสี่ยงต่อความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพ แทนตัวชี้วัดเดิมที่พิจารณาจากปัญหาการชำระค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟ หรือค่าเล่าเรียนในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาของครัวเรือน เนื่องจากยกเลิกการจัดเก็บข้อมูลในปี 2568

**กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**

www.nesdc.co.th

962 ถนนกรุงเกษม แขวงวัดโสมนัส
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100

โทรศัพท์ 0 2282 8821